

FAKÜLTE SINAVLARI İÇİN YARDIMCI KAYNAK

KIYMETLİ EVRAK

HUKUKU

KAPSAMLI DERS NOTU

KK

www.ragipkarakus.com

2024

ÖNSÖZ

Bilindiği üzere, ticaret hukukuna ilişkin temel düzenlemelerin yer aldığı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun birinci kitabında ticari işletme, ikinci kitabında ticaret şirketleri, üçüncü kitabında kıymetli evrak, dördüncü kitabında taşıma işleri, beşinci kitabında deniz ticareti ve altıncı kitabında sigorta hukuku düzenlenmiştir. Hakim/savcı yardımcılığı sınavlarında ticaret hukuku alanında ticari işletme hukuku, şirketler hukuku ve kıymetli evrak hukukundan toplamda 6 soru gelmektedir.

Elinizde bulunan bu not hakim/savcı yardımcılığı sınavlarına yönelik hazırlamakta olduğum ticaret hukuku ders notunun ikinci bölümüdür. Bu bölümü, gerek hakim/savcı yardımcılığı sınavlarına hazırlanan gerekse hukuk fakültelerinde kıymetli evrak hukuku dersi alan arkadaşlarımızın istifade etmelerini sağlamak için dijital ortamda herkese açık şekilde paylaştım. Daha önce, ticari işletme hukukundan oluşan ilk bölümü paylaşmıştım. İlerleyen zamanlarda şirketler hukuku bölümünü de tamamlayarak bir bütün halinde paylaşacağım.

Notu, kaynakçada belirttiğim kaynaklardan da yararlanmak suretiyle mevzuatı esas alarak hazırladım. Öğretideki görüş ayrılıklarına girmeyerek, mevzuat dışına olabildiğince çıkmamaya çalıştım. Notu hazırlarken sadece Türk Ticaret Kanunu'na bağlı kalmayıp Çek Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Türk Medeni Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Bankacılık Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile diğer bazı özel kanunlarda yer alan düzenlemelere ilgili kısımlarda yer verdim. Gerekli gördüğüm yerlerde Yargıtay kararlarına da atıf yaptım.

Konuları çok sade bir anlatımla ve örneklemeler yaparak açıklamaya çalıştım. Birçok bölümde karıştırılması muhtemel konuların karşılaştırmalı tablolarına yer verdim, önemli hususları uyarı kutucukları ile vurguladım ve ilgili kısımlarda senet örneklerine yer verdim.

Yoğun bir tempo ile çalıştığınız süreçte sizlere yardımcı olma arzusu ile hazırladığım bu notu, www.ragipkarakus.com internet sitesi üzerinden herkese açık bir şekilde paylaştım. Nota dijital ortamda tekrar ulaşmak için bu internet sitesini ziyaret edebilirsiniz. Bunun yanı sıra, not üzerinde yapılacak olası değişiklik veya düzeltmeleri de bu internet sitesi üzerinden takip edebilirsiniz.

Notta tespit ettiğiniz içerik, yazım ve noktalama hatalarını ilerleyen sayfalarda paylaştığım iletişim adreslerimi kullanarak bildirmenizi önemle rica ediyorum. Bunun yanı sıra, olumsuz görüşleriniz başta olmak üzere not ile ilgili tüm görüşlerinizi de aynı iletişim adreslerimi kullanarak göndermenizi de rica ediyorum.

Nottaki içerik ve yazım hatalarını tespit ederek gönderen ve gerekli düzeltmeleri yapmamı sağlayan herkese çok teşekkür ediyorum. Son olarak, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrenci ve mezunları başta olmak üzere, herkese sınavlarında başarılar diliyorum.

Her şey gönlünüzce olsun.

Ragıp KARAKUŞ

Hâkim

Lüleburgaz, 2024

İÇİNDEKİLER

Önsöz	I
İçindekiler	II
Kısaltmalar Cetveli	VI

Üçüncü Kitap
Kıymetli Evrak Hukuku

§1. Kıymetli Evrak Hukukuna Giriş	1
I. Kıymetli Evrakın Tanımı ve Unsurları	1
II. Kıymetli Evrakın Özellikleri ve Adi Senetten Farkları	2
III. Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması	3
A. İçerdiği Hakkın Niteliği Yönünden	3
B. Hakkın Senetten Önce Mevcut Olup Olmaması Yönünden	4
C. Temel İlişki İle İlgisi Olup Olmaması Yönünden	4
D. Kamu Güvenine Sahip Olup Olmaması Yönünden	5
E. Devir Şekli Yönünden	5
IV. Senet Türünün Değiştirilmesi (Dönüştürme/Tahvil)	7
V. Kıymetli Evrakın Sınırlı Sayıda Olup Olmaması Sorunu	8
A. Kıymetli Evrakın Sınırlı Sayıda Olmaması	8
B. Kambiyo Senetlerinin Sınırlı Sayıda Olması	8
§2. Kıymetli Evrakta İleri Sürülebilecek Def'iler	9
I. Genel Olarak	9
II. Def'i Çeşitleri	9
A. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler	9
B. Senetteki Taahhüdün Geçersizliğine İlişkin Def'iler	10
C. Şahsi Def'iler	11
§3. Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali	13
I. Genel Olarak	13
II. İptal Davasının Şartları	13
III. İptal Prosedürü	14
A. Hamiline Yazılı Senetlerin İptali	14
B. Nama Yazılı Senetlerin İptali	15
C. Emre Yazılı Senetlerin İptali	16
§4. Kambiyo Senetleri	18
I. Kambiyo Senetlerine İlişkin Genel Bilgiler	18
II. Kambiyo Senetlerinde Ehliyet	19
III. Kambiyo Senetlerinde İmza	20
IV. Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisi	20
§5. Poliçe	21
I. Genel Olarak	21
II. Poliçenin Unsurları	21
A. Zorunlu Unsurlar	21
B. İhtiyari Unsurlar	26

C. Yasak Kayıtlar	26
III. Vade	27
A. Vade Türleri	27
B. Sürelerin Hesabı	28
IV. Açık (Beyaz) Poliçe	29
V. Poliçede Faiz	30
VI. Poliçenin Devri: Ciro + Teslim	31
A. Genel Olarak	31
B. Cironun Şekli	31
C. Cironun Şartları	33
D. Cironun Yapılabileceği Kişiler	33
E. Cironun Yapılabileceği Zaman ve Gecikmiş Ciro	33
F. Ciro Türleri	34
G. Geriye Ciro (Dönüş Ciro)	37
H. Poliçeden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması	38
VII. Kabul	39
A. Genel Olarak	39
B. Kabulün Şekli ve Niteliği	39
C. Kabulün Zamanı ve Yeri	40
D. Kabule Arz Edecek ve Edilecek Kişiler	41
E. Kabul Şerhinin Çizilmesi (Kabulden Dönme)	41
F. Kabule Arzın Zorunlu Olduğu ve Mümkün Olmadığı Durumlar	41
G. Kabul Etmemeden Sorumsuzluk Kaydı	43
H. Kabulün Sonuçları	43
VIII. Aval	43
A. Genel Olarak	43
B. Avalin Şekli	44
C. Aval Verebilecek ve Lehine Aval Verilebilecek Kişiler	44
D. Avalin Hükümleri	45
E. Aval ile Kefalet Arasındaki Farklar	46
IX. Poliçenin Ödenmesi	48
A. Ödeme İçin İbraz	48
B. Ödeme Zamanı	50
C. Kısmi Ödeme	50
D. Yabancı Ülke Parası İle Ödeme	50
E. Poliçenin Ödenmemesinin Sonuçları	51
X. Başvurma Hakkı	51
A. Genel Olarak	51
B. Protesto	52
a) Genel Olarak	52
b) Kabul Etmeme Protestosu	52
c) Ödememe Protestosu	53
d) Protestonun Şekli ve Usulü	53

e) Protesto Düzenlenmesi Gerekmeyen Haller	54
C. İhbar Zorunluluğu	55
D. Müteselsil Sorumluluk	56
E. Başvurma Hakkının Kapsamı	56
F. Makbuz Verilmesi	57
G. Retret	57
XI. Poliçede Zamanaşımı	58
XII. Hamilin Başvurma Hakkı Dışında Sahip Olduğu Diğer İmkanlar	58
A. Genel Olarak	58
B. Temel İlişkiye Dayanma	59
C. Sebepsiz Zenginleşme İstemi	59
D. Karşılığın Devri	60
XIII. Çeşitli Hükümler	61
A. Poliçede Sürelere İlişkin Genel Esaslar	61
B. Araya Girme	61
C. Poliçe Nüshaları ve Suretleri	62
§6. Bono	63
I. Genel Olarak	63
II. Bononun Unsurları	63
A. Zorunlu Unsurlar	63
B. İhtiyari Unsurlar	64
C. Yasak Kayıtlar	64
III. Vade	65
IV. Bonoda Zamanaşımı	66
V. Bonoya Uygulanacak Poliçe Hükümleri	66
§7. Çek	68
I. Genel Olarak	68
II. Çekin Unsurları	69
A. Zorunlu Unsurlar	69
B. İhtiyari Unsurlar	72
C. Yasak Kayıtlar	73
D. Çek Kanunu'nda Düzenlenen Unsurlar	73
III. Çekte Lehtar	74
IV. Çek Anlaşması ve Karşılık	74
V. Çekin Devri	76
VI. Aval	78
VII. Çekin Ödenmesi	78
A. Ödeme İçin İbraz	78
a) Genel Olarak	78
b) İbraza Yetkili Kişi	78
c) İbraz Yeri	79
d) İbraz Süreleri	80
e) İleri Tarihli Çek	81

B. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğü	82
C. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü	83
D. Karşılığın Tamamen veya Kısmen Ödenmesi	83
E. Ödemenin Şekli	84
F. Çekin Ödenmesini Engelleyen Durumlar	85
a) Genel Olarak	85
b) Çekten Cayma	85
c) Ödeme Yasağı Kararı	85
VIII. Çekin Ödenmemesi	86
A. Genel Olarak	86
B. Çekin Karşılıksız Çıkması	86
a) Genel Olarak	86
b) Karşılıksız Çekte Muhatabın Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutar	86
c) Karşılıksız İşlemi	87
d) Karşılıksız Çekin Ödenmesi	88
C. Karşılıksız Çek Düzenlemeye Bağlanan Yaptırımlar	88
IX. Başvurma Hakları	90
A. Genel Olarak	90
B. Ödememe Durumunun Tespiti	90
C. İhbar Zorunluluğu	92
D. Başvurma Hakkının Kapsamı	93
E. Makbuz Verilmesi	94
F. Çekte Zamanaşımı	94
X. Hamilin Başvurma Hakkı Dışında Sahip Olduğu Diğer İmkanlar	95
XI. Özel Çek Türleri	95
A. Çizgili Çek	95
B. Mahsup Çeki (Hesaba Geçirilmek Üzere Düzenlenen Çek)	97
C. Teyitli (Blokeli) Çek	98
D. Garantili Çek	98
E. Vizeli Çek	99
XII. Çeke Uygulanacak Poliçe Hükümleri	99
XIII. Çeke Benzeyen Senetler	99
§8. TTK'da Düzenlenen Diğer Kıymetli Evrak Türleri.....	101
I. Emtia Senetleri	101
A. Genel Olarak	101
B. Makbuz Senedi ve Varant	101
C. Konişmento	103
II. Ortaklık Senetleri	105
A. Pay Senedi	105
B. İlmühaberler	108
III. Tahviller	108
IV. İntifa Senetleri	108
Yararlanılan Kaynaklar	109

KISALTMALAR CETVELİ

3095 s. K	: Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun
ÇekK	: Çek Kanunu
ÇTFHY	: Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
EİK	: Elektrik İmza Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
m.	: madde
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ticaret Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

Aşağıdaki uyarıları lütfen okuyunuz ve dikkate alınız:

Bu notta yer alan içerikler Ragıp Karakuş tarafından yazılmış, notun kapak ve sayfa tasarımları yine bizzat Ragıp Karakuş tarafından yapılmıştır. Notta tespit ettiğiniz içerik, yazım ve noktalama hatalarını aşağıdaki iletişim adreslerimizi kullanarak bildirmenizi rica ederiz. Ayrıca, olumsuz görüşleriniz başta olmak üzere not ile ilgili tüm görüşlerinizi de aynı iletişim adreslerimizi kullanarak göndermenizi rica ederiz.

İnternet Paylaşımlarına Özel Uyarı: Not, ticari veya akademik amaçlarla yazılmamıştır. Notu ticari amaçla veya üzerinde herhangi bir değişiklik yapmak suretiyle kullanmayınız. Notta yer alan içerikleri doğrudan kullanacaksanız www.ragipkarakus.com web sitesini kaynak göstermenizi rica ederiz.

ragipkarakus

ragipkarakus@gmail.com

www.ragipkarakus.com

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

Ş1. KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNA GİRİŞ

I. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI VE UNSURLARI

A. Kıymetli Evrakın Tanımı

Kıymetli evrakın tanımı Türk Ticaret Kanunu'nda şu şekilde yapılmıştır: Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez (TTK m. 645). Tanımdan anlaşılacağı üzere, kıymetli evrakta söz edilebilmesi için 1) senet, 2) hak ve 3) senet ile hakkın birleşmesi (bağlılık) unsurlarının bir arada bulunması gerekir.

B. Kıymetli Evrakın Unsurları

a) Senet: Senet, bir kimsenin kendi aleyhine kanıt oluşturması için karşı tarafa imzalayıp verdiği veya resmi bir makamın onayladığı yazılı belgedir. Kıymetli evrak da bir senettir ve dolayısıyla yazılı bir belgedir. Senetsiz kıymetli evrak düşünülemez. Kıymetli evraka bağlanan hakkın yazılı bir belgeye aktarılması gerekir. Senede karşı senetle ispat kuralı gereğince (HMK m. 201), kıymetli evraka karşı ileri sürülecek iddia ve savunmalar da yazılı olmalıdır.

Senet kavramı geniş yorumlanmalıdır. Sadece kağıt parçaları değil, üzerine metin yazmaya ve imza atmaya elverişli her türlü cisim (tahta, metal vs.) senet olabilir. Hatta, irade açıklamalarını bazı teknik yöntem ve araçlarla ortaya koyan CD, USB, hard-disk, mail ve SMS gibi bilgi taşıyıcıları da senet olabilir. Fakat senet genelde kağıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elektronik İmza Kanunu'na göre, güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur (EİK m. 5/1). Dolayısıyla, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, kıymetli evrakın elektronik imza ile düzenlenmesi mümkündür. Örneğin, kıymetli evrak niteliğindeki konişmentonun, elektronik imza ile de düzenlenmesi mümkündür (TTK m. 1526/2). Fakat, ileride ele alacağımız kambiyo senetleri (poliçe, bono, çek), kambiyo senetlerine benzeyen senetler, makbuz senedi ve varant güvenli elektronik imza ile düzenlenemez. Bu senetlere ilişkin senet üzerinde gerçekleştirilen işlemler de güvenli elektronik imza ile yapılamaz (TTK m. 1525/1).

Yazılı belge kuralının istisnası, "kaydi değer sistemi"dir. Sermaye Piyasası Kanunu'nda düzenlenen kaydi değer sistemi ile, kıymetli evrak niteliğindeki menkul kıymetlerin ihraç ve tedavülü senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayıt altına alınmak suretiyle yapılır (SerPK m. 13/1). Bu tür kıymetli evraka, "evraksız kıymetli evrak" veya "kıymet hakları" da denir.

b) Hak: Kıymetli evrak, bir veya birden fazla hak içerir. Bu hakkın özel hukuka ilişkin olması, ekonomik değerinin bulunması, para ile ölçülebilmesi ve devredilebilir olması gerekir. Bu hak, bir alacak hakkı olabileceği gibi, ortaklık hakkı, mülkiyet hakkı ve rehin hakkı da olabilir. İdare hukukundan doğan imtiyaz ve yap-işlet gibi kamusal haklar ile kişilik hakları, fikir ve sanat eseri sahibinin manevi hakkı, kişiye bağlı intifa hakkı, manevi tazminat davası açma hakkı gibi kişiye bağlı olan ve devredilemeyen haklar kıymetli evraka bağlanamaz.

c) Senet ile Hakkın Birleşmesi (Bağlılık): Kıymetli evrakta senet ile hak birbirine sıkı bir şekilde bağlıdır. Hak, senetten ayrı olarak devredilemez ve ileri sürülemez; sadece senetle birlikte ileri sürülebilir veya devredilebilir. Dolayısıyla, hakkın ileri sürülebilmesi veya devredilebilmesi için

senedin zilyetliğinin geçirilmesi, yani ibraz edilmesi gerekir (TTK m. 646/1, 647/1). Bu unsur, kıymetli evrakı adi senetten ve ispat senetlerinden ayırmaktadır.

Hakkın senetten ayrı olarak ileri sürülememesi kuralının iki istisnası vardır; bu iki durumda hak, senet olmaksızın da ileri sürülebilir:

- **Çekin Karşılığının Kısmen Ödenmesi:** Çek kısmında detaylıca ele alacağımız üzere, muhatap banka tarafından karşılığı kısmen ödenen çekin onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir. Hamil, bu fotokopiyle müracaat borçlularına, savcılığa, icra dairelerine, mahkemelere veya kambiyo senetlerine özgü takip yollarına başvurabilir ve bu fotokopi icra dairelerinde ve mahkemelerde ispat aracı olarak kullanılabilir (ÇekK m. 3/6).
- **Kıymetli Evrakın İptaline Karar Verilmesi:** İleride detaylıca ele alacağımız üzere, kıymetli evrakın zayi olması halinde mahkemece verilen iptal kararı üzerine hak sahibi, hakkını senetsiz olarak da ileri sürebilir veya yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir (TTK m. 652/1, 666/3).

C. Çift Taraflı İbraz ve Çift Taraflı Teşhis Kaydı

a) Çift Taraflı İbraz Kuralı: Nasıl ki alacaklının kıymetli evraktan doğan hakkını ileri sürebilmesi için senedi ibraz etmesi gerekiyorsa, borçlunun da ödemeyi ancak senedin ibraz edilmesi şartıyla yapması gerekir. Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür (m. 646/1). Senet ibraz edilmezse, borçlu ödemeyi yapmayı reddetmelidir. Yani ibraz, hem hamil için hem de borçlu için zorunludur. Buna, "çift taraflı ibraz kuralı" denir.

b) Çift Taraflı Teşhis Kuralı: Senedi ibraz eden kişinin senetteki hakları talep etme yetkisine sahip olup olmadığı senet üzerine bakılarak teşhis edilir. Borçlu, hamilden yetkili olduğunu başka bir vasıtayla ispat etmesini isteyemez. Bunun gibi, senedi ibraz eden kişi de yetkili hamil olduğunu ancak senedi ibraz etmek suretiyle ispat edebilir; başka vasıtalarla ispat edemez. Yani ibraz, yetkili hamilin teşhis edilebilmesi için her iki taraf için de zorunludur. Buna da "çift taraflı teşhis kuralı" denir.

Kıymetli evrakın borçlusu, ödeme yapmadan önce senedi ibraz eden hamilin şeklen yetkili hamil olup olmadığını senede bakarak teşhis etmekle yükümlü olsa da hamilin gerçekte hak sahibi olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir. Borçlunun senet üzerinde yapacağı inceleme, senedi ibraz eden hamilin görüntü itibarıyla (şekli olarak) yetkili olup olmadığına ilişkin bir incelemedir. Hile veya ağır kusuru bulunmadıkça borçlu, vade geldiğinde, senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiye ödemede bulunmakla borcundan kurtulur (m. 646/2).

II. KIYMETLİ EVRAKIN ÖZELLİKLERİ VE ADİ SENETTEN FARKLARI

Kıymetli evrak, nitelikli bir senettir. Kıymetli evrakın sahip olduğu bazı nitelikler, onu adi senetten ayırmaktadır. Kıymetli evrakı adi senetten ayıran temel nitelikler şunlardır:

- **Sıkı Şekil Şartlarına Tabi Olması:** Kıymetli evrakın geçerliliği sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Kanunda öngörülen şekilde düzenlenmeyen senetler kıymetli evrak niteliğini kazanamaz. Oysa adi senetlerin geçerliliği sıkı şekil şartlarına bağlı değildir. Adi senetlerde yazılı şekil geçerlilik şartı değil, ispat şartıdır.

- **Nama, Emre ve Hamiline Düzenlenebilmesi:** Kıymetli evrak nama, emre veya hamiline yazılı olarak düzenlenir. Adi senetlerde ise bu şekilde bir ayırım yoktur; adi senetler, belirli bir kişinin adına düzenlenir. Dolayısıyla, adi senetler, nama, emre ve hamiline yazılı senetlerin kıymetli evrak hukuku bağlamında doğurduğu sonuçları doğurmaz.
- **Borcun Borçlunun Yerleşim Yerinde Ödenmesi:** Kıymetli evrakta borç, borçlunun yerleşim yerinde ödenir. Buna karşılık, adi senetlerde borç, alacaklının yerleşim yerinde ödenir (TBK m. 89/1). Bu yönüyle, kıymetli evrakta doğan borç "aranacak borç"; adi senetten doğan borç ise "götürülecek borç" niteliğindedir.
- **Alacaklı ve Sıfatlarının Birleşmesi Halinde Borcun Sona Ermemesi:** Adi senetlerde alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer ve dolayısıyla senet geçersiz hale gelir (TBK m. 135/1). Kıymetli evrakta alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesi, borcu sona erdirmez ve dolayısıyla senedin geçerliliğine hanel getirmez; hamil, senedi dilediği zaman tekrar tedavüle çıkarabilir.
- **Hak ile Senedin Birbirine Sıkı Şekilde Bağlı Olması:** Kıymetli evrakta senet ile hak birbirine sıkı bir şekilde bağlıdır. Hak, senetten ayrı olarak devredilemez ve ileri sürülemez. Oysa adi senetlerde hak ile senet birbirine sıkı şekilde bağlı değildir; hak, senetten ayrı olarak da devredilebilir veya ileri sürülebilir.
- **Kanunda Özel İptal Prosedürünün Öngörülmesi Olması:** Kıymetli evrakta hak ile senedin birbirine sıkı şekilde bağlı olmasının bir sonucu olarak; senedin zayi olması durumunda hakkın kullanılabilmesi için Türk Ticaret Kanunu'nda özel olarak düzenlenen iptal prosedürünün uygulanması gerekir. Oysa adi senetlerde senet ile hak birbirine sıkı şekilde bağlı olmadığı için ve dolayısıyla hak senetten ayrı olarak devredilebildiği ve ileri sürülebildiği için, senedin zayi olması durumunda iptal edilmesine gerek yoktur.

Adi Senet	Kıymetli Evrak
Sıkı şekil şartlarına tabi değildir.	Sıkı şekil şartlarına tabidir.
Nama, emre veya hamiline düzenlenme şeklinde bir ayırım yoktur.	Devir şekli yönünden nama, emre veya hamiline düzenlenebilir.
Borç alacaklının yerleşim yerinde ödenir.	Borç borçlunun yerleşim yerinde ödenir.
Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesiyle borç sona erer.	Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesiyle borç sona ermez.
Hak ile senet birbirine sıkı şekilde bağlı değildir.	Hak ile senet birbirine sıkı şekilde bağlıdır.
İptal prosedürü düzenlenmemiştir.	Özel iptal prosedürü düzenlenmiştir.

III. KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI

A. İçerdiği Hakkın Niteliği Yönünden

Kıymetli evrak, içerdiği hakkın niteliği yönünden 1) alacak senetleri, 2) ortaklık senetleri ve 3) eşya hukuku senetleri olarak üç gruba ayrılır:

- **Alacak Senetleri:** Alacak senetleri, alacak hakkını temsil eden senetlerdir. Bu alacak, para alacağı olabileceği gibi para alacağı dışında bir alacak da olabilir. Para alacağını temsil eden senetlere "para senetleri", diğer alacakları temsil eden senetlere ise "diğer alacak senetleri" de denilmektedir. Kambiyo senetleri (poliçe, bono, çek), intifa senetleri ve tahvil alacak senetlerinin uygulamada en çok karşılaşılan örnekleridir.

- **Ortaklık Senetleri:** Ortaklık senetleri, ortaklık haklarını temsil eden senetlerdir. Başka bir ifadeyle, ortaklık senetleri, bir şirkete ortak olmanın sağladığı hakları temsil eden senetlerdir. Anonim şirketler tarafından çıkarılan pay senetleri ve ilmühaberler ortaklık senetlerine birer örnektir.
- **Eşya Hukuku Senetleri:** Eşya hukuku senetleri, bir eşya üzerindeki aynı hakları temsil eden senetlerdir. Bu tür senetler, temsil ettiği hak doğrultusunda eşyanın teslimini isteme hakkı sağlar. Bir eşya üzerindeki mülkiyet ve/veya rehin hakkını temsil eden makbuz senedi ve varant, konişmento, ipotekli borç senedi ile irat senedi eşya hukuku senetlerine birer örnektir. Emtia senetleri, eşya hukuku senetleri içerisinde yer alır.

Taşıma senedi kıymetli evrak değildir; sadece bir ispat senedir.

B. Hakkın Senetten Önce Mevcut Olup Olmaması Yönünden

Kıymetli evrak, içerdiği hakkın senedin düzenlenmesinden önce mevcut olup olmaması yönünden 1) kurucu senetler ve 2) açıklayıcı senetler olmak üzere iki gruba ayrılır:

- **Kurucu (İhdasî) Senetler:** Kurucu senetler, senedin düzenlenmesinden önce hakkın mevcut olmadığı kıymetli evrak türüdür. Bu tür senetlerde hakkın doğumu, senedin düzenlenmesine bağlıdır. Kambiyo senetleri, bu tür senetlerin tipik birer örneğidir.
- **Açıklayıcı (İzharî) Senetler:** Açıklayıcı senetler, halihazırda mevcut bulunan bir hakkı temsil etmek üzere düzenlenen senetlerdir. Açıklayıcı senetlerde hak, senedin düzenlenmesinden önce doğmuştur. Bu senetlerin amacı, zaten mevcut olan hakların daha hızlı bir şekilde tedavül etmesini sağlamaktır. Pay senedi, konişmento, makbuz senedi ve varant açıklayıcı senetlere birer örnektir.

C. Temel İlişki İle İlgisi Olup Olmaması Yönünden

Kıymetli evrak, düzenlenmesine sebep olan temel hukuki ilişki ile ilgisinin bulunup bulunmaması yönünden 1) sebepten soyut senetler ve 2) sebebe bağlı senetler olmak üzere iki gruba ayrılır:

- **Sebepten Soyut (İlletten Mücerret) Senetler:** Kıymetli evrak, genellikle bir temel ilişkiye (satış, kira, ödünç vs.) binaen düzenlenmektedir. Bu durumda, taraflar arasında biri temel ilişki diğeri kıymetli evrak ilişkisi olmak üzere iki hukuki ilişki oluşmaktadır. Sebepten soyut senetler, senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkiden doğan sakatlık ve ihtilaflardan etkilenmeyen senetlerdir. Bu tür senetlerin varlığı ve geçerliliği, temel ilişkinin varlığına ve geçerliliğine bağlı değildir. Bu anlamda, temel ilişkiden doğan borcun sona ermesi veya ödenmesi ve bu ilişkiden doğan diğer ihtilaflar (ayıp vb.), kıymetli evraktan doğan borcun varlığını ve geçerliliğini etkilememektedir. Kambiyo senetleri (poliçe, bono ve çek), sebepten soyut senetlere birer örnektir.

Bir senedin sebepten soyut olmasının sonucu olarak, ileride def'iler kısmında detaylıca ele alacağımız üzere, senedin üçüncü kişilere devredilmesi durumunda, temel ilişkiden kaynaklanan savunmalar, senedi devralan üçüncü kişiye karşı ileri sürülemez.

- **Sebebe Bağlı (İlli) Senetler:** Sebebe bağlı senetler ise, akıbeti onun düzenlenmesine sebep olan temel ilişkiye bağlı olan senetlerdir. Başka bir ifadeyle, sebebe bağlı senetler, temel ilişkiden doğan sakatlık ve ihtilaflardan etkilenen senetlerdir. Bu tür

senetlerin varlığı ve geçerliliği, temel ilişkinin varlığına ve geçerliliğine bağlıdır; temel ilişkinin geçersiz hale gelmesi durumunda senet de geçersiz hale gelmektedir. Konişmento ve pay senedi, sebebe bağlı kıymetli evraka birer örnektir.

D. Kamu Güvenine Sahip Olup Olmaması Yönünden

Kıymetli evrak, kamu güvenine sahip olup olmaması, yani senedi devralan üçüncü kişilerin iyiniyetinin korunup korunmaması yönünden de ikiye ayrılır:

- **Kamu Güvenine Sahip Senetler:** Kamu güvenine sahip senetler, senedi devralan üçüncü kişilerin iyiniyetlerinin korunduğu senetlerdir. Bu tür senetlerde, senedin görünüşüne güvenerek iyiniyetli şekilde iktisapta bulunan üçüncü kişilerin iktisapları korunur. Bu tür senetlerde, senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkiden kaynaklanan ihtilaflar ve savunmalar, senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

Emre ve hamiline yazılı senetler kamu güvenine sahip senetlerdir.

- **Kamu Güvenine Sahip Olmayan Senetler:** Kamu güvenine sahip olmayan senetler ise senedi devralan üçüncü kişilerin iyiniyetlerinin korunmadığı senetlerdir. Bu tür senetlerde, senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkiden kaynaklanan savunmalar, senedi devralan kişilere karşı da ileri sürülebilir.

Nama yazılı senetler, kamu güvenine sahip değildir. Çünkü, alacağın temliki suretiyle devredilen nama yazılı senetlerde, borçlu, alacaklıya karşı sahip olduğu savunmaları, üçüncü kişilere karşı da ileri sürebilir (TTK m. 687/2; TBK m. 188/1).

E. Devir Şekli Yönünden

Kıymetli evrak, devir şekli yönünden 1) nama yazılı senetler, 2) emre yazılı senetler ve 3) hamiline yazılı senetler olmak üzere üç gruba ayrılır:

- **Nama Yazılı Senetler:** Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı sayılır (TTK m. 654). Bir senedin nama yazılı sayılabilmesi için, 1) belirli bir kişi adına düzenlenmesi, 2) emre yazılı olduğuna dair bir kayıt içermemesi ve 3) kanunen emre yazılı sayılmaması gerekir.

Nama yazılı senetler, yazılı bir devir beyanında bulunmak ve senedin zilyetliğini devretmek (teslim) suretiyle devredilir (TTK m. 647/1-2). Bu beyan kıymetli evrakın veya ayrı bir kâğıdın üzerine yazılabilir (m. 647/2). Kısaca formüle etmek gerekirse, nama yazılı senetlerin devir şekli, "alacağın devri + teslim"dir.

Nama yazılı senetlerde borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişiye ödeme yapmak zorundadır (m. 654/1). Bu doğrultuda borçlu, ödeme talep eden hamilin gerçekte hak sahibi olup olmadığını araştırmalıdır. Bunun için de hamilin kimliğini ve geçerli bir temlik beyanının bulunup bulunmadığını incelemelidir. Bu husus ispat edilmediği hâlde ödemede bulunan borçlu, senedin gerçek sahibi olduğunu ispat eden kişiye karşı borcundan kurtulmuş olmaz (m. 654/2).

Nama yazılı senetlerde borçlu, senet üzerine koyacağı bir kayıtle, senedi elinde bulunduran herkese ödeme yapma hakkını saklı tutmuş olabilir. Bu tür senetlere "**eksik**

nama yazılı senet" denir. Borçlu, senetteki ismin yanına "veya hamiline" ibaresini yahut buna benzer bir ibareyi koymak suretiyle senedi eksik nama hale getirebilir. Bu durumda borçlu, senedi ibraz eden hamilin gerçekte alacaklı olup olmadığını ispat etmesini aramazsınız, iyiniyetle yapacağı ödemeye borcundan kurtulur (m. 656). Fakat borçlu, dilerse hamilden gerçekte hak sahibi olup olmadığını ispatlamasını da isteyebilir. Bu noktada borçlunun seçimlik yetkisi bulunmaktadır (m. 656).

Nama yazılı bir senedin eksik nama yazılı senet haline getirilmesi, senedin hamiline yazılı senetler gibi devredilmesine ve ödenmesine imkan sağlasa da, senedi hamiline yazılı hale getirmez. Bu durumda senet, nama yazılı kalmaya devam eder. Bunun istisnası, çektir. İleride detaylıca ele alacağımız üzere, belirli bir kişi lehine "veya hamiline" kelimelerinin yahut buna benzer başka bir ibarenin eklenmesiyle düzenlenen çek, hamiline yazılı çek sayılır (m. 785/2). Dolayısıyla, bir çekin, eksik nama yazılı olması mümkün değildir.

- **Emre Yazılı Senetler:** Emre yazılı senet, emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evraktır (TTK m. 824). Bir senedin emre yazılı sayılabilmesi için, belirli bir kişinin emrine düzenlenmesi ve emre yazılı olduğuna dair bir kayıt içermesi veya kanunen emre yazılı sayılması gerekir. Örneğin, kambiyo senetleri kanunen emre yazılıdır; bu senetlerin emre yazılı sayılabilmesi için emre yazılı olduğuna dair bir kaydın bulunması gerekmez. Bir senet, emre yazılı olduğuna dair kayıt içermiyorsa ve kanunen emre yazılı sayılmıyorsa, nama yazılı senettir.

Emre yazılı senetler, ciro yapmak ve senedin zilyetliğini geçirmek suretiyle devredilir (m. 647/2, 648/2). Kısaca formüle etmek gerekirse, emre yazılı senetlerin devir şekli, "ciro + teslim"dir. Bütün hâllerde ciro, poliçenin cirosuna ilişkin hükümler uyarınca yapılır (m. 648/1). Senedin içeriğinden veya niteliğinden aksi anlaşılmadıkça, ciro edilmesi ve zilyetliğin geçirilmesiyle cirantanın hakları ciro edilene geçer (m. 649).

Bono Örneği

İşbu bono mukabilinde 24.10.2023 tarihinde Ömer Şen' 200.000 TL ödeyeceğim.

Kenan Atak
(keşideci-düzenleyen-borçlu)
Kenan Atak

Düzenleme Yeri ve Tarihi
Kayseri, 11.09.2023

Nama Yazılı Bono Örneği

İşbu bono mukabilinde 24.10.2023 tarihinde Ömer Şen'e 200.000 TL ödeyeceğim.

Kenan Atak
(keşideci-düzenleyen-borçlu)
Kenan Atak

Düzenleme Yeri ve Tarihi
Kayseri, 11.09.2023

"İşbu bono ciro edilemez" *Kenan Atak* Kenan Atak

Eksik Nama Yazılı Bono Örneği	
İşbu bono mukabilinde 24.10.2023 tarihinde Ömer Şen'e veya hamiline 200.000 TL ödeyeceğim.	
Kenan Atak (keşideci-düzenleyen-borçlu) <i>Kenan Atak</i>	
Düzenleme Yeri ve Tarihi Kayseri, 11.09.2023	
"İşbu bono nama yazılıdır" <i>Kenan Atak</i> . Kenan Atak	

- **Hamiline Yazılı Senetler:** Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamiline yazılı senet sayılır (m. 658/1). Bir senet, belirli bir kişi lehine "veya hamiline" kelimelerinin yahut buna benzer başka bir ibarenin eklenmesiyle ya da kimin lehine düzenlendiği gösterilmeyerek hamiline yazılı düzenlenmiş olur. Başka bir ifadeyle, senedin kimin lehine düzenlendiği gösterilmemişse veya gösterilip de yanına "veya hamiline" gibi bir ibare eklenmişse, hamiline yazılı senetten söz edilir.

Hamiline yazılı senetlerin devri için özel bir şekil öngörülmuş değildir; zilyetliğin devredilmesi yeterlidir. Bu yönüyle hamiline yazılı senetler, devri en kolay olan senet türüdür.

Miras, birleşme, bölünme gibi kanundan doğan mülkiyet geçişleri ile kanuni rehin gibi kanundan doğan aynı hak kuruluşlarında senet, devre ilişkin şekil şartı aranmaksızın kendiliğinden yeni hak sahibine geçer. Zira bu durumlarda devir, kanundan kaynaklanmaktadır.

IV. SENET TÜRÜNÜN DEĞİŞTİRİLMESİ (DÖNÜŞTÜRME/TAHVİL)

A. Genel Olarak

Bir senedin devir türü bakımından dahil olduğu grubun değiştirilmesi; yani bir grupta yer alan senedin başka bir grupta yer alan senede dönüştürülmesi mümkündür. Söz konusu tür değişikliği, bir kanun hükmü uyarınca gerçekleşebileceği gibi tarafların iradeleriyle de gerçekleşebilir. Kanundan kaynaklanan tür değişikliği "kanuni dönüştürme", tarafların iradelerinden kaynaklanan tür değişikliği ise "idari dönüştürme" olarak da ifade edilir.

B. Kanundan Kaynaklanan Tür Değişikliği (Kanuni Dönüştürme)

Bir senedin devir türünün değişmesi, tarafların iradelerine bağlı olmaksızın bir kanun hükmü uyarınca gerçekleşebilir. Bunun en tipik örneği, gecikmiş cirodur. Bilindiği üzere, emre yazılı senetlerin devir şekli ciro + teslim, nama yazılı senetlerin devir şekli ise alacağın temlik + teslimdir. Kanuna göre, emre yazılı senetlerde, ödememe protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için öngörülmuş sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro (gecikmiş ciro), sadece alacağın temlik hükümlerini doğurur (TTK m. 690/1). Bu durumda cironun alacağın temlik hükümünde olmasından hareketle, senedin kanunen nama yazılı senede dönüştüğü kabul edilir.

C. Tarafların İradelerinden Kaynaklanan Tür Değişikliği (İradi Dönüştürme)

Bir senedin türünün değişmesi, tarafların iradeleriyle de gerçekleşebilir. Senedin türünün iradi olarak değiştirilmesi, 1) nama veya emre yazılı bir senedin hamiline yazılı bir senede

dönüştürülmesi veya 2) hamiline yazılı bir senedin nama veya emre yazılı bir senede dönüştürülmesi suretiyle olur:

- **Nama veya Emre Yazılı Senedin Hamiline Yazılı Senede Dönüştürülmesi:** Nama veya emre yazılı senet, ancak kendisine hak verdiği ve borç yüklediği tüm kişilerin muvafakatiyle hamile yazılı senede dönüştürülebilir. Bu muvafakatın doğrudan senet üzerine yazılması gerekir (TTK m. 650/1). İstisnai bazı hallerde, ek şartlar da aranmış olabilir. Örneğin, nama yazılı pay senetlerinin hamiline yazılı pay senetlerine dönüştürülebilmesi için payların bedellerinin tamamen ödenmiş olması şarttır (m. 485/2).
- **Hamiline Yazılı Senedin Nama veya Emre Yazılı Senede Dönüştürülmesi:** Hamile yazılı senetlerin nama veya emre yazılı senede dönüştürülebilmesi hususunda da aynı kural geçerlidir. Yani, hamiline yazılı senet de, ancak kendisine hak verdiği ve borç yüklediği tüm kişilerin muvafakatiyle nama veya emre yazılı senede dönüştürülebilir. Bu muvafakatın da doğrudan senet üzerine yazılması gerekir (m. 650/2).

Fakat hamiline yazılı senedin nama veya emre yazılı senede dönüştürülmesinde, hak veya borç sahibi kişilerden birinin muvafakatı bulunmazsa bu dönüştürme, ancak dönüştürmeyi yapan alacaklı ile onun haklarına doğrudan doğruya halef olan kişi arasında hüküm ifade eder (m. 650/2). Hamiline yazılı bir senedin nama veya emre yazılı hale dönüştürülmesi, buna rıza göstermeyen kişiler bakımından hüküm ifade etmez. Dolayısıyla, bir senet, bazı kişiler yönünden nama veya emre yazılı hale gelmesi karşısında, bazı kişiler yönünden hamiline yazılı kalabilir.

V. KIYMETLİ EVRAKIN SINIRLI SAYIDA OLUP OLMAMASI SORUNU

A. Kıymetli Evrakın Sınırlı Sayıda Olmaması

Öğretide tartışmalı olmakla birlikte, kıymetli evrak türleri kanunlarda sayılanlardan ibaret değildir. Kanunlarda sayılanlardan başka kıymetli evrak türünün oluşturulması mümkündür. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 831. maddesinde, kıymetli evrak niteliğinde olmayan senetlerin, açıkça emre yazılı olduğu belirtilmek suretiyle ciro ile devredilebileceği düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, Sermaye Piyasası Kanunu'nda, Sermaye Piyasası Kurulu'na yeni sermaye piyasası araçları çıkarma yetkisi verilmiştir (SerPK m. 128/1-e). Her iki hüküm de, kıymetli evrak türlerinin kanunda sayılanlarla sınırlı olmadığını, kanunlarda düzenlenenlerden başka kıymetli evrak türünün oluşturulabileceğini göstermektedir.

B. Kambiyo Senetlerinin Sınırlı Sayıda Olması

Kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten ibarettir. Bunlardan başka kambiyo senedi bulunmamaktadır ve oluşturulması da mümkün değildir. Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 831. maddesi uyarınca, kıymetli evrak niteliği bulunmayan bir senedin açıkça emre yazılı olduğu belirtilmek suretiyle kıymetli evrak niteliğini kazanması mümkün olsa da, kambiyo senedi niteliğinde olmayan bir senede herhangi bir şekilde kambiyo senedi niteliği kazandırılması mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, her ne kadar kıymetli evrakın sınırlı sayıda olduğundan söz edilemese de, kambiyo senetleri sınırlı sayıdadır. Kambiyo senetlerinin sınırlı sayıda olduğu noktasında herhangi bir tartışma da bulunmamaktadır.

Ş2. KIYMETLİ EVRAKTA İLERİ SÜRÜLEBİLECEK DEF'İLER

I. GENEL OLARAK

Borçlar hukuku derslerinden de hatırlanacağı üzere, borçlu, kendisinden talepte bulunan alacaklıya karşı birtakım savunmalar ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınabilir. Bu savunmalar, inkar, itiraz ve def'idir¹. Kıymetli evrak hukukunda böyle bir ayırım yapılmamakta, def'i kavramı inkar ve itiraz kavramlarını da içine alacak şekilde geniş anlamda kullanılmakta, borçlunun talep edilen alacağa karşı ileri sürdüğü bütün savunmalar "def'i" olarak isimlendirilmektedir.

Kıymetli evrakta def'iler, etkileri (ileri sürülebilecek kişiler) ve maddi özellikleri ölçüt alınarak sınıflandırılmaktadır.

Etkileri açısından def'iler, 1) mutlak ve 2) nispi def'iler olmak üzere ikiye ayrılır. Mutlak def'iler, herkese karşı, yani hamil her kim olursa olsun ileri sürülebilendir. Nispi def'iler ise, herkese karşı değil, sadece belirli kişilere karşı ileri sürülebilendir.

Def'iler, maddi özelliklerine göre, yani onun ileri sürülmesine sebep olan özellikler açısından ise 1) senet metninden anlaşılan def'iler, 2) senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler ve 3) şahsi def'iler olmak üzere üçe ayrılır. Bunlardan bazıları mutlak def'i olup herkese karşı ileri sürülebilirken, bazıları ise nispi def'i olup sadece belirli kişilere karşı ileri sürülebilir. Öte yandan, bunlardan bazıları herkes tarafından ileri sürülebilirken, bazıları ise sadece belirli kişiler tarafından ileri sürülebilir.

II. DEF'İ ÇEŞİTLERİ

A. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler

Senet metninden anlaşılan def'iler, senet üzerine bakıldığında herkes tarafından görülüp anlaşılabilen def'ilerdir. Senedin zorunlu unsurlarındaki eksiklik, ödemenin şarta bağlanması, vadenin gelmemiş olması, ciro zincirindeki kopukluk, senede geçerli olmayan bir vade türünün yazılması, ıslak imza yerine parmak basılması, senedin süresinde ibraz edilmemesi gibi durumlar, senet metnine bakılarak anlaşılabilirliğinden, bu tür def'lere birer örnektir. Zamanaşımı def'ii de senet metninden anlaşılan bir def'i olarak kabul edilmektedir.

Senet metninden anlaşılan def'iler, mutlak etkiye sahiptir ve dolayısıyla herkese karşı ileri sürülebilir. Ayrıca bu def'iler, kural olarak, herkes tarafından ileri sürülebilir. Fakat bazı def'iler, her ne kadar senet metninden anlaşılabilir olsa da, sadece ilgilisi tarafından ileri sürülebilir. Örneğin, kambiyo senetlerinde cirantanın koyduğu ciro edilemez kaydı (ciro yasağı) ile ödememeden sorumlu olmama kaydı sadece bu kaydı koyan ciranta tarafından (TTK m. 685); düzenleyenin koyduğu kabul edilmemeden sorumlu olunmayacağına ilişkin kayıt sadece bu kaydı koyan düzenleyen tarafından ileri sürülebilir (m. 679).

¹ İnkâr, alacağın dayandırıldığı temel olayın varlığını reddetmektir. Örneğin, bir satış sözleşmesinden doğduğu iddia edilen alacağa karşı, satış sözleşmesinin hiç yapılmadığına yönelik bir savunma, inkardır.

İtiraz, alacağın dayandırıldığı temel olayı kabul edip, alacağın doğmadığını veya sona erdiğini ileri sürmektir. Örneğin, bir satış sözleşmesinden doğduğu iddia edilen alacağa karşı, satış sözleşmesinin varlığını kabul edip bu sözleşmenin geçersiz olduğunu veya borcun zaten ödendiğini ileri sürmek, itirazdır.

Def'i ise hem alacağın dayandırıldığı temel olayı hem de alacağı kabul edip, birtakım özel sebep ileri sürerek borcu ifa etmekten sürekli veya geçici olarak kaçınmaktır. Örneğin, satış sözleşmesinin ve alacağın varlığını kabul etmek karşısında, söz konusu alacağın zamanaşımına uğradığını ileri sürmek, bir def'idir.

B. Senetteki Taahhüdün Geçersizliğine İlişkin Def'iler

Senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler, hukuk düzeninde geçerli bir senet bulunmasına rağmen, bu senedin bazı sebeplerle bazı kişiler için geçersiz olması ve dolayısıyla bağlayıcı olmaması sonucunu doğuran def'ilerdir. Burada, sadece belirli kişilere özel bir geçersizlik söz konusudur. Dolayısıyla, taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler, herkes tarafından değil, sadece geçersizlik kendi taahhüdünde gerçekleşen kişiler tarafından ileri sürülebilir.

Taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ilerin dayanağı, "**imzaların bağımsızlığı ilkesi**"dir. İlkeye göre, bir senet, senet ile borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez (TTK m. 677). Senette taahhüt altına giren imza sahiplerinin her birinin imzası ve beyanı birbirinden bağımsızdır, diğerlerini etkilemez. Örneğin, senetteki bir imzanın sahte olması halinde, bu sahtelik iddiası sadece imzası taklit edilen o kişi tarafından ileri sürülebilir. Senetle taahhüt altına giren diğer imza sahipleri, bu imzanın sahteliğini ileri sürerek taahhütlerinden kurtulamazlar. İmzaların bağımsızlığı ilkesinin amacı, senedin geçersizliği sebebiyle ticari hayatın sekteye uğramasını önlemektir.

İmzaların bağımsızlığı ilkesi, taahhüdün geçersizliğine ilişkin şu dört def'ii ortaya çıkarmaktadır²:

- ▶ İmza sahibinin ehliyetsiz olması (ehliyetsizlik),
- ▶ İmzanın sahte olması (sahte imza),
- ▶ İmzanın cebirle atılması (cebir/baskı/korkutma)³,
- ▶ İmzanın yetkisi bulunmayan bir temsilci tarafından atılması (yetkisiz temsil).

Az önce de belirttiğimiz üzere, bu def'iler, sadece geçersizlik şahsında doğan kişilerin taahhüdünü geçersiz hale getirdiği için sadece bu kişiler tarafından ileri sürülebilir. Diğer imza sahiplerinin imza ve beyanları geçerliliğini korumaya devam ettiği için onların bu def'ileri ileri sürmeleri mümkün değildir. Örneğin, borçlu K tarafından düzenlenip alacaklı L'ye verilen senedin L'nin imzası taklit edilerek ciro ile C'ye devredildiğini varsaydığımızda; C'nin senet bedelini L'den talep etmesi halinde L, imzasının taklit edildiğini ve dolayısıyla sahte olduğunu ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınabilir. Fakat C'nin senet bedelini K'den talep etmesi halinde K, L'nin imzasının sahte olduğunu ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınmaz. Çünkü geçersizlik sadece L'nin taahhüdünde gerçekleşmiştir ve dolayısıyla sadece L tarafından ileri sürülebilecektir.

Öte yandan, bu def'iler, mutlak etkiye sahiptir. Dolayısıyla, herkese karşı ileri sürülebilir. Bu durumlarda üçüncü kişilerin iyiniyetleri korunmaz. Örneğin, borçlu K tarafından düzenlenip alacaklı L'ye verilen senedin L tarafından cebirle C1'e devredildiğini ve daha sonra da C1 tarafından iyiniyetli C2'ye devredildiğini varsaydığımızda; C2'nin senet bedelini L'den talep etmesi halinde L,

² Taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ilerin bir örneği de Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'nda düzenlenmiştir. Buna göre, tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu hükümlere aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir (TKHK m. 4/5).

³ İmzanın yanılma ve aldatma etkisi altında atılmış olduğunun hangi def'i türüne dahil olduğu öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre yanılma ve aldatmaya yönelik savunmalar da senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'i kapsamında değilken, başka bir görüşe göre yanılma ve aldatmaya yönelik savunmalar şahsi def'i niteliğindedir.

ödeme yapmaktan kaçınabilir (fakat az önce de belirttiğimiz üzere, K veya C1, bu def'iyi ileri sürmez, zira geçersiz olan sadece L'nin taahhüdüdür).

C. Şahsi Def'iler

a) Genel Olarak: Şahsi def'iler, senet borçlusu ile senet alacaklısı arasındaki doğrudan doğruya var olan ilişkilerinden kaynaklanan def'ilerdir. Şahsi def'iler, senet borçlusu ile senet alacaklısı arasındaki, senedin düzenlenmesine veya devrine sebep olan hukuki işlemde (temel ilişkiden) veya senetle ilgili fakat senetten bağımsız özel bir anlaşmadan yahut da senetle hiçbir ilgisi olmayan bir hukuki ilişkiden kaynaklanabilir:

- **Temel İlişkiden Kaynaklanan Şahsi Def'iler:** Şahsi def'i, senet borçlusu ile senet alacaklısı arasındaki, senedin düzenlenmesine veya devrine sebep olan hukuki ilişkiden (temel/alt ilişkiden) kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, satıcı S ile alıcı A arasındaki satış sözleşmesine binaen alıcının satıcıya olan bedel ödeme borcunun senede bağlandığı varsayımında, alıcı A'nın senetten değil de satış sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkları ileri sürerek bedeli ödemekten kaçınması, bir şahsi def'idir. Temel ilişkiden kaynaklanan şahsi def'ilere, sözleşmenin geçersiz olması, malın ayıplı olması, zapt, bedelin senet dışında ödenmiş olması, muvazaa, sözleşmenin irade bozukluğu hali veya gabin altında yapılması, sözleşmenin ifa edilmemiş olması veya sözleşmeden doğan borcun zamanaşımına uğraması gibi uyuşmazlıklar örnek gösterilebilir.

Temel ilişkiden kaynaklanan bu ve diğer def'iler, herkes tarafından veya herkese karşı değil, sadece temel ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilir. Örneğin, K'nın aralarındaki kira sözleşmesine binaen kira borcuna karşılık L'ye bir senet düzenleyip verdiğini, L'nin de bu senedi daha sonra kira ilişkisinin tarafı olmayan C1'e ve C1'in de sonrasında C2'ye devrettiğini varsaydığımızda; C2'nin K'dan senet bedelini talep etmesi halinde K, kira konusu maldaki ayıbı ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınmaz. Zira kiralanan maldaki ayıp, K ile L arasında yapılan kira sözleşmesiyle ilgili bir uyuşmazlık olup bu sözleşmenin tarafı olmayan C2'yi ilgilendirmemektedir. Dolayısıyla K, bu savunmayı sadece L'ye karşı ileri sürebilecektir. Keza, C2'nin senet bedelini C1'den talep etmesi halinde, C1, bu ayıbı ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınmaz. Zira C1 de söz konusu kira sözleşmesinin tarafı değildir ve bu sözleşmeden kaynaklanan ayıp kendisini ilgilendirmemektedir. Bu ayıp sadece K tarafından L'ye karşı ileri sürülebilecektir. Bu durum, yukarıda da ele aldığımız üzere, kıymetli evrakın soyutluğundan kaynaklanmaktadır.

- **Özel Bir Anlaşma veya Durumdan Kaynaklanan Şahsi Def'iler:** Şahsi def'i, senet alacaklısı ile senet borçlusu arasında senetle ilgili fakat senet alacağından bağımsız bir anlaşmaya veya özel bir duruma da dayanıyor olabilir. Senet alacaklısı ile senet borçlusu arasında hatır ilişkisinin bulunması, yeni bir vadenin kararlaştırılması, ödemenin taksite bağlanması, senet bedelinde indirim yapılması, borçlunun ibra edilmesi veya hakkın kötüye kullanılması bu özel anlaşma veya durumlara birer örnektir.

Özel bir anlaşmadan veya özel bir durumdan kaynaklanan bu def'iler de herkes tarafından veya herkese karşı değil, sadece bu özel anlaşma veya durumun tarafları arasında

ileri sürülebilir. Örneğin, K ile C arasında yeni bir vade anlaşması yapılarak vadenin uzatılması halinde bu uzatma sadece K ve C bakımından hüküm ifade eder; L'nin K'ye başvurusu halinde K, vadenin uzatıldığından bahisle ödeme yapmaktan kaçınmaz.

- **Senetle İlgisi Olmayan Bir İlişkiden Kaynaklanan Şahsi Def'iler:** Şahsi def'i, senet alacaklısı ile senet borçlusu arasındaki senet dışında senetle ilgisi olmayan ilişkilerinden de kaynaklanıyor olabilir. Bunun en tipik örneği "takas def'ii"dir. Senet borçlusu, senet alacaklısının kendisine olan borcu ile kendisinin ona senetten kaynaklanan borcunu takas edebilir. Örneğin, K'nın, borcuna karşılık L'ye bir senet düzenleyip verdiğini, L'nin de bu senedi daha sonra C'ye devrettiğini ve C'nin de daha önceden K'ya borcu olduğunu varsaydığımızda; C'nin K'dan ödeme talep etmesi halinde K, C'nin kendisine olan borcunu kendisinin ona senetten kaynaklanan borcuyla takas edebilir.

Bu def'iler de herkes tarafından veya herkese karşı değil, sadece bu ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilir. Aynı örnek üzerinden hareket edecek olursak; C'nin ödemeyi L'den talep etmesi halinde L, senet borcunu C'nin K'ya olan borcuna takas edemez. Zira K ile C arasında önceden mevcut olan borç ilişkisi, L'yi ilgilendirmemektedir.

b) Şahsi Def'ilerin Üçüncü Kişilere Karşı da İleri Sürülebildiği Haller: Şahsi def'iler, kural olarak herkese karşı değil, sadece doğrudan doğruya ilişki içinde bulunan taraflar arasında ileri sürülebilir. Bu def'ilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Fakat bu kuralın kanunda iki önemli istisnası düzenlenmiştir⁴:

- **Nama Yazılı Senetlerin Devri:** Daha önce defaatle belirttiğimiz üzere, nama yazılı senetler alacağın temlik yoluyla devredilir ve bu devir alacağın temlikinin hukuki sonuçlarını doğurur (TTK m. 647/2, 681/2). Bu sebeple, borçlu, alacaklıya karşı sahip olduğu savunmaları, üçüncü kişilere karşı da ileri sürebilir (TTK m. 687/2; TBK m. 188/1)⁵.
- **Senedin Bilerek Borçlu Zararına İktisap Edilmesi:** Nama yazılı senetlerin dışındaki senetlerde şahsi def'ilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde geçerlidir (TTK m. 659/2, 687/1, 825/2). Başka bir ifadeyle, emre veya hamiline yazılı senetlerde şahsi def'ilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, üçüncü kişinin bu senedi iktisap ederken bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması gerekir. Örneğin, satıcı S'nin, alıcı A'nın ayıptan doğan def'i hakkını ileri sürmesini engellemek amacıyla senedi işbirliği içinde olduğu arkadaşı C'ye devretmesi halinde A, temel ilişkiye dayanan bu def'iyi C'ye karşı da ileri sürebilecektir.

⁴ Şahsi def'ilerin diğer bazı hallerde de üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceği öğretide kabul edilmektedir. Örneğin, senedin üçüncü kişilere ticaret şirketlerinin birleşmesi, miras, temlik beyanı veya tahsil cirosu, vadeden sonra ciro, iflas veya karşılığın devri ile intikal etmesi halinde de şahsi def'iler üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir.

⁵ Zira, Türk Borçlar Kanunu'na göre, alacağın temlikinde, borçlu, devri öğrendiği sırada devredene karşı sahip olduğu savunmaları, devralana karşı da ileri sürebilir (TBK m. 188/1).

Ş3. KIYMETLİ EVRAKIN ZİYAI VE İPTALİ

I. GENEL OLARAK

Bir kıymetli evrakın ziyai çalınma, kaybolma, yanma, yırtılma veya okunamayacak şekilde zarar görme gibi nedenlerle senedin kullanılamaz (ibraz edilemez) durumda olmasıdır. Kanun koyucu, kıymetli evrakta hakkın senede sıkı bir şekilde bağlı olması sebebiyle hak sahibine hakkını kullanma imkanı sağlamak ve senedin kötüniyetli kişilerin eline geçmesi ihtimali karşısında hak kaybının yaşanmasını önlemek amacıyla, iptal müessesesini düzenlemiştir. Özellikle elinde bulunan her kim ise hak sahibinin o sayıldığı senetler olan hamiline yazılı senetlerin kaybolması durumunda, muhtemel hak kayıplarını önlemek açısından iptal hükümleri hayati öneme sahiptir.

Kıymetli evrak zayi olduğu takdirde mahkeme tarafından iptaline karar verilebilir (TTK m. 651/2). Senedin iptaline karar verilmesini herkes değil, sadece senedin zayi olduğu veya ziyain ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi isteyebilir (m. 651/2).

İptal kararı üzerine hak sahibi hakkını senetsiz olarak da ileri sürebilir veya yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir (m. 652/1)⁶. Bu durum, hakkın senetten ayrı ileri sürülememesi kuralının bir istisnasıdır.

Kıymetli evrakın iptali, bir çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2-e). Kıymetli evrakın iptali talebinde karşı taraf yoktur; yani bu talep hasımsız olarak ileri sürülür⁷.

II. İPTAL DAVASININ ŞARTLARI

İptal davasının açılabilmesi gerekli olan şartlar şunlardır:

- **Senet Zayi Olmalıdır:** İptal davasının açılabilmesi için öncelikle senedin zayi olmuş olması gerekir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, zayi olmak, senedin çalınma, kaybolma, yanma, yırtılma veya okunamayacak şekilde zarar görme gibi nedenlerle kullanılamaz durumda olmasıdır. Burada zayi olan şey hak değil, senedin fiziki varlığıdır.

Zayi olan senedin fotokopisinin bulunması veya içeriğinin tamamen biliniyor olması, bu senetten doğan hakkın kullanılmasına imkan sağlamaz; bunun için senedin mutlaka iptal edilmesi gerekir.

- **Senetteki Hak Halen Mevcut Olmalıdır:** İptal davasının açılabilmesi için senede bağlanan hakkın halen mevcut olması gerekir. Hakkın hiç doğmamış olması veya herhangi bir sebeple (örneğin ödeme ile) ortadan kalkması halinde, iptal davası açılmaz. Aksi takdirde dava, hukuki yarar yokluğu sebebiyle reddedilir (HMK m. 114/1-h, 115/2).

Senetteki hakkın zamanaşımına uğramış olması, senedin iptaline engel değildir. Zira, zamanaşımı, hakkı (alacağı) sona erdirmemekte, sadece bu hakkın talep edilebilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

- **İptal, Hak Sahibi Tarafından İstenmelidir:** Senedin iptaline karar verilmesini herkes değil, sadece senedin zayi olduğu veya ziyain ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi isteyebilir (m. 651/2)⁸.

⁶ İleride ele alacağımız üzere, emre yazılı senetlerin iptaline karar verilmesi halinde hak senetsiz olarak da ileri sürülebilse de yeni bir senet düzenlenmesi istenemez.

⁷ Yargıtay 11. HD, 24.12.1979, 5832/5872.

⁸ Yargıtay, senedi tahsil cirosu ile devralan kişinin de iptal davası açabileceğini kabul etmiştir (Yargıtay 11. HD, 20.10.1997).

- **Senedin Yeniden Elde Edilmesinin Mümkün Olmaması:** Senedin iptaline karar verilebilmesi için yeniden elde edilmesinin mümkün olmaması gerekir. Eğer senedin yeniden elde edilmesi mümkünse, iptal davası açılmaz. Örneğin, kaybolan senedin kimin elinde olduğu biliniyorsa, iade davası açmak suretiyle senedin yeniden elde edilmesi imkanı bulunduğu için iptal davası açılmaz. Keza, senedin geçici olarak kaybedilmiş olması durumunda da iptal davası açılmaz.
- **Senedin İptalinin Kanunen Mümkün Olması:** Senedin iptal edilebilmesi için, bunun kanun koyucu tarafından yasaklanmamış olması gerekir. Kanun gereği bazı senetler iptal edilemez: Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez (TTK m. 668/1).
Öte yandan, iptali istenen senedin kıymetli evrak niteliğinde olması gerekir. Örneğin, adi senetler, limited şirketler tarafından çıkarılan pay senetleri ile sigorta poliçeleri, kıymetli evrak niteliğini haiz olmadıkları için iptal edilemez.

III. İPTAL PROSEDÜRÜ

A. Hamiline Yazılı Senetlerin İptali

a) Genel Olarak: Pay senetleri, tahviller, intifa senetleri, kupon belgeleri (münferit kuponlar hariç) ile esas kupon belgelerinin yenilenmesine yarayan talonlar gibi hamile yazılı senetlerin iptaline hak sahibinin istemi üzerine mahkemece karar verilir (TTK m. 661/1). Görevli ve yetkili mahkeme, borçlunun yerleşim yeri veya pay senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir (m. 661/2).

İptale karar verilebilmesi için dilekçe sahibinin senedin zilyedi bulunduğu ve onu zayi ettiği yolundaki iddialarının mahkemece inandırıcı bulunması gerekir (m. 661/3)⁹. Burada yaklaşık ispat yeterli görülmekte olup iddianın kesin bir şekilde ispatlanması gerekmez.

b) Ödeme Yasağı: Mahkeme, iddiayı inandırıcı bulursa, dilekçe sahibinin istemi üzerine, senedin borçlusunu, aksine hareket ettiği takdirde iki defa ödemek zorunda kalacağını ihtar ederek bedelini ödemekten yasaklar (m. 662/1). Ödeme yasağına, ancak dilekçe sahibinin istemi üzerine karar verilebilir; mahkeme tarafından re'sen karar verilemez.

İptalin ve ödeme yasağının aynı dilekçe ile talep edilmesi mümkündür. Fakat iptal davası açılmadan ödeme yasağı talep edilemez. Ödeme yasağı konulabilmesi için iptal davasının açılmış olması şarttır.

Mahkemenin verdiği ödeme yasağı kararı, ihtiyati tedbir niteliğindedir. Dolayısıyla, ödeme yasağı talebinin reddi veya kabulüne karşı başvurulacak yollar bakımından ihtiyati tedbire ilişkin hükümler uygulanır (HMK m. 391, 394).

c) İlan: Mahkeme, dilekçe sahibinin, senedin zilyedi bulunmuş ve onu zâyi etmiş olduğuna dair yaptığı açıklamaları inandırıcı bulursa, belli olmayan hamili ilan yoluyla, senedi belirli bir süre içinde ibraz etmeye çağırır ve aksi takdirde senedin iptaline karar verileceğini ihtar eder.

⁹ Bir senet kupon tablosu veya talon içeriyorsa ve hamil yalnız kupon tablosunu veya talonunu kaybetmişse, istemin haklı olduğunun ispatı için senedin esas bölümünün ibrazı yeterlidir (m. 661/4).

Verilecek bu sürenin en az **6 ay** olarak belirlenmesi gerekir; bu süre ilk ilan gününden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 663).

Senedin ibrazına ilişkin ilanın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde üç defa yapılması gerekir (m. 664/1). Mahkeme gerek gördüğü takdirde, ayrıca uygun göreceği diğer şekillerde de ilanlar yapılmasına karar verebilir (m. 664/2).

d) Hükümleri: Yapılan ilan üzerine senedin mahkemeye ibraz edilmesi ve ibraz edilme-mesi ihtimallerine göre özel hükümler düzenlenmiştir:

- **Senedin İbraz Edilmesi Halinde:** İptali istenen senet, ilan üzerine süresinde ibraz edilirse, mahkeme, dilekçe sahibine senedin iadesi davası açması için bir süre belirler (m. 665/1). Dilekçe sahibinin bu süre içinde iade davasını açmaması halinde, mahkeme, senedi onu ibraz edene geri verir ve ödeme yasağını kaldırır (m. 665/2). Dilekçe sahibinin bu süre içinde iade davasını açması halinde ise bu davanın sonucuna göre hareket edilir.
- **Senedin İbraz Edilmemesi Halinde:** Mahkeme, belirlenen süre içinde ibraz edilme-yen senedin iptaline karar verir veya gerekli görürse başka önlemler de alabilir (m. 666/1). Hamiline yazılı bir senedin iptali hakkındaki karar, derhâl Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'yle ve mahkeme gerek görürse başka araçlarla da ilan edilir (m. 666/2).

İptal kararı üzerine dilekçe sahibi, gideri kendisine ait olmak üzere yeni bir senet düzenlenmesini veya muaccel borcun ifasını istemek hakkına sahiptir (m. 666/3, 652/1).

e) Hamiline Yazılı Bazı Senetlere İlişkin Özel Hükümler: Kanun koyucu, hamiline yazılı a) münferit kuponlar¹⁰, b) banknotlar ve buna benzer kağıtlar¹¹ ile c) ipotekli borç senedi ve irat senedine¹² ilişkin özel hükümler düzenlemiştir.

B. Nama Yazılı Senetlerin İptali

Aksine özel hükümler bulunmadıkça nama yazılı senetler, hamile yazılı senetlere ilişkin hükümlere göre iptal edilir (TTK m. 657/1). Kanunda nama yazılı senetlerin iptaline özel olarak düzenlenmiş başlıca hükümler şunlardır:

- **Nama Yazılı Kambiyo Senetlerinin İptali:** Bilindiği üzere, kambiyo senetleri kanun gereği emre yazılı senetlerdir. Kambiyo senetlerinin nama yazılı hale dönüştürülmesi mümkündür. Bu durumda, nama yazılı kambiyo senetleri, hamiline yazılı senetler gibi değil, emre yazılı senetler gibi iptal edilir (TTK m. 757 vd, 778/1, 818/1). Bunun gibi, çekin hamiline yazılı olarak düzenlenmesi durumunda da emre yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümler uygulanır. Yani kambiyo senetlerinin devir türünün değiştirilmesi, tabi oldukları iptal prosedürünü değiştirmemektedir.

¹⁰ Münferit kuponların zıyaî hâlinde hak sahibinin istemi üzerine, yukarıdaki prosedür izlenmeksizin, mahkeme, bedelin vadesinde, vade dolmuşsa derhâl mahkemeye yatırılmasına karar verir (m. 667/1). 3 yıl geçtikten sonra hiçbir hak sahibi başvuramaz ve vadenin dolmasından itibaren **3 yıl** geçmiş olursa, mahkeme kararıyla bedel dilekçe sahibine verilir (m. 667/2). Bir kupon belgesinin iptaline karar vermek gerekirse, vadeleri dava sırasında dolan münferit kuponlar hakkında faiz kuponlarının iptaline ilişkin hükümler uygulanır (m. 662/2).

¹¹ Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez (m. 668/1). Devlet tarafından çıkarılmış olan tahvillere ilişkin özel hükümler saklıdır (m. 668/2).

¹² Hamile yazılı olan ipotekli borç senediyle irat senedine ilişkin de özel hükümler düzenlenmiştir (m. 669).

- **Borçlunun İptal Prosedürünü Basitleştirme Yetkisi:** Nama yazılı senetlerin iptalinde borçlu, senette ilanların sayısını azaltmak veya süreleri kısaltmak suretiyle iptal için daha basit bir usul öngörebilir (m. 657/2).
- **Borçlunun Ödeme Hakkını Saklı Tutma Yetkisi:** Nama yazılı senetlerin iptalinde borçlu, alacaklının kendisine senedin iptal ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge vermesi halinde, senet ibraz edilmeksizin ve iptaline karar verilmeksizin de geçerli olmak üzere ödemek hakkını saklı tutma yetkisine de sahiptir (m. 657/2).

C. Emre Yazılı Senetlerin İptali

a) Genel Olarak: TTK'da emre yazılı senetlerin iptali ayrıca düzenlenmemiş, makbuz senedi ve varant dışındaki emre yazılı senetlerin iptalinde poliçenin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (TTK m. 831/2). Dolayısıyla, poliçenin iptaline ilişkin hükümler, -makbuz senedi ve varant hariç- emre yazılı senetlerin iptali bakımından genel hüküm mahiyetindedir.

Makbuz senedi ve varantın iptali kanunda özel olarak düzenlenmiştir (m. 849). Dolayısıyla, makbuz senedi ve varantın iptalinde, poliçenin iptaline ilişkin hükümler uygulanmaz.

Poliçenin ve diğer kambiyo senetlerinin devir türünün değişmesi halinde, tabii oldukları iptal prosedürü değişmez. Başka bir ifadeyle, kambiyo senetlerinin devir türü ne olursa olsun, sadece poliçenin iptaline ilişkin hükümler uygulanır. Dolayısıyla, kanunen emre yazılı kabul edilen kambiyo senetleri, daha sonra nama veya hamiline yazılı hale dönüştürülse bile sadece poliçenin iptaline ilişkin hükümlere tabidir.

b) Ödeme Yasağı: Emre yazılı senetlerin iptalinde ilk aşama, ödeme yasağıdır. Emre yazılı senedin zayi olması halinde, ödeme yerindeki veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden, borçlunun senedi ödemekten yasaklanması istenebilir (m. 757/1).

Emre yazılı senetlerin iptalinde, hamiline ve nama yazılı senetlerin iptalinden farklı olarak, ödeme yasağı talep edilebilmesi için davanın açılmış olması şart değildir.

Mahkemenin ödeme yasağı kararı verebilmesi için senedin varlığını ve zayi olduğunu inandırıcı bulması gerekir. Bu iddiayı inandırıcı bulması halinde mahkeme borçluyu senet bedelini ödemekten yasaklar ve bu kararında borçluya, vadenin gelmesi üzerine senet bedelini tevdi etmesi için izin verir ve tevdi yerini gösterir (m. 757/2). Bu andan itibaren borçlu, senet bedelini vadesi geldiğinde sadece gösterilen yere tevdi etmek zorundadır.

Mahkemenin verdiği ödeme yasağı kararı, ihtiyati tedbir niteliğindedir. Dolayısıyla, ödeme yasağı talebinin reddi veya kabulüne karşı başvurulacak yollar bakımından ihtiyati tedbire ilişkin hükümler uygulanır (HMK m. 391, 394).

Bu aşamada, iptal davası henüz açılmamıştır. Şimdi ele alacağımız üzere, iptal davası, senedi elinde bulunduran kişinin bilinmemesi halinde söz konusu olacaktır.

c) Dava: Ödeme yasağının konulmasının ardından, senedin kimin elinde bulunduğunun bilinip bilinmemesine göre çeşitli ihtimaller ortaya çıkar:

- **Senedi Ele Geçiren Kişinin Bilinmesi:** Senedi eline geçiren kişi bilindiği takdirde, mahkeme, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verir (TTK m. 758/1).

Dilekçe sahibi verilen süre içinde iade davasını açmazsa, mahkeme, borçlu hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (m. 758/2).

- **Senedi Ele Geçiren Kişinin Bilinmemesi:** Senedi eline geçiren kişi bilinmiyorsa, senedin iptaline karar verilmesi istenebilir (m. 759/1). İptal isteminde bulunan kişi, 1) senet elinde iken ziyaa uğradığını inandırıcı bir şekilde gösteren delilleri mahkemeye sunmak ve 2) senedin –varsa- bir suretini ibraz etmek veya senedin esas içeriği hakkında bilgi vermekle yükümlüdür (m. 759/2).

d) İlan: Mahkeme, dilekçe sahibinin, senet elinde iken ziyaa uğradığına dair verdiği açıklamaları inandırıcı bulursa, verilecek ilanla, senedi eline geçireni, senedi belirli bir süre içinde getirmeye davet ve aksi takdirde senedin iptaline karar vereceğini ihtar eder (m. 760). Senedin getirilmesine ilişkin ilan, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile **3 defa** yapılır (m. 762/1). Özellik gösteren olaylarda, mahkeme, uygun göreceği daha başka ilan önlemlerine de başvurabilir (m. 762/2).

*Senedi getirme süresi en az **3 ay** ve en çok **1 yıldır** (m. 761/1). Süre, vadesi gelen poliçeler hakkında birinci ilan gününden, vadesi gelmeyen poliçeler hakkında vadenin gelmesinden itibaren işler (m. 761/3).*

Bu süre, 3 aydan az ve 1 yıldan çok olmamak üzere mahkeme tarafından belirlenir. Fakat, mahkeme, vadesi gelmiş senetlerde zamanaşımının 3 ayın geçmesinden önce dolması halinde, 3 aylık süre ile bağlı değildir (m. 761/3). O halde, vadesi gelmiş senetlerin zamanaşımı 3 aylık süre bitmeden dolacaksa, mahkeme, 3 aydan daha az bir süre de belirleyebilir.

d) Hükümleri: Yapılan ilan üzerine senedin belirlenen süre içinde mahkemeye sunulması ve sunulmaması durumlarına göre çeşitli ihtimaller ortaya çıkar:

- **Senedin Süresi İçinde Sunulması Halinde:** Elden çıkan senet belirlenen süre içinde mahkemeye sunulursa, mahkeme, iade davası açması için dilekçe sahibine uygun bir süre verir. Dilekçe sahibi bu süre içinde dava açmazsa, mahkeme, senedi, sunmuş olana geri verir ve muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (m. 763/1). Dilekçe sahibinin bu süre içinde iade davasını açması halinde ise bu davanın sonucuna göre hareket edilir.
- **Senedin Süresi İçinde Sunulmaması Halinde:** Elden çıkan senedin, verilen süre içinde mahkemeye sunulmaması halinde mahkeme, senedin iptaline karar verir (m. 764/1). Senedin iptaline karar verilmiş olmasına rağmen, dilekçe sahibi, borçluya karşı senetten doğan istem hakkını ileri sürebilir (m. 764/2).

Emre yazılı senetlerin iptaline karar verilmesi halinde, nama ve hamiline yazılı senetlerin iptalinden farklı olarak, yeni bir senet düzenlenmesi söz konusu olmaz. Hak sahibi burada sadece hakkını senetsiz olarak ileri sürme hakkına sahiptir.

Emre yazılı senetlerin iptalinde, nama ve hamiline yazılı senetlerin iptalinden farklı olarak, mahkeme, iptale karar vermeden önce, borçluya, senet bedelini tevdi etme ve yeterli teminat karşılığında bunu ödeme yükümünü getirebilir (m. 765/1). Teminat, poliçeyi iyiniyetle iktisap eden kişinin uğrayabileceği zarara bir karşılık oluşturur. Senet iptal edildiği veya senetten doğan haklar diğer bir sebeple ortadan kalktığı takdirde, teminat geri alınır (m. 765/2).

§4. KAMBIYO SENETLERİ

I. KAMBIYO SENETLERİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Ticari hayatta en sık karşılaşılan senetler kambiyo senetleridir. Ticaret senetleri olarak da ifade edilen kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten oluşmaktadır. Kambiyo senetleri, birer para alacağı hakkı içermektedir.

Poliçe, bono ve çekten başka kambiyo senedi bulunmamaktadır ve oluşturulması da mümkün değildir. Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 831. maddesi uyarınca, kıymetli evrak niteliği bulunmayan bir senede kıymetli evrak niteliği kazandırılması mümkün olsa da, kambiyo senedi niteliğinde olmayan bir senede herhangi bir şekilde kambiyo senedi niteliği kazandırılmaz.

Kambiyo senetleri, kanunen emre yazılı senetlerdir. Dolayısıyla, bu senetlerin, emre yazılı sayılması için senet üzerinde buna ilişkin herhangi bir ibarenin bulunması gerekmez. Poliçe ve bononun, nama yazılı olarak düzenlenmesi mümkündür; fakat hamiline yazılı olarak düzenlenmesi mümkün değildir. Çekin ise nama ve hamiline yazılı olarak düzenlenmesi de mümkündür. Dolayısıyla, kambiyo senetleri içinde hem emre hem nama hem de hamiline yazılı olarak düzenlenebilen tek senet, çekdir. Poliçe ve bono, hamiline yazılı olarak düzenlenemez.

Kambiyo senetlerine ilişkin düzenlemeler, Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kitabının dördüncü kısmında yapılmıştır. Birinci bölümde poliçe, ikinci bölümde bono ve üçüncü bölümde çek düzenlenmiştir. Çek, TTK'nın yanı sıra, Çek Kanunu'nda da özel olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, diğer bazı kanunlarda da kambiyo senetlerine özgü düzenlemeler mevcuttur. Örneğin, İcra ve İflas Kanunu'nda, kambiyo senetlerine özgü takip yolları öngörülmüştür (İİK m. 167-176).

Uygulamada poliçenin kullanımı yok denecek kadar azdır. Fakat kanun koyucu, kambiyo senetlerini düzenlerken poliçeyi esas almış, bono ve çeki ilişkin olarak bunların kendine özgü hükümlerine yer verdikten sonra diğer hususlarda poliçeye ilişkin hükümlere atıf yapmıştır. Kanunun düzenlenmesinde poliçenin esas alınmasının sebebi, mehz kanun olan İsviçre Borçlar Kanunu'nun poliçe esas alınarak hazırlanmış olmasıdır.

Poliçede 1) düzenleyen, 2) lehtar ve 3) muhataptan oluşan üçlü bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkide lehtarın düzenleyenden, düzenleyenin de muhataptan bir alacağı bulunduğu varsayılmaktadır. Düzenleyen poliçeyi düzenlemek suretiyle borçlusu olduğu lehtarını muhataba yönlendirmektedir. Dolayısıyla, poliçe, hukuki niteliği itibarıyla bir havaledir. Nitekim kanun koyucu, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi içermeyen bir senedin poliçe niteliğinde olmayacağını düzenlemiştir (TTK m. 671/1-b, 672/1). Bu özelliğinden dolayı poliçede asıl borçlu düzenleyen değil, -ileride ele alacağımız üzere- senedi kabul etmiş bulunan muhataptır.

Bonoda 1) düzenleyen ve 2) lehtardan oluşan ikili bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki tipik bir senet ilişkisidir. Düzenleyen, bonoyu lehtara olan borcunu ileri bir tarihte bizzat ödemeyi taahhüt etmek üzere düzenlemektedir. Dolayısıyla, bono, hukuki niteliği itibarıyla bir ödeme vaadidir. Nitekim kanun koyucu, belirli bir bedelin ödenmesi konusunda kayıtsız ve şartsız bir vaat içermeyen senedin bono niteliğinde olmayacağını düzenlemiştir (m. 776/b, 777/1). Bu özelliğinden dolayı, bonoda asıl borçlu düzenleyendir.

Çekte de tıpkı poliçede olduğu gibi 1) düzenleyen, 2) lehtar ve 3) muhataptan oluşan üçlü bir ilişki söz konusudur ve tıpkı poliçe gibi çek de hukuki niteliği itibarıyla bir havaledir. Nitekim

kanun koyucu, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi içermeyen bir senedin çek niteliğinde olmayacağını düzenlemiştir (TTK m. 780/1-b, 781/1). İleride detaylıca ele alacağımız üzere, çekte kabul müessesesi yoktur. Bu sebeple, muhatapın borçlu sıfatı da bulunmamaktadır. Dolayısıyla, çekte “asil borçlu” yoktur, sadece “başvuru borçluları” vardır.

Poliçeden farklı olarak, çekte muhatap, mutlaka bir bankadır. Oysa poliçede muhatap, gerçek veya tüzel herhangi bir kişidir.

Poliçe ve bono birer kredi aracıdır. Düzenleyen, borcunu derhal ödemek yerine, poliçe veya bono düzenlemek suretiyle belirli bir vadeye kadar ertelemektedir. Böylece, poliçe ve bono, birer kredi işlevi görmektedir. Çek ise bir kredi aracı değil, bir ödeme aracıdır. Çünkü çeklerde vade yoktur. Çek görüldüğünde (muhatap bankaya ibraz edildiğinde) ödenir; buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir (m. 795/1). Bu yönüyle, çekin kredi işlevinin bulunduğundan söz edilemez.

Poliçede, kabul müessesesi vardır. Senet alacaklısı, vadeye kadar dilerse poliçeyi muhatapın kabulüne sunabilir. Bu sayede senet alacaklısı, senedin vadesi geldiğinde muhatapın ödemeyi yapıp yapmayacağı hususunda önceden bilgi sahibi olabilme imkanı elde eder. Bonoda ve çekte ise kabul müessesesi yoktur.

Kambiyo senetleri, sıkı şekil şartlarına tabidir. Bu senetlerin hangi şekilde düzenlenebileceği ve asgari hangi unsurları bulundurması gerektiği kanunda düzenlenmiştir. Kanunda öngörülen şekil şartlarına uygun şekilde düzenlenmeyen bir senet, kambiyo senedi niteliği taşımaz.

Kambiyo senetleri, sebepten soyut senetlerdir. Yani, senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkide meydana gelen sakatlıklar, senedin geçerliliğini etkilemez. Ayrıca, mevcut bir borcun (örneğin satış sözleşmesinden doğan para borcunun) kambiyo senedine bağlanması, tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz (TBK m. 133/2). Dolayısıyla, kambiyo senedinin düzenlenmesi, temel ilişkiyi kural olarak sona erdirmez. Böylece, kambiyo senedi düzenlenirken aksi belirtilmezse, mevcut borç ilişkisinin (örneğin satış sözleşmesinin) yanı sıra bir de kambiyo ilişkisi meydana gelmiş olur. Alacaklı, dilerse satış sözleşmesine dilerse de kambiyo senedine dayanarak talep hakkını ileri sürebilir.¹³

II. KAMBYO SENETLERİNDE EHLİYET

Sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya da ehildir (TTK m. 670). Bu bağlamda, bir kişinin borç altına girebilmesi için fiil ehliyetine sahip olması gerektiğine göre, kambiyo senediyle borçlanabilmesi için de fiil ehliyetine sahip olması gerekir (TMK m. 9). O halde, ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişi, fiil ehliyetine sahip olduğu için kambiyo senedi ile borç altına girme ehliyetine sahiptir (TMK m. 10). Buna karşılık, ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kambiyo senediyle borçlanamazlar (TMK m. 16).

¹³ Böyle bir durumda, kambiyo senedinin “ifa amacıyla (ifa uğruna)” düzenlendiği kabul edilir. Buna karşılık, kambiyo senedi düzenlenirken tarafların eski borç ilişkisini (satış sözleşmesini) sona erdirmeyi ve yenilemeyi kararlaştırmaları halinde ise, kambiyo senedinin “ifa yerine” düzenlendiği kabul edilir. Bu durumda alacaklı, sadece kambiyo senedine dayanarak talep hakkını ileri sürebilecektir.

Daha önce de ele aldığımız üzere, “imzaların bağımsızlığı ilkesi” gereğince, bir kambiyo senedi, ehil olmayan kişilerin imzasını içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez (TTK m. 677). Ehliyetsizliğe ilişkin savunma, herkes tarafından değil, sadece geçersizlik şahsında gerçekleşen kişi tarafından ileri sürülebilir. Örneğin, ayırt etme gücüne sahip küçüğün kambiyo senedi düzenlediğini ve yasal temsilcisinin bu işleme rıza göstermediğini varsaydığımızda; bu taahhüdün geçersizliği, ancak bu kişi tarafından ileri sürülebilir; diğer imza sahipleri bunu ileri süremezler. Ehliyetsizliğe ilişkin savunma mutlak bir def’idir, dolayısıyla herkese karşı ileri sürülebilir.

III. KAMBYO SENETLERİNDE İMZA

Kambiyo senetleri üzerindeki imzaların el ile atılması gerekir (TTK m. 756/1). Bunun yerine mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz (m. 756/2). Kambiyo senetlerinin güvenli elektronik imza ile düzenlenmesi ve bu senetlere ilişkin senet üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenli elektronik imza ile yapılması da mümkün değildir (m. 1525/1). Aksi takdirde senet, kambiyo senedi niteliği taşımayacaktır.

Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında şahit aranır. Böyle bir talepleri yoksa, görme engellilerin imzalarını el yazısı ile atmaları yeterlidir (TBK m. 15/3).

Yeri gelmişken tekrar belirtmek gerekirse, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, bir kambiyo senedi, borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez (m. 677).

Bir kambiyo senedinin metninde değişiklik yapıldığı takdirde, değişiklikten sonra senet üzerine imza atmış olan kişiler, değişmiş metne göre; ondan önce imzasını atmış olan kişiler ise eski metne göre sorumlu olurlar (m. 748). Yani bir kişi, senede hangi durumdayken imza atmışsa senetten o duruma göre sorumlu olur. Örneğin, düzenleyenin 1000 TL bedelle düzenlediği bir senedin, lehtar tarafından sonuna bir “0” konulmak suretiyle 10.000 TL bedelle cirantaya devredildiği varsayımında; düzenleyen, söz konusu senedi bu değişimden önce, yani 1000 TL bedelle imzaladığı için 1000 TL’den, lehtar ise 10000 bedelle imzaladığı için 10000 TL’den sorumlu olur.

IV. KAMBYO SENETLERİNDE TEMSİL YETKİSİ

Kural olarak, bir kimse yetkisi olmadığı hâlde temsilci olarak bir hukuki işlem yaparsa, bu işlem ancak onadığı takdirde temsil olunanı bağlar (TBK m. 46/1). Temsil olunanın açık veya örtülü olarak hukuki işlemi onamaması hâlinde, bu işlem geçersiz olur (TBK m. 47/1). Aynı durum, temsil yetkisinin aşılması halinde aşan kısım için de geçerlidir.

Fakat, kambiyo senetlerinde yetkisiz temsil halinde yapılan işlem geçersiz olmaz: Temsile yetkili olmadığı hâlde bir kişinin temsilcisi sıfatıyla bir kambiyo senedine imzasını koyan kişi, o senetten dolayı bizzat sorumlu olur; bu senedi ödediği takdirde, temsil olunduğu kabul edilen kişinin sahip olabileceği haklara sahip olur. Yetkisini aşan temsilci için de hüküm böyledir (TTK m. 678). Buradaki amaç, kambiyo senetlerini ayakta tutarak ticari hayatın sekteye uğramasını engellemek ve senet alacaklılarını korumaktır.¹⁴

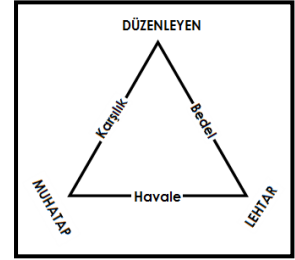
¹⁴ Temsil konusunda Çek Kanunu’nda çeklere özgü bir düzenleme yapılmıştır: Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı hukukî ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir (ÇekK m. 5/3). Bu hükümden düzenlenen yetkisiz temsil halinde de çek geçerliliğini korumaya devam etmektedir.

§5. POLİÇE

I. GENEL OLARAK

Polîçe, Türk Ticaret Kanunu'nun 671 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Polîçede 1) düzenleyen, 2) lehtar ve 3) muhataptan oluşan üçlü bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkide lehtarın düzenleyenden, düzenleyenin de muhataptan bir alacağı bulunduğu varsayılmaktadır. Düzenleyen polîçeyi düzenlemek suretiyle borçlusu olduğu lehtar muhataba yönlendirmektedir. Dolayısıyla, polîçe, hukuki niteliği itibariyle bir havaledir. Nitekim kanun koyucu, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi içermeyen bir senedin polîçe niteliğinde olmayacağını düzenlemiştir (TTK m. 671/1-b, 672/1).

Polîçede düzenleyen ile muhatap arasındaki ilişki karşılık (provizyon), düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişki bedel, lehtar ile muhatap arasındaki ilişki ise havale ilişkisidir. Muhatabın, düzenleyene öncesinden bir borcu olduğu, düzenleyenin de lehtara olan borcunu muhatapta bulunan alacağı ile karşılamak üzere muhataba yönlendirdiği kabul edilmektedir. Polîçe düzenlemek suretiyle düzenleyen, lehtara muhatapta olan alacağını tahsil etme, muhataba da borcun lehtara ödemesi yetkisini vermektedir. Bu yönüyle polîçe, çifte yetki veren bir havale niteliğindedir.

Bu ilişki sebebiyle, polîçede asıl borçlu düzenleyen değil, senedi kabul etmiş bulunan muhataptır. Muhatabın borçlu olduğundan söz edilebilmesi için, polîçeyi kabul etmiş olması şarttır. Kabul beyanı bulunmayan muhatabın, polîçe bedelinden dolayı bir sorumluluğu yoktur.

Kambiyo senetleri ve dolayısıyla polîçe, kanunen emre yazıdır. Polîçe (ve bono), nama yazılı olarak düzenlenebilir; fakat hamiline yazılı olarak düzenlenemez. Kambiyo senetleri içinde hem emre hem nama hem de hamiline yazılı olarak düzenlenebilen tek senet, çekttir. Polîçenin (ve bononun) nama yazılı hale getirilmesi için düzenleyen tarafından senet üzerine "emre yazılı değildir" ibaresinin veya aynı anlamı ifade eden bir kaydın konulması gerekir (TTK m. 681/2).

II. POLİÇENİN UNSURLARI

A. Zorunlu Unsurlar

a) Mutlak Zorunlu Unsurlar: Polîçenin mutlak zorunlu unsurlarından birini dahi içermeyen senet polîçe sayılmaz (m. 672/2):

- **Polîçe Kelimesi:** Polîçe, senet metninde "polîçe" kelimesini, senet Türkçeden başka bir dille yazılmışsa, o dilde polîçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi mutlaka içermelidir (m. 671/a). Polîçe kelimesi dışında polîçede bulunması gereken diğer unsurları taşıyan ve açıkça emre yazılı olarak düzenlenen senetler, "emre yazılı havale" kabul edilir (m. 826).
- **Belirli Bir Bedelin Ödenmesi Hususunda Kayıtsız ve Şartsız Havale:** Polîçe, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale niteliğinde olmalıdır (m. 671/b). Her şeyden önce, polîçe, bir bedel içermelidir. Bu bedel de para cinsinden gösterilmiş olmalıdır. Bedel kısmına bir eşyanın veya bir kıymetli evrakın yazılı olduğu senet polîçe sayılmaz. Örneğin, bedel olarak altın, gümüş, senet, fatura gibi ifadeler yazılamaz. Fakat altın, gümüş gibi değerli madenler, piyasa fiyatına endeksenerek gösterilebilir. Örneğin, bedel "2 gram altın" şeklinde yazılamaz, fakat "2 gram altın karşılığı TL" olarak yazılabilir.

Ayrıca, bedelin belirli veya belirlenebilir olması da gerekir. Dolayısıyla, para cinsinin de mutlaka gösterilmiş olması gerekir. Örneğin, bedel kısmına sadece "1000" yazılması bunun TL mi, euro mu, yoksa dolar mı olduğu noktasında belirsizliğe yol açar. Keza, "1000 TL veya 1000 Euro ödeyiniz" şeklindeki ifade de bu iki değer birbirinin tam olarak karşılığı olmadığı için belirsizliğe yol açar. Fakat, "1000 Euro veya karşılığı TL" şeklindeki bir ibare, belirsizliğe yol açmaz.

Poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulur (m. 676/1). Örneğin, bedel olarak hem "170.000 TL" hem de "yüz yetmiş beş bin TL" yazılmışsa bedelin 175.000 TL olduğu kabul edilir. Poliçe bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa, en az olan bedel geçerli sayılır (m. 676/2). Örneğin, bedel hem "170.000 TL" hem de "175.000 TL" şeklinde yazılmışsa 170.000 TL geçerlidir.

Öte yandan, poliçenin bir havale niteliğinde olması ve bu havalenin herhangi bir kayda ve şarta bağlanmaması gerekir. Kayda ve şarta bağlı tutulan bir senet, poliçe hükmünde değildir (m. 671/1-b, 672/1). Örneğin, "1000 TL bedeli taksitle ödeyiniz" veya "bedeli malları alınca ödeyiniz" şeklindeki ibareler, poliçeyi geçersiz kılar.

Uygulamada mevcut veya ileride doğması muhtemel bir alacağı teminat altına almak amacıyla senedin ön veya arka yüzüne "teminat içindir", "teminat senedi" veya buna benzer ifadeler yazmak suretiyle "**teminat kaydı**" konulmaktadır. Senedin bir borcu teminat altına almak amacıyla düzenlenmesinin önünde kanuni bir engel yoktur. Teminat amacıyla düzenlenen senetler de geçerlidir. Ancak Yargıtay ve öğretinin kabulüne göre, bu senetlerin geçerli sayılması için, teminat kaydında düzenleyen ile lehtar arasındaki hukuki ilişkiye (örneği satış, kira, ödünç vs.) atıf yapılmaması, yani senedin hangi hukuki ilişkinin teminatı olarak düzenlendiğinin belirtilmemesi gerekir¹⁵. Temel ilişkiye atıf yapan teminat kayıtları, yazılı delille ispatlanması kaydıyla¹⁶, ödemeyi kayda ve şarta bağladığından senedi geçersiz hale getirir. Örneğin, senet, yalnızca "teminat içindir" yazılması halinde geçerliken, "satış sözleşmesinden doğan alacağı teminat altına almak içindir" yazılması halinde geçersizdir.

- **Muhatabın Adı:** Poliçe, senedi ödeyecek kişinin, yani muhatabın adını mutlaka içermelidir (m. 671/c). Muhatap, gerçek veya tüzel kişi olabilir. Muhatap gerçek kişi ise adı ve soyadı, tüzel kişi ise unvanı yazılmalıdır. Kişiliği bulunmayan topluluk veya oluşumlar (örneğin adi şirket, işletme ve donatma iştiraki) poliçeye muhatap olarak yazılamaz. Poliçede birden fazla kişinin muhatap olarak gösterilmesi de mümkündür. Örneğin, muhatap olarak "Erdal Şanlı ve Celal Kırac" şeklinde gösterilmesi mümkündür. Böyle bir durumda, senedin muhataplara ayrı ayrı ibraz edilmesi gerekir. Bir poliçeyi ayrı ayrı kabul eden muhataplar, bu poliçeden müteselsilen sorumlu olurlar (m. 724/1). Fakat, muhatabın alternatifli olarak (örneğin "Erdal Şanlı veya Celal Kırac" şeklinde) gösterilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir.

Muhatap, hayatta olmayan veya hayal ürünü bir kişi de olabilir. Zira, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, bir poliçenin, hayali kişilerin imzalarını içermesi halinde, diğer

¹⁵ Yargıtay HGK, E. 2001/12-496, K. 2001/534, T. 20.06.2001.

¹⁶ Yargıtay 12. HD, E. 2011/2248, K. 2011/17670, T. 04.10.2011.

imzaların geçerliliği bundan etkilenmez (m. 677). Hatta, muhatap olarak bizzat düzenleyenin kendisi de yazılabilir (m. 673)¹⁷.

- **Lehtarın Adı:** Poliçe, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, yani lehtarın adını mutlaka içermelidir (m. 671/f). Poliçenin hamiline yazılı olarak düzenlenmesi mümkün değildir.¹⁸ Tıpkı muhatap gibi, lehtar da gerçek veya tüzel kişi olabilir. Lehtar gerçek kişi ise adı ve soyadı, tüzel kişi ise unvanı yazılmalıdır. Kişiliği bulunmayan topluluk veya oluşumlar (örneğin adi şirket, işletme ve donatma iştiraki) lehtar olarak yazılamaz.

Lehtarın kim olduğu şüpheye yer vermeyecek şekilde anlaşılır olmalıdır. Aksi takdirde, poliçe belirsizlik sebebiyle geçersiz olur. Örneğin, lehtar olarak "Ömer Ş." yazılması, bununla kimin kast edildiği şüpheye yer vermeyecek şekilde anlaşılacak için, poliçeyi geçersiz kılar. Buna karşılık, lehtar olarak "Ö. Şen" yazılması, belirsizliğe yol açmayacağı için, geçerli bir yazım olarak kabul edilir.

Poliçeye birden fazla lehtarın adının yazılması mümkündür. Örneğin, lehtarların "Ömer Şen ve Manolya Şen'e ödeyiniz" şeklinde gösterilmesi mümkündür. Böyle bir durumda, lehtar olarak gösterilen kişiler arasında müteselsil alacaklılık (TBK m. 169) hükümleri söz konusu olur. Dolayısıyla senet borçlusu, lehtarlardan birine yaptığı ifayla, bütün lehtarlara karşı borcundan kurtulmuş olur (TBK m. 169/2). Keza, bu kişiler, senedi devretmeleri halinde devralan kişilere karşı bu poliçeden müteselsilen sorumlu olurlar (m. 724/1).

Lehtarın alternatifli olarak (örneğin "Ömer Şen veya Manolya Şen'e ödeyiniz" şeklinde) gösterilip gösterilemeyeceği öğretide tartışmalıdır¹⁹.

Lehtar olarak hayatta olmayan, hayal ürünü veya ehliyetsiz birinin adı da yazılabilir. Hatta poliçe bizzat düzenleyenin emrine de yazılı olabilir; yani düzenleyenin kendisini lehtar olarak göstermesi de mümkündür (TTK m. 673). Lehtar kısmına muhatapın adının yazılıp yazılmayacağı ise öğretide tartışmalıdır.

- **Düzenlenme Tarihi:** Poliçe, düzenleme tarihini mutlaka içermelidir (m. 671/g). Düzenleme tarihi, düzenleyenin fiil ehliyetine sahip olup olmadığının, senedin ibraz edilmesi gerektiği sürenin ve vadenin tespiti açısından önem arz eder.

Düzenleme tarihinin belirli olması, yani herkes tarafından kolay ve kesin bir şekilde tespit edilebilecek şekilde olması gerekir. Örneğin, "2023'ün kurban bayramının birinci günü" şeklinde belirtilen düzenleme tarihi, bu tarihin kesin bir şekilde tespit edilebilir olması sebebiyle geçerlidir. Fakat, "2023'ün kurban bayramı" şeklinde belirtilen düzenleme tarihi, kurban bayramının dört günden oluşması ve hangi güne işaret edildiğinin belirtilmemesi sebebiyle geçersizdir.

Düzenleme tarihinin, belirsizliğe yol açmamak için, gün-ay-yıl şeklinde yazılması gerektiği kabul edilir. Örneğin, 10 Ağustos 2023 tarihi düzenleme tarihi olarak yazılacaksa,

¹⁷ Bir kişinin kendi üzerine poliçe düzenlemesine, yani düzenleyen ile muhatapın aynı kişi olmasına cevaz veren bu hükmün amacı, düzenleyene poliçenin kredi işlevinden yararlanma ve böylece borcunu biraz daha geç ödeme imkanı sağlamaktır.

¹⁸ Yargıtaya göre, lehtar senedin ön yüzünde yazılmamış olsa bile, ilk ciro lehtar tarafından yapılması gerektiğinden, yapılan ilk cirodan lehtarın kim olduğu anlaşılıyorsa eksiklik giderilmiş sayılır ve dolayısıyla senet geçersiz olmaz. Bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2004/7956, K. 2005/1018, T. 10.02.2005.

¹⁹ Bir kısım yazarlara göre, böyle bir durumda lehtarın kim olduğu belirsiz olacağı için senet geçersiz olur; bir kısım yazarlara göre ise bu durumda müteselsil alacaklılık hükümleri uygulanır, dolayısıyla senet borçlusu, ismi yazan kişilerden birine yaptığı ifayla, borcundan kurtulmuş olur.

10.08.2023 şeklinde yazılmalıdır; 08.10.2023 şeklindeki bir yazım, bu tarihin 8 Ekim 2023 tarihi şeklinde de anlaşılmasına sebebiyet verebileceği için geçersizdir. Buna karşılık, belirsizliğe yol açmamak kaydıyla, ay-gün-yıl şeklindeki yazımların da geçerli olacağı kabul edilir. Örneğin, 15 Temmuz 2023 tarihi düzenleme tarihi olarak yazılacaksa, 15.07.2023 şeklinde de 07.15.2023 şeklinde de yazılabilir; çünkü, takvimde 15. ay bulunmadığı için, bu tür yazımlarda 15 Temmuz tarihinin kast edildiği anlaşılır.

Öte yandan, düzenleme tarihinin mümkün, takvimde bulunan bir tarih olması gerekir. Örneğin, 32 Mart 2023 gibi, imkansız bir tarihin düzenleme tarihi olarak yazılması halinde poliçe geçersiz olur²⁰. Ayrıca, düzenleme tarihinin, objektif olarak, yani herkes tarafından tespit edilebilecek bir şekilde yazılması gerekir. Örneğin, düzenleme tarihi olarak "babamın doğum günü" şeklinde bir ifadenin yazılması, senedi geçersiz kılar; zira, düzenleyenin babasının doğum günü herkesçe bilinebilecek bir tarih değildir.

Poliçede birbirinden farklı birden fazla düzenleme tarihinin yazılması, belirsizliğe yol açacağı için mümkün değildir. Böyle bir durumda yazıya ve önceki tarihe öncelik tanımak gibi bir durum söz konusu olmaz. Gerçekleşmesi kesin olmayan veya ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan tarihlerin de düzenleme tarihi olarak yazılması mümkün değildir.

- **Düzenleyenin İmzası:** Poliçe, düzenleyenin imzasını da mutlaka içermelidir (m. 671/h). Daha önce de belirttiğimiz üzere, imzanın el ile atılması gerekir (m. 756/1). El ile atılan imza yerine, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz (m. 756/2). Poliçenin güvenli elektronik imza ile düzenlenmesi ve poliçeye ilişkin senet üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenli elektronik imza ile yapılması da mümkün değildir (m. 1525/1).

Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında şahit aranır. Bu yönde talepleri yoksa, görme engellilerin imzalarını el yazısı ile atmaları yeterlidir (TBK m. 15/3).

İmzanın şekli olarak mevcut olması poliçenin geçerliliği için yeterlidir. Düzenleyenin adı ve soyadının bulunması zorunlu değildir. Fakat, bir ticaret şirketi adına imza atan yetkililer, imzayı atarken şirketin ticaret unvanını kullanmak zorundadırlar. Zira, her tacir, ticari işletmesine ilişkin işlemleri, ticaret unvanıyla yapmak ve işletmesiyle ilgili senetlerle diğer belgeleri bu unvan altında imzalamak zorundadır (TTK m. 39/1).

Öte yandan, imzanın, ehliyesiz kişilerce atılmış olması, sahte olması, hayali kişilere ait olması veya sahibini herhangi bir sebeple bağlamıyor olması, poliçenin geçerliliğini etkilemez (m. 677). Bu durumlar, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, diğer imzaların geçerliliğini etkilememekte, sadece sahibine ödemekten kaçınma hakkı tanımaktadır.

Bu unsurlardan birinin dahi eksik olması halinde, senet poliçe niteliğinde olmaz (m. 671/2).

b) Alternatifli Zorunlu Unsurlar: Alternatifli zorunlu unsurlar, poliçede bulunması zorunlu olan, fakat bulunmasa bile alternatif başka unsurların bunlar yerine geçtiği takdirde poliçenin geçerli olduğu unsurlardır. Eğer alternatifli zorunlu unsurların eksikliği başka unsurlarla da giderilemiyorsa poliçe geçersiz olur. Bu unsurlar, 1) düzenleme yeri ve 2) ödeme yeridir:

²⁰ Buna karşılık, 31 gün bulunmayan aylar için gün kısmında sehven 31. günün yazılması, senedi geçersiz kılmaz; böyle bir durumda düzenleme tarihi, o ayın son günü sayılır (Yargıtay HGK, 21.06.2000, 12-1011/1076).

- **Düzenleme Yeri:** Poliçede düzenleme yerinin gösterilmesi zorunludur (m. 671/g). Fakat, düzenleme yerinin gösterilmemiş olması, poliçeyi doğrudan geçersiz kılmaz. Düzenleme yeri gösterilmeyen poliçe, düzenleyenin adı (imzası)²¹ yanında gösterilen yerde düzenlenmiş sayılır (m. 672/4). Eğer düzenleyenin adı yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse, poliçe geçersiz olur.

Poliçede düzenleme yeri olarak gösterilen veya öyle kabul edilen yerin belirsizliğe yol açmaması gerekir. Eğer birbirinden farklı birden fazla düzenleme yeri gösterilmişse, poliçe geçersiz olur. Keza, düzenleme yeri gösterilmemiş olup da düzenleyenin adının yanında birbirinden farklı birden fazla yer gösterilmişse, poliçe yine geçersiz olur. Aynı şekilde, düzenleme yeri, kısaltılarak gösteriliyorsa, bu kısaltma ile nerenin kast edildiği duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılmalıdır. Örneğin, "Çnk" şeklinde bir kısaltma ile Çankırı mı Çanakkale mi yoksa Çankaya mı; "Erz" şeklinde bir kısaltma ile Erzurum mu yoksa Erzincan mı kast edildiği belirsiz olacağı için, poliçe geçersiz olur.

Düzenleme yeri olarak gösterilen veya öyle kabul edilen yerin, gerçekte var olan bir yer olması gerekir. Gerçekte var olmayan, hayal ürünü bir yer, düzenleme yeri olarak yazılamaz. Fakat, düzenleme yeri olarak gösterilen yerin, poliçenin fiilen düzenlendiği yer olarak gösterilmesi zorunlu değildir. Örneğin, senedin fiilen Sivas'ta düzenlenmiş olmasına rağmen düzenleme yeri olarak Kayseri'nin yazılması mümkündür. Düzenleme yeri olarak, tüzel kişiliği haiz bir idari birim adı (il, ilçe, bucak, köy) yazılması yeterli olup, ayrıca adres gösterilmesi gerekli değildir²².

Düzenleme yeri, uygulanacak ülke hukukunun tespit edilmesi noktasında önem arz eder: Poliçe ile yapılan borçlanmaların şekli, bu borçlanmaların imzalandığı ülkenin hukukuna tabidir (m. 767/1). Yine, poliçede başvurma haklarının kullanılması için uyulması gereken süreler, bütün poliçe borçluları hakkında poliçenin düzenlendiği yerde geçerli olan hukuka göre belirlenir (m. 769).

- **Ödeme Yeri:** Poliçede ödeme yerinin de gösterilmesi zorunludur (m. 671/e). Fakat, ödeme yerinin gösterilmemiş olması da poliçeyi doğrudan geçersiz kılmaz. Ödeme yeri ayrıca belirtilmemişse, muhatabın adı yanında gösterilen yer ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın yerleşim yeri sayılır (m. 672/3). Eğer muhatabın adı yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse, poliçe geçersiz olur.

Tıpkı düzenleme yeri gibi, ödeme yeri olarak gösterilen veya öyle kabul edilen yerin, belirsizliğe yol açacak şekilde birden fazla gösterilmemesi veya belirsizliğe yol açacak şekilde kısaltılmaması gerekir. Ödeme yerinin de tüzel kişiliği haiz bir idari birim (il, ilçe, köy) olarak yazılması gerektiği kabul edilmektedir.

Ödeme yerinin gösterilmesi, uygulanacak hukukun tespit edilmesi bakımından önem arz eder. Zira, poliçeyi kabul eden kişinin borçlanmalarından doğan sonuçlar, ödeme yerindeki hukuka göre belirlenir (m. 770/1, 772). Bunun yanı sıra, ödeme yerinin gösterilmesi,

²¹ Düzenleyenin adının poliçede bulunması zorunu olmadığı için, bu ifadeyi "düzenleyenin imzası" şeklinde düşünmek gerekir.

²² Yargıtay 12. HD, 01.03.2018, 29174/2165; Yargıtay 12. HD, 13.06.2017, 16912/9208; Yargıtay 12. HD, 28.04.2016, 57/12569; Yargıtay 12. HD, 11/06/2013; Yargıtay HGK, 02.10.1996, 1996/12-590. Düzenleme yerinin, tüzel kişiliği haiz bir idari birim (il, ilçe, köy) olarak yazılması gerektiği, tüzel kişiliği haiz idari birim olmayan bir yerin (örneğin bir semt, mahalle, cadde veya sokağın) düzenleme yeri olarak yazılmasının mümkün olmadığı Yargıtay ve baskın görüş tarafından kabul edilmektedir.

yetkili mahkeme veya icra dairesinin ve ödeme tarihinin belirlenmesi bakımından da önem arz eder (HMK m. 10; İİK m. 50; TTK m. 772).

*Polİçe, muhatabın yerleşim yerinde veya başka bir yerde ödenmek üzere düzenlenebilir (TTK m. 674). Polİçe, muhatabın yerleşim yerinden başka bir yerde ödenmek üzere düzenlenmişse “**yerleşim yerli poliçe**”, muhatabın yerleşim yerinde fakat başka bir adreste ödenmek üzere düzenlenmişse “**adresli poliçe**” söz konusu olur. Örneğin, muhatabın yerleşim yerinin Melikgazi'ye bağlı Alparslan Mahallesi olduğu varsayımında; ödeme yeri olarak Sivas'ın Aydoğın Mahallesi gösterilmişse yerleşim yerli poliçeden, Melikgazi'nin Gesi Mahallesi gösterilmişse adresli poliçeden söz edilir.*

Görüldüğü üzere, adresli poliçe veya yerleşim yerli poliçe, düzenleme anında düzenleyen tarafından oluşturulabilir. Muhatap da kabul anında, ödemenin aynı yerleşim yerinde başka bir adreste yapılacağını şerh düşerek, poliçeyi “adresli poliçe” haline getirebilir (m. 697/1); fakat muhatap, ödemenin farklı yerleşim yerinde yapılacağını şerh düşmek suretiyle poliçeyi “yerleşim yerli poliçe” haline getiremez. Örneğin, yerleşim yeri Kayseri olan muhatap, kabul anında, poliçenin Ziraat Bankası Kayseri Beyazşehir şubesinde ödeneceğini şerh düşebilir; bu durumda poliçe adresli poliçe haline gelmiş olur. Fakat, yerleşim yeri Kayseri olan muhatap, poliçenin Sivas'ta ödeneceğini şerh düşemez. Kısaca; adresli poliçe oluşturma yetkisi hem düzenleyene hem de muhataba; yerleşim yerli poliçe oluşturma yetkisi ise sadece düzenleyene tanınmıştır. Bunların dışındaki kişilerin ise ne adresli poliçe ne de yerleşim yerli poliçe oluşturma yetkileri vardır.

B. İhtiyari Unsurlar

Bazı unsurların poliçeye konulup konulmaması isteğe bağlıdır. Bu unsurların bulunması veya bulunmaması, poliçenin geçerliliğini etkilemez. Poliçeye konulabilecek ihtiyari kayıtlara şunlar örnek verilebilir: Vade (m. 777/2), faiz şartı (m. 675), menfi emre kaydı (m. 681/2), aval kaydı (m. 701 vd.), sorumsuzluk kayıtları (m. 679, 685), senedi ödeyecek olan üçüncü kişinin adresi (m. 674, 697), kabule arz şartı veya yasağı (m. 692), protestodan muafiyet kaydı (m. 722), yabancı para borçlarında aynen ödeme kaydı (m. 711), yetki kaydı* (HMK m. 17 vd.), tahkim kaydı* (HMK m. 407 vd.)²³ ve teminat kaydı. Bunları, yeri geldiğinde tek tek inceleyeceğiz.

C. Yasak Kayıtlar

Bazı kayıtların ise senet üzerine konulması yasaktır. Yasağa rağmen senet üzerine konulan kayıtların bazıları senedin geçerliliğini etkilemeyip kendisi geçersiz sayılmaktayken, bazıları ise poliçeyi geçersiz hale getirmektedir. Örneğin, faiz şartı konulması yasak olan senetlere faiz şartı yazılması, muacceliyet kaydı, cezai şart, düzenleyenin koyduğu ödememeden sorumsuzluk kaydı, avali veya ciroyu şarta bağlayan kayıtlar geçersizdir; bedelin ödenmesini şarta veya taksite bağlayan kayıtlar ise poliçeyi geçersiz hale getirir. Bunları, yeri geldiğinde tek tek inceleyeceğiz.

²³ Taraflar, poliçe üzerine koyacakları bir kayıtlarla, poliçe ile ilgili uyumsuzlukların çözümlenmesinde hangi mahkeme veya icra dairesinin yetkili olacağını da belirleyebilirler. Yetki sözleşmesine ilişkin şartlar ve hükümler aynen burada da geçerlidir (HMK m. 17 vd.). Ayrıca taraflar, poliçe üzerine koyacakları bir kayıtlarla, poliçe ile ilgili uyumsuzlukların tahkimde çözümlenmesini de kararlaştırabilirler. Tahkim sözleşmesine ilişkin şartlar ve hükümler burada da geçerlidir (HMK m. 407 vd.).

III. VADE

A. Vade Türleri

Her poliçenin bir vadesi vardır (TTK m. 671/d). Fakat, vadenin senet üzerinde gösterilmesi zorunlu değildir. Vadesi gösterilmeyen poliçenin görüldüğünde ödenmesi şart edilmiş sayılır (m. 672/2). Poliçede dört tür vade vardır: Bir poliçe, 1) görüldüğünde, 2) görüldükten belirli bir süre sonra, 3) düzenleme gününden belirli bir süre sonra ve 4) belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenebilir (m. 703/1):

- **Belirli Bir Günde Ödenecek Poliçe:** Poliçe, senet üzerine belirli bir tarihin yazılması suretiyle vadesi belirlenerek düzenlenebilir. Örneğin, vade tarihi olarak "09.03.2023" tarihinin yazılması halinde belirli bir vade söz konusudur. Eğer poliçe üzerine belirli bir vade yazılacaksa, bunun herkes tarafından kolay ve kesin bir şekilde tespit edilebilir olması gerekir. Örneğin, "2023'ün kurban bayramının birinci günü" şeklinde yazılan vade, bu tarihin kesin bir şekilde tespit edilebilir olması sebebiyle geçerlidir. Fakat, "2023'ün kurban bayramı" şeklinde belirtilen vade, kurban bayramının dört günden oluşması ve hangi güne işaret edildiğinin belirtilmemesi sebebiyle senedi geçersiz hale getirir.

Yine, senet üzerine yazılacak vadenin mümkün bir tarih olması, takvimde bulunan bir gün olarak yazılması gerekir. Örneğin, 32 Mart 2023 gibi imkansız bir tarihin vade olarak yazılması halinde senet geçersiz olur. Ayrıca, vadenin, herkes tarafından tespit edilebilecek bir şekilde yazılması gerekir. Örneğin, vade olarak "babamın doğum günü" şeklinde bir ifadenin yazılması, senedi geçersiz kılar. Gerçekleşmesi kesin olmayan veya ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan tarihlerin de vade olarak yazılması mümkün değildir. Aksi takdirde, poliçe geçersiz olur (m. 703/2).

Ayrıca, poliçede birbirinden farklı birden fazla vadenin yazılması da, belirsizliğe yol açacağı için, mümkün değildir. Aksi takdirde poliçe geçersiz olur (m. 703/2). Böyle bir durumda, yazıyla yazılana veya daha eski tarihli olana öncelik tanınmaz²⁴.

- **Düzenleme Gününden Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe:** Poliçe, düzenlenme tarihinden itibaren belirli bir tarih belirtmek suretiyle ödenmek üzere de düzenlenebilir. Örneğin, vade olarak "düzenlenme tarihinden 40 gün sonra" şeklinde bir vadenin belirlenmesi mümkündür. Bu süre hesaplanırken, düzenleme tarihi hesaba katılmaz (m. 753).
- **Görüldüğünde Ödenecek Poliçe:** Poliçe, görüldüğünde, yani muhataba ibraz edildiğinde ödenmek üzere de düzenlenebilir. Görüldüğünde ödenecek poliçe, senet üzerinde görüldüğünde ödeneceği açıkça belirtilmek suretiyle düzenlenebileceği gibi, senet üzerine herhangi bir vade yazılmaması suretiyle de düzenlenebilir. Çünkü, vadesi gösterilmeyen poliçenin görüldüğünde ödenmesi şart edilmiş sayılır (m. 672/2). Dolayısıyla, vadenin yazılmamış olması, poliçeyi geçersiz kılmaz.

Görüldüğünde ödenecek poliçe ibraz edildiği anda ödenir. Böyle bir poliçenin düzenlenme gününden itibaren 1 yıl içinde ödenmesi için muhataba ibraz edilmesi gerekir.

²⁴ Birden fazla yazılan unsurlardan diğerine üstünlük tanıma durumu sadece bedelde söz konusudur. Daha önce de ele aldığımız üzere, poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulur (m. 676/1). Poliçe bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa, en az olan bedel geçerli sayılır (m. 676/2).

Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de belirleyebilir. İbraz süreleri cirantalar tarafından kısaltılabilir; fakat uzatılamaz (m. 704/1). Sürenin hesabında aradaki tatil günleri de dikkate alınır. Fakat, süre son günü pazara veya başka bir resmî tatil gününe rastlarsa, bu süre onu izleyen ilk iş gününe kadar uzar (m. 752/1). Örneğin, 1 yıllık sürenin son günü pazara rastlarsa, poliçe, pazartesi günü de ödeme için ibraz edilebilir. Süreler hesap edilirken bunların başladığı gün hesaba katılmaz (m. 753).

Hamil bu süreyi geçirirse, ödeme talep edemeyeceği gibi, diğer başvuru borçlularına karşı poliçeden doğan başvuru haklarını kaybeder (m. 730/1-a).

Düzenleyen, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin belirli bir günden önce ödenmek üzere ibraz edilmeyeceği hakkında şart (ibraz yasağı) koyabilir. Bu takdirde 1 yıllık ibraz süresi düzenleme gününden değil, o tarihten başlar (m. 702). Örneğin, düzenleyen, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin, ilk 3 ay ibraz edilemeyeceğini şart koşabilir. Bu durumda, 1 yıllık ibraz süresi, 3 aylık süre sona erdikten sonra işlemeye başlar.

- **Görüldükten Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe:** Poliçe, görüldükten belirli bir süre sonra ödenmek üzere de düzenlenebilir. Örneğin, vadenin "görüldükten 15 gün sonra" şeklinde belirtilmesi mümkündür. Bu poliçelerin vadesinin tespit edilebilmesi için öncelikle muhatap tarafından görülmesi şarttır. Dolayısıyla, bu tür poliçelerin, az sonra ele alacağımız üzere, görülmesi için kabule arz edilmesi zorunludur.

Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bir poliçenin vadesi, kabul şerhinde yazılı tarihe veya bu tarihin tespit edilebilmesi için çekilen ve az sonra kabul kısmında ele alacağımız "tarih protestosunun" tarihine göre belirlenir (m. 705).

Kabul kısmında detaylıca ele alacağımız üzere, görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin, düzenlenme gününden itibaren 1 yıl içinde kabule arz edilmesi gerekir (m. 693/1). Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de şart koşabilir (m. 693/1). Cirantalar kabule arz sürelerini kısaltabilirler; fakat uzatamazlar (m. 693/3). Hamil bu süreyi geçirirse, muhataptan kabul ve ödeme talep edemeyeceği gibi, diğer başvuru borçlularına karşı poliçeden doğan başvuru haklarını kaybeder (m. 730/1-a).

Bu 1 yıllık kabule arz süresinin hesabında aradaki tatil günleri de hesaba katılır. Fakat, bu sürenin son günü pazara veya başka bir resmî tatil gününe rastlarsa, bu süre onu izleyen ilk iş gününe kadar uzar (m. 752/1). Örneğin, 1 yıllık sürenin son günü pazara rastlarsa, poliçe, pazartesi günü de kabule arz edilebilir. Süreler hesap edilirken bunların başladığı gün hesaba katılmaz (m. 753).

Poliçelerin düzenlenme yeri ile ödeme yeri arasında takvim farkı bulunduğu takdirde, vade, ödeme yerinin takvimine göre belirlenir (m. 707/1-2). Poliçelerin ibraz sürelerinin hesabında da aynı durum geçerlidir (m. 707/3). Poliçedeki bir kayıttan veya poliçenin içeriğinden, amacın başka olduğu anlaşılırsa, bu hükümler uygulanmaz (m. 707/4). Örneğin, düzenleme yerinin takvimi uygulanacağı kayıt düşülmüşse, düzenleme yerinin takvimi uygulanır.

B. Sürelerin Hesabı

Düzenlenme gününden veya görüldükten bir veya birkaç ay sonra ödenmek üzere düzenlenen bir poliçenin vadesi, ödemenin yapılması gereken ayın o günün karşılığı olan gününde gelmiş olur. Karşılığı olan gün bulunmadığı takdirde vade o ayın son günü gelmiş olur (m.

706/1). Örneğin, 30 Ocak 2023 düzenleme tarihli bir poliçenin, düzenleme tarihinden 3 ay sonra ödeneceği kararlaştırılırsa 30 Nisan 2023 tarihinde; düzenleme tarihinden 1 ay sonra ödeneceği kararlaştırılırsa 28 Şubat 2023 tarihinde vade gelmiş olur.

Vade olarak bir ayın başı, ortası veya sonu gösterilmişse, bunlardan ayın birinci, on beşinci ve sonuncu günleri anlaşılır (m. 706/3). "Sekiz gün" veya "on beş gün" ibarelerinden bir veya iki hafta değil, gerçek olarak sekiz veya on beş günlük bir süre anlaşılır (m. 706/4). Ayrıca, "yarım ay" ibaresi on beş günlük bir süreyi ifade eder (m. 706/5).

Bir poliçe, düzenlenme gününden veya görüldükten bir buçuk ay veya birkaç ay veya yarım ay sonra ödenmek üzere düzenlendiği takdirde, ilk önce tam aylar hesap edilir (m. 706/2). Örneğin, düzenlendikten 2,5 ay sonra ödenecek poliçede vade, düzenleme tarihinden itibaren önce 2 ay, bunun üzerine de yarım ay, yani 15 günlük süre hesaplanarak tespit edilir.

Poliçe Örneği			
<u>Düzenleme Tarihi</u>	<u>Ödeme Tarihi</u>	<u>Ödenecek Tutar</u>	<u>Ödeme Yeri</u>
11.09.2023 [10] [2]	#150.000 TL# [5] [7]
İşbu poliçe [1] mukabilinde Manolya Şen'e [3] veya emrühavalesine 175.000 TL [5] ödeyiniz [4]. Anlaşmazlık durumunda Kayseri mahkemeleri ve icra daireleri yetkilidir [11].			
Muhatap Erdal Şanlı [6] Sivas [7]		Düzenleyen <i>Kenan Akak.</i> [8] Kayseri [9], 11.09.2023 [10]	
[1] Poliçe kelimesi			
[2] Vade gösterilmediği için senet görüldüğünde ödenecek sayılır			
[3] Lehtar			
[4] Kayıtsız ve şartsız bir bedelin havalesi (mutlaka para olmalıdır)			
[5] Bedel yalnız yazıyla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunduğu için en az olan bedel, yani 150.000 TL olarak gösterilen bedel geçerli sayılır			
[6] Muhatap			
[7] Ödeme yeri açıkça belirtilmediği için muhatabın adı ve soyadının yanındaki yer (yani Sivas) ödeme yeri sayılır.			
[8] Düzenleyenin imzası (düzenleyenin sadece imza atması yeterlidir, el yazısı ile atılmalıdır)			
[9] Düzenleme yeri açıkça belirtilmediği için düzenleyenin adının yanındaki yer (yani Kayseri) düzenleme yeri sayılır			
[10] Düzenleme tarihi			
[11] Yetki kaydı (ihtiyari kayıt)			

IV. AÇIK (BEYAZ) POLİÇE

Açık (beyaz) poliçe, tedavüle çıkarılırken zorunlu unsurlarından biri veya birkaçı kasıtlı olarak (bilerek ve istenerek) doldurulmamış ve senedi alan kişiye bu eksiklikleri aradaki anlaşmaya uygun olarak doldurma yetkisi tanınmış olan poliçedir. Bu tür poliçede taraflar, bazı unsurları kendi iradeleriyle, bilerek ve isteyerek boş bırakılmaktadırlar. Bu tür poliçeler, tam bir poliçe gibi geçerlidir.

Yargıtaya göre, açık poliçenin geçerli olabilmesi için asgari unsur olarak imzanın mutlaka bulunması gerekir; imzanın eksik bırakılması suretiyle açık poliçe düzenlenemez²⁵.

²⁵ Yargıtay HGK, 07.05.1974, 12112/663; Yargıtay HGK, 01.05.1981, 12-1272/543; Yargıtay HGK, 13.01.1983, 12-973/21.

Açık (beyaz) poliçe, aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulursa, bu anlaşmalara uyulmadığı iddiası, sadece anlaşmaya aykırı hareket eden lehtara karşı ileri sürülebilir; iyiniyetli hamillere karşı ileri sürülemez. Dolayısıyla, açık poliçenin anlaşmaya aykırı şekilde doldurulduğuna ilişkin savunma, sadece bu anlaşmanın tarafı bulunan lehtara karşı ileri sürülebileceğinden, şahsi def'i niteliğindedir. Fakat, hamil poliçeyi kötüniyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün olmuşsa, poliçenin anlaşmaya aykırı şekilde doldurulduğu iddiası, hamile karşı da ileri sürülebilir (TTK m. 680).

Açık poliçeyi doldurma (tamamlama) anlaşması, herhangi bir şekil şartına tabi değildir; açık veya örtülü bir şekilde yapılabilir. Fakat, açık poliçenin aradaki anlaşmaya aykırı bir şekilde doldurulduğu, düzenleyen tarafından, senede karşı senetle ispat kuralı (HMK m. 201) gereğince yazılı bir delille ispatlanmalıdır²⁶.

Poliçenin, düzenlendiği sırada bir veya birkaç unsuru eksik bırakılarak tedavüle çıkarılması mümkün olsa da, ödeme için muhataba ibraz edildiği anda bütün unsurlarının tam olması şarttır. Ödeme için muhataba ibraz edildiği sırada bütün unsurları tamamlanmamış poliçe, geçersizdir. Açık poliçenin, zayi olması halinde iptalinin istenebileceği kabul edilmektedir²⁷.

Açık poliçe, "eksik poliçe" kavramından farklıdır. Eksik poliçe, tedavüle çıkarılırken zorunlu unsurlarından biri veya birkaçı bilerek ve isteyerek değil, ihmal, unutkanlık, bilgisizlik veya başka bir sebeple doldurulmamış bulunan poliçedir. Bu tür poliçede, eksiklik, sehven oluşmaktadır. Eksik poliçeler, açık poliçelerin aksine, geçersizdir.

V. POLİÇEDE FAİZ

Poliçede, bedel üzerinden belirli bir faiz oranının işletilmesi öngörülebilir. Fakat faiz şartı, sadece bazı poliçelere ve sadece belirli şartlarla konulabilir.

Az önce de ele aldığımız üzere, poliçede dört tür vade vardır: Bir poliçe, 1) görüldüğünde, 2) görüldükten belirli bir süre sonra, 3) düzenleme gününden belirli bir süre sonra ve 4) belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenebilir (m. 703/1). Görüldüğünde veya görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan bir poliçeye, düzenleyen tarafından faiz şartı konulabilir. Diğer poliçelerde (yani düzenleme gününden belirli bir süre sonra veya belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenen poliçelerde) böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır (m. 675/1). Dikkat edilirse, bu durumda poliçe geçersiz olmamakta, sadece konulan faiz şartı yazılmamış sayılmaktadır.

Faiz şartı konulacaksa, faiz oranının poliçede mutlaka gösterilmesi gerekir; faiz oranının poliçede gösterilmemesi halinde faiz şartı yine yazılmamış sayılır (m. 675/2).

Öte yandan, düzenleyen, faizin hangi günden itibaren işleyeceğini de öngörebilir. Eğer başka bir gün belirtilmemişse, faiz, poliçenin düzenlenme gününden itibaren işler (m. 675/3).

Burada sözü edilen faiz, temerrüt faizi (vadeden itibaren işleyecek faiz) değil, anapara (poliçe bedeline vadeden önceki bir andan itibaren işletilen) faizdir. Ticari işletme hukuku dersinden de hatırlanacağı üzere, temerrüt faizi istenebilmesi için bunun kararlaştırılmış olması ve dolayısıyla senet üzerine yazılmış olması zaten şart değildir; senet üzerine yazılmamış olsa bile istenebilir.

²⁶ Yargıtay İBK, 24.03.1989, 1/2.

²⁷ Yargıtay 11. HD, E. 1971/436, K. 1971/420, T. 11.02.1971

VI. POLİÇENİN DEVİRİ: CİRO + TESLİM

A. Genel Olarak

Daha önce de ele aldığımız üzere, kambiyo senetleri ve dolayısıyla poliçe, kanunen emre yazılı senetlerdir. Bu senetlerin, emre yazılı sayılması için senet üzerinde emre yazılı olduğunu belirten herhangi bir ibarenin bulunması gerekmez. Emre yazılı senetler, ciro yapmak ve senedin zilyetliğini devretmek suretiyle devredilir (m. 647/2). Poliçe de kanunen emre yazılı bir senettir ve dolayısıyla her poliçe, açıkça emre yazılı olmasa da ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilebilir (m. 647/2, 681/1). Kısaca formüle etmek gerekirse, emre yazılı senetlerin ve dolayısıyla poliçenin devir şekli, "ciro + teslim"dir.

Ciro ve teslim (zilyetliğin geçirilmesi) ile poliçeden doğan bütün haklar devredilmiş olur (m. 684/1). Fakat poliçenin ciro edilmesi ile sadece poliçeden doğan haklar devredilmiş olur. Taraflar arasındaki kişisel ilişkiden kaynaklanan haklar, kambiyo senetlerinin soyutluğu ilkesi gereğince, lehine ciro yapılan kişiye geçmez.

Kanun koyucu, bütün hâllerde cironun, poliçenin cirosuna ilişkin hükümler uyarınca yapılacağını hüküm altına almıştır (m. 648/1). O halde, poliçede ciroya ilişkin hükümler, emre yazılı senetlerin cirosu bakımından genel hüküm niteliğindedir. Dolayısıyla, aksine hüküm bulunmadıkça, diğer emre yazılı senetlerin cirosu da poliçenin cirosuna ilişkin hükümler uyarınca yapılır.

Ciro, muhataba poliçe bedelini ödeme, senedi devralan hamile ise poliçe bedelini tahsil etme yetkisi verdiği için, hukuki niteliği itibariyle çift yetki veren bir havaledir.

Senedi ciro ile devreden kişiye "ciranta" denir. Poliçenin ilk cirantası, lehtardır. Başka bir ifadeyle, poliçe üzerindeki ilk ciro, poliçenin ilk hamili olan lehtar tarafından yapılır. Cirantalar ise diğer cirantalara ciro ederek devretmek suretiyle poliçenin tedavülünü sağlarlar.

Bütün poliçelerin devir şekli ciro değildir. Poliçenin (ve bononun), nama yazılı olarak düzenlenmesi de mümkündür. Düzenleyen, poliçeye "emre yazılı değildir" ibaresini veya aynı anlamı ifade eden bir kaydı koymuşsa, poliçe nama yazılı hale gelir. Nama yazılı senetler, yazılı bir devir beyanında bulunmak ve senedin zilyetliğini devretmek (teslim) suretiyle devredilir (TTK m. 647/1-2). Dolayısıyla, nama yazılı poliçe, ancak alacağın temlik yoluyla devrolunabilir ve bu devir alacağın temlikinin hukuki sonuçlarını doğurur (m. 681/1).

Poliçenin devredilmesi için ciro tek başına yeterli değildir. Bunun ardından tüm senet türlerinde olduğu gibi poliçenin zilyetliğinin de devralana geçirilmesi gerekmektedir.

B. Cironun Şekli

a) Genel Olarak: Cironun poliçe veya poliçeye bağlı olan ve "alonj" denilen bir kâğıt üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması gerekir (m. 683/1). Alonj, poliçe üzerinde işlem yapacak yer kalmadığında yapılacak işlemler için kullanılan ve poliçeye bağlı olan kağıttır. Bu anlamda, alonj, poliçenin devamıdır. Alonju diğer kağıtlardan ayıran en önemli özellik, alonjun, eklendiği poliçeye çok sıkı bir şekilde bağlı olmasıdır. Bu bağlamda, alonjun poliçeden ayrılması halinde poliçe tahrif edilmiş olur. Alonj üzerine yapılan işlemler, hukuki açıdan senet üzerine yapılan işlemlerin doğurduğu sonuçları doğurur. Poliçe ve alonj dışındaki kağıtlara yapılan ciro, hüküm ve sonuç doğurmaz.

Ciro "ödeyiniz", "ciro ediyorum", "ciro ettim" vb. ifadeler kullanmak suretiyle yapılır. Cironun tarih ve bedel içermesi gerekmez.

Cironun hüküm ve sonuç doğurabilmesi için onu yapan ciranta tarafından mutlaka imzalanması gerekir (m. 681/1). Bu imzanın, kambiyo senetleri üzerindeki tüm imzaların el ile atılması gerektiği için, bu imzanın da el yazısı ile atılması gerekir (m. 756/1). İmzanın güvenli elektronik imza veya el ile atılan imza dışındaki başka bir şekilde atılması mümkün değildir (m. 756/2, 1525/1). Aksi takdirde ciro, geçersiz olacaktır.

b) Beyaz Ciro: Ciro, lehine ciro yapılan kişinin belli olup olmamasına göre tam ciro ve beyaz ciro olmak üzere ikiye ayrılır. Lehine ciro yapılan kişinin ciroda gösterilmesi halinde, yapılan ciroya "tam ciro" denir. Lehine ciro yapılan kişinin ciroda gösterilmesine gerek olmadığı gibi, ciro ciran-
tanın sadece imzasından ibaret olabilir. Bu şekildeki cirolara "beyaz ciro" denir (TTK m. 683/2).
Örneğin, "Kazım Şentabak'a ödeyiniz" yazılıp imzalanan ciro tam ciro; sadece "ödeyiniz" yazılıp
imzalanan veya herhangi bir şey yazılmayıp sadece imza atılmak suretiyle yapılan ciro ise beyaz
cirodur. Ayrıca, hamiline ciro da beyaz ciro hükmündedir (m. 682/3). Örneğin, "Kazım Şentabak
veya hamiline ödeyiniz" şeklinde yazılan bir ciro da beyaz ciro hükmündedir.

Ciro, genelde senedin arka yüzüne yazılır. Tam cironun ön yüze yazılması mümkündür; fakat, beyaz cironun poliçenin arkasına veya alonj üzerine yazılması gerekir (m. 683/2). Poliçenin ön yüzüne beyaz ciro yapılamaz. Zira, ileride ele alacağımız üzere, poliçenin ön yüzüne muhatap tarafından atılan imza kabul, düzenleyen ve muhatap dışındaki kişiler tarafından atılan imza ise aval hükmündedir (m. 695/1, 701/3). Tam ciro, poliçenin ön yüzünde yapılacaksa, bunun ciro olduğunun açıkça anlaşılması gerekir.

Poliçeyi beyaz ciro ile devralan hamil, dört şekilde hareket edebilir (m. 684/2-a):

- ▶ Ciroyu kendi adına doldurabilir,
- ▶ Ciroyu diğer bir kişi adına doldurabilir,
- ▶ Poliçeyi yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro edebilir,
- ▶ Beyaz ciroyu doldurmaksızın ve tekrar ciro yapmaksızın poliçeyi başka bir kişiye verebilir.

Tam ve Beyaz Ciro Örnekleri			
Kazım Şentabak'a ödeyiniz. <i>Ömer Sen</i> [1]			
Nuray Yıldırım veya hamiline ödeyiniz. <i>Kazım S.</i> [2]			
Ödeyiniz. <i>Nuray</i> [3]			
<i>Sevan Altık</i> [4]			
[1] Tam Ciro	[2] Beyaz Ciro	[3] Beyaz Ciro	[4] Beyaz Ciro

c) Cironun Çizilmesi: Ciro, tek taraflı ve karşı tarafa ulaşması gereken bir irade beyanıdır. Dolayısıyla, cirantanın bu beyanından, henüz karşı tarafa ulaşmadan önce dönmesi mümkündür. Ciro işlemi imza ile yapıldığı için, cirodan dönme de bu imzasın çizilmesi suretiyle gerçekleşir. Ciranta poliçe üzerindeki ciroyu poliçeyi henüz teslim etmeden önce çizmiş olursa devirden kaçınmış sayılır. Çizilmiş cirolar, yazılmamış hükmündedir (m. 686/1). Fakat ciro, poliçe teslim edildikten sonra çizilemez; zira artık poliçenin teslim edilmesiyle ciro karşı tarafa ulaşmış ve

böylece devir gerçekleştirmiş olur. Cironun çizme hakkı bulunmayan kişilerce çizilmesi halinde senet tahrif edilmiş olur.

Öte yandan, poliçeyi ödemiş olan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirolarını da çizebilir (m. 727/2).

C. Cironun Şartları

Cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Cironun bağlı tutulduğu her şart yazılmamış sayılır (m. 682/1). Dikkat edilirse, cironun şarta bağlı olarak yapılması halinde ciro geçersiz olmamakta, söz konusu şart yazılmamış sayılmaktadır.

Cironun kısmi olarak yapılması mümkün değildir; poliçe bedelinin tamamı için yapılması gerekir. Kısmi ciro geçersizdir (m. 682/2). Örneğin, 10 bin TL bedelli bir poliçenin "8 bin TL ciro ediyorum" şeklinde ciro edilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda yapılan ciro, geçersizdir. Yargıtay iki lehtar (Ömer Şen ve Manolya Şen) bulunan senedin, sadece bir lehtar (Ömer Şen) tarafından ciro edilmesini de "kısmi ciro" sayarak batıl kabul etmiştir²⁸.

D. Cironun Yapılabileceği Kişiler

Poliçenin ilk hamili lehtardır. Lehtar, muhataptan poliçenin ödenmesini isteyebileceği gibi bunun yerine poliçeyi bir bir başkasına devredebilir. Lehtar, poliçeyi ciro ile devrederse, ilk ciranta kendisi olmuş olur.

Poliçe lehtar tarafından üçüncü bir kişiye ciro edilebilir. Bu kişiler de, devraldıkları poliçeyi bir başkasına ciro edebilirler. Bunun yanı sıra, ciro, poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın muhataba, düzenleyene veya poliçeyle borç altına girmiş olanlardan herhangi birine (cirantalara veya avalistlere) de yapılabilir. Bu kimseler poliçeyi yeniden ciro edebilirler (m. 681/2). Poliçede daha önce imzası bulunan kişilere yapılan ciroya "geriye ciro" veya "dönüş cirosu" denir.

Bilindiği üzere, TBK'ya göre, kural olarak, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer (TBK m. 135/1). Fakat, bu kurala, poliçeler yönünden bir istisna getirilmiştir: Poliçede asıl borçlu, -az sonra detaylıca ele alacağımız üzere- senedi kabul etmiş muhataptır. Poliçenin onu kabul etmiş muhataba ciro edilmesi halinde, her ne kadar alacaklı ve borçlu sıfatları birleşiyor olsa da, borç sona ermez; poliçedeki hak donar. Muhatap, poliçeyi yeniden ciro ederek tedavüle sokabilir ve böylece poliçedeki hakka yeniden canlılık kazandırabilir (TTK m. 681/2).

Poliçenin düzenleyene ciro edilmesi halinde ise poliçe hiç tedavüle çıkmamış gibi kabul edilir. Düzenleyen de kendisine ciro edilen poliçeyi yeniden ciro edebilir (m. 681/2).

E. Cironun Yapılabileceği Zaman ve Gecikmiş Ciro

Cironun yapılabileceği en son zaman, vade değildir. Vadenin geçmesinden sonra yapılan ciro, vadeden önce yapılan bir cironun hükümlerini doğurur. Ciro, en geç ödememe protestosuna kadar, protesto düzenlenmemişse bu protestonun düzenlenmesi için öngörülmuş sürenin geçmesine kadar yapılabilir. Ödememe protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için öngörülmuş sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro (gecikmiş ciro), sadece alacağın temlik hükümlerini doğurur (m. 690/1).

²⁸ Bkz. Yargıtay 12. HD, 19.4.1979, E. 3473/ K. 3664.

Ödememe protestosunun düzenlenmesi için öngörülen süreler, poliçenin vadesine göre belirlenmiştir:

- **Belirli Bir Günde, Düzenlenme Gününden Belirli Bir Süre Sonra ya da Görüldükten Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe:** Belirli bir günde, düzenlenme gününden belirli bir süre sonra ya da görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bir poliçeden dolayı çekilecek ödememe protestosunun, ödeme gününü izleyen **2 iş günü** içinde çekilmesi zorunludur (m. 714/3). Dolayısıyla, bu tür vadeli poliçelerde ödeme protestosu çekilmişse protestodan, protesto çekilmemişse ödeme gününü izleyen 2 iş günü geçtikten sonra yapılan ciro, alacağın temlik hükmündedir.
- **Görüldüğünde Ödenecek Poliçe:** Daha önce de belirttiğimiz üzere, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin kural olarak düzenlenme gününden itibaren 1 yıl içinde ödemesi için muhataba ibraz edilmesi gerekir (m. 704/1). Bu tür poliçelerde protestonun da bu süre içinde çekilmesi gerekir. Yani, görüldüğünde ödenecek bir poliçeden dolayı çekilecek ödememe protestosunun, poliçenin düzenlendiği tarihten itibaren **1 yıl** içinde çekilmesi gerekir (m. 714/3). Dolayısıyla, görüldüğünde ödenecek poliçelerde ödeme protestosu çekilmişse protestodan, protesto çekilmemişse muhataba ibraz için öngörülen süre (kural olarak 1 yıl) geçtikten sonra yapılan ciro, alacağın temlik hükmündedir.²⁹. Görüldüğünde ödenecek poliçelerde, diğer tür vadeli poliçelerde söz konusu olan 2 işgünlük süre söz konusu değildir. Fakat, bu poliçelerde ibraz süresinin (kural olarak 1 yılın) son günü pazara veya diğer bir resmî tatil gününe rastlarsa, ödeme için ibraz ve dolayısıyla protesto işlemleri, tatili izleyen ilk iş günü de yapılabilir (m. 752/1).

Daha önce de belirttiğimiz üzere, ciro yapılırken, tarih yazmaya gerek yoktur. Fakat, tarihsiz ciro ile ilgili bir uyuşmazlık söz konusu olursa, aksi sabit oluncaya kadar tarihsiz ciro, protestonun düzenlenmesi için öngörülen sürenin geçmesinden önce yapılmış sayılır (m. 690/2).

F. Ciro Türleri

a) Genel Olarak: Ciro, ciro edenin belirli olup olmamasına göre "tam ciro" ve "beyaz ciro" olmak üzere ikiye; yapılış amacına göre ise "temlik cirosu", "rehin cirosu" ve "tahsil cirosu" olmak üzere üçe ayrılır. Tam ciro ve beyaz ciroyu daha önce ele almıştık. Burada, cironun yapılış amacına göre türlerini, yani temlik, rehin ve tahsil cirolarını ele alacağız.

b) Temlik Cirosu: Temlik cirosu, poliçedeki alacağın devredilmesi amacıyla yapılan cirodur. Temlik cirosuyla, poliçenin içerdiği bütün haklar devralana geçer. Bir ciro, rehin veya tahsil cirosu olduğunu gösterir bir kayıt içermiyorsa, temlik cirosudur. Dolayısıyla, bir cironun temlik cirosu olması asıldır. Temlik cirosu, tam ciro veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir.

Temlik cirosunun üç fonksiyonu vardır. Bunlar, 1) temlik fonksiyonu, 2) teminat fonksiyonu ve 3) teşhis fonksiyonudur:

- **Temlik Fonksiyonu:** Temlik cirosunun "temlik fonksiyonu" sayesinde, poliçeden doğan bütün haklar devralana geçer. Elbette bunun için, cironun ardından senedin devralana teslim edilmesi de şarttır (m. 681/1). Ciro ile sadece poliçeden doğan haklar

²⁹ Düzenleyen veya cirantalar bu süreyi değiştirebilecekleri için, protestonun da değişen yeni süre içinde düzenlenmesi gerekir. Örneğin, düzenleyen, görüldüğünde ödenecek poliçenin düzenlenme tarihinden itibaren 6 ay içinde ödenmesi için muhataba ibraz edilmesini şart kılmışsa, ödememe protestosu da en geç bu sürenin sonuna kadar düzenlenmesi gerekir.

devredilmiş olur. Taraflar arasındaki kişisel ilişkiden kaynaklanan haklar (örneğin asıl alacağa bağlı rehin, cezai şart vb.), lehine ciro yapılan kişiye geçmez.

- **Teminat Fonksiyonu:** Temlik cirosunun "teminat fonksiyonu" sayesinde, poliçeyi devreden lehtar ve cirantalar, kural olarak, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden hamile karşı müteselsil olarak sorumlu olurlar (m. 685/1). Böylece hamil, poliçenin muhatap tarafından kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde, lehtar ve cirantalarından herhangi birine, bazılarına veya hepsine başvurma konusunda bir teminata sahiptir. Örneğin, poliçenin lehtar tarafından C1'e, C1 tarafından C2'ye, C2 tarafından da C3'e devredildiğini varsaydığımızda; C3, senedin muhatap tarafından kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde dilerse düzenleyene, dilerse lehtara, dilerse C1'e, dilerse C2'ye ve dilerse bunlardan bazılarına veya tamamına başvurabilir.

Fakat, lehtar veya cirantalar, ciro yasağı ya da kabul etmemeden veya ödenmemeden sorumsuzluk kaydı koymak suretiyle kendi sorumluluklarını ortadan kaldıracırlar. Bu hususu az sonra detaylıca ele alacağız.

- **Teşhis Fonksiyonu:** Temlik cirosunun "teşhis fonksiyonu" sayesinde, poliçe borçlusunu, senedi kendisine ibraz eden hamilin yetkili olup olmadığını tespit eder, yani yetkili hamili teşhis eder. Bir poliçeyi elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa da kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde, yetkili hamil sayılır (m. 686/1). Başka bir ifadeyle, eğer ciro zincirinde bir kopukluk yoksa, poliçeyi elinde bulunduran kişi yetkili hamil sayılır. Senet borçlusunu, yapılan cirolara bakarak, ciro zincirinde bir kopukluk görmesi halinde poliçeyi elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olmadığını teşhis etme ve kendisine ödeme yapmaktan kaçınma imkanı elde eder. Daha önce def'iler kısmında da belirttiğimiz üzere, ciro zincirindeki kopukluk, senet metninden anlaşılan bir def'idir ve herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilir.

Ciro zincirinde ilk ciro lehtarındır. Çünkü, poliçeyi ilk ciro eden lehtardır. Fakat bazen, düzenleyen de düzenlediği poliçeyi lehtara verirken, hiç lüzum olmadığı halde ciro yapabilmektedir. Bunun gibi, poliçeyi kabul eden muhatap da kabul işleminden sonra poliçeyi lehtara geri verirken, hiç lüzum olmadığı halde ciro yapabilmektedir. Böyle durumlarda, ilk cironun düzenleyene veya muhataba ait olması, ciro zincirinde kopukluğa sebep olmaz; lehtarın cirosu ilk ciro sayılır. Lehtarın cirosundan önceki ciroların yok sayılacağı kabul edilmektedir.

Lehtarın Cirosundan Önceki Cirolara Örnek

Nuray Yıldırım veya hamiline ödeyiniz. *Ayşe Sertabak* [1]

Manolya Şen'e ödeyiniz. *Nuray* [2]

Selcan Atak'a ödeyiniz. *Manolya* [3]

Manolya Şen'in lehtar olduğu varsayımında; [1] ve [2] numaralı cirolar lehtarın cirosundan önce yapıldığı için yok sayılmakta, ilk ciro lehtara ait [3] numaralı ciro kabul edilmektedir.

Ciro zincirinde sahte imzaların, yetkisiz, ehliyetsiz ve hatta hayali kişilerin imzalarının bulunması ciro zincirinde kopukluğa sebep olmaz. Burada önemli olan, ciro zincirine

bakıldığında herhangi bir araştırma ve incelemeye gerek olmaksızın ciro zincirinin şekli açıdan düzgün görünmesidir³⁰.

Beyaz ciro, ciro zincirinde kopukluğa sebep olmaz. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse son ciroyu imzalayan kişi, poliçeyi beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır (m. 686/1). Örneğin, poliçenin lehtar tarafından C1'e, C1 tarafından da beyaz ciro ile C2'ye, C2 tarafından ciro işlemi yapılmaksızın elden C3'e devredildiğini varsaydığımızda³¹; poliçe, C3 tarafından beyaz ciro ile C1'den alınmış sayılır. Çünkü C2'nin ciro zincirinde imzası bulunmamaktadır.

Teşhis fonksiyonu sayesinde, ciro zincirinde yetkili görünen hamilin iyiniyeti korunur. Başka bir ifadeyle, poliçe herhangi bir suretle hamilin elinden çıkarsa, ciro zincirine bakıldığında yetkili hamil görünen yeni hamilin iktisabı, iyiniyetli olması halinde korunur. Ancak yeni hamil, poliçeyi kötüniyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde o poliçeyi geri vermekle yükümlüdür (m. 686/2)³².

Ciro, teşhis fonksiyonunu her zaman göstermeyebilir. Poliçenin ciro yapılmaksızın miras, haciz veya iflas yoluyla intikal ettiği durumlarda, poliçeyi elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olduğu, ciro zincirine bakılarak tespit edilemez. Bu durumda, poliçeyi elinde bulunduran kişinin, yetkili hamil olduğunu, borçluya gerekli belgeleri göstermek suretiyle ispat etmesi gerekir; aksi takdirde borçlu, ödeme yapmaktan kaçınabilecektir.

c) Rehin Cirosu: Rehin cirosu, poliçedeki hakkın ciro edilen kişiye rehin verilmesi amacıyla yapılan cirodur. Rehin cirosunun yapılmasıyla ciro edilen kişi, poliçedeki hak üzerinde rehin hakkı sahibi olmaktadır. Rehin cirosu, "bedeli teminatır", "bedeli rehindir" ibaresini veya rehin netmeyi belirten diğer herhangi bir kaydı yazmak suretiyle yapılır (m. 689/1). Tam ciro şeklinde yapılabilen rehin cirosunun, beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılamayacağı öğretide tartışmalıdır.

Poliçeyi rehin cirosuyla devralan hamil, poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir (m. 689/1). Hamil, bu hakları kendi adına kullanır. Dolayısıyla, borçlu, poliçeyi rehin cirosu ile devreden kişiye karşı ileri sürebileceği şahsi def'ileri, hamile karşı ileri süremez. Fakat, hamilin poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde, borçlu, ciranta ile arasındaki şahsi def'ileri, hamile karşı da ileri sürülebilir (m. 689/2).

Poliçeyi rehin cirosu ile devralan hamil, poliçeyi temlik cirosu veya rehin cirosu yapmak suretiyle devredemez. Poliçeyi rehin cirosuyla devralan hamil tarafından yapılan bir ciro ancak tahsil cirosu hükmündedir (m. 689/1). Dolayısıyla, poliçeyi rehin cirosuyla devralan hamilin yaptığı temlik veya rehin cirosu geçersiz sayılmamakta, tahsil cirosu olarak hüküm doğurmaktadır.

³⁰ Yargıtay 11 HD, 14.10.1992, 2952/9919. Ciro zincirinde yer alan imzalar yönünden sahtelik, yetkisizlik, ehliyetsizlik vb. iddialar söz konusuysa, bunlar senet metninden anlaşılan değil de taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'i olduğu için, sadece geçersizlik şahsında doğan kişi tarafından ileri sürülebilmekte, diğer imzaların geçerliliğini etkilememekte ve dolayısıyla ciro zincirinde kopukluğa sebep olmamaktadır.

³¹ Zira, daha önce detaylıca ele aldığımız üzere, ciro beyaz ciro ise hamil; a) ciroyu kendi adına veya diğer bir kişi adına doldurabilir, b) poliçeyi yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro edebilir, c) beyaz ciroyu doldurmaksızın ve poliçeyi tekrar ciro etmeksizin poliçeyi başka bir kişiye verebilir (m. 684/2).

³² Bu durum karşımıza daha çok son cironun beyaz ciro olduğu durumlarda çıkar. Son cironun beyaz ciro olduğu durumlarda, senedi elinde bulunduran kişi kural olarak yetkili hamil sayılır. Eğer bu kişi senedi iyiniyetli olarak iktisap etmemişse, örneğin senedi çalmışsa, poliçeyi geri vermekle yükümlü olur.

Poliçeyi rehin cirosu ile devralan kişi, poliçeden doğan hakları kullanabilse de, bu haklar kendisine devredilmiş olmaz. Bu sebeple, rehin cirosunun "temlik fonksiyonu" yoktur. Rehin cirosunun "teşhis fonksiyonu" ise bulunmaktadır. Çünkü, poliçe borçlusu, yapılan ciroya bakarak senedi kendisine ibraz eden hamilin yetkili olup olmadığını görme, yetkili değilse ödeme yapmaktan kaçınma imkanına sahiptir. Rehin cirosunun "teminat fonksiyonu"nun bulunup bulunmadığı ise öğretide tartışmalıdır.

d) Tahsil Ciro: Tahsil cirosu, poliçedeki hakkın başka bir kişi tarafından tahsil edilmesini sağlamak amacıyla yapılan cirodur. Tahsil cirosuyla, ciranta, ciro ettiği kişiyi senet bedelinin tahsil edilmesi ve buna bağlı hakların kullanılması için temsilci tayin etmektedir. Başka bir ifadeyle, tahsil cirosu, senet bedelinin tahsili ve bunabağlı hakların kullanımı için, ciranta ile ciro edilen arasında bir temsil ilişkisi kurmaktadır. Bu sebeple tahsil cirosuna "vekalet cirosu" da denilmektedir.

Tahsil cirosu, "bedeli tahsil içindir", "vekâleten" veya bedelin başkası adına kabul edileceğini belirten bir şerhi ya da sadece vekil etmeyi ifade eden bir kaydı yazmak suretiyle yapılır (m. 688/1). Tahsil cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılamayacağı kabul edilmektedir.

Poliçeyi tahsil cirosu ile devralan hamil, temsilci hükmündedir. Hamil, poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat bu hakları kendi adına değil, poliçeyi kendisine ciro eden ciranta adına kullanır (m. 688/1). Dolayısıyla, borçlu, poliçeyi tahsil cirosu ile devreden kişiye karşı ileri sürebileceği şahsi def'ileri, hamile karşı da ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınabilirler (m. 688/2). Esasen, temsilciye karşı ileri sürülen def'i, temsil edilen cirantaya karşı ileri sürülmektedir. Ancak hamil, temsilci ile kendi arasındaki kişisel ilişkiden kaynaklanan şahsi def'ileri ileri süremez. Zira, temsilci konumundaki hamil bu hakları kendi adına kullanmamaktadır.

Poliçeyi tahsil cirosu ile devralan hamilin (temsilci), poliçeyi temlik cirosu veya rehin cirosu yapmak suretiyle tekrar ciro edemez; sadece tahsil cirosu ile tekrar ciro edebilir (m. 688/1).

Tahsil cirosunun içerdiği yetki, bu yetkiyi verenin ölümü ile sona ermeyeceği gibi, onun medenî hakları kullanma ehliyetini kaybetmesiyle de ortadan kalkmaz (m. 688/3).

Temlik Ciro, Rehin Ciro ve Tahsil Ciro Örnekleri

Kazım Şentabağ'a ödeyiniz. *Ömer Sen* [1]

Nuray Yıldırım'a ödeyiniz. "bedeli rehin edilmiştir" *Kazım S.* [2]

Vekaleten Selcan Atak'a ödeyiniz. *Nuray* [3]

[1] Temlik Ciro

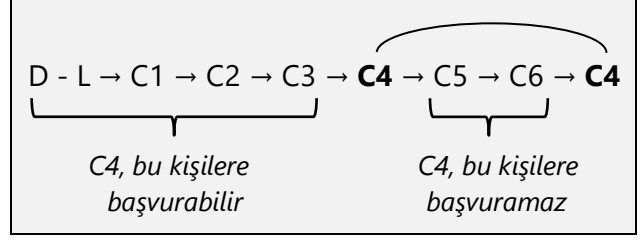
[2] Rehin Ciro

[3] Tahsil Ciro

G. Geriye Ciro (Dönüş Ciro)

Ciro, poliçede imzası bulunmayan üçüncü kişilere yapılabileceği gibi, muhataba, düzenleyene veya poliçeyle borç altına girmiş olanlardan herhangi birine (cirantalara veya avalistlere) de yapılabilir. Bu kimseler poliçeyi yeniden ciro edebilirler (m. 681/2). Poliçede daha önce imzası bulunan kişilere yapılan ciroya "geriye ciro" veya "dönüş cirosu" denir.

Geriyeye ciro yapılması durumunda kendisine tekrar ciro yapılan kişinin kimlere karşı başvurma hakkını kullanabileceği, kendisine yapılan ilk ciroya göre belirlenir. Bu kişi, kendisine ilk ciroyu yapan kişiye ve ondan önce gelen kişilere başvurabilir; fakat kendisinin ilk ciroyu yaptığı kişi ve ondan sonra gelen kişilere (kendisine ikinci ciroyu yapan kişiye de dahil) başvuramaz. Örneğin, D tarafından düzenlenen poliçenin L tarafından C1'e, C1'den C2'ye, C2'den C3'e, C3'ten C4'e, C4'ten C5'e, C5'ten C6'ya, C6'dan da tekrar C4'e cirolandığını varsayalım. Bu durumda C4, başvurma hakkını D, L, C1, C2 ve C3'e karşı kullanabilirken, arada bulunan C5'e ve C6'ya karşı kullanamaz³³.

H. Poliçeden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması

Az önce ele aldığımız üzere, cironun teminat fonksiyonu sayesinde, poliçeyi ciro eden kişiler, kural olarak, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden hamile karşı müteselsil olarak sorumlu olurlar (m. 685/1). Fakat, ciro yapan kişiler poliçe üzerine koyacakları bazı kayıtlarla sorumluluklarını sınırlandırabilirler. Bu kayıtlar, 1) ciro yasağı ve 2) sorumsuzluk kaydıdır:

- **Ciro Yasağı:** Lehtar ve ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini yasak edebilir. Bu durumda, ciro yasağı koyan lehtar veya ciranta, yasağa rağmen ciro yapılırsa, sadece senedi ciro ettiği kişiye karşı sorumlu olur; senet sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kişilere karşı sorumlu olmazlar (m. 685/2).

Örneğin, poliçenin lehtar tarafından C1'e, C1 tarafından da "ciro edilemez" kaydı konularak C2'ye, C2 tarafından da bu kayda rağmen C3'e devredildiğini varsaydığımızda; C3, senedin muhatap tarafından kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde dilerse düzenleyene, dilerse lehtara, dilerse C2'ye ve dilerse bunlardan bazısına veya tamamına başvurabilir; fakat C1'e başvuramaz. Çünkü C1, poliçeye ciro yasağı koymak suretiyle kendinden sonra yapılacak cirolardan sorumlu olmayacağını kayıt altına almıştır. Burada C1, sadece senedi ciroladığı C2'ye karşı sorumlu olur.

Ciro yasağının düzenleyen tarafından konulması halinde, poliçenin emre yazılı olma özelliği ortadan kalkar ve senet nama yazılı hale gelir. Bundan sonra poliçe, ancak alacağın temlik suretiyle devredilir; yapılan ciro da alacağın temlik hükmünde olur.

- **Kabul Etmemeden veya Ödememeden Sorumsuzluk Kaydı:** Aksi şart edilmedikçe, ciranta poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur (m. 685/1). Fakat ciranta, poliçenin kabul edilmemesinden veya ödenmemesinden sorumlu olmayacağını şart kılabilir. Böyle bir kaydı koyan ciranta, poliçenin kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde, poliçeyi ciro ettiği kişi de dahil olmak üzere, kimseye karşı sorumlu olmaz. Görüldüğü üzere, cirantanın ciro yasağı koyması durumunda poliçeyi ciro ettiği kişiye karşı sorumluluğu devam etmesi karşısında, sorumsuzluk kaydı koyması durumunda ise poliçeyi ciro ettiği kişiye karşı da sorumlu olmamaktadır.

Örneğin, poliçenin lehtar tarafından C1'e, C1 tarafından da "ciro edilemez" kaydı konularak C2'ye, C2 tarafından da "poliçenin tamamen veya kısmen ödenmemesinden

³³ Yargıtay uygulaması da bu yöndedir. Bkz. Y19HD, 18.01.2012, 2718/339.

sorumlu değilim” şeklinde bir kayıt konularak C3’e ciro edildiğini varsaydığımızda; C3, senedin muhatap tarafından kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde sadece düzenleyene ve lehtara başvurabilir, C1’e ve C2’ye başvuramaz. Çünkü, ciro yasağı koyan C1, sadece senedi ciro ettiği C2’ye karşı sorumludur; sorumsuzluk kaydı koyan C2 ise senedi devrettiği C3 de dahil olmak üzere hiçkimseye karşı sorumlu değildir.

İleride kabul kısmında da ele alacağımız üzere, düzenleyen de kabul edilmeme hâlinde sorumlu olmayacağını şart edebilir. Fakat düzenleyen, ödenmemeden sorumlu olmayacağını şart edemez. Düzenleyenin ödenmemeden sorumlu olmayacağına ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılır (m. 679).

VII. KABUL

A. Genel Olarak

Kabul, muhatabın poliçe bedelini vadesi geldiğinde ödemeyi taahhüt etmesidir. Muhatap, poliçeyi kabul edene kadar kambiyo ilişkisinin dışındadır ve henüz borçlu sıfatına sahip değildir. Çünkü bu aşamada henüz muhatabın senet üzerinde imzası bulunmamaktadır. Muhatap, poliçeyi kabul etmekle bedelini vadede ödemeyi taahhüt etmiş olur ve böylece poliçenin asıl borçlusu konumuna gelir (TTK m. 698/1).

Poliçe vadeye kadar hamil veya poliçeyi elinde bulunduran herkes tarafından muhatabın yerleşim yerinde onun kabulüne arzolanabilir (m. 691/1). Poliçenin kabul için muhataba ibraz edilmesi zorunlu değil, isteğe bağlıdır. Bunun gibi, muhatap da kabul için kendisine sunulan poliçeyi kabul etmek zorunda değildir; kabul edip etmemek, muhatabın isteğine bağlıdır. Fakat, poliçenin kabule arzı bazı durumlarda zorunludur, bazı durumlarda ise yasaktır.

Kabul, sadece poliçeye özgü bir müessesedir. Çeklerde muhatabın kabul işlemi yapması yasaktır; çek üzerine yazılmış bir kabul kaydı, yazılmamış sayılır (m. 784).

B. Kabulün Şekli ve Niteliği

Kabul beyanı poliçe üzerine yazılır ve “kabul edilmiştir” veya buna eş anlamlı başka bir ibareyle (örneğin, “ödeyeceğim”, “kabulümdür” şeklindeki bir ibareyle) ifade edilir ve muhatap tarafından imzalanır (m. 695/1). Kabul beyanının poliçenin ön yüzüne yazılması gerekir. Arka yüze veya surete kabul beyanı yazılamaz.

Poliçe üzerine herhangi bir ibare yazılmasa bile, muhatabın, poliçenin ön yüzüne yalnız imzasını koyması da kabul hükmündedir (m. 695/1).

Kabul, kural olarak, kayıtsız şartsız olmalıdır (m. 696/1). Kabul beyanı, poliçe içeriğinden farklı olursa, yani kayda ve şarta bağlanırsa, poliçe kabul edilmemiş sayılır (m. 696/2).

Fakat kabulün kayıtsız şartsız olması kuralının iki istisnası vardır. Bunlar, 1) poliçe bedelinin kısmen kabul edilmesi ve 2) muhatabın adresli poliçe düzenlenmesidir: Muhatap, kabulü poliçe bedelinin bir kısmı ile sınırlayabilir. Yani, muhatap, poliçe bedelinin tamamını değil de sadece bir kısmını kabul edebilir (m. 696/1). Bunun yanı sıra, daha önce de belirttiğimiz üzere, muhatap kabul şerhinde, ödemenin aynı yerleşim yerinde başka bir adreste yapılacağını şart ederek, po-

liçeyi "adresli poliçe" haline getirebilir (m. 697/1). Bu durumlarda, muhatabın sorumluluğu, kabul beyanındaki bu şartlar çerçevesinde söz konusu olur (m. 696/2). Örneğin, muhatap poliçeyi kısmen kabul etmişse, sadece kabul ettiği miktar kadar sorumlu olur.

Kabul Örneği	
İşbu poliçe mukabilinde 25.12.2023 tarihinde Ömer Şen'e veya emruhavalesine 150.000 TL ödeyiniz.	
Muhatap Celal Kırış Kayseri	Düzenleyen <i>Kenan Akab</i> Kayseri, 11.09.2023
[*] Muhatabın, poliçenin ön yüzüne yalnız imzasını koyması da kabul hükmündedir.	

C. Kabulün Zamanı ve Yeri

a) Poliçenin Kabule Arz Edileceği Zaman: Kabule arzın zorunlu olmadığı durumlarda hamil, poliçeyi muhataba kabul için arz etmeksizin vade gününü bekleyip ödeme için arz edebilir. Fakat hamil, poliçeyi kabul için arz edecekse, en geç vadeye kadar arz etmelidir (m. 691). Vade günü kabul için arz yapılamaz; zira o gün artık senedin ödeme için ibraz edilmesi gerekir.

Poliçe, kabul için düzenlenme tarihinden itibaren arz olunur. Fakat, düzenleme tarihinden önce de muhataptan kabul beyanının alınması mümkündür ve bu kabul beyanı geçerli olur.

Düzenleyen, kabule arz için bir süre belirleyerek kabule arzın bu süre içerisinde yapılmasını şart koşabilir (m. 692/1). Hatta düzenleyen, poliçenin belirli bir tarihten önce kabule arz edilmesini de şart koşabilir; yani belirli bir süre kabul arz edilmesini yasaklayabilir (m. 692/3). Örneğin, düzenleyen, poliçenin düzenlenme tarihinden itibaren 5 ay içinde kabul edilmesini şart koşabileceği gibi, düzenlenme tarihinden itibaren ilk 1 ay içinde kabule arz edilmesini yasaklayabilir.

Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin muhataba kabul için arz edilmesi zorunludur. Zira -adı üzerinde- bu tür poliçelerin ödenebilmesi için öncelikle muhatap tarafından görülmesi gerekir. Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin, düzenleyenin başka bir süre öngörmemiş olması durumunda, düzenlenme gününden itibaren **1 yıl** içinde kabule arz edilmesi gerekir (m. 693/1). Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de şart koşabilir (m. 693/1). Cirantalar kabule arz sürelerini kısaltabilirler; fakat uzatamazlar (m. 693/3).

Kabul şerhinin yanına, kabulün gerçekleştiği tarih de yazılabilir. Fakat kabul tarihinin yazılmamış olması, kabul işleminin geçerliliğini etkilemez. Başka bir ifadeyle, kabul tarihinin yazılması bir zorunluluk değildir. Fakat, görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek veya belirli bir süre içinde kabule arz edilmesi şart kılınmış poliçelerde, tarih atılması zorunludur. Hamil ibraz tarihinin atılmasını istemedikçe³⁴, kabul hangi gün gerçekleşmişse poliçeye o günün tarihi atılır. Tarihin yazılmamış olması halinde, hamil, poliçeden doğan başvurma haklarını koruyabilmek için bu eksikliği düzenlenecek bir "**tarih protestosu**" ile tespit ettirmek zorundadır (m. 695/2).

³⁴ Hamil, ibraz tarihinin atılmasını isteyebilir. Çünkü belirtilen bu tür poliçelerde hamil, poliçeyi belirli bir süre içinde ibraz etmekle yükümlüdür. Hamilin bu yükümlülüğünü yerine getirdiğinin tespit edilebilmesi açısından ibraz tarihinin yazılmasını istemesi önem arz edebilir. Eğer hamil ibraz tarihinin atılmasını istememişse, poliçenin kabul edildiği günün tarihi atılır.

Göröldükten belirli bir süre sonra ödenecek bir poliçenin vadesi, kabul şerhinde yazılı tarihe veya herhangi bir tarih yazılmıyorsa çekilecek "tarih protestosu" tarihine göre belirlenir (m. 705/1). Kabul şerhinde tarih gösterilmemiş ve protesto da çekilmemiş olursa poliçe, kabul eden hakkında, kabule ibraz için öngörölmüş bulunan sürenin son günü kabul edilmiş sayılır (m. 705).

Muhatap, poliçenin, kendisine arz edildiği günü izleyen günde bir daha ibrazını isteyebilir (m. 694/1). Böyle bir durumda hamil, bu talebi kabul etmek zorundadır, fakat kabule arz edilen poliçeyi muhataba bırakmak zorunda değildir (m. 694/2). Muhatabın ertesi gün poliçeyi kabul etmemesi halinde hamil protesto çekebilir. İlgililer, ertesi gün ibraz istemin yerine getirilmediğini, ancak bu istem protestoya yazılmışsa ileri sürebilirler (m. 694/1).

b) Poliçenin Kabule Arz Edileceği Yer: Poliçe, muhatabın yerleşim yerinde kabule arz edilir (m. 691/1). Poliçenin kabul için arz edileceği yer, muhatabın ticaret yeri ve böyle bir yeri yoksa konutudur (m. 755/1). Bilindiği üzere, muhatabın ticaret yeri veya konutunun bulunduğu yerin poliçede gösterilmesi zorunlu değildir. Muhatabın ticaret yeri ve konutunun bulunduğu yer belli değilse, bu yerler dikkatle araştırılır. Kolluktan veya yerel posta yönetiminden edinilen bilgilerden bir sonuç çıkmadığı takdirde başka araştırma yapmaya gerek yoktur (m. 755/2). Bu durumda, poliçenin kabul edilmemiş olduğu sonucu doğar.

D. Kabule Arz Edecek ve Edilecek Kişiler

Poliçenin kabul edilmesi muhatabın asıl borçlu konumuna gelmesini sağlar. Kabul sırasında ödeme yapılmadığı için ve ödeme de vade geldiğinde yetkili hamile yapıldığı için, poliçenin kim tarafından kabule arz edildiği önemli değildir. Poliçe vadeye kadar hamil veya poliçeyi elinde bulunduran herkes tarafından kabule arzolanabilir (m. 691/1).

Poliçe, muhatap veya onun temsilcisi tarafından kabul edilir. Bunların poliçenin ön yüzüne attıkları imza, kabul hükmündedir. Düzenleyen ve muhatap dışındaki kişiler tarafından poliçenin ön yüzüne atılan imza, kabul hükmünde değil, ileride ele alacağımız aval hükmündedir (m. 701/3).

E. Kabul Şerhinin Çizilmesi (Kabulden Dönme)

Kabul, tek taraflı ve karşı tarafa ulaşması gereken bir irade beyanıdır. Dolayısıyla, muhatabın bu beyanından, henüz karşı tarafa ulaşmadan önce dönmesi mümkündür. Kabul şerhi imza ile yapıldığı için, kabulden dönme de bu imzasın çizilmesi suretiyle gerçekleşir. Muhatap kabul şerhini poliçeyi geri vermeden önce çizmiş olursa kabulden kaçınmış sayılır. Kabul şerhi, poliçe geri verildikten sonra çizilemez; zira artık kabul beyanı karşı tarafa ulaşmış olur. Kabul şerhinin, poliçenin geri verilmesinden önce çizilmiş olduğu, aksi ispatlanıncaya kadar karinedir (m. 699/1).

Bununla beraber, muhatap hamile veya poliçede imzası bulunan bir kişiye poliçeyi kabul ettiğini yazı ile bildirmişse, bunlara karşı kabul beyanı çerçevesinde sorumlu olur (m. 699/2). Fakat bu sorumluluk, poliçeden kaynaklı bir sorumluluk değildir.

F. Kabule Arzın Zorunlu Olduğu ve Mümkün Olmadığı Durumlar

a) Kabule Arzın Zorunlu Olduğu Durumlar: Poliçenin kabule arzı kural olarak isteğe bağlıdır. Fakat kabule arz, bazı durumlarda zorunludur:

- **Görüldükten Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe:** Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin muhataba kabul için arz edilmesi zorunludur. Zira –adı üzerinde- bu tür poliçelerin ödenebilmesi için öncelikle muhatap tarafından görülmesi gerekir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, bu tür poliçelerin, düzenlenme gününden itibaren **1 yıl** içinde kabule arz edilmesi gerekir (m. 693/1). Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de şart koşabilir (m. 693/1). Cirantalar kabule arz sürelerini kısaltabilirler; fakat uzatamazlar (m. 693/3)³⁵.
- **Yerleşim Yerli Poliçe:** Yukarıda detaylıca ele aldığımız üzere, poliçe, muhatabın yerleşim yerinde veya başka bir yerde ödenmek üzere düzenlenebilir (m. 674). Poliçe, muhatabın yerleşim yerinden başka bir yerde ödenmek üzere düzenlenmişse "yerleşim yerli poliçe", muhatabın yerleşim yerinde fakat başka bir adreste ödenmek üzere düzenlenmişse "adresli poliçe" söz konusu olur. Yerleşim yerli poliçelerde, ödemenin yapılacağı yerin öğrenilebilmesi için poliçenin kabul için muhataba arz edilmesi gerekir.
- **Kabule Arzın Şart Kılınması:** Düzenleyen, bir süre belirleyerek veya belirlemeden poliçenin kabule arz edilmesini şart koşabilir (m. 692/1). Düzenleyenin bir süre belirleyerek kabule arzı şart kılması halinde, hamil bu süre içerisinde poliçeyi kabule arz etmelidir. Hamil, kabule arz için düzenleyenin verdiği süreye uymazsa, kabul etmeme ve ödememe sebebiyle başvurma hakkını kaybeder (m. 730/2)³⁶.

Öte yandan, poliçenin kabule arz edilmesi düzenleyen tarafından yasaklanmadıkça, cirantalar da, bir süre koyarak veya koymayarak, kabule arzını şart koşabilir (m. 692/4).

Düzenleyenin kabule arzı yasaklaması halinde cirantalar kabule arzı şart koşamazlar.

b) Kabule Arzın Mümkün Olmadığı Durumlar: Poliçenin kabule arz edilmesi, bazı durumlarda ise mümkün değildir. Kabule arzın mümkün olmadığı durumlar şunlardır:

- **Görüldüğünde Ödenecek Poliçe:** Görüldüğünde ödenecek poliçelerde kabul için arz söz konusu değildir. Bu tür poliçeler, görüldüğünde, yani muhataba ibraz edildiğinde ödenmek zorundadır (m. 704/1).
- **Kabule Arzın Yasaklanması:** Düzenleyen, poliçenin kabule arzını yasaklayabilir (m. 692/2). Fakat, yerleşim yerli poliçelerde ve görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi gereken poliçelerde kabule arzın yasaklanması mümkün değildir; zira bu tür poliçelerin yapıları itibarıyla kabule arz edilmesi zorunludur.

Öte yandan, düzenleyen, poliçenin belirli bir tarihten önce kabule arz edilmesini de yasaklayabilir (m. 692/3). Örneğin, düzenleyen, poliçenin düzenlenme tarihinden itibaren ilk 5 ay kabule arz edilmemesini yasaklayabilir.

³⁵ Bu 1 yıllık kabule arz süresinin hesabında aradaki tatil günleri de hesaba katılır. Fakat, bu sürenin son günü pazara veya başka bir resmî tatil gününe rastlarsa, bu süre onu izleyen ilk iş gününe kadar uzar (m. 752/1). Örneğin, 1 yıllık sürenin son günü pazara rastlarsa, poliçe, pazartesi günü de kabule arz edilebilir.

³⁶ Fakat düzenleyenin bu kaydı yalnızca "kabul etmemeden sorumlu olmama" amacıyla koyduğu anlaşılıyorsa, böyle bir durumda hamil, başvurma hakkını kaybetmez.

G. Kabul Etmemeden Sorumsuzluk Kaydı

Düzenleyen, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Fakat düzenleyen, poliçenin kabul edilmemesi halinde sorumlu olmayacağını senet üzerine şart edebilir. Böyle bir durumda, düzenleyen, poliçenin kabul edilmemiş olmasından sorumlu olmaz ve kabul edilmeme halinde kendisine başvurulamaz (m. 679).

Daha önce de belirttiğimiz üzere, düzenleyen, kabul edilmeme hâlinde sorumlu olmayacağını şart edebilirse de ödenmemeden sorumlu olmayacağını şart edemez. Düzenleyenin ödenmemeden sorumlu olmayacağına ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılır (m. 679).

Öte yandan, cirantalar da, poliçenin kabul edilmemesinden sorumlu olmayacağını şart koşabilirler. Böyle bir kaydı koyan ciranta, poliçenin kabul edilmemesi halinde, poliçeyi ciro ettiği kişi de dahil olmak üzere, kimseye karşı sorumlu olmaz.

H. Kabulün Sonuçları

a) Kabul Etmenin Sonuçları: Muhatap, poliçeyi kabul etmekle bedelini vadede ödemeyi taahhüt etmiş olur ve böylece poliçenin asıl borçlusu konumuna gelir (m. 698/1). Vade geldiğinde ödememe halinde hamil, düzenleyen dahi olsa, poliçeden dolayı istenebilecek her şeyi kabul eden muhataptan doğrudan doğruya isteme hakkını haizdir (m. 698/2).

b) Kabul Etmemenin Sonuçları: Poliçenin muhatap tarafından tamamen veya kısmen kabul edilmemiş olması halinde hamil, vadenin gelmesini beklemeden, "kabul etmeme protestosu" çekerek poliçeden doğan başvurma haklarını kullanabilir (m. 713/2). Kabul etmeme protestosunun çekilmiş olması hâlinde başvuru hakları ödeme için poliçeyi ibraz etmeye ve ödememe protestosu çekmeye gerek olmaksızın kullanılabilir (m. 714/4).

Kabule arzın zorunlu olduğu durumlarda, kabul etmeme üzerine başvuru haklarının kullanılabilmesi için kabul etmeme protestosu çekilmesi zorunludur. Buna karşılık, kabule arzın zorunlu olmadığı durumlarda, hamil, dilerse kabul etmeme üzerine kabul etmeme protestosu çekerek vadeyi beklemeksizin başvuru haklarını kullanabileceği gibi, dilerse bunu yapmayıp ödeme için vadeyi de bekleyebilir, vadede ödeme yapılmaması halinde ödememe protestosu çekerek başvuru haklarını kullanabilir. Kısacası, kabule arzın zorunlu olduğu durumlarda kabul etmeme üzerine "kabul etmeme protestosu" çekilmemesi halinde başvuru hakları düşer; fakat kabule arzın zorunlu olmadığı durumlarda kabul etmeme üzerine "kabul etmeme protestosu" çekilmemesi başvuru hakkını düşürmez.

VIII. AVAL

A. Genel Olarak

Aval, poliçe bedelinin ödenmesini kısmen veya tamamen teminat altına almak amacıyla, senet üzerine tek taraflı olarak konulan bir kayıtla yapılan, kefalet benzeri bir teminat işlemidir (TTK m. 700/1). Avalin amacı, poliçe ile borç altına girmiş kişilerin bu borcu ödeyecekleri hususunda alacaklılara güvence vermek ve böylece poliçenin güvenilirliğini artırarak tedavülünü kolaylaştırmaktır. Çünkü, aval veren kişi, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olur (m. 702/1). Aval veren kişiye "avalist", lehine aval verilen kişiye ise "avalat" denilmektedir.

Aval, poliçe bedelinin ödeneceği hususunda teminat sağladığı için kefalete benzer. Hatta bu sebeple avale uygulamada "senet kefaleti" de denir. Fakat, her ne kadar aralarında bir benzerlik bulunsa da, aval ve kefalet birbirinden farklı müesseselerdir. Başka bir ifadeyle, aval, bir kefalet değildir. Kefalet ile aval arasındaki farkları, konunun en son kısmında ele alacağız.

B. Avalin Şekli

Aval, "aval içindir" veya bununla eş anlamlı başka bir ibareyle ifade edilir ve aval veren kişi tarafından imzalanır (m. 701/2). Aval şerhi, mutlaka poliçe veya alonj üzerine yazılmalıdır (m. 701/1). Poliçe ve alonj dışında bir yere yazılan aval şerhi, hüküm ifade etmez.

Aval, poliçe üzerine konulan bir kayıtla yapılan tek taraflı bir beyandır. Avalin geçerli olması ve hüküm doğurması için lehine aval verilen kişinin rızası veya onayı gerekmez.

Muhatabın veya düzenleyenin imzaları hariç olmak üzere, poliçenin yüzüne atılan her imza aval şerhi sayılır (m. 701/3)³⁷. Daha önce de belirttiğimiz üzere, muhatabın, poliçenin ön yüzüne sadece imzasını atması ise kabul hükmündedir (m. 695/1). Aval şerhi, aval olduğu belirtilmek kaydıyla poliçenin arka yüzüne de yazılabilir³⁸. Senedin arka yüzüne aval olduğu belirtilmeden atılan imza, eğer ciro zinciri içerisinde yer alıyorsa beyaz ciro olarak kabul edilir³⁹.

C. Aval Verebilecek ve Lehine Aval Verilebilecek Kişiler

Aval, üçüncü kişiler tarafından verilebileceği gibi, poliçede imzası bulunan bir kişi tarafından da verilebilir (m. 700/2). Dolayısıyla, düzenleyen, muhatap ve cirantalar tarafından da aval verilebilir⁴⁰. Az önce de belirttiğimiz gibi, poliçenin ön yüzüne muhatap ve düzenleyen tarafından atılan imzanın aval şerhi sayılabilmesi için bunun açıkça belirtilmesi gerekir (m. 701/3). Avalin birden fazla kişi tarafından birlikte verilmesi de mümkündür.

Kefaletin aksine, aval verilebilmesi için eşin rızası aranmaz. Yani kefalette eşin rızasının alınmasına ilişkin TBK m. 584 hükmü, aval yönünden uygulanmaz⁴¹.

Aval, poliçede taahhüt altına girmiş bulunan kişilerden herhangi biri için verilebilir. Dolayısıyla aval, düzenleyen, lehtar, cirantalar ve kabul etmiş muhatap lehine verilebilir. Poliçede taahhüt altına girmemiş kişiler lehine verilen ve dolayısıyla poliçeyi henüz kabul etmemiş muhatap lehine verilen aval hükümsüzdür. Zira, poliçeyi kabul etmemiş muhatap, poliçeyle taahhüt altına girmemiştir. Bunun gibi, poliçeyi ciro ederken kabul etmemeden veya ödememeden sorumsuzluk

³⁷ Bu sebeple, poliçenin ön yüzünde yapılacak cironun ciro hükmünde sayılabilmesi için ciro olduğu belirtilmelidir. Aksi takdirde, atılan imza aval hükmünde kabul edilecek ve imza sahibinin sorumluluğuna sebebiyet verebilecektir.

³⁸ Yargıtay 12. HD, 23.03.2007, 2732/5575.

³⁹ Ciro zinciri içerisinde yer almayan bir imzanın hukuki niteliği ise öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, bu imzanın aval olarak kabul edilmesi, ikinci bir görüşe göre bu imzanın geçersiz sayılması ve hiçbir sonuç doğurmaması, üçüncü görüşe göre ise bu imzanın beyaz ciro olarak kabul edilmesi gerekir.

⁴⁰ Fakat, düzenleyen, ciranta ve kabul etmiş muhatap, poliçede zaten halihazırda imzaları bulunduğu için, bunlar tarafından verilen avalin pratikte bir önemi yoktur. Zira, bunlar aval verseler de vermeseler de zaten imzalarıyla taahhüt altında buldukları için, kendilerine başvuru imkanı bulunmaktadır. Buna karşılık, poliçeyi kabul etmemiş muhatabın verdiği aval şerhi ise, pratikte önem arz etmektedir. Zira, kabul etmemiş muhatap, kendisine poliçeden dolayı başvuru imkanı bulunmuyorken yazdığı aval şerhiyle kendisini başvuru borçlusu haline getirmektedir.

⁴¹ Bilindiği üzere, kefalette, eşlerden biri mahkemece verilmiş bir ayrılık kararı olmadıkça veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı doğmadıkça, ancak diğerinin yazılı rızasıyla kefil olabilir; bu rızanın sözleşmenin kurulmasından önce ya da en geç kurulması anında verilmiş olması şarttır (TBK m. 584/1). Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, kefalette eşin rızasına ilişkin bu hükmün, aval yönünden uygulanmayacağına hükmetmiştir (YİBK, E. 2017/4, K. 2018/5, T. 20.04.2018).

kaydı koyan ciranta lehine verilen aval de hükümsüzdür. Zira, sorumsuzluk kaydı koyan cirantanın poliçede herhangi bir taahhüdü ve sorumluluğu yoktur.

Avalin kimin lehine verildiği aval şerhinde belirtilmemiş olması avali geçersiz kılmaz. Kimin için verildiği belirtilmemişse aval, düzenleyen lehine verilmiş sayılır (m. 701/4). Dolayısıyla, avalin düzenleyen dışında biri lehine verilmesi isteniyorsa, bunun aval şerhinde açıkça belirtilmesi gerekir.

Aval Örneği

İşbu poliçe mukabilinde 25.12.2023 tarihinde Ömer Şen'e veya emrühavalesine 150.000 TL ödeyiniz.

Muhatap
Erdal Şanlı
Kayseri

Abuzer Edak [*]

Düzenleyen
Kenan Ak
Kayseri, 11.09.2023

[*] Poliçenin ön yüzüne muhatap ve düzenleyen dışındaki kişilerce atılan imza, aval hükmündedir. Bunun için, bu imzanın aval niteliğinde olduğunun belirtilmesine gerek yoktur. Avalin kimin lehine verildiği belirtilmediği için bu aval düzenleyen lehine verilmiş sayılır.

D. Avalin Hükümleri

Avalin kayıtsız ve şartsız yapılması gerekir. Aksi takdirde, yapılan aval geçerliliğini korurken, konulan şartlar yazılmamış sayılır. Örneğin, "evini bana devretmesi şartıyla düzenleyen lehine aval veriyorum" şeklinde verilen aval geçerlidir; yazılan şart yazılmamış sayılır. Aval, belirli bir bedelle sınırlı olarak yapılabilir: Avalin, poliçe bedelinin tamamı için değil de bir kısmı için de verilmesi mümkündür. Yani, kısmi aval verilebilir. Örneğin, 100 bin TL bedelli bir poliçe için "20 bin TL için kefilim" şeklinde bir aval verilebilir. Bu durumda, aval verenin sorumluluğu, aval verdiği kısım kadar söz konusu olur.

Aval veren kişi, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olur (m. 702/1). Aval verenin bu sorumluluğu, diğer poliçe borçluları ile birlikte müteselsil sorumluluktur (m. 724/1). Hamil, bunların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 724/2). Kefaletten farklı olarak, aval veren, uygulamada "tartışma defii" ve "peşin dava defii" olarak da adlandırılan, önce lehine aval verdiği kişiye başvurulması gerektiği yönünde bir savunma ileri süremez. Bunun gibi, diğer borçlular da önce avaliste başvurulması gerektiği yönünde bir savunma ileri süremezler.

Aval veren kişinin sorumluluğu, aynen lehine aval verdiği kişinin sorumluluğu gibi olduğu için, lehine aval verilen kişinin sorumluluğu henüz doğmamışsa avalistin sorumluluğu da doğmaz.

İmzaların bağımsızlığı ilkesi, avalistin sorumluluğunda da karşımıza çıkmaktadır. Aval verenin sorumluluğu, lehine aval verdiği kişinin sorumluluğundan bağımsız ayrı bir sorumluluktur. Dolayısıyla, aval verenin teminat altına aldığı borç, şekle ait noksandan başka bir sebepten dolayı batıl olursa aval verenin taahhüdü geçerlidir (m. 702/2). Başka bir ifadeyle, lehine aval verilen kişiye ait sorumluluğun şekil noksanlığı dışında bir sebeple ortadan kalkması, aval verenin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Örneğin, aval veren kişi, lehine aval verdiği kişinin imzasının sahte olduğunu ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınamaz. Buna karşılık, aval verenin teminat

altına aldığı borç, şekle ait bir noksanlık sebebiyle geçersizse, aval verenin taahhüdü de geçersizdir (m. 702/2). Örneğin, lehine aval verilen kişi el yazılı imza yerine mühür kullanmışsa, aval veren, bu taahhüdün geçersiz olduğunu ileri sürebilir.

Avalın geçerliliği, poliçenin geçerliliğine bağlıdır. Poliçenin geçersiz olması halinde, aval de geçersiz olur. Örneğin, poliçede düzenleyenin imzasının eksik olması halinde poliçe geçersiz olacağı için aval de geçersiz olur, dolayısıyla aval verene başvurulamaz.

Aval veren kişi, poliçe bedelini ödediği takdirde, lehine aval verdiği kişiye ve ona karşı poliçeden dolayı sorumlu olan diğer kişilere karşı poliçeden doğan haklarını kazanır (m. 702/3). Yani avalist, poliçe bedelini ödediği takdirde, lehine aval verdiği kişiye ve borçlulara karşı başvuru hakkını elde eder. Avalistin başvuru hakkını kullanması halinde, kendisine başvuru borçlu, diğer borçlulara karşı ileri sürebileceği kişisel def'ileri avaliste karşı ileri süremez (m. 687/1).

E. Aval ile Kefalet Arasındaki Farklar

Aval, poliçe bedelinin ödeneceği hususunda teminat sağladığı için, kefalete benzer. Hatta bu sebeple avale uygulamada "senet kefaleti" de denir. Fakat, her ne kadar aralarında bir benzerlik bulunsa da, aval bir kefalet değildir. Avali kefaletten ayıran özellikleri şunlardır:

- **Avalin Tek Taraflı Bir Beyan Olması:** Kefalet bir sözleşmedir. Dolayısıyla, kefaletin doğumu için kefalet veren tarafın da lehine kefalet verilen tarafın da anlaşmaları gerekir. Aval ise senet üzerine konulan bir kayıtla yapılan tek taraflı bir beyandır. Dolayısıyla, aval, lehine aval verilen kişinin rızasına veya onayına tabi değildir.
- **Aval Şerhinin Ayrı Bir Yere Yazılmaması:** Kefalet sözleşmesi, asıl borç sözleşmesinin içinde bir hüküm olarak yer alabileceği gibi, bu sözleşmeden ayrı bir sözleşme olarak da yapılabilir. Aval ise poliçe üzerinde yapılmalıdır; poliçeden ayrı bir yerde yapılamaz⁴².
- **Aval Şerhine Yazılan Şartların Yazılmamış Sayılması:** Kefalet sözleşmesi, mevcut ve geçerli bir borç için yapılabileceği gibi, gelecekte doğacak veya koşula bağlı bir borç için de, bu borç doğduğunda veya koşul gerçekleştiğinde hüküm ifade etmek üzere de kurulabilir (TBK m. 582/1). Buna karşılık, avalin kayıtsız ve şartsız yapılması gerekir. Aksi takdirde, yapılan aval geçerliliğini korurken, konulan şartlar yazılmamış sayılır.
- **Avalde Sorumluluğunun Müteselsil Sorumluluk Olması:** Kefalet sözleşmesinde (ticari kefalet hariç⁴³), asıl borcun ödenmemesi halinde asıl borçlu ile kefil arasındaki sorumluluk müteselsil sorumluluk değildir. Alacaklı, kural olarak, asıl borçluya başvurmadıkça, kefile başvuramaz (TBK m. 585/1). Aksi takdirde, kefil, uygulamada "tartışma def'ii" veya "peşin dava def'ii" adı verilen, önce asıl borçluya başvurulması gerektiğine ilişkin savunmayı ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınabilir.

Buna karşılık, aval verenin sorumluluğu, diğer poliçe borçluları ile birlikte müteselsil sorumluluktur (TTK m. 724/1). Hamil, bunların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 724/2). Alacaklının önce lehine vaal verilen kişiye başvurma zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla avalist, alacaklıya karşı "tartışma def'ii" ileri süremez.

⁴² Alonj da poliçenin bir parçası olduğu için aval alonj üzerinde de yapılabilir.

⁴³ Ticari işlerde teselsül karinesi ve bu bağlamda müteselsil kefalet hakkında detaylı bilgi için Ticari İşletme Hukuku notumuzun 17 ve 18. sayfalarına bakabilirsiniz.

- **Avalın Geçerliliğinin Teminat Altına Alınan Borcun Geçerliliğine Bağlı Olmaması:** Kefalette, hangi sebeple olursa olsun, asıl borç sona erince, kefil de borcundan kurtulur (TBK m. 598/1). Buna karşılık, avalde aval verenin teminat altına aldığı borç, şekle ait noksandan başka bir sebepten dolayı batıl olsa da aval verenin taahhüdü geçerlidir (TTK m. 702/2). Başka bir ifadeyle, lehine aval verilen kişiye ait sorumluluğun şekil noksanlığı dışında bir sebeple ortadan kalkması, aval verenin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Ama, aval verenin teminat altına aldığı borç, şekle ait bir noksanlık sebebiyle geçersizse, aval verenin taahhüdü de geçersiz olur (m. 702/2).

Fakat bu noktada tekrar belirtmemiz gerekir ki, avalin geçerliliği teminat altına alınan borcun geçerliliğine bağlı olmasa da, poliçenin geçerliliğine bağlıdır; poliçenin geçersiz olması halinde aval de hükümsüz kalır.

- **Avalın Lehine Aval Verdiği Kişiye Ait Def'ileri İleri Sürememesi:** Kefalet sözleşmesinde, kefil, asıl borçlunun ileri sürebileceği bütün def'ileri ileri sürebilir (TBK m. 591/1). Buna karşılık, avalist, lehine aval verdiği kişinin ileri sürebileceği kişisel def'iler ile taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ileri ileri süremez. Avalist, ancak senet metninden anlaşılan def'ileri ileri sürebilir.
- **Aval İçin Eşin Rızasının Gerekmemesi:** Kefalette kural olarak, eşlerden biri, ancak diğerinin yazılı rızasıyla kefil olabilir (TBK m. 584/1). Buna karşılık, kefaletin aksine, aval verilebilmesi için eşin rızası aranmaz. Başka bir ifadeyle, kefalette eşin rızasına alınmasına ilişkin TBK m. 584 hükmü, aval yönünden uygulanmaz.

Yargıtay, kambiyo senetlerine "kefil" ibaresi kullanılarak atılan imzanın da aval hükmünde olduğunu hüküm altına almıştır⁴⁴.

Aval	Kefalet
Aval, tek taraflı bir beyandır.	Kefalet, bir sözleşmedir.
Aval şerhi senetten ayrı bir yere yazılamaz.	Asıl sözleşmeden ayrı olarak da yapılabilir.
Aval, koşula bağlanamaz. Aksi takdirde söz konusu koşul yazılmamış sayılır.	Kefalet, koşula bağlanabilir.
Lehine aval verilen ile aval veren arasındaki sorumluluk müteselsil sorumluluktur.	Asıl borçlu ile kefil arasındaki sorumluluk müteselsil sorumluluk değildir (ticari kefalet hariç).
Lehine aval verilenin taahhüdü şekle ait bir noksanlık sebebiyle geçersizse, avalistin taahhüdü de geçersizdir. Lehine aval verilenin taahhüdü şekle ait olmayan bir sebeple geçersizse, avalistin taahhüdü bundan etkilenmez.	Asıl borç hangi sebeple olursa olsun sona erince kefil borcundan kurtulur.
Avalist, lehine aval verdiği kişinin ileri sürebileceği kişisel def'iler ile taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'ileri ileri süremez. Avalist, ancak senet metninden anlaşılan def'ileri ileri sürebilir.	Kefil, asıl borçlunun ileri sürebileceği bütün def'ileri ileri sürebilir.
Aval vermek için eşin yazılı rızası aranmaz.	Kefil olmak için eşin yazılı rızası gerekir.

⁴⁴ Y11HD, 3466/4415, 25.05.2021; Y12HD, 04.03.2008, 1110/4016; Y12HD, 18.10.1999, 11398/12463.

IX. POLİÇENİN ÖDENMESİ

A. Ödeme İçin İbraz

a) Genel Olarak: Bir kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür (TTK m. 646/1). Dolayısıyla, poliçenin ödenmesi için, vadesi geldiğinde ibraz edilmesi şarttır. Poliçenin ibraz edilmesi, borçlunun temerrüde düşürülmesinin ve başvuru haklarının kullanılabilmesinin önşartıdır.⁴⁵

b) İbraz Yetkili Kişi: Kabul için arz herhangi bir kişi tarafından yapılabilirken, ödeme için ibrazın ancak yetkili hamil veya onun yetkili temsilcisi tarafından yapılması gerekir. İbraz, poliçeyi rehin veya tahsil cirousuyla devralan kişiler tarafından da yapılabilir. Zira, bu kişiler de poliçeden doğan hakları kullanabildikleri için yetkili hamil sayılırlar (m. 688/1, 689/1).

Yetkili hamil, poliçenin lehtar tarafından ibraz edilmesi halinde lehtar kısmına, kendisine ciro yapılan diğer kişiler tarafından ibraz edilmesi halinde ise ciro zincirine bakılarak anlaşılır. Poliçeyi ödeyecek kişi, cirolar arasında düzenli bir teselsülün bulunup bulunmadığını (yani ciro zincirinin düzgün olup olmadığını) incelemekle yükümlüdür. Bu inceleme, ciro zincirinin görüntü itibarıyla düzgün olup olmadığına yönelik bir incelemedir; ödeyen kişi, cirantaların imzalarının geçerliliğini araştırmak zorunda değildir (m. 710/3).

c) İbraz Süresi: Poliçenin ödeme için belirli bir süre içinde ibraz edilmesi gerekir. Bir poliçenin ödenmesi için ibraz edilebileceği süre, vade türüne göre değişiklik arz etmektedir:

- **Belirli Bir Günde, Düzenlenme Gününden Belirli Bir Süre Sonra ya da Görüldükten Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe:** Görüldüğünde ödenecek poliçeler hariç diğer poliçelerin (yani belirli bir günde, düzenlenme gününden belirli bir süre sonra ya da görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin), "ödeme gününde" veya "ödeme gününü izleyen 2 iş günü içinde" ödenmek üzere ibraz edilmesi gerekir (m. 708/1). O halde, bu poliçelerin ödeme için ibraz edilebileceği zaman dilimi, toplamda üç günlük bir zaman dilimidir. Örneğin, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin vadesi cuma gününe denk gelirse; ödeme için ibraz, cuma günü yapılabileceği gibi, pazartesi veya salı günleri de yapılabilir⁴⁶.

Poliçeye ilişkin bütün işlemler ve dolayısıyla ödeme için ibraz, tatilde yapılmayıp ancak bir iş gününde yapılabilir. Dolayısıyla, vadesi pazara veya diğer bir resmî tatil gününe rastlayan poliçenin ödenmesi, ancak tatili izleyen ilk iş günü istenebilir (m. 752/1). Yani, vadesi tatile rastlayan poliçelerde "ödeme günü", tatili izleyen ilk iş günüdür. O halde, böyle bir durumda ödeme için ibraz, tatili izleyen ilk iş gününde veya bunu izleyen 2 iş günü içinde yapılabilir. Örneğin, vadenin pazara rastlaması halinde, "ödeme günü" pazartesi olur; dolayısıyla ibraz da pazartesi, salı veya çarşamba yapılabilir. Çünkü, kaunun koyucu, ibraz sürelerini "vade veya vadeyi izleyen 2 iş günü" olarak değil, "ödeme günü veya ödeme gününü izleyen 2 iş günü" olarak belirlemiştir. Burada vadenin tatile

⁴⁵ Poliçenin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer (m. 708/2).

⁴⁶ Daha önce de ele aldığımız üzere, görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerin, düzenlenme gününden itibaren kural olarak 1 yıl içinde kabule arz edilmesi gerektiği (m. 693/1); bu sürenin geçirilmesi halinde, kabul ve ödeme talep edilemeyeceği ve başvuru borçlularına karşı başvuru haklarının kaybedileceği (m. 730/1-a); sürenin son gününün pazara veya başka bir resmî tatil gününe rastlaması halinde, bu sürenin onu izleyen ilk iş gününe kadar uzayacağı (m. 752/1) ve bunun sonucu olarak vadenin ve dolayısıyla ibraz tarihlerinin de buna göre değişiklik arz edebileceği unutulmamalıdır.

rastlaması sebebiyle "ödeme günü", bunu izleyen ilk iş günü olmakta; ibraz süreleri de bu iş günü ile bunu izleyen iki iş günü olarak belirlenmektedir. Buradan ulaşılan sonuca göre, vade ile ödeme günü kavramları birbirinden farklı kavramlardır.

- **Görüldüğünde Ödenecek Poliçe:** Görüldüğünde ödenmek üzere düzenlenen poliçede vade, senedin ödeme için ibraz edildiği tarihtir. Başka bir ifadeyle, görüldüğünde ödenmek üzere düzenlenen poliçe ibrazında ödenir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, böyle bir poliçenin düzenlenme gününden itibaren 1 yıl içinde ödenmesi için ibraz edilmesi gerekir. Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de belirleyebilir. İbraz süreleri cirantalar tarafından kısaltılabilir, fakat uzatılamaz (m. 704/1). Bu tür poliçelerde, diğer tür vadeli poliçelerde söz konusu olan 2 iş günlük süre öngörülmemiştir. Yani burada 1 yıllık sürenin üzerine 2 iş günü eklenmez.

Görüldüğünde ödenecek poliçenin ibraz süresinin hesabında aradaki tatil günleri de hesaba katılır. Fakat, ibraz süresinin son günü pazara veya başka bir resmî tatil gününe rastlarsa, bu süre onu izleyen ilk iş gününe kadar uzar (m. 752/1). Örneğin, 1 yıllık sürenin son günü pazara rastlarsa, poliçe, pazartesi günü de ibraz edilebilir. Süreler hesap edilirken bunların başladığı gün hesaba katılmaz (m. 753).

Düzenleyen, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin belirli bir günden önce ödenmek üzere ibraz edilmeyeceği hakkında şart (ibraz yasağı) koyabilir. Bu takdirde ibraz süresi o tarihten başlar (m. 704/2). Örneğin, düzenleyen, poliçenin düzenlenme tarihinden itibaren 3 ay ibraz edilemeyeceğini şart koyabilir; bu durumda ibraz süresi, bu üç aylık süre dolduktan sonra başlar.

Kanunda belirtilen bu süreler hak düşürücü niteliktedir ve dolayısıyla bu sürelerin geçip geçmediği mahkeme (ve icra dairesi) tarafından re'sen incelenmelidir. İbrazın bu süreler geçtikten sonra yapılması halinde borçlu, kabul eden kişi hariç olmak üzere, cirantalara, düzenlene ve diğer borçlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını kaybeder (m. 730/1-a).

Düzenlenme yeri ile ödeme yeri arasında takvim farkı bulunduğu takdirde, vade ve ibraz süreleri, ödeme yerinin takvimine göre belirlenir (m. 707/1-2-3). Poliçedeki bir kayıttan veya poliçenin içeriğinden, amacın başka olduğu anlaşılırsa, bu hüküm uygulanmaz (m. 707/4). Örneğin, düzenleme yerinin takvimi uygulanacağı kayıt düşülmüşse, düzenleme yerinin takvimi uygulanır.

Kanunda, ibrazın işgünleri içerisinde yapılması gerektiği açıkça düzenlenmiş olmasına karşın, mesai saatleri içerisinde yapılması gerektiği düzenlenmemiştir. Öğretide, ibrazın mesai saatleri içerisinde yapılması gerektiği kabul edilmektedir.

d) İbraz Yeri: Bilindiği üzere, kural olarak, para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifa edilir (TBK m. 89). Alacaklının yerleşim yerinde ödenecek borçlara "götürülecek borç", borçlunun yerleşim yerinde ödenecek borçlara ise "aranacak borç" denir. Poliçe, borçlunun ödeme yerindeki ticaret yerinde ve böyle bir yeri yoksa konutunda ibraz edilmelidir (TTK m. 755/1)⁴⁷. Dolayısıyla, poliçeden doğan borç, her ne kadar bir para borcu niteliğinde olsa da, götürülecek borç değil, "aranacak borç" niteliğindedir.

⁴⁷ Ticaret yeri veya konutun bulunduğu yer dikkatle araştırılır. Kolluktan veya yerel posta yönetiminden edinilen bilgilerden bir sonuç çıkmadığı takdirde başka araştırma yapmaya gerek yoktur (m. 755/2).

Poliçeyi yetkili hamile vadesinde ödeyen kişi, hile veya ağır bir kusuru bulunmadıkça, borcundan kurtulur (m. 710/3). Poliçeyi yetkili hamil dışındaki kişilere ödeyen borçlunun sorumluluğu devam eder. Dolayısıyla, az önce de belirttiğimiz gibi, poliçenin yetkili hamil dışında bir kişi tarafından ödeme için ibraz edilmesi halinde borçlu ödeme yapmaktan imtina etmelidir.

d) Poliçenin İbraz Edilmemesi ve Tevdi: Poliçenin süresinde ibraz edilmemesi halinde hamil yönünden alacaklı temerrüdü gerçekleşir. Bunun sonucu olarak borçlu, gideri ve riski hamile ait olmak üzere poliçenin bedelini bir bankaya tevdi edebilme yetkisini elde eder (m. 712). Borçlunun bu tevdi yetkisini kullanabilmesi için mahkemeden karar alması gerekmez.

B. Ödeme Zamanı

Poliçe kural olarak vadesinde ödenir. Hile veya ağır bir kusuru bulunmadıkça ödemeyi vadesinde yapan borçlu borcundan kurtulur (m. 710/3). Vadesi pazara veya diğer bir resmî tatil gününe rastlayan poliçenin ödenmesi, ancak tatili izleyen ilk iş günü istenebilir (m. 752/1).

Ödemenin vadeden önce de yapılması da mümkündür; fakat, hamil, vadeden önce yapılan ödemeyi kabul etmek zorunda değildir (m. 710/1). Ödemeyi vadeden önce yapan muhatap, bundan doğacak tehlike kendisine ait olmak üzere hareket etmiş olur (m. 710/2).

C. Kısmi Ödeme

Muhatap, poliçe bedelinin tamamını değil de bir kısmını da ödeyebilir. Böyle bir durumda hamil, kısmi ödemeyi reddedemez (m. 709/2). Aksi takdirde hamil, reddettiği kısım için başvuru haklarını kaybeder. Kısmi ödeme halinde hamil, ödememe protestosu çekerek ödenmeyen kısım için başvuru haklarını kullanabilir.

Poliçe bedelinin tamamının ödenmesi halinde muhatap, poliçeyi öderken hamil tarafından bir ibra (bedelin tamamen ödendiği) şerhi yazılarak poliçenin kendisine verilmesini isteyebilir (m. 709/1). Buna karşılık, poliçe bedelinin kısmen ödenmesi halinde muhatap, poliçenin kendisine verilmesini isteyemez; kısmi ödeme halinde poliçe hamilde kalmaya devam eder. Bu durumda muhatap ancak yapılan ödemenin poliçe üzerine yazılmasını ve bunun karşılığında kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir (m. 709/3).

D. Yabancı Ülke Parası ile Ödeme

Poliçenin yabancı bir para birimi üzerinden düzenlenmesi mümkündür. Düzenleyen, ödemenin belirli bir para birimi ile yapılmasını "aynen ödeme" kaydı ile şart koşmuş ise ödeme mutlaka bu para birimi ile yapılmalıdır (m. 711/3). Poliçede "aynen ödeme" veya bu anlama gelir bir kaydın bulunmaması halinde ise poliçe bedelinin hangi para birimi ile ödeneceği, o yabancı para biriminin ödeme yerinde rayicinin bulunup bulunmadığına göre tespit edilir:

- ▶ Poliçede öngörülen yabancı para biriminin, ödeme yerinde bir rayici varsa, poliçe bedeli, bu yabancı para biriminin rayicine göre Türk Lirası olarak ödenmesi gerekir.
- ▶ Buna karşılık, poliçede öngörülen yabancı para biriminin, ödeme yerinde bir rayici yoksa, poliçe bedeli, vade günündeki değerine göre o yabancı ülke parasıyla da ödenebilir (m. 711/1). Bu durumda borçlunun Türk Lirası ile veya yabancı para ile ödeme yönünden seçimlik yetkisi vardır.

Kanuni rayıcı olmayan paranın değeri, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre belirlenir. Bununla beraber, düzenleyen, ödenecek paranın poliçede yazılı belirli bir rayice göre hesap edilmesini şart edebilir (m. 711/2).

Borçlunun ödemede gecikmesi halinde seçimli yetki alacaklıya geçer. Buna göre, borçlunun ödemede gecikmesi halinde hamil, poliçe bedelinin dilerse vade günündeki, dilerse ödeme günündeki kura göre ülke parasına dönüştürülerek ödenmesini isteyebilir (m. 711/1). Örneğin, vadesi Cuma günü olan ve 1000 USD bedelli bir poliçenin hamil tarafından vadesinde ibraz edilmesi ve muhatabın ödemeyi pazartesi günü yapacağını belirtmesi halinde; hamil, ödemenin dilerse Cuma günündeki dilerse pazartesi günündeki kura göre Türk Lirası olarak ödenmesini isteyebilir. Böyle bir durumda "aynen ödeme" kaydının bulunup bulunmaması da önemli değildir.

Poliçe bedeli, düzenlenme ve ödeme yeri olan ülkelerde aynı adı taşıyan, fakat değerleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde ödeme yerindeki para kastedilmiş sayılır (m. 711/4). Örneğin, düzenlenme yeri ABD ve ödeme yeri Kanada olan bir poliçenin bedeli "dolar" olarak yazılmışsa, bununla Amerikan Doları (USD) değil, Kanada Doları (CAD) kastedilmiş sayılır.

E. Poliçenin Ödenmemesinin Sonuçları

Poliçeyi kabul etmiş muhatabın poliçe bedelini tamamen veya kısmen ödememesi halinde zamanaşım süreleri içerisinde kendisine doğrudan başvurulabilir. Bu noktada hamil dilerse ödememe protestosu çekerek diğer başvuru borçlularına da başvurabilir. Buna karşılık, muhatabın poliçeyi kabul etmemişse, poliçeden doğan bir borçlu sıfatı bulunmadığı için, poliçenin ödenmemesinden sorumlu olmaz ve dolayısıyla kendisine başvurulamaz. Böyle bir durumda hamil, kabul etmeme veya ödememe protestosu çekerek diğer borçlulara başvurabilir.

X. BAŞVURMA HAKKI

A. Genel Olarak

Bir poliçede imzası bulunan herkes, kendisinden sonra imza atmış diğer kişilere karşı, poliçenin ödenmemesinden veya kabul edilmemesinden sorumludur (m. 679, 685, 713). Bu kişilerin sorumluluğu müteselsil sorumluluk olup, hamil, bunların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 724/1-2).

Poliçeden dolayı sorumluluğu bulunan kişiler "asıl borçlu" ve "başvuru borçluları" olmak üzere iki gruba ayrılır. Poliçenin asıl borçluları, poliçeyi kabul etmiş muhatabın ve onun lehine aval veren kişilerdir. Poliçeyi kabul etmemiş muhatabın poliçeden dolayı sorumluluğu ve dolayısıyla borçlu sıfatı yoktur. Başvuru borçluları ise düzenleyen, cirantalar ve bunlar lehine aval veren kişilerdir (m. 724/1). Muhatabın poliçeyi kabul etmemesi veya poliçe bedelini vadesinde ödememesi halinde hamil, cirantalara, düzenleyene ve poliçe dolayısıyla taahhüt altına girmiş olan diğer kişilere başvurabilir (m. 713/1). Başvurma hakkı kapsamında kendisine başvurulup da poliçe bedelini ödemiş olan kişi de kendisinden önce gelen borçlulara başvurma hakkına sahiptir (m. 726).

Hamil sadece poliçenin kabul edilmemesi veya ödenmemesi hallerinde değil, ödemenin tehlikeye düştüğü bazı hallerde de başvurma hakkını kullanabilir (m. 713/2). Hamil, şu hallerde de vadenin gelmesinden önce başvurma hakkına sahip olur:

- **Muhatabın İflası veya Aciz Haline Düşmesi:** Poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın, muhatabın a) iflas etmesi veya b) bir ilamla ispatlanmamış olsa da ödemelerini tatil

etmesi yahut da c) aleyhindeki herhangi bir icra takibinin semeresiz kalması hallerinde de hamil, poliçenin vadesini beklemeden başvurma hakkını kullanabilir (m. 713/2-b). Bu sebeplere dayanılarak başvurma hakkının kullanılabilmesi için muhatabın poliçeyi kabul etmiş olması gerekmez.

- **Kabule Arzı Yasaklayan Düzenleyenin İflas Etmesi:** Kabul için arz edilmesi yasaklanan bir poliçenin düzenleyenin iflas etmesi halinde de hamil, poliçenin vadesini beklemeden başvurma hakkını kullanabilir (m. 713/2-c).

Hamil, şu durumlarda başvurma hakkını vadeden önce kullanabilmektedir (m. 713/2):

- *Muhatap kabulden tamamen veya kısmen kaçınmışsa;*
- *Poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın, muhatap,*
 - o *iflas etmişse veya*
 - o *Ödemelerini tatil etmişse (bir ilamla ispatlanması gerekmez) veya*
 - o *Aleyhindeki herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa;*
- *Kabul için arz edilmesi yasaklanan bir poliçenin düzenleyeni iflas etmişse.*

B. Protesto

a) Genel Olarak: Başvuru hakkının kullanılabilmesi için, kabul etmeme veya ödememe halinin, "protesto" denilen resmî bir belge ile tespit edilmesi zorunludur (m. 714/1). Poliçenin kabul edilmemesi halinde "kabul etmeme protestosu", ödenmemesi halinde ise "ödememe protestosu" çekilmedikçe başvurma hakkı kullanılamaz. Kabul etmeme veya ödememe durumları, protesto dışında herhangi bir belgeyle veya delille ispat edilemez. Hamilin başvuru hakkını kullanabilmesi için protestoyu kanunda öngörülen süreler içinde çekmesi gerekir.

b) Kabul Etmeme Protestosu: Poliçenin kabul edilmemesi halinde başvuru hakkını kullanmak isteyen hamil, "kabul etmeme protestosu" çekmek zorundadır. Görüldüğünde ödenecek poliçelerde ve kabule arzın düzenleyen tarafından yasaklandığı POLİÇE kabule arz mümkün olmadığı için, kabul etmeme protestosundan da söz edilmez.

Kabul etmeme protestosu çekilmiş olması hâlinde başvuru hakkının kullanılabilmesi için ayrıca poliçeyi ödeme için ibraz etmeye gerek olmadığı gibi, ödememe protestosu çekmeye de ihtiyaç yoktur (m. 714/2).

Poliçenin kabule arzı kural olarak zorunlu değil, isteğe bağlıdır. Bu bağlamda, belirli bir günde veya düzenlenme gününden belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerde, kabule arz kural olarak zorunlu değildir. Dolayısıyla, kural olarak, bu tür poliçelerin kabule arz edilip de kabul edilmemesi halinde kabul etmeme protestosunun çekilmemesi, başvuru hakkını düşürmez. Zira, bu durumlarda, hamil, vadeyi bekleyip vadede ödeme talep edebilme ve ödememenin yapılmaması halinde ödememe protestosu çekerek başvurma hakkını kullanma imkanına sahiptir. Fakat, 1) görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerde, 2) yerleşim yerli poliçelerde ve 3) kabule arzın şart kılındığı poliçelerde kabule arz zorunludur. Kabule arzın zorunlu olduğu poliçelerin muhatap tarafından kabul edilmemesi üzerine kabul etmeme protestosunu çekmeyen hamil, kabul eden kişi hariç olmak üzere, cirantalara, düzenleyene ve diğer borçlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını kaybeder (m. 730/1-b).

Kabul etmeme protestosunun sonuç doğurabilmesi için, kanunda belirlenen süreler içerisinde çekilmesi gerekir. Kabul etmeme protestosu, kabule arz için belirli olan süre içinde çekilmelidir (m. 714/2). O halde, kabul etmeme protestosu, belirli bir günde veya düzenleme tarihinden belirli günde ödenmek üzere düzenlenen poliçelerde en geç vadeye kadar (m. 691/1); görüldükten belirli bir süre sonra ödenmek üzere düzenlenen poliçelerde ise düzenlenme gününden itibaren 1 yıl içinde çekilir (m. 693/1).

Daha önce de ele aldığımız üzere, muhatap, poliçenin, kendisine arz edildiği günü izleyen günde bir daha ibrazını isteyebilir (m. 694/1). Böyle bir durumda, poliçenin ilk arzı vadenin son gününde olmuşsa, protesto o günün ertesi günü de çekilebilir (m. 714/2).

c) Ödememe Protestosu: Poliçenin vadesinde ödenmemesi halinde başvuru hakkını kullanmak isteyen hamil, "ödememe protestosu" çekmek zorundadır. Ödememe protestosunun çekilmemesi, başvurma hakkını düşürür. Ödememe protestosunun da sonuç doğurabilmesi için kanunda belirtilen süreler içerisinde çekilmesi gerekir:

- **Belirli Bir Günde, Düzenlenme Gününden Belirli Bir Süre Sonra ya da Görüldükten Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe:** Görüldüğünde ödenecek poliçeler hariç diğer poliçelerden (yani belirli bir günde, düzenlenme gününden belirli bir süre sonra ya da görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerden) dolayı çekilecek ödememe protestosu, ödeme gününü izleyen 2 iş günü içinde çekilmesi zorunludur (m. 714/3). Ödeme günü, ödememe protestosu çekilemez⁴⁸. Bu sürelerin geçirilmesinden sonra çekilen protesto, başvuru hakkının kullanılmasına imkan vermez.
- **Görüldüğünde Ödenecek Poliçe:** Görüldüğünde ödenecek poliçenin, düzenlenme gününden itibaren 1 yıl içinde ödenmesi için ibraz edilmesi gerekir (m. 704/1). Bu tür poliçelerden dolayı çekilecek ödememe protestosunun da en geç bu süre içinde çekilmesi gerekir (m. 714/3). Bu sürenin geçirilmesinden sonra çekilen protesto, başvurma hakkının kullanılmasına imkan vermez.

d) Protestonun Şekli ve Usulü: Protestonun kanunda belirtilen şekil ve surette noterlikçe düzenlenmesi gerekir (m. 715). Protestoyu düzenleyen noter poliçenin bir suretini protesto belgesi ile birlikte saklamakla yükümlüdür (m. 720). Protestonun hangi unsurları içereceği kanunda sayılmıştır⁴⁹. Kabul için kendisine bir poliçe ibraz edilmiş olan muhatap, poliçenin ertesi günü tekrar ibrazını istemiş ise bu durum da protestoya yazılır (m. 716/3). Eğer kısmi ödeme yapılmışsa, bu kısmi ödeme de protestoda belirtilir (m. 716/2)⁵⁰. Protestoda, protestoyu çeken kişinin imzası yer almaz.

⁴⁸ Dikkat edilirse, bu tür poliçelerde ödeme için ibraz ödeme günü ve ödeme gününü izleyen 2 iş günü içerisinde yapılabilirken, ödememe protestosu sadece ödeme gününü izleyen 2 iş günü içerisinde yapılabilir.

⁴⁹ Protesto; a) protestoyu çeken ve kendisine protesto çekilen kişilerin adlarını veya ticaret unvanlarını, b) kendisine protesto çekilen kişinin, poliçeden doğan taahhüdünü yerine getirmeye davet edildiği hâlde, taahhüdünü ifa etmemiş, kendisi bulunamamış veya ticaret yerinin ya da konutunun belirlenememiş olduğuna ilişkin bir şerhi, c) sözü geçen davetin yapıldığı veya davet teşebbüsünün sonuçsuz kaldığı yer ve güne ait bir şerhi ve d) protestoyu düzenleyen noterin imzasını içerir (m. 716/1).

⁵⁰ Kısmi kabul yapılarak da protestonun kabul edilmeyen kısım için çekiliyor olması halinde, poliçenin bir sureti çıkarılarak protesto bu suret üzerine yazılır (m. 718).

Protesto ayrı bir belge hâlinde düzenlenerek poliçeye bağlanır (m. 717/1). Protesto, aynı poliçenin çeşitli nüshaları veya poliçenin aslı ile bir sureti ibraz edilerek düzenlenmiş ise protestoyu bu nüshalardan birine veya asıl senede bağlamak yeterlidir (m. 717/2). Diğer nüshalara veya surete, protestonun, kalan nüshalarından birine veya poliçenin aslına bağlanmış bulunduğu kaydolunur (m. 717/3).

Poliçeye ilişkin bir edimin birden fazla yükümlü tarafından ifasının istenmesi zorunlu ise, bu kişiler için ayrı ayrı değil, tek protesto belgesi düzenlenir (m. 719).

Noter tarafından düzenlenen protestonun kanuna uygun olarak düzenlenmemesi veya içindeki kayıtların yanlış olması halinde protesto geçersiz olmaz; sadece noterin disiplin sorumluluğu doğar (m. 721/1-2).

e) Protesto Düzenlenmesi Gerekmeyen Haller: Aşağıdaki hallerde, hamil, başvurma hakkını protesto çekmeksizin kullanabilir:

- **İflas:** Poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın, muhatap veya kabul için arz edilmesi yasaklanan bir poliçenin düzenleyeni iflas etmişse, iflas ilamının ibrazı, başvurma hakkının kullanılması için yeterlidir; protesto çekilmesi gerekmez (m. 716/6). Bu durumda başvurma hakkının kullanılabilmesi için iflas ilamının ibraz edilmesi şarttır. Öte yandan, düzenleyenin iflası, sadece kabul için arzın yasaklandığı poliçeler bakımından protestodan muafiyet sonucu doğurur.

Muhatabın aciz halinde olması, protesto düzenlenmesini gerektirmeyen hallerden biri değildir. Poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın muhatabın ödemelerini tatil etmesi veya aleyhindeki herhangi bir icra takibinin semeresiz kalması haline, hamil başvurma haklarını ancak poliçenin ödenmesi için muhataba ibrazından ve protestonun çekilmesinden sonra kullanabilir (m. 714/5).

- **30 Günü Aşan Mücbir Sebepler:** Kanunen belirli olan süreler içinde poliçenin ibrazı veya protesto düzenlenmesi, bir devletin mevzuatı veya herhangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir engel (örneğin savaş, olağanüstü hal, deprem, sel, salgın hastalık vs.) nedeniyle gerçekleştirilememişse, bu işlemler için belirli olan süreler uzatılır (m. 731/1). Mücbir sebeplerin ortadan kalkmasından sonra hamilin, poliçeyi gecikmeksizin kabul veya ödeme amacıyla ibraz ve gereğinde protesto çekmesi şarttır (m. 731/3). Fakat, mücbir sebepler vadenin gelmesinden itibaren 30 günden çok sürerse, poliçenin ibrazına ve protesto çekmeye gerek olmaksızın başvurma hakkı kullanılabilir (m. 731/4). Hamilin, temsilcisinin veya noterin yalnız kendilerine ait olaylar mücbir sebeplerden sayılmaz (m. 731/6). Bu bağlamda, hamilin hastalanması, temsilcisinin poliçeyi kaybetmesi, vade günü düğünün veya cenazesinin olması, trafik kazası yapması, birden fazla noter bulunan bir yerde noterin ölmesi, hastalanması veya meslekten yasaklanması gibi haller mücbir sebep olarak kabul edilemez.

Hamil, mücbir sebepleri gecikmeksizin kendinden önce gelen kişiye ihbar etmekle ve bu ihbarı, altına tarih, yer ve imzasını da koyarak poliçeye veya alonja kaydetmekle yükümlüdür. Bunun dışında 723. maddedeki genel ihbar hükümleri uygulanır (m. 731/2)⁵¹.

- **Protestodan Muafiyet Kaydı:** Düzenleyen, ciranta veya aval veren kişi, senet üzerine "gidersiz", "protestosuz", "franko" kayıtlarını ya da bunlara eş anlamlı diğer herhangi bir ibareyi yazıp imzalayarak, hamili başvurma hakkını kullanmak için kabul etmeme veya ödememe protestosu düzenleme yükümünden kurtarabilir (m. 722/1).

Bu kayıt düzenleyen tarafından yazılmış ise, poliçeden dolayı borç altına girmiş olanların hepsi hakkında geçerli olur; bir ciranta veya aval veren kişi tarafından yazıldığı takdirde, hüküm yalnız ona uygulanır, yani protesto çekmeden sadece ona başvurulabilir (m. 722/3). Örneğin, lehtarın protestodan muafiyet kaydı koyarak C1'e devrettiği poliçenin C1 tarafından C2'ye, C2 tarafından da H'ye devredildiğini, H'nin vadesinde muhataptan ödeme talep etmesine rağmen muhatabın ödemeyi yapmadığını varsaydığımızda; H, protestosuz olarak sadece lehtara başvurabilir; diğer kişilere başvururken protesto çekmek zorundadır. Eğer bu kaydı düzenleyen koymuş olsaydı, hamil, diğer kişilere de protesto çekmeden başvurabilirdi.

Düzenleyen tarafından yazılan kayda rağmen hamil yine de protesto çekerse giderler kendisine ait olur (m. 722/3). Kayıt bir ciranta veya aval veren kişi tarafından konduğu takdirde, bu kayda rağmen çekilmiş olan bir protestonun gerektirdiği giderleri, poliçeden dolayı borç altına girenlerin hepsi tazminle yükümlüdür (m. 722/4)⁵².

Protestodan muafiyet kaydı, hamili, poliçeyi süresinde ibraz etmek ve gereken ihbarları yapmak yükümlülüklerinden kurtarmaz. Sürelere uyulmadığını ispat etmek, bunu hamile karşı ileri süren kişiye düşer (m. 722/2).

C. İhbar Zorunluluğu

Hamil, kabul etmeme veya ödememe hâllerini, kendi cirantasına ve düzenleyene ihbar etmek zorundadır. Hamil bu ihbarı, protesto gününü izleyen, poliçede protestosuz muafiyet kaydı varsa ibraz gününü izleyen **4 iş günü** içinde yapmak zorundadır (m. 723/1). Ayrıca her ciranta da aldığı ihbarı, bunları aldığı günü izleyen **2 iş günü** içinde önceki ihbarları yapan kişilerin adlarını ve adreslerini de göstermek suretiyle, kendi cirantasına ihbar eder. Düzenleyene varıncaya kadar bu sıra dâhilinde hareket edilir. Süreler önceki ihbarın alındığı tarihten itibaren işlemeye başlar (m. 723/2). İhbarı yapmakla yükümlü olan kişi bunu süresinde yaptığını ispat etmelidir (m. 723/6).

Poliçede imzası bulunan bir kişiye ihbarda bulunulduğu takdirde, kendisine aval veren kişiye de aynı süre içinde bu ihbarın yapılması gerekir (m. 723/3).

Belirtilen süreler içinde ihbarname göndermeyen kişi başvurma hakkını kaybetmez; sadece ihmalden doğan zarardan sorumlu olur. Ancak, bu zarara ilişkin tazminat borcu poliçe bedeliyle sınırlıdır (m. 723/7).

⁵¹ Görüldüğünde veya görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi şart olan poliçeler hakkında otuz günlük süre, hamilin kendi cirantasına mücbir sebebi ihbar ettiği tarihten itibaren işler. Bu ihbar, ibraz süresinin bitmesinden önce de yapılabilir. Görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi şart olan poliçelerde otuz günlük süre, poliçede belirtilen süre kadar uzar (m. 731/5).

⁵² Burada ilginç olan ve eleştirilen husus şu ki; düzenleyen dışındaki bir kişinin koyduğu protestodan muafiyet kaydına rağmen çekilen protestonun masraflarından bu kaydı koyan kişi de sorumlu olmaktadır.

İhbarı yapacak olan kişi bunu noter aracılığıyla veya sadece poliçenin iadesi yoluyla yapabilir (m. 723/5). İhbarın, ispat kolaylığı açısından noter aracılığıyla yapılması daha sağlıklıdır.

İhbar, cirantanın poliçe üzerinde yazılı olan adresine yapılır. Bir ciranta adresini hiç yazmamış veya okunması mümkün olmayacak surette yazmış ise, ihbarın ondan önceki cirantaya yapılması yeterlidir (m. 723/4).

D. Müteselsil Sorumluluk

Bir poliçeyi düzenleyen, kabul eden, ciro eden veya o poliçeye aval veren kişiler hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar (m. 724/1). Hamil, bunların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 724/2). Hamil borçlulardan yalnız birine başvurmakla, diğer borçlularla ilk önce başvurduğu borçludan sonra gelenlere karşı haklarını kaybetmez (m. 724/4).

Ayrıca, poliçeden dolayı borç altına girmiş olup da poliçeyi ödemiş bulunan herkes, kendisinden önce gelen borçlulara karşı aynı hakkı kullanabilir (m. 724/3).

Düzenleyen ve cirantalar, poliçe üzerine koydukları ciro yasağı veya sorumsuzluk kayıtları ile poliçeden doğan sorumluluklarını sınırlandırmış olabilirler. Bu kayıtlara ilişkin açıklamalarımızı hatırlamak için 38. sayfaya bakınız.

E. Başvurma Hakkının Kapsamı

a) Hamilin Başvurma Hakkının Kapsamı: Hamil başvurma yoluyla, başvurma borçlularından şunları isteyebilir:

- **Poliçe Bedeli ve Faiz:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, başvuru borçlularından, poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedelini ve şart kılınmışsa işlemiş faizini isteyebilir (m. 725/1-a). Burada ifade edilen faiz, anapara faizidir. Anapara faizinin istenebilmesi için bunun poliçe üzerinde şart kılınmış olması gerekir. Faizin hangi günden itibaren işleyeceği, poliçe üzerinde gösterilmiş olabilir. Başka bir gün belirtilmemişse, faiz, poliçenin düzenlenme gününden itibaren işler (m. 675/3)⁵³.
- **Temerrüt Faizi:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, başvuru borçlularından, vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faizi, yani temerrüt faizi de isteyebilir (m. 725/1-b). Temerrüt faizinin istenebilmesi için bunun poliçe üzerine yazılmış olması gerekmez⁵⁴.
- **Giderler:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, başvuru borçlularından, protestonun ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarların giderleriyle diğer giderleri isteyebilir (m. 725/1-c)⁵⁵.
- **Komisyon Ücreti:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, poliçe bedelinin **binde üçünü (3‰)** aşmamak üzere komisyon ücretini de isteyebilir (m. 725/1-d).

⁵³ Daha önce ele aldığımız üzere, eğer poliçe üzerine faiz şartı konulmuşsa, faiz oranının da mutlaka gösterilmiş olması gerekir; faiz oranının poliçede gösterilmemiş olması halinde faiz şartı yazılmamış sayılır (m. 675/2). Bunun yanı sıra, faiz şartı yazılmışsa, bunun istenebilmesi için söz konusu poliçenin görüldüğünde veya görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bir poliçe olması gerekir. Zira, hatırlanacağı üzere, düzenleme gününden belirli bir süre sonra veya belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenen poliçelere konulan faiz şartı yazılmamış sayılmaktadır (m. 675/1).

⁵⁴ Temerrüt faizinin hangi oranda işleyeceği poliçe üzerinde belirtilmemişse, temerrüt faizi, yıllık %9 üzerinden hesap edilir. Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, bu orandan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir (3095 sayılı K. m. 2/2).

⁵⁵ Hamil, düzenleyen tarafından yazılmış protestodan muafiyet kaydına rağmen yine de protesto çekerse, bunun giderlerini talep edemez; bu giderler kendisine ait olur (m. 722/3).

Başvurma hakkı vadenin gelmesinden önce kullanılırsa, poliçe bedelinden bir "iskonto" yapılır. Bu iskonto başvurma tarihinde hamilin yerleşim yerinde geçerli olan resmî iskonto oranına göre hesap edilir (m. 725/2).

b) Ödeyen Kişinin Başvurma Hakkının Kapsamı: Poliçeden dolayı borç altına girmiş olup da poliçeyi ödemiş bulunan herkes, kendisinden önce gelen borçluların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 724/2-3). Ödeme yapmış olan kişinin başvurma hakkının kapsamında şunlar yer alır:

- **Ödediği Tutarın Tamamı:** Başvurma hakkı kapsamında kendisine başvurulup da ödeme yapan kişi, kendisine başvuran kişiye ödediği tutarın tamamını kendisinden önce gelen borçlulardan talep edebilir (m. 726/1-a).
- **Temerrüt Faizi:** Ödeyen kişi, ödeme tarihinden itibaren, ödediği tutar üzerinden hesap edilecek temerrüt faizini kendisinden önce gelen borçlulardan isteyebilir (m. 726/1-b). Görüldüğü üzere, burada bir bileşik faiz uygulaması söz konusudur⁵⁶.
- **Giderler:** Ödeyen kişi, yaptığı giderleri de kendisinden önce gelen borçlulardan isteyebilir (m. 726/1-c).
- **Komisyon Ücreti:** Ödeyen kişi, poliçe bedelinin **binde ikisini (2‰)** aşmamak üzere komisyon ücretini de kendisinden önce gelen borçlulardan isteyebilir (m. 725/1-d).

F. Makbuz Verilmesi

Kendisine başvurulmuş veya başvurulması mümkün olan borçlu, başvurma konusu olan bedeli ödeyince, poliçe ve protesto belgesinin ayrıca doldurulacak bir makbuz ile birlikte kendisine verilmesini istemek hakkını haizdir (m. 727/1). Poliçenin kısmen kabulünden sonra başvurma hakkının kullanılması hâlinde, poliçe bedelinin kabul edilmeyen kısmını ödeyen kişi, ödememin poliçe üzerine yazılmasını ve kendisine bu hususta bir makbuz verilmesini isteyebilir. Bundan başka, onun sonradan diğerlerine karşı başvurma haklarını kullanabilmesi için, hamil ona poliçenin ve protestonun onaylı birer suretini vermek zorundadır (m. 727/2).

G. Retret

Başvurma hakkı "retret" adı verilen yeni bir poliçe düzenlemek suretiyle de kullanılabilir. Başvurma hakkı olan herkes, poliçede aksine şart bulunmadıkça, kendisinden önce gelen borçlulardan biri üzerine çekeceği ve bu kişinin yerleşim yerinde, görüldüğü anda ödenmesi şart olan ve "retret" denilen yeni bir poliçe aracılığıyla başvuruda bulunabilir (m. 729/1). Retret bedeli, yukarıda ele aldığımız başvurma hakkının kapsamına ek olarak komisyon ücretini içerir (m. 729/2)⁵⁷. Buradaki "komisyon" kavramıyla ifade edilen, poliçenin (retretin) bir bankaya iskonto ettirilmesi karşılığında o bankanın alacağı komisyondur.

⁵⁶ Zira, ödeyen kişi, kendisine başvuran kişiye zaten bir faiz ödemesi yapmakta, ödediği bu faizi de kendisinden önce gelen kişilerden isterken yine faizli olarak istemekte ve böylece faize faiz uygulamaktadır. Bilindiği üzere, bileşik faiz hukukumuzda kural olarak yasaktır. Bu yasağın istisnalarından biri de burada karşımıza çıkmaktadır.

⁵⁷ Retret hamil tarafından düzenlenirse, poliçe bedeli poliçenin ödeneceği yerden, önceki borçlunun yerleşim yeri olan yer üzerine çekilen ve görüldüğünde ödenmesi şart olan bir poliçenin cari fiyatına göre belirlenir. Retret bir ciranta tarafından düzenlenirse, poliçe bedeli, retreti düzenleyen kişinin yerleşim yerinden önceki borçlunun yerleşim yeri olan yer üzerine çekilen ve görüldüğünde ödenmesi şart bulunan bir poliçenin cari fiyatına göre belirlenir (m. 729/3).

XI. POLİÇEDE ZAMANAŞIMI

Kanun koyucu, poliçeden doğan istemlerin kullanılması bakımından, bu istemin kim tarafından kime karşı kullanıldığına göre çeşitli zamanaşımı süreleri öngörmüştür:

- **Muhataba Karşı İleri Sürülecek İstemler:** Poliçeyi kabul eden muhataba (yani asıl borçluya) karşı ileri sürülecek poliçeden doğan istemler, vadenin geldiği tarihten itibaren **3 yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m. 749/1). Bu noktada istemi ileri süren kişinin kim olduğu önemli değildir.
- **Hamilin Cirantalarına ve Düzenleyene Karşı İleri Süreceği İstemler:** Hamilin, cirantalarla düzenleyene karşı ileri süreceği istemler ise süresinde çekilen protesto tarihinden, senette protestodan muafiyet kaydı varsa vadenin dolduğu tarihten itibaren **1 yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 749/2).
- **Bir Cirantanın Diğer Cirantalarına ve Düzenleyene Karşı İleri Süreceği İstemler:** Bir cirantanın başka cirantalarla düzenleyen aleyhine ileri süreceği istemler, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren **6 ay** geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 749/3).

Aval veren kişi kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olduğundan (702/1), avaliste karşı ileri sürülecek istemler de lehine aval verilen kişi bakımından geçerli olan zamanaşımı süresine tabidir. Örneğin, poliçeyi kabul etmiş muhatap lehine aval veren kişiye karşı ileri sürülecek istemler de vadenin geldiği tarihten itibaren 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Buradaki zamanaşımı süreleri, sözleşme ile değiştirilemez (m. 6). Zamanaşımı; 1) dava açılması, 2) takip talebinde bulunulması, 3) davanın ihbar edilmesi veya 4) alacağın iflas masasına bildirilmesiyle kesilir (m. 750). Poliçede zamanaşımını kesen sebepler bunlarla sınırlıdır.⁵⁸ Zamanaşımı kesilince, süresi aynı olan yeni bir zamanaşımı işlemeye başlar (m. 751/2). Zamanaşımını kesen işlem, kimin hakkında meydana gelmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder (m. 751/1).

Hükümde "takip talebinde bulunulması" ifadesi kullanılmış olsa da, Yargıtaya göre, icra takibinin devamını sağlamaya yönelik talepler de zamanaşımını keser. Dolayısıyla, takip talebinde bulunulmasıyla kesilen ve yeniden işlemeye başlayan zamanaşımı, icra takibinin devamını sağlamaya yönelik her bir taleple (örneğin haciz talebiyle, satış talebiyle vs.) tekrar kesilir⁵⁹.

Poliçenin zamanaşımına uğraması sebebiyle kambiyo hukukundan doğan haklar yitirilmiş olur. Bu durumda taraflar arasında temel ilişki bulunması halinde zamanaşımına uğrayan senet, yazılı delil başlangıcı niteliğinde değerlendirilir. Dolayısıyla, temel ilişkiye dayanan alacaklı, zamanaşımına uğramış senedi ileri sürerek alacağını tanık dahil her türlü delille ispatlayabilir⁶⁰.

XII. HAMİLİN BAŞVURMA HAKKI DIŞINDA SAHİP OLDUĞU DİĞER İMKANLAR

A. Genel Olarak

Kanun koyucu, zamanaşımın dolması veya ibraz ve protesto işlemlerinin yapılmamış olması sebebiyle, poliçeden doğan haklarını yitiren hamile, alacağını tahsil edebilmesi için bazı

⁵⁸ TTK'da, poliçeye ilişkin zamanaşımı sürelerinin durması hakkında bir hüküm yer almamaktadır. Öğreti ve Yargıtay tarafından, TBK'da yer alan durma sebeplerinin poliçeler bakımından da uygulanması gerektiği kabul edilmektedir.

⁵⁹ Bkz. Yargıtay 12. HD, 07.02.2023, 7881/652.

⁶⁰ Yargıtay 3. HD, 10.06.2008, 7352/10800.

alternatif imkanlar tanımıştır. Hamil, alacağını, belirli şartlar dahilinde, 1) temel ilişkiye dayanmak, 2) sebepsiz zenginleşme davası açmak ve 3) karşılığın devri yapmak suretiyle tahsil edebime imkanına sahiptir.

B. Temel İlişkiye Dayanma

Poliçe, genellikle bir temel ilişkiye (satış, kira, ödünç vs.) binaen düzenlenir. Poliçenin düzenlenmesi, temel ilişkiyi kural olarak sona erdirmez. Bu durumda, taraflar arasında biri temel ilişki diğeri kambiyo ilişkisi olmak üzere iki hukuki ilişki oluşmaktadır. Poliçe ve diğer kambiyo senetleri, sebepten soyut senetlerdir. Yani, bir alacağın poliçeye bağlanması halinde, biri temel ilişkiden, diğeri ise poliçeden kaynaklanan iki farklı ve bağımsız alacak söz konusu olmaktadır.

Poliçeden doğan alacağını talep ve tahsil edebilme imkanını kaybeden alacaklı, bu alacağı temel ilişkiye dayanarak da talep edebilme imkanına sahiptir. Örneğin, satış sözleşmesinden kaynaklanan bir alacağın poliçeye bağlandığını varsaydığımızda, poliçeden doğan haklarını kaybeden hamil, alacağını, satış sözleşmesinin tarafı olmak şartıyla⁶¹, bu sözleşmeye dayanarak da talep edebilecektir. Böyle bir durumda hamil, poliçeler için öngörülen kısa zamanaşımı sürelerini geçirmiş olsa bile, satış sözleşmelerinde geçerli olan on yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Az önce de ifade ettiğimiz üzere, temel ilişkiye dayanılması halinde, zamanaşımına uğramış senet delil başlangıcı olacağından, alacağın tanık dahil her türlü delille ispatlanması mümkündür.

C. Sebepsiz Zenginleşme İstemi

Zamanaşımı sebebiyle veya gerekli işlemleri ihmal etmiş olması sebebiyle poliçeden doğan hakları düşen hamil, kanunda sınırlı olarak belirtilen bazı kişilere karşı, sebepsiz zenginleşme davası açma imkanına sahiptir (m. 732/1). Burada sözü edilen sebepsiz zenginleşme, her ne kadar aynı ismi taşıyor olsa da, TBK 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmeden farklı olup kambiyo senetlerine özgü olarak düzenlenmiştir. Sebepsiz zenginleşme kapsamında talep edilebilecek bedel, poliçenin bedelini aşamaz.

Poliçelere özgü sebepsiz zenginleşmeden doğan istemin ileri sürülebilmesi için; 1) zamanaşımı sebebiyle veya poliçeden doğan hakların korunması için gerekli işlemlerin (ibraz ve protesto) yapılmamış olması, 2) hamilin malvarlığında bir eksilmenin (zararın) meydana gelmiş olması ve 3) istemin yöneltildiği kişinin hamil aleyhine olarak zenginleşmiş olması gerekir.

Öte yandan, hamil, poliçeden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasını da belirli bir zamanaşımı süresi içinde açmalıdır: Zamanaşımı süresi, poliçenin zamanaşımına uğradığı tarihi takip eden tarihten itibaren 1 yıldır (m. 732/4).

Kanun koyucu, poliçeye özgü sebepsiz zenginleşmeden doğan istemin ileri sürülebileceği kişileri sınırlı olarak belirtmiştir. Buna göre, sebepsiz zenginleşmeden doğan istem, ancak aşağıdaki kişilere karşı ileri sürülebilir (m. 732/2):

- ▶ Düzenleyene,
- ▶ Poliçeyi kabul etmiş muhataba,
- ▶ Yerleşim yerli bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye,
- ▶ Poliçe kendi hesabına düzenlenmiş olan kişi veya ticari işletmeye.

⁶¹ Hiç şüphesiz, hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi için, bu ilişkinin tarafı olması gerekir. Aksi takdirde, bu ilişkinin tarafı olmayan hamil tarafından ileri sürülen istemler, şahsi def'i niteliğinde bir savunma ileri sürülerek reddedilebilecektir.

Bu noktada önemle belirtmemiz gereki ki, poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı böyle bir istem ileri sürülemez (m. 732/3).

Kanun koyucu, sebepsiz zenginleşmenin bulunduğunu karine olarak kabul etmiştir. Bu istemi ileri süren hamilin, aleyhinde haksız bir zenginleşmenin bulunduğunu ispatlaması gerekmez. İspat yükü sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene aittir (m. 732/4).

D. Karşılığın Devri

Poliçe düzenlenirken genellikle düzenleyenin muhatapta bir alacağı bulunur ve düzenleyen poliçe düzenlemek suretiyle poliçe alacaklısını muhataba havale eder. Düzenleyenin muhatap nezdindeki alacağına "karşılık" ismi verilir. Poliçenin düzenlenmesi, düzenleyenin karşılık ilişkisinden dolayı sahip olduğu hakların lehtara ve cirantalara geçmesine sebep olmaz; söz konusu karşılık, düzenleyende kalmaya devam eder. Dolayısıyla, poliçeden doğan haklarını kaybeden hamil, muhataba başvurarak düzenleyenin sahip olduğu karşılığı talep edemez.

Her ne kadar kural böyle olsa da, kanun koyucu, bazı istisnai durumlarda, düzenleyenin karşılık ilişkisinden dolayı sahip olduğu hakların (karşılığın) da devrolunacağını düzenlemiştir. Böylece, karşılık kendisine devredilmiş olan hamil, poliçeden doğan hakkını kaybettiği takdirde, muhataptan söz konusu karşılığın ödenmesini talep edebilme imkanına sahip olacaktır.

Karşılığın devredilmesi düzenleyenin iradesi ile gerçekleşebileceği gibi, düzenleyenin iradesine bağlı olmaksızın kanun hükmü gereğince de gerçekleşebilir. Birinci durumda karşılığın iradi devrinden, ikinci durumda ise karşılığın kanuni devrinden söz edilir:

- **İradi Devir:** Karşılığın iradi devri, düzenleyenin, karşılık ilişkisinden dolayı sahip olduğu haklarını devrettiğini poliçede beyan etmesiyle gerçekleşir. Bu durumda, bu haklar, poliçe hamili kim ise ona ait olur (m. 733/2). Böylece, hamil, poliçeden doğan haklarını yitirse bile, karşılık ilişkisine dayanarak muhataptan talepte bulunabilecektir.

Karşılığın iradi devrinin, muhataba ihbar edilmesi gerekir. Aksi takdirde, durumdan haberdar olmayan muhatap, hamile ödeme yapmaktan imtina edebilir. İhbarın yapılmaması halinde, karşılığı iyiniyetli olarak üçüncü kişilere devreden muhatap, hamile karşı sorumlu olmaz. İhbarın yapılması halinde ise muhatap, artık devirden haberdar olduğu için, söz konusu karşılığı muhafaza etmekle yükümlüdür; üçüncü kişilere devredemez.

- **Kanuni Devir:** Düzenleyen hakkında iflasın açılmasıyla beraber, düzenleyenin karşılık ilişkisinden dolayı sahip olduğu haklar iflas masasına değil; poliçe hamiline geçmiş olur (m. 733/1). Böylece hamil, poliçeden doğan haklarını yitirse bile, karşılık ilişkisine dayanarak muhataptan talepte bulunabilecektir. Karşılığın kanunen devri sadece düzenleyenin iflas ettiği durumlarda söz konusu olur. Karşılığın kanunen devrinin sonuç doğurabilmesi için, iflasın açıldığının ilan edilmiş olması gerekir. Aksi takdirde, iflas halinden haberdar olmayan muhatap, hamile ödeme yapmaktan imtina edebilir. İlanın yapılması halinde ise muhatap, artık devirden haberdar sayıldığı için, söz konusu karşılığı muhafaza etmekle yükümlüdür; üçüncü kişilere devredemez.

Muhatap, kanuni devirde iflasın açıldığı ilan edildikten sonra, iradi devirde ise kendisine devir durumu ihbar edildikten sonra sadece hakkını ispat eden hamile karşı ödemede bulunabilir (m. 733/3). Karşılığın devredilmesiyle artık düzenleyenin söz konusu karşılığı talep etme

hakkı ortadan kalkar. Fakat, muhatap, devri öğrendiği sırada düzenleyene karşı sahip olduğu savunmaları, hamile karşı da ileri sürebilir.

XIII. ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

A. Poliçede Sürelere İlişkin Genel Esaslar

Daha önce de ilgili kısımlarda değindiğimiz üzere, vadesi pazara veya diğer bir resmî tatil gününe rastlayan poliçenin ödenmesi, ancak tatili izleyen ilk iş günü istenebilir. Poliçeye ilişkin diğer bütün işlemler, özellikle kabul için ibraz ve protesto işlemleri de tatilde yapılamayıp ancak bir iş gününde yapılabilir (TTK m. 752/1). Bu işlemlerden birinin, son günü pazara veya başka bir resmî tatil gününe rastlayan bir süre içinde yapılması gerektiği takdirde, bu süre onu izleyen ilk iş gününe kadar uzar. Aradaki tatil günleri süre hesabına dâhildir (m. 752/2). Poliçedeki süreler hesap edilirken bunların başladığı gün hesaba katılmaz (m. 753).

Poliçelerde kanuni veya yargısal atıfet süreleri geçerli değildir (m. 754). Yani, vadesi gelmiş bir poliçenin ödenmesi için mahkeme tarafından ve somut olay özelinde kanun koyucu tarafından ek süre verilemez.

B. Araya Girme

Yukarıda ele aldığımız üzere, başvuru hakkının kullanılması durumunda başvuru borçlusunu, sadece poliçe bedelini değil, buna ilaveten faiz ile bazı giderleri de ödemek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla, başvuru borçlusunu, başvurma hakkının kullanılması halinde poliçe bedelinden daha fazla bir miktardan sorumlu olmaktadır. Bu bağlamda, başvurma hakkının kullanılmasını ve dolayısıyla başvuru borçlusunun daha fazla bir miktarı ödemek zorunda kalmasını önlemek için, poliçe araya girmek suretiyle kabul edilebilir veya ödenebilir.

Araya girecek kişinin, başvuru borçluları tarafından önceden gösterilmiş olması mümkündür (m. 734/1). Fakat poliçe, kanunda yazılı şartlar dahilinde, önceden belirlenmemiş bir kişi tarafından da kabul edilebilir veya ödenebilir (m. 734/2). Araya girecek kişi, poliçeyi kabul eden muhatap hariç, poliçeden dolayı zaten borçlu olan bir kişi olabileceği gibi, poliçeyi kabul etmemiş muhatap ve üçüncü bir kişi de olabilir (m. 734/3). Poliçeyi kabul etmiş olan muhatap zaten poliçeden dolayı asıl borçlu olduğu için ve dolayısıyla kabul ve ödemeyi zaten kendisi yapacağı için, araya girerek kabul veya ödeme yapamaz.

Hamil, araya girecek kişinin poliçede gösterilmemiş olması halinde, araya girme suretiyle yapılan kabulü reddedebilir (m. 735/3). Fakat hamil, araya girecek kişi poliçede gösterilmiş de olsa gösterilmemiş de olsa, araya girme suretiyle yapılan ödemeyi reddedemez. Aksi takdirde, hamil, ödeme yapılsaydı borçtan kurtulacak kişilere karşı başvurma haklarını kaybeder (m. 740).

Araya girmek suretiyle kabul veya ödemede bulunan kişi, lehine araya girdiği borçluya durumu **2 iş günü** içinde ihbar etmek zorundadır. Bu süreye uymazsa ihbarda bulunmamış olmasından doğan zarardan, poliçe bedelini aşmamak üzere sorumlu olur (m. 734/4).

Araya girmek suretiyle kabul ve araya girmek suretiyle ödemeye ilişkin ayrıntılı bilgiler için TTK'nın 735 ilâ 742. maddelerine bakınız.

C. Poliçe Nüshaları ve Suretleri

a) Poliçe Nüshaları: Poliçe birbirinin aynısı olmak üzere birden fazla nüsha olarak düzenlenebilir (m. 743/1). Nüsha, poliçenin çoğaltılmasıyla elde edilir ve poliçeyle birebir aynıdır. Bu nüshalar birbirine özdeştir ve her biri poliçenin aslı hükmündedir. Bu nüshalara birbirini takip eden sıra numaraları konulur. Numaralar metne yazılır. Aksi takdirde nüshaların her biri ayrı bir poliçe kabul edilir (m. 743/2).

Poliçenin hamili, giderleri kendisine ait olmak üzere birden fazla nüsha verilmesini isteyebilir. Bu amaçla hamil kendi cirantasına başvurduğu takdirde, ciranta ve daha önceki cirantalar sırayla birbirlerine, ilk ciranta da düzenleyene başvurmak zorundadır. Bundan başka cirantaların, yeni nüshalar üzerine kendi cirolarını yeniden yazmaları gereklidir (m. 743/3).

Nüshalardan biri üzerine yapılan ödeme bütün nüshalardan doğan hakları düşürür. Ancak, kabul kaydını içerip de kendisine geri verilmemiş olan her nüshadan dolayı muhatabın sorumluluğu devam eder (m. 744/1).⁶²

Nüshalardan birini kabul için gönderen kişi, bu nüshayı elinde tutan kişinin adını diğer nüshalar üzerine yazmak zorundadır. Kabul için gönderilen nüshayı elinde tutan kişi; bunu, diğer nüshanın yetkili hamiline teslim etmekle yükümlüdür (m. 745/1). Teslimden kaçınırsa hamil başvurma hakkını, ancak; a) kabul için gönderilen nüshanın, istemde bulunulmasına rağmen kendisine teslim olunmadığı, b) diğer nüsha üzerinde de kabulün veya ödemenin sağlanamadığı hususları bir protesto ile tespit ettirilmiş olduğu takdirde kullanabilir (m. 745/2).

b) Poliçe Suretleri: Suret, poliçenin aslının kopyasıdır. Her poliçe hamilinin, poliçe suretlerini çıkarmaya hakkı vardır (m. 746/1). Suretin, cirolar ve poliçede bulunan diğer bütün kayıtlarla birlikte senedin aslını aynen içermesi ve nerede son bulunduğunu göstermesi şarttır (m. 746/2). Suret, aslı gibi ve aynı hükümler doğurmak üzere ciro edilebilir ve aval taahhüdüne konu olabilir (m. 746/3).

Suretin, senet aslının kimin elinde bulunduğunu göstermesi gerekir. Senet aslını elinde tutan kişi, bunu, suretin yetkili hamiline teslim ile yükümlüdür (m. 747/1). Teslimden kaçınılması hâlinde hamil; ancak istemine rağmen senet aslının kendisine teslim edilmediğini bir protesto ile tespit ettirdiği takdirde, suretin cirantalarına ve suret üzerine aval veren kişilere karşı başvurma haklarını kullanabilir (m. 747/2). Senedin aslı, suretin düzenlenmesinden önce en son olarak aslına yazılmış olan cirodan sonra "buradan itibaren ancak suret üzerine yazılacak cirolar geçerlidir" kaydını veya buna benzer bir kaydı içerirse, bundan sonra senedin aslına yazılacak cirolar geçersizdir (m. 747/3).

⁶² Birden fazla nüshayı farklı kişilere veren ciranta ile ondan sonra gelen borçlular, kendi imzalarını içerip de geri verilmemiş olan bütün nüshalardan dolayı sorumludurlar (m. 744/2).

Ş6. BONO

I. GENEL OLARAK

Kambiyo senetlerinin diğer bir türü, bonodur. Bono, Türk Ticaret Kanunu'nun 776 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bonoda 1) keşideci ve 2) lehtardan oluşan ikili bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki tipik bir senet ilişkisidir. Bono, hukuki niteliği itibarıyla bir ödeme vaadidir. Düzenleyen, bonoyu lehtara olan borcunu ileri bir tarihte bizzat ödemeyi taahhüt etmek üzere düzenlemektedir. Bonoda muhatap yoktur. Bir bonoyu düzenleyen kişi, tıpkı bir poliçeyi kabul eden gibi sorumludur (m. 779/1). Dolayısıyla, bonoda asıl borçlu düzenleyendir.

Poliçe gibi bono da bir kredi aracıdır. Düzenleyen, borcunu derhal ödemek yerine, bono düzenlemek suretiyle belirli bir vadeye kadar ertelemektedir. Böylece bono, kredi işlevi görmektedir.

Kambiyo senetleri ve dolayısıyla bono, kanunen emre yazılıdır. Bono (ve poliçe), nama yazılı olarak düzenlenebilir; fakat hamiline yazılı olarak düzenlenemez. Bononun (ve poliçenin) nama yazılı hale getirilmesi için düzenleyen tarafından senet üzerine "emre yazılı değildir" ibaresinin veya aynı anlamı ifade eden bir kaydın konulması gerekir (TTK m. 681/2).

Bonoda, poliçeden farklı olarak, kabul müessesesi yoktur.

II. BONONUN UNSURLARI

A. Zorunlu Unsurlar

a) Mutlak Zorunlu Unsurlar: Bononun mutlak unsurlarından birini dahi içermeyen senet bono sayılmaz (m. 777/1). Bu unsurlar şunlardır:

- **Bono veya Emre Yazılı Senet İbaresini:** Bono, senet metninde "bono" veya "emre yazılı senet" ibaresini ve senet Türkçeden başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan ibareyi içermelidir (m. 776/a). Bonoda "bono" veya "emre yazılı senet" ibareleri dışında bulunması gereken diğer unsurları taşıyan ve açıkça emre yazılı olarak düzenlenen senetler, "emre yazılı ödeme vaadi" kabul edilir (m. 830/1).
- **Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedeli Ödeme Vaadi:** Bono, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödeme vaadi niteliğinde olmalıdır (m. 776/b). Bedelin belirli olması ve kayıtsız şartsız ödenmesinin vaadedilmiş olması hususunda poliçelere ilişkin yaptığımız diğer açıklamalar burada da geçerlidir. Bu açıklamaları tekrar görmek için 21. sayfaya bakınız.
- **Lehtarın Adı:** Bono, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, yani lehtarın adını da içermelidir (m. 776/e). Bono hamiline yazılı olarak düzenlenemez.

Poliçeden farklı olarak, bono düzenleyenin emrine yazılamaz; yani bonoda düzenleyenin kendisini lehtar olarak göstermesi mümkün değildir.

Lehtar hususunda poliçelere ilişkin yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Bu açıklamaları tekrar görmek için 23. sayfaya bakınız.

- **Düzenlenme Tarihi:** Bono, düzenleme tarihini mutlaka içermelidir (m. 776/f). Düzenleme tarihi hususunda poliçelere ilişkin yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Bu açıklamaları tekrar görmek için 23. sayfaya bakınız.

- **Düzenleyenin İmzası:** Bono, düzenleyenin imzasını da mutlaka içermelidir (m. 776/g). Düzenleyenin imzası hususunda poliçelere ilişkin yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Bu açıklamaları tekrar görmek için 24. sayfaya bakınız.

Bu unsurlar, bonoda mutlaka bulunması gereken unsurlardır. Bunlardan birinin dahi eksik olması halinde, söz konusu senet bono niteliğinde olmaz (m. 777/1).

b) Alternatifli Zorunlu Unsurlar: Alternatifli zorunlu unsurlar, bonoda bulunması zorunlu olan, fakat bulunmasa bile alternatif başka unsurların bunlar yerine geçtiği takdirde bononun geçerli olduğu unsurlardır. Başka bir ifadeyle, alternatifli zorunlu unsurlar, eksiklikleri başka unsurlarla giderilebilen unsurlardır. Eğer alternatifli zorunlu unsurların eksikliği başka unsurlarla da giderilemiyorsa bono geçersiz olur. Bu unsurlar, 1) düzenleme yeri ve 2) ödeme yeridir:

- **Düzenleme Yeri:** Bonoda düzenleme yerinin gösterilmesi zorunludur (m. 776/f). Fakat, düzenleme yerinin gösterilmemiş olması, bonoyu doğrudan geçersiz kılmaz. Düzenlendiği yer gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin adının (imzasının)⁶³ yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (m. 777/4). Eğer düzenleyenin adı yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse, bono geçersiz olur.

Düzenleme yeri hususunda poliçelere ilişkin yaptığımız diğer açıklamalar burada da geçerlidir. Bu açıklamaları tekrar görmek için 25. sayfaya bakınız.

- **Ödeme Yeri:** Bonoda ödeme yerinin de gösterilmesi zorunludur (m. 776/d). Fakat, ödeme yerinin gösterilmemiş olması, bonoyu doğrudan geçersiz kılmaz. Ödeme yeri ayrıca belirtilmemişse, senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda düzenleyenin yerleşim yeri sayılır (m. 777/3).

Bononun da "yerleşim yerli bono" ve "adresli" bono şeklinde düzenlenmesi mümkündür (m. 778/2-a). Bono, düzenleyenin yerleşim yerinden başka bir yerde ödenmek üzere düzenlenmişse "**yerleşim yerli bono**", düzenleyenin yerleşim yerinde fakat başka bir adreste ödenmek üzere düzenlenmişse "**adresli bono**" söz konusu olur. Örneğin, düzenleyenin yerleşim yerinin Melikgazi'ye bağlı Alparslan Mahallesi olduğu varsayımında; ödeme yeri olarak Sivas'ın Aydoğan Mahallesi gösterilmişse yerleşim yerli bonodan, Melikgazi'nin Gesi Mahallesi gösterilmişse adresli bonodan söz edilir.

Ödeme yeri hususunda poliçelere ilişkin yaptığımız diğer açıklamalar burada da geçerlidir. Bu açıklamaları tekrar görmek için 25. sayfaya bakınız.

B. İhtiyari Unsurlar

Bazı unsurların bonoya konulup konulmaması isteğe bağlıdır. Bonoya konulabilecek ihtiyari kayıtlara şunlar örnek verilebilir: Vade (m. 777/2), faiz şartı (m. 675), menfi emre kaydı (m. 681/2), aval kaydı (m. 701 vd.), sorumsuzluk kayıtları (m. 679, 685), protestodan muafiyet kaydı (m. 722), yabancı para borçlarında aynen ödeme kaydı (m. 711), yetki kaydı* (HMK m. 17 vd.), tahkim kaydı* (HMK m. 407 vd.) ve teminat kaydı.

C. Yasak Kayıtlar

Bazı kayıtların ise senet üzerine konulması yasaktır. Yasağa rağmen senet üzerine konulan kayıtların bazıları senedin geçerliliğini etkilemeyip kendisi geçersiz sayılmaktayken, bazıları ise

⁶³ Düzenleyenin adının poliçede bulunması zorunu olmadığı için, bu ifadeyi "düzenleyenin imzası" şeklinde düşünmek gerekir.

çeki geçersiz hale getirmektedir. Örneğin, faiz şartı konulması yasak olan senetlere faiz şartı yazılması, muacceliyet kaydı, cezai şart, düzenleyenin koyduğu ödememeden sorumsuzluk kaydı, avali veya ciroyu şarta bağlayan kayıtlar geçersizdir; bedelin ödenmesini şarta veya taksite bağlayan kayıtlar ise çeki geçersiz hale getirir.

Bono Örneği			
Düzenleme Tarihi	Ödeme Tarihi	Ödenecek Tutar	Ödeme Yeri
11.09.2023 [9]	25.12.2023 [2]	#150.000 TL# [5] [6]
<p>İşbu bono [1] karşılığında 25.12.2023 [2] tarihinde Ömer Şen'e [3] veya emrine yukarıda yazılı yalnız yüz yetmiş beş bin TL'yi [5] kayıtsız şartsız ödeyeceğim [4]. Anlaşmazlık durumunda Kayseri mahkemeleri ve icra daireleri ve icra dairelerinin yetkili olduğunu kabul ederim [10].</p> <p style="text-align: right;">Düzenleyen <i>Kenan Akak</i> [7] Kayseri [8]</p>			
<p>[1] Bono/emre yazılı senet ibaresi [2] Belirli vade (vade kaydı olmasaydı, senet görüldüğünde ödenecek sayılırdı) [3] Lehtar [4] Kayıtsız ve şartsız bir bedeli ödeme vaadi (mutlaka para olmalıdır) [5] Bedel hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunduğu için yazı ile gösterilen bedel (yani 175.000 TL) üstün tutulur [6] Ödeme yeri açıkça belirtilmediği için düzenleyenin adı ve soyadının yanındaki yer (yani Kayseri) ödeme yeri sayılır. [7] Düzenleyenin imzası (düzenleyenin sadece imza atması yeterlidir, el yazısı ile atılmalıdır) [8] Düzenleme yeri (belirtilmezse düzenleyenin adının yanındaki yer düzenleme yeri sayılır) [9] Düzenleme tarihi [10] Yetki kaydı (ihtiyari kayıt)</p>			

III. VADE

Poliçede vadeye ilişkin hükümler (m. 703 ilâ 707), niteliğine uygun olduğu ölçüde, bonolar hakkında da uygulanır (m. 778/1-b). Buna göre, her bononun bir vadesi vardır (TTK m. 776/c). Fakat, vadenin senet üzerinde gösterilmesi zorunlu değildir. Poliçede olduğu gibi, bonoda da dört tür vade vardır: Bir bono, 1) görüldüğünde, 2) görüldükten belirli bir süre sonra, 3) düzenleme gününden belirli bir süre sonra ve 4) belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenebilir (m. 778/1-b, 703/1). Vadesi gösterilmemiş olan bono, görüldüğünde ödenecek bono sayılır (m. 777/2). Başka bir ifadeyle, senet üzerinde vadenin belirtilmemiş olması bonoyu geçersiz kılmaz; bu durumda senedin vade tarihi, muhataba ibraz edildiği tarih kabul edilir.

Görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi şart olan bonoların, düzenlenme gününden itibaren **1 yıl** içinde düzenleyene ibraz olunması gerekir (m. 779/2, 693/1). Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de şart koşabilir (m. 779/2, 693/2). Cirantalar ise bu süreyi kısaltabilirler, fakat uzatamazlar (m. 779/2, 693/3). Burada sözü edilen ibraz, bonoda kabul müessesesi bulunmadığı için, kabul veya ödeme için değil, bononun görülmesi suretiyle vadenin belirlenmesi için yapılan bir ibrazdır.

Düzenleyen, bononun kendisine ibraz edildiğini bono üzerine ibraz gününü işaret etmek ve imzasını koymak suretiyle doğrular. Süre, ibraz kaydı tarihinden itibaren işlemeye başlar.

Düzenleyen; bononun kendisine ibraz edildiğini, gününü işaret etmek suretiyle doğrulamaktan kaçınırsa, bu durum bir "tarih protestosu" ile belirlenir. Bu takdirde süre, protesto gününden itibaren işlemeye başlar (m. 779/3).

IV. BONODA ZAMANAŞIMI

Poliçede zamanaşımına ilişkin hükümler (m. 749 ilâ 751), niteliğine uygun olduğu ölçüde, bonolar hakkında da uygulanır (m. 778/1-h). Fakat, bonoda muhatap olmadığı için, poliçede muhataba başvurulması için gerekli olan 3 yıllık zamanaşımı süresi, bonoda düzenleyen yönünden uygulanır. Zira, poliçede asıl borçlu senedi kabul etmiş muhatap, bonoda asıl borçlu ise düzenleyendir. O halde, bonodan doğan istemler bakımından geçerli olan zamanaşımı süreleri şunlardır:

- **Düzenleyene Karşı İleri Sürülecek İstemler:** Düzenleyene (yani asıl borçluya) karşı ileri sürülecek bonodan doğan istemler, vadenin geldiği tarihten itibaren **3 yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 749/1). Bu noktada istemi ileri süren kişinin kim olduğu önemli değildir.
- **Hamilin Cirantalarına Karşı İleri Süreceği İstemler:** Hamilin, cirantalarına (yani başvuru borçlularına) karşı ileri süreceği istemler ise süresinde çekilen protesto tarihinden (senette protestodan muafiyet kaydı varsa vadenin dolduğu tarihten) itibaren **1 yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 749/2).
- **Bir Cirantanın Diğer Cirantalarına Karşı İleri Süreceği İstemler:** Bir cirantanın diğer cirantalarına karşı ileri süreceği istemler, cirantanın bonoyu ödediği veya bononun dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren **6 ay** geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 749/3).

Aval veren kişi kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olduğundan (702/1), avaliste karşı ileri sürülecek istemler de lehine aval verilen kişi bakımından geçerli olan zamanaşımı süresine tabidir. Örneğin, düzenleyen lehine aval veren kişiye karşı ileri sürülecek istemler de vadenin geldiği tarihten itibaren 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Buradaki zamanaşımı süreleri, sözleşme ile değiştirilemez (m. 6). Zamanaşımı; 1) dava açılması, 2) takip talebinde bulunulması, 3) davanın ihbar edilmesi veya 4) alacağın iflas masasına bildirilmesiyle kesilir (m. 750). Bonoda zamanaşımını kesen sebepler bunlarla sınırlıdır. Zamanaşımı kesilince, süresi aynı olan yeni bir zamanaşımı işlemeye başlar (m. 751/2). Zamanaşımını kesen işlem, kimin hakkında meydana gelmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder (m. 751/1).

Hükümde "takip talebinde bulunulması" ifadesi kullanılmış olsa da, Yargıtaya göre, icra takibinin devamını sağlamaya yönelik talepler de zamanaşımını keser⁶⁴. Dolayısıyla, takip talebinde bulunulmasıyla kesilen ve yeniden işlemeye başlayan zamanaşımı, icra takibinin devamını sağlamaya yönelik her bir taleple (örneğin haciz talebiyle, satış talebiyle vs.) tekrar kesilir.

V. BONOYA UYGULANACAK POLİÇE HÜKÜMLERİ

Poliçelere ilişkin bazı hükümler, niteliğine aykırı düşmedikçe, bonolar hakkında da geçerlidir (m. 778/1). Bu hükümlerin hangileri olduğu 778. maddede sayılmıştır. Örneğin, ciroya ilişkin hükümler (m. 681 ilâ 690), avale ilişkin hükümler (m. 700 ilâ 702), vadeye ilişkin hükümler (m. 703 ilâ 707), ödemeye ilişkin hükümler (m. 708 ilâ 712), ödememe hâlinde başvurma haklarına ve sebepsiz

⁶⁴ Bkz. Yargıtay 12. HD, 07.02.2023, 7881/652.

zenginleşmeye ilişkin hükümler (m. 713 ilâ 727 ve 729 ilâ 732)⁶⁵, araya girme suretiyle ödemeye ilişkin hükümler (m. 734, 738 ilâ 742), suretler hakkındaki hükümler (m. 746 ve 747)⁶⁶, zamanaşımına ilişkin hükümler (m. 749 ilâ 751), iptale ilişkin hükümler (m. 757 ilâ 765), yerleşim yerli poliçe ve adresli poliçeye ilişkin hükümler (674 ve 697)⁶⁷, faiz şartına ilişkin hüküm (m. 675), yetkisiz imzaya ilişkin hükümler (m. 678 ve 679) ve açık poliçeye ilişkin hüküm (m. 680) bono hakkında da uygulanır.

Poliçeye ilişkin aşağıdaki hükümler bonoda uygulanamaz:

- *Kabul (m. 697 hariç 691 ilâ 699),*
- *Araya girme suretiyle kabul (m. 735 ilâ 737),*
- *Poliçe nüshaları (m. 743 ilâ 745),*
- *Karşılığın devri (m. 733).*

⁶⁵ İhbar zorunluluğunu düzenleyen TTK m. 723'te poliçelerde ihbarın cirantalara ve düzenleyene karşı yapılacağı öngörülmüştür. Bonoda yapılacak ihbarın düzenleyene yapılması söz konusu değildir. Çünkü poliçede başvuru borçlusuz olan düzenleyen, bonoda asıl borçlu konumundadır ve dolayısıyla kendisine ihbarda bulunulmaz.

⁶⁶ Bonolara uygulanacak hükümler bakımından suretlere ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır fakat nüshalara ilişkin hükümlere atıf yapılmamıştır. Poliçede nüshalara ilişkin hükümlerin bonoda uygulama alanı yoktur.

⁶⁷ Fakat, muhatabın adresli poliçe düzenlemesine ilişkin hüküm, bonolar yönünden uygulanamaz.

§7. ÇEK

I. GENEL OLARAK

Kambiyo senetlerinin üçüncü türü, çektir. Çekte 1) keşideci, 2) lehtar ve 3) muhataptan oluşan üçlü bir ilişki söz konusudur. Poliçede muhatap herhangi bir gerçek veya tüzel kişi olabilirken, çekte ise muhatap mutlaka bir banka olmak zorundadır. Banka dışında bir kişi üzerine düzenlenen senet çek sayılmaz (TTK m. 782). Düzenleyenin muhatap bankada bir çek hesabı bulunmakta ve düzenleyen çek düzenlemek suretiyle borçlusu olduğu lehtar muhatap bankaya yönlendirmektedir. Dolayısıyla, çek de tıpkı poliçe gibi, hukuki niteliği itibarıyla bir havaledir.

Diğer kambiyo senetleri gibi çek de kanunen emre yazılıdır. Çek, "emre yazılı değildir" kaydıyla veya buna benzer bir kayıtle, nama yazılı hale de getirilebilir (m. 788/1). Çekin poliçe ve bonodan önemli bir farkı, hamiline yazılı olarak düzenlenebilmesidir. Belirli bir kişi lehine "veya hamiline" kelimelerinin veya buna benzer başka bir ibarenin eklenmesiyle düzenlenen çek, hamiline yazılı çek sayılır (m. 785/2). Bunun yanı sıra, kimin lehine düzenlendiği gösterilmemiş olan bir çek de hamiline yazılı çek hükmündedir (m. 785/2). Bu sebeple, lehtar, çekin zorunlu unsurlarından biri değildir.

Poliçe ve bononun birer kredi olmasına karşın, çek bir ödeme aracıdır. Çünkü çekte vade yoktur. Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış sayılır (m. 795/1). Çekte vade bulunmadığı için düzenleyen, çekin düzenlenmesiyle borcunu belirli bir vadeye kadar erteleme imkanına sahip olamamaktadır. Bu yönüyle çek, kredi işlevi görmemektedir.

Çekte, poliçeden farklı olarak, kabul işlemi yasaktır. Çek hakkında kabul işlemi yapılamaz. Çek üzerine yazılmış bir kabul kaydı, yazılmamış sayılır (m. 784).

ÇEK	POLİÇE	BONO
Düzenleyen, lehtar ve muhataptan oluşan üçlü bir ilişki vardır.	Düzenleyen, lehtar ve muhataptan oluşan üçlü bir ilişki vardır.	Düzenleyen ve lehtardan oluşan ikili ilişki vardır. Muhatap yoktur.
Muhatap, bir bankadır.	Muhatap herhangi bir gerçek veya tüzel kişidir.	-
Hukuki niteliği havaledir.	Hukuki niteliği havaledir.	Hukuki niteliği ödeme vaadidir.
Ödeme aracıdır.	Kredi aracıdır.	Kredi aracıdır.
Kabul müessesesi yoktur.	Kabul müessesesi vardır.	Kabul müessesesi yoktur.
Nama, emre veya hamiline yazılı olarak düzenlenebilir.	Nama veya emre yazılı olarak düzenlenebilir. Hamiline yazılı olarak düzenlenemez.	Nama veya emre yazılı olarak düzenlenebilir. Hamiline yazılı olarak düzenlenemez.
Vade yoktur.	Vade vardır.	Vade vardır.
Araya girme mümkün değildir.	Araya girme mümkündür.	Araya girme mümkündür.
Ödenmemesinin cezai yaptırımı vardır.	Ödenmemesinin cezai yaptırımı yoktur.	Ödenmemesinin cezai yaptırımı yoktur.
Cayma mümkündür.	Cayma mümkün değildir.	Cayma mümkün değildir.
Başvurma hakkının kullanımı için protesto çekilmesi şart değildir; başka yöntemler de kullanılabilir.	Başvurma hakkının kullanımı için protesto çekilmesi şarttır; başka yöntemler kullanılamaz.	Başvurma hakkının kullanımı için protesto çekilmesi şarttır; başka yöntemler kullanılamaz.
Özel bir kanunu vardır: Çek K.	Özel bir kanunu yoktur.	Özel bir kanunu yoktur.
Tek zamanaşımı süresi öngörül-müştür: 3 yıl.	Farklı zamanaşımı süreleri ön-görül-müştür: 3 yıl, 1 yıl, 6 ay.	Farklı zamanaşımı süreleri ön-görül-müştür: 3 yıl, 1 yıl, 6 ay.

II. ÇEKİN UNSURLARI

A. Zorunlu Unsurlar

a) Mutlak Zorunlu Unsurlar: Çekin mutlak unsurlarından birini dahi içermeyen senet çek sayılmaz (m. 781/1). Bu unsurlar şunlardır:

- **Çek Kelimesi:** Çek, senet metninde "çek" kelimesini, eğer senet Türkçeden başka bir dille yazılmış ise o dilde "çek" karşılığı olarak kullanılan kelimeyi içermelidir (m. 780/1-a). Çek kelimesi dışında çekte bulunması gereken diğer unsurları taşıyan ve açıkça emre yazılı olarak düzenlenen senetlerin, "emre yazılı havale" kabul edilip edilmeyeceği öğretide tartışmalıdır.
- **Belirli Bir Bedelin Ödenmesi Hususunda Kayıtsız ve Şartsız Havale:** Çek, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız bir havale niteliğinde olmalıdır (m. 780/1-b). Her şeyden önce, çek, belirli bir bedel içermelidir. Bu bedel de para cinsinden gösterilmiş olmalıdır. Bedel kısmında bir eşyanın veya bir kıymetli evrakın yazılı olduğu senet çek sayılmaz. Örneğin, bedel olarak altın, gümüş, senet, fatura gibi ifadeler yazılamaz. Ayrıca, bedelin belirli veya belirlenebilir olması da gerekir. Dolayısıyla, para cinsinin de mutlaka gösterilmiş olması gerekir. Örneğin, bedel kısmına sadece "1000" yazılması bunun TL mi, euro mu yoksa dolar mı olduğu noktasında belirsizliğe yol açar. Keza, "1000 TL veya 1000 Euro ödeyiniz" şeklindeki ifade de bu iki değer birbirini tam olarak karşılığı olmadığı için belirsizliğe yol açar. Fakat, "1000 Euro veya karşılığı TL" şeklindeki bir ibare, belirsizliğe yol açmaz.

Çek bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulur (m. 676/1). Çek bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa, en az olan bedel geçerli sayılır (818/1-b, 676/2).

- **Muhatabın Ticaret Unvanı:** Çek, muhatabın ticaret unvanını mutlaka içermelidir (m. 780/1-c). Türkiye'de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka olabilir (m. 782/1). Banka dışındaki kişiler üzerine düzenlenen çek yalnızca havale hükmündedir (m. 782/2). Banka, Bankacılık Kanunu'na tabi olan kuruluşlardır (m. 815). Bankacılık Kanunu'na göre, Türkiye'de kurulacak bir bankanın anonim şirket şeklinde kurulması şarttır (BankK m. 7/1-a).

Çek Kanunu'na göre, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adının da çek üzerinde bulunması gerekse de, bunun eksik olması çekin geçerliliğini etkilemez (Çek m. 2/7, 2/9).

Muhatabın banka olma zorunluluğu, Türkiye'de ödenecek çekler bakımından söz konusudur. Türkiye dışında bir yerde ödenecek çeklerde ise muhatabın niteliği, o yerin hukukuna göre belirlenir. O yerin hukukuna göre muhatabın banka dışındaki bir gerçek veya tüzel kişi olmasına cevaz verilmiş olabilir (TTK m. 819). Ayrıca, ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler hakkında "banka" teriminden hangi kuruluşların anlaşılacağı da ödeme yeri hukukuna göre belirlenir (m. 815).

Çek bizzat düzenleyen üzerine de düzenlenebilir (m. 818/1-a, 673). Yani düzenleyen, muhatap kısmına kendisini yazabilir. Fakat düzenleyenin muhatap kısmına kendi ismini yazabilmesi için kendisinin de bir banka olması gerekir.

- **Düzenlenme Tarihi:** Çek, düzenleme tarihini mutlaka içermelidir (m. 780/1-d). Düzenleme tarihinin belirli olması, yani herkes tarafından kolay ve kesin bir şekilde tespit edilebilecek şekilde olması gerekir⁶⁸. Örneğin, "2023'ün kurban bayramının birinci günü" şeklinde belirtilen düzenleme tarihi, bu tarihin kesin bir şekilde tespit edilebilir olması sebebiyle geçerlidir. Fakat, "2023'ün kurban bayramı" şeklinde belirtilen düzenleme tarihi, kurban bayramının dört gündü oluşması ve hangi güne işaret edildiğinin belirtilmemesi sebebiyle çeki geçersiz kılar.

Düzenleme tarihinin mümkün bir tarih olması, takvimde bulunan bir gün olarak yazılması gerekir. Örneğin, 32 Mart 2023 gibi, imkansız bir tarihin düzenleme tarihi olarak yazılması halinde çek geçersiz olur⁶⁹. Ayrıca, düzenleme tarihinin, objektif olarak, yani herkes tarafından tespit edilebilecek bir şekilde yazılması gerekir. Örneğin, düzenleme tarihi olarak "babamın doğum günü" şeklinde bir ifadenin yazılması, senedi geçersiz kılar; zira, düzenleyenin babasının doğum günü herkesçe bilinebilecek bir tarih değildir.

Çekte birbirinden farklı birden fazla düzenleme tarihinin yazılması, belirsizliğe yol açacağı için mümkün değildir. Gerçekleşmesi kesin olmayan veya ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan tarihlerin de düzenleme tarihi olarak yazılması mümkün değildir.

Çek üzerine düzenleme tarihi olarak fiilen düzenlendiği tarihin yazılması gerekmez. Çekin ileri veya geri tarihli olarak düzenlenmesi de mümkündür (TTK m. 795, ÇekK m. 3/8). Örneğin, fiilen 18.02.2023 tarihinde düzenlenen çek üzerinde düzenleme tarihi olarak 09.03.2023 şeklinde ileri veya 27.12.2022 şeklinde geri bir tarih yazılabilir.

- **Düzenleyenin İmzası:** Çek, düzenleyenin imzasını da mutlaka içermelidir (m. 780/1-f). Daha önce de belirttiğimiz üzere, imzanın el ile atılması gerekir (m. 756/1). El ile atılan imza yerine, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz (m. 756/2). Çekin güvenli elektronik imza ile düzenlenmesi ve çeki ilişkin senet üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenli elektronik imza ile yapılması da mümkün değildir (TTK m. 1525/1).

Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında şahit aranır. Aksi takdirde görme engellilerin imzalarını el yazısı ile atmaları yeterlidir (TBK m. 15/3).

İmzanın şekli olarak mevcut olması çekin geçerliliği için yeterlidir. Düzenleyenin adı ve soyadının bulunması zorunlu değildir⁷⁰. Öte yandan, imzanın, ehliyetsiz kişilerce atılmış olması, sahte olması, hayali kişilere ait olması veya sahibini herhangi bir sebeple bağlamıyor olması, çekin geçerliliğini etkilemez (m. 818/1-c, 677). Bu durumlar, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, diğer imzaların geçerliliğini etkilemekte, sadece sahibine ödeme yapmaktan kaçınma hakkı tanımaktadır.

⁶⁸ Düzenleme tarihi, gün-ay-yıl şeklinde yazılmalıdır. Örneğin, 10 Ağustos 2023 tarihi düzenleme tarihi olarak yazılacaksa, 10.08.2023 şeklinde yazılmalıdır; 08.10.2023 şeklindeki bir yazım, bu tarihin 8 Ekim 2023 tarihi şeklinde de anlaşılmasına sebebiyet verebilir. Buna karşılık, belirsizliğe yol açmamak kaydıyla, ay-gün-yıl şeklindeki yazımların da geçerli olacağı kabul edilmektedir. Örneğin, 15 Temmuz 2023 tarihi düzenleme tarihi olarak yazılacaksa, 15.07.2023 şeklinde de 07.15.2023 şeklinde de yazılabilir; çünkü, takvimde 15. ay bulunmadığı için, bu tür yazımlarda 15 Temmuz tarihinin kast edildiği kabul edilir.

⁶⁹ Buna karşılık, 31 gün bulunmayan aylar için gün kısmında sehven 31. günün yazılması, senedi geçersiz kılmaz; böyle bir durumda düzenleme tarihi, o ayın son günü sayılır (Yargıtay HGK, 21.06.2000, 12-1011/1076).

⁷⁰ Fakat, bir ticaret şirketi adına imza atan yetkililer, imzayı atarken şirketin ticaret unvanını kullanmak zorundadırlar. Zira, her tacir, ticari işletmesine ilişkin işlemleri, ticaret unvanıyla yapmak ve işletmesiyle ilgili senetlerle diğer belgeleri bu unvan altında imzalamak zorundadır (TTK m. 39/1).

- **Seri Numarası:** Çek -poliçe ve bonodan farklı olarak- banka tarafından verilen seri numarasını da mutlaka içermelidir (m. 780/1-g). Seri numarası bulunmayan çek geçersizdir (m. 781/1). Fakat, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, seri numarasının bulunmaması çekin geçerliliğini etkilemez (m. 781/4).
- **Karekod:** Çek, karekodu da içermelidir (m. 780/1-h). Karekod, çek alacaklılarına, çek hesabı sahibi ve bu çeki düzenleyenlerle ilgili verilere erişme imkanı sağlar (m. 780/2)⁷¹. Karekod bulunmayan çek geçersizdir (m. 781/1). Fakat, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, karekodun bulunmaması çekin geçerliliğini etkilemez (m. 781/4). Karekod okutma ve bilgi paylaşım sistemi Bankacılık Kanunu uyarınca kurulan Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından oluşturulur (m. 780/3)⁷².

Bu unsurlar, çekte mutlaka bulunması gereken unsurlardır. Bunlardan birinin dahi eksik olması halinde, söz konusu senet çek niteliğinde olmaz (m. 781/1). Dikkat edilirse, çekte "lehtar" zorunlu bir unsur değildir. Kimin lehine düzenlendiği gösterilmemiş olan bir çek, hamiline yazılı çek hükmündedir (m. 785/3).

b) Alternatifli Zorunlu Unsurlar: Alternatifli zorunlu unsurlar, çekte bulunması zorunlu olan, fakat bulunmasa bile alternatif başka unsurların bunlar yerine geçtiği takdirde çekin geçerli olduğu unsurlardır. Yani, alternatifli zorunlu unsurlar, eksiklikleri başka unsurlarla giderilebilen unsurlardır. Eğer alternatifli zorunlu unsurların eksikliği başka unsurlarla da giderilemiyorsa çek geçersiz olur. Bu unsurlar, 1) düzenleme yeri ve 2) ödeme yeridir:

- **Düzenleme Yeri:** Çekte düzenleme yerinin bulunması da zorunludur (m. 780/1-e). Fakat, düzenleme yerinin gösterilmemiş olması, çeki doğrudan geçersiz kılmaz. Düzenleme yeri gösterilmemiş olan çek, düzenleyenin adı (imzası) yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (m. 781/3). Eğer düzenleyenin adı yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse, çek geçersiz olur.

Çekte düzenleme yeri olarak gösterilen veya öyle kabul edilen yerin belirsizliğe yol açmaması gerekir. Eğer birbirinden farklı birden fazla düzenleme yeri gösterilmişse, çek geçersiz olur. Keza aynı şekilde, düzenleme yeri gösterilmemiş olup da, düzenleyenin adının yanında birbirinden farklı birden fazla yer gösterilmişse, çek yine geçersiz olur. Aynı şekilde, düzenleme yeri, kısaltılarak gösteriliyorsa, bu kısaltma ile nerenin kast edildiği duraksamaya yer vermeyecek şekilde belirli olmalıdır. Örneğin, "Çnk" şeklinde bir kısaltma ile Çankırı mı Çanakkale mi yoksa Çankaya mı kast edildiği belirsiz olacağı için, çek geçersiz olur.

⁷¹ Karekod ile; a) çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticaret unvanı, b) çek hesabı sahibinin tacir olması hâlinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin adı, soyadı veya ticaret unvanı, c) çek hesabı sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısı, d) çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı, e) düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adedi ve tutarı, f) son **5 yıl** içerisinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarı, g) ibraz edilen ilk çekin ibraz tarihi, h) ibraz edilen son çekin ibraz tarihi, ı) ibrazında ödenen son çekin ibraz tarihi, i) son **5 yılda** "karşılıksızdır" işlemi gören ve halen ödenmemiş çeklerin adedi ve tutarları, j) son **5 yılda** "karşılıksızdır" işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adedi ve tutarı, k) son **5 yılda** "karşılıksızdır" işlemi gören son çekin ibraz tarihi, l) çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihi, m) her bir çek yaprağı ile ilgili olarak tedbir kaydı olup olmadığı, n) çek hesabı sahibi tacirse, iflasına karar verilip verilmediği, iflasına karar verilmişse kararın tarihi, çek hesabı sahibi ya da cırantanın rızası aranmaksızın üçüncü kişilerin erişimine sunulur (m. 780/2).

⁷² Risk Merkezi sistemdeki verileri, bilgi alışverişini gerçekleştirdiği şirket ile paylaşmaya yetkilidir. Bu yetki kullanıldığı takdirde sistem bilgilerinin paylaşıldığı şirket nezdinde kurulabilir (m. 780/3).

Düzenleme yeri olarak gösterilen veya öyle kabul edilen yerin, gerçekte var olan bir yer olması gerekir. Gerçekte var olmayan, hayal ürünü bir yer, düzenleme yeri olarak yazılamaz. Fakat, düzenleme yeri olarak gösterilen yerin, çek fiilen düzenlendiği yer olarak gösterilmesi zorunlu değildir. Örneğin, senedin fiilen Sivas'ta düzenlenmiş olmasına rağmen düzenleme yeri olarak Kayseri'nin yazılması mümkündür. Düzenleme yeri olarak, tüzel kişiliği haiz bir idari birim adı (il, ilçe, bucak, köy) yazılması yeterli olup, ayrıca adres gösterilmesi gerekli değildir⁷³.

Düzenleme yeri, uygulanacak ülke hukukunun tespit edilmesi noktasında da önem arz eder: Çekten doğan borçlanmaların sonuçları, bu borçlanmaların yapıldığı ülke hukukuna göre belirlenir (m. 821). Yine, çekte ait borçlanmaların şekli, bu borçlanmaların imza edilmiş olduğu ülkenin hukukuna göre belirlenir. (m. 769).

- **Ödeme Yeri:** Çekte ödeme yerinin de bulunması zorunludur (m. 780/1-d) Fakat, ödeme yerinin gösterilmemiş olması çeki doğrudan geçersiz kılmaz:
 - Çekte açıklık yoksa, muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer;
 - Muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterilmişse, ilk gösterilen yer;
 - Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, muhatabın merkezinin bulunduğu yer ödeme yeri sayılır (m. 781/2).

Tıpkı düzenleme yeri gibi, ödeme yeri olarak gösterilen veya öyle kabul edilen yerin, belirsizliğe yol açacak şekilde birden fazla gösterilmemesi veya belirsizliğe yol açacak şekilde kısaltılmaması gerekir⁷⁴.

Ödeme yerinin gösterilmesi, uygulanacak hukukun tespit edilmesi bakımından önem arz eder: Muhatabın olma ehliyeti (m. 819), borçlanmanın şekli (m. 820), ileride ele alacağımı ibraz süreleri (m. 822/b), çizgili çek ve mahsup çeki düzenlenmiş düzenlenemeyeceği (m. 822/1-e), çekten cayılıp cayılamaması (m. 822/g), başvurma hakkının kullanılması için protesto veya buna eş bir değerle tespit işleminin gerekli olup olmadığı (m. 822/i) ve ödemeye ilgili bazı hususlar çekin ödeneceği ülkenin hukuku belirler (m. 819).

Çek, muhatabın yerleşim yerinde veya başka bir yerde üçüncü bir kişi nezdinde ödenmek üzere düzenlenebilir. Ancak, bu üçüncü kişinin bir banka olması şarttır (m. 674). Yani çek, "yerleşim yerli" veya "adresli" olarak da düzenlenebilir.

B. İhtiyari Unsurlar

Bazı unsurların çekte konulup konulmaması isteğe bağlıdır. Bu unsurların bulunması veya bulunmaması, çekin geçerliliğini etkilemez. Çekte konulabilecek ihtiyari kayıtlara şunlar örnek verilebilir: Lehtar veya "hamiline" kaydı (m. 785/2-3), menfi emre kaydı (m. 785/1-b), aval kaydı (m. 794), sorumsuzluk kayıtları (m. 818/1-c, 679), çizgili çekte, mahsup çekine, teyitli çekte, garantili çekte ve vizeli çekte ilişkin ilişkin kayıtlar (m. 803, 805, ÇekK m. 3), protestodan muafiyet kaydı (m.

⁷³ Yargıtay 12. HD, 01.03.2018, 29174/2165; Yargıtay 12. HD, 13.06.2017, 16912/9208; Yargıtay 12. HD, 28.04.2016, 57/12569; Yargıtay 12. HD, 11/06/2013; Yargıtay HGK, 02.10.1996, 1996/12-590. Düzenleme yerinin, tüzel kişiliği haiz bir idari birim (il, ilçe, köy) olarak yazılması gerektiği, tüzel kişiliği haiz idari birim olmayan bir yerin (örneğin bir semt, mahalle, cadde veya sokağın) düzenleme yeri olarak yazılmasının mümkün olmadığı Yargıtay ve baskın görüş tarafından kabul edilmektedir.

⁷⁴ Tıpkı düzenleme yeri gibi, ödeme yerinin de tüzel kişiliği haiz bir idari birim (il, ilçe, köy) olarak yazılması gerektiği, tüzel kişiliği haiz idari birim olmayan bir yerin (örneğin bir semt, mahalle, cadde veya sokağın) ödeme yeri olarak yazılmasının mümkün olmadığı kabul edilmektedir.

818/1-i, 722), yabancı para borçlarında aynen ödeme kaydı (m. 802), yetki kaydı* (HMK m. 17 vd.) ve tahkim kaydı (HMK m. 407 vd.)⁷⁵. Bunları, yeri geldiğinde detaylıca ele alacağız.

C. Yasak Kayıtlar

Bazı kayıtların ise çek üzerine konulması yasaktır. Yasağa rağmen senet üzerine konulan kayıtların bazıları senedin geçerliliğini etkilemeyip kendisi geçersiz sayılmaktayken, bazıları ise çeki geçersiz hale getirmektedir. Örneğin, çek üzerine yazılmış bir kabul şerhi (m. 784), faiz şartı (m. 786), vade kaydı (m. 795), düzenleyenin koyduğu ödememeden sorumsuzluk kaydı (m. 818/1-c, 679) ve avalı veya ciroyu şarta bağlayan kayıtlar (818/1, 682/1) yazılmamış sayılır. Bedelin ödenmesini şarta veya taksite bağlayan kayıtlar ise çeki geçersiz hale getirir (m. 780/1-b).

D. Çek Kanunu'nda Düzenlenen Unsurlar

TTK'nın yanı sıra Çek Kanunu'nda da çekin birtakım unsurlarına yer verilmiştir. Fakat, TTK'daki unsurları taşıması kaydıyla, çekin Çek Kanunu'nda yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez (ÇekK m. 2/9). Başka bir ifadeyle, Çek Kanunu'nda yer alan unsurları bulunmayan bir çek, Türk Ticaret Kanunu'nda sayılan zorunlu unsurları taşıyorsa, geçerlidir.

Çekin Çek Kanunu'nda düzenlenen unsurları şunlardır (m. 2/7):

- ▶ Çek hesabının numarası,
- ▶ Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı,
- ▶ Çek hesabı sahibi gerçek kişiye adı ve soyadı, tüzel kişiye adı⁷⁶,
- ▶ Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası,
- ▶ Çekin basıldığı tarih (düzenleme tarihi ile karıştırılmamalıdır),
- ▶ Çek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tüzel kişilerde ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası,
- ▶ Çek hesabı sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması hâlinde, ayrıca düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası.

Çek Kanunu'nda sayılan bu unsurlar ile Türk Ticaret Kanunu'nda sayılan unsurlar birbirine karıştırılmamalı ve Çek Kanunu'nda sayılan bu unsurların çek üzerinde bulunmamasının çeki geçersiz hale getirmeyeceğine (ÇekK m. 2/9) çok dikkat edilmelidir.

Çekte yer alacak MERSİS numarası ile karekodun tanım ve içerikleri ile TTK'nın 780. maddesinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Ticaret Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından müştereken çıkarılacak tebliğle belirlenir (TTK m. 780/4)⁷⁷.

Gerek mutlak zorunlu unsur olan seri numarası ve karekod, gerekse Çek Kanunu'nda düzenlenen unsurlar, çek yapraklarının banka tarafından matbu şekilde basılmasını gerekli kılmaktadır.

⁷⁵ Taraflar, çek üzerine koyacakları bir kayıtlı, çek ile ilgili uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hangi mahkeme veya icra dairesinin yetkili olacağını da belirleyebilirler. Yetki sözleşmesine ilişkin şartlar ve hükümler aynen burada da geçerlidir (HMK m. 17 vd.). Ayrıca taraflar, poliçe üzerine koyacakları bir kayıtlı, poliçe ile ilgili uyuşmazlıkların tahkimde çözümlenmesini de kararlaştırabilirler. Tahkim sözleşmesine ilişkin şartlar ve hükümler burada da geçerlidir (HMK m. 407 vd.).

⁷⁶ Düzenleyenin adının bulunmaması çeki geçersiz kılmazken (ÇekK m. 2/7, 2/9), imzasının bulunmaması ise çeki geçersiz hale getirmektedir (TTK m. 780/1-f).

⁷⁷ Bu hususta en son çıkarılan ve halihazırda yürürlükte olan tebliğ, 31 Aralık 2016 tarihinde 29935 (3. mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ'dir.

TTK'da Sayılan Unsurlar	Çek Kanunu'nda Sayılan Unsurlar
<ul style="list-style-type: none"> – Çek kelimesi, senet Türkçeden başka bir dille yazılmış ise bunun o dilde karşılığı olan kelime, – Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale, – Muhatabın ticaret unvanı, – Düzenleme tarihi, – Düzenleyenin imzası, – Ödeme yeri (alternatifli), – Düzenleme yeri (alternatifli). 	<ul style="list-style-type: none"> – Çek hesabının numarası, – Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, – Çek hesabı sahibi gerçek kişiye adı ve soyadı, tüzel kişiye adı, – Çek hesabı sahibinin vergi kimlik numarası, – Çekin basıldığı tarih, – Çek hesabı sahibi gerçek kişiye TC kimlik numarası; tüzel kişilerde ise varsa MERSİS numarası, – Çek hesabı sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması hâlinde, ayrıca düzenleyenin TC kimlik numarası

III. ÇEKTE LEHTAR

Daha önce de belirttiğimiz üzere, çek de diğer kambiyo senetleri gibi kanunen emre yazılıdır. Dolayısıyla, çek, "emre yazılı" kaydı veya bu anlama gelen bir kaydı içermese bile emre yazılı sayılır (m. 785/1-a). Çekin nama yazılı olarak düzenlenebilmesi için "emre yazılı değildir" kaydının veya buna benzer bir kaydın konulması suretiyle düzenlenmesi gerekir (m. 785/1-b).

Çekin poliçe ve bonodan en önemli farklarından biri, hamiline yazılı olarak düzenlenebilmesidir. Poliçe ve bono hamiline yazılı olarak düzenlenemezken, çek, hamiline yazılı olarak düzenlenebilir (m. 785/1-c). Belirli bir kişi lehine "veya hamiline" kelimelerinin veya buna benzer başka bir ibarenin eklenmesiyle düzenlenen çek, hamiline yazılı çek sayılır (m. 785/2). Örneğin, "Ömer Şen veya hamiline ödeyiniz" şeklinde düzenlenen bir çek, hamiline yazılıdır.

Çekin hamiline yazılı olarak düzenlenebilmesinin bir sonucu olarak, çekte lehtarın gösterilmesi zorunlu değildir. Kimin lehine düzenlendiği gösterilmemiş olan bir çek, hamiline yazılı çek hükmündedir (m. 783/3).

Eğer çeke bir lehtar yazılacaksa, bunun gerçek veya tüzel kişi olması gerekir. Kişiliği bulunmayan topluluk veya oluşumlar (örneğin adi şirket, işletme ve donatma iştiraki) lehtar olarak yazılamaz. Olur da kişiliği bulunmayan bir topluluk veya oluşum çekte lehtar olarak yazılırsa, bu çekin geçersiz mi sayılacağı yoksa geçerli sayılarak hamiline yazılı çek hükmünde mi kabul edileceği öğretide tartışmalıdır.

Lehtar olarak hayatta olmayan, hayal ürünü veya ehliyetsiz birinin adı da yazılabilir. Hatta çek bizzat düzenleyenin emrine de yazılı olabilir; yani düzenleyenin kendisini lehtar olarak göstermesi de mümkündür (m. 818/1-a, 673). Çekin muhatap emrine düzenlenip düzenlenemeyeceği, yani lehtar olarak muhatabın yazılıp yazılmayacağı öğretide tartışmalıdır.

IV. ÇEK ANLAŞMASI VE KARŞILIK

Bir çekin düzenlenmesi için, muhatabın elinde düzenleyenin emrine tahsis edilmiş bir karşılık bulunması ve düzenleyenin bu karşılık üzerinde çek düzenlemek suretiyle tasarruf hakkına sahip olacağına dair muhatapla düzenleyen arasında açık veya zımni bir anlaşma bulunması şarttır (TTK m. 783/1). Daha açık bir anlatımla, düzenleyenin muhatap bankada açmış olduğu hesapta bir para vardır ve bu paraya "karşılık" denilmektedir. Düzenleyen, çek düzenlemek suretiyle lehtarını, alacağını o karşılıktan tahsil etmesi için muhatap bankaya havale eder. Düzenleyenin söz

konusu hesaptaki karşılık üzerine çek düzenleyebilmesi için muhatap banka ile arasında bu konuda bir anlaşmanın bulunması şarttır. Bu anlaşmaya "çek anlaşması" denir. Karşılığın veya çek anlaşmasının bulunmaması, çekin geçerliliğini etkilemez (m. 783/1).

Düzenleyen ile muhatap arasındaki çek anlaşmasının geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Hatta bu anlaşmanın zımni bir şekilde yapılması da mümkündür. Örneğin, bir bankanın kendi nezdinde hesabı bulunan düzenleyene, aralarında açık bir çek anlaşması bulunmaksızın çek defteri verdiği hallerde, o banka ile düzenleyen arasında zımni bir çek anlaşmasının varlığından bahsedilebilir.

Çekin muhatap bankada açılan çek hesabındaki karşılığının, düzenlenme anında mevcut olması şart değildir, ibraz anında mevcut olması yeterlidir. Dolayısıyla, karşılığı bulunmaması, çekin geçerliliğini etkilemez. Fakat karşılığın bulundurulmaması, düzenleyenin hukuki ve cezai sorumluluğuna sebep olabilir.

Düzenleyenin çek hesabında yeterli karşılık bulunmamasına rağmen aynı bankadaki başka bir hesabında yeterli miktarda para varsa, düzenleyen "virman" adı verilen bir talimat ile, diğer hesaptaki paranın çek hesabına aktarılmasını isteme yetkisine sahiptir. Bu yetkinin mevcut olduğu durumlarda, çek hesabında herhangi bir para mevcut olmasa da karşılık mevcut sayılır. Bunun yanı sıra, düzenleyeni hiçbir hesabında para bulunmasa bile, banka ile arasında bir kredi sözleşmesi varsa, karşılık yine mevcut sayılır. Çünkü bu ihtimalde banka, kredi sözleşmesi çerçevesinde düzenleyene verilmiş kredi olarak çek bedelini hamile ödeyebilir.

Çek Örneği ve TTK'da Sayılan Zorunlu Unsurlar	
ABC BANK ABC BANK A.Ş. [5] 5838 Kayseri Şubesi [11]	 [8]
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> TL </div> [4]	Düzenleme Yeri : [10] Düzenleme Tarihi : [6]
Bu çek [1] karşılığında [2] emrine yalnız TL Kr [4] ödeyiniz [3].	
V.K. No :	Keşideci :
Çek No :	İmza : [7]
IBAN No : TR.....	
[9] Seri No :	
[1] Çek kelimesi [2] Lehtar (çeklerde lehtar gösterilmesi zorunlu değildir, dolayısıyla çekler hamiline düzenlenebilir) [3] Kayıtsız ve şartsız bir bedeli ödeme vaadi (mutlaka para olmalıdır) [4] Bedel [5] Muhatabın ticaret unvanı [6] Düzenleme tarihi [7] Düzenleyenin imzası [8] Karekod [9] Seri numarası [10] Düzenleme yeri (gösterilmemiş olsaydı düzenleyenin imzası yanında gösterilen yer sayılırdı) [11] Ödeme yeri açıkça belirtilmediği için muhatapın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır (bu da gösterilmemiş olsaydı muhatapın merkezinin bulunduğu yer ödeme yeri sayılırdı)	

V. ÇEKİN DEVRİ

A. Genel Olarak

Daha önce de belirttiğimiz üzere, çek kanunen emre yazılıdır. Çekin nama veya hamiline yazılı hale getirilmesi de mümkündür. Emre yazılı çek, diğer emre yazılı senetler gibi, ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebilir (m. 788/1). Nama yazılı çek ise ancak alacağın temlikiyle devredilebilir (m. 788/2). Hamiline yazılı çekin devri için zilyetliğin geçirilmesi yeterlidir (m. 658/1).

B. Ciro

a) Genel Olarak: Çek kanunen emre yazılı olduğu için, aksi belirtilmedikçe, ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle devredilir (m. 788/1). Ciro, muhataba çek bedelini ödeme, senedi devralan hamile ise çek bedelini tahsil etme yetkisi verdiği için, hukuki niteliği itibarıyla çift yetki veren bir havaledir. Cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Ciro, şartlara tabi tutulmuşsa ciro geçerli olur fakat bu şartlar yazılmamış sayılır (m. 789/1). Cironun kısmi olarak yapılması mümkün değildir; çek bedelinin tamamı için yapılması gerekir. Kısmi ciro geçersizdir (m. 789/2).

Cironun "beyaz ciro" şeklinde yapılması da mümkündür (TTK m. 818/1-d, 683/2). Hamiline yazılı ciro da beyaz ciro hükmündedir (m. 789/3). Örneğin, "Ömer Şen'e veya hamiline ödeyiniz" şeklinde yazılıp imzalanan bir ciro beyaz ciro hükmündedir.

Beyaz ciro, ciro zincirinde kopukluğa sebep olmaz. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse, bu son ciroyu imzalayan kişi çeki beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır (m. 790). Örneğin, çekin lehtar tarafından C1'e, C1 tarafından da beyaz ciro ile C2'ye, C2 tarafından ciro işlemi yapılmaksızın elden C3'e devredildiğini varsaydığımızda⁷⁸; çek C3 tarafından beyaz ciro ile C1'den alınmış sayılır. Çünkü C2'nin ciro zincirinde imzası bulunmamaktadır.

Bir çeki elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa bile, kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan (düzgün ciro zincirinden) anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılır (m. 790). Muhatap bankanın yetkilileri, yapılan cirolara bakarak, ciro zincirinde bir kopukluk görmeleri halinde çeki elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olmadığını teşhis etme ve kendisine ödeme yaptıktan kaçınma imkanı elde ederler.

Düzgün bir ciro zincirine bakıldığında yetkili hamil görünen kişinin iyiniyeti korunur: Çek, herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa, ister hamile yazılı, ister emre yazılı bir çek söz konusu olsun, düzgün ciro zincirinden hamilin yetkili olduğu anlaşılıyorsa, çek eline geçmiş bulunan yeni hamil ancak çeki kötüniyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisapta ağır bir kusuru bulunduğu takdirde o çeki geri vermekle yükümlüdür (m. 792).

Çeklere özgü hususlar dışında kalan diğer hususlarda poliçenin cirosuna ilişkin m. 683 ilâ 685 maddeler (cironun şekli ve hükümleri) çekler hakkında da uygulanır (m. 818/1-d)⁷⁹.

⁷⁸ Çünkü, ciro beyaz ciro ise hamil; a) ciroyu kendi adına veya diğer bir kişi adına doldurabilir, b) çeki yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro edebilir, c) beyaz ciroyu doldurmaksızın ve çeki tekrar ciro etmeksizin başka bir kişiye verebilir (m. 684/2).

⁷⁹ Bu bağlamda, ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile çekten doğan bütün haklar devrolunur (m. 818/1-d, 684/1). Cironun çek veya alonj üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması gerekir (m. 818/1-d, 683/1). Beyaz cironun çekin arkasına veya alonj üzerine yazılması gerekir (m. 818/1-d, 683/2). Ciro beyaz ciro ise hamil; a) ciroyu kendi adına veya diğer bir kişi adına doldurabilir, b) çeki yeniden beyaz olarak veya diğer belirli bir kişiye tekrar ciro edebilir, c) beyaz ciroyu doldurmaksızın ve çeki tekrar ciro etmeksizin başka bir kişiye elden verebilir (m. 818/1-d, 684/2). Aksi şart edilmedikçe, ciranta çekin

b) Ciro Hususunda Çeke Özgü Hükümler: Çeke özgü hüküm bulunmayan hususlarda, poliçenin cirosuna ilişkin ele aldığımız 683 ilâ 685. maddeler, çekin cirosu hakkında da uygulanır (m. 818/1-d). Burada, poliçenin çeklerin cirosunda da uygulanan hükümlerini tekrar ele almak yerine, ciro hususunda çeklere özgü hükümleri inceleyeceğiz:

- **Muhatap Lehine Yapılan Cironun Makbuz Hükümünde Olması:** Poliçede olduğu gibi, ciro, üçüncü bir kişi lehine yapılabileceği gibi, düzenleyen veya çekten dolayı borç altına girmiş olanlardan herhangi biri (cirantalar ve avalistler) lehine de yapılabilir. Bu kişiler de çeki yeniden ciro edebilirler (m. 788/3). Çekin düzenleyene ciro edilmesi halinde, TBK m. 135'in aksine, borç sona ermez, çekteki hak donmuş olur; düzenleyen, tekrar ciro yaparak çekteki hakka canlılık kazandırabilir.

Poliçeden farklı olarak, çekte muhatap lehine yapılan ciro sadece makbuz hükmündedir. İstisna olarak, muhatabın birden fazla şubesi olup da, ciro, çek hesabının bulunduğu şubeden başka bir şube üzerine yapılırsa geçerlidir (m. 789/4). O halde, çek hesabının bulunduğu şubeye yapılan ciro makbuz hükmünde sayılacak, muhatabın diğer şubelerine yapılan ciro ise geçerli bir ciro hükmünde olacaktır.

- **Muhatap Tarafından Yapılan Cironun Geçersiz Olması:** Yine poliçeden farklı olarak, çekte muhatabın yaptığı ciro geçersizdir (m. 789/2). O halde, muhatabın yukarıdaki hüküm gereğince çeki ciro ile devralan şubesi, bu çeki tekrar ciro ile devredemez. Aksi takdirde ciro geçersiz olur.
- **Rehin Cirounun Yapılamaması:** Ciro, ciro edenin belirli olup olmamasına göre "tam ciro ve "beyaz ciro" olmak üzere ikiye; yapılış amacına göre ise "temlik cirosu", "rehin cirosu" ve "tahsil cirosu" olmak üzere üçe ayrılır. Kanun koyucu, çeklere de uygulanacak poliçe hükümlerinden rehin cirosuna ilişkin 689. maddeye atıf yapmamıştır. Dolayısıyla, çeklerde rehin cirosu yapılamaz. Çeklerde sadece temlik cirosu ve tahsil cirosu yapılabilir.
- **Hamiline Yazılı Çek Üzerine Ciro:** Daha önce belirttiğimiz üzere, hamiline yazılı çekin sadece zilyetliğin geçirilmesi suretiyle devredilmesi yeterlidir. Fakat yine de her ne sebeple olursa olsun hamiline yazılı çek üzerine ciro yazılmışsa, bu ciro, çeki emre yazılı hale getirmez. Hamiline yazılı çek üzerine yapılan cironun tek sonucu, cirantayı başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu hale getirmesidir (m. 791).
- **Protestodan ve İbraz Süresinin Geçmesinden Sonraki Ciro:** Cironun -kural olarak- ileride ele alacağımız ibraz sürelerinin içinde yapılması gerekir. Protestonun düzenlenmesinden veya aynı nitelikte bir belirlemeden ya da ibraz süresinin geçmesinden sonra yapılan ciro, ancak alacağın temlikinin sonuçlarını doğurur (m. 793/1).

Cironun hangi tarihte yapıldığı, ciroda yazan tarihe göre tespit edilir. Fakat ciroda tarih bulunması zorunlu değildir. Tarihsiz bir cironun, protesto veya aynı nitelikte bir belirlemeden veya ibraz süresinin geçmesinden önce yapıldığı, aksi sabit oluncaya kadar karinedir (m. 793/2).

ödenmemesinden sorumludur (m. 818/1-d, 685/1). Ciranta, çekin tekrar ciro edilmesini yasak edebilir; bu hâlde, senet sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kişilere karşı sorumlu olmaz (m. 818/1-d, 685/2).

VI. AVAL

Çekte yazılı bedelin ödenmesi, kısmen veya tamamen aval ile teminat altına alınabilir (m. 794/1). Bu teminat, muhatap hariç olmak üzere üçüncü bir kişi veya çek üzerinde imzası bulunan bir kişi tarafından da verilebilir (m. 794/1). Poliçedeki avalin şekil ve hükümleri hakkındaki 701 ve 702. maddeler, çekler hakkında da uygulanır (m. 818/1-g)⁸⁰. Poliçeden farklı olarak, çeklerde muhatap, aval ilişkisine hiçbir şekilde dahil olamaz. Bu bağlamda, çeklerde muhatap banka lehine aval verilemeyeceği gibi, muhatap banka tarafından da aval verilemez.

VII. ÇEKİN ÖDENMESİ

A. Ödeme için ibraz

a) Genel Olarak: Daha önce de belirttiğimiz üzere, çekte vade yoktur. Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir (m. 795/1). Çek görüldüğünde ödeneceği için, çekin ödeme için muhatap bankaya ibraz edilmesi gerekir. Çekin muhatap bankaya ibraz edilmesiyle çekten doğan haklar muaccel hale gelir. Çekte vade bulunmaması sebebiyle çek, bir kredi aracı değil, bir ödeme aracıdır. Zira, düzenleyen, çekin düzenlenmesiyle borcunu belirli bir vadeye kadar erteleme imkanına sahip olamamakta ve böylece çek, bir kredi işlevi görmemektedir. Bunun istisnası, az sonra ele alacağımız ileri tarihli çektir.

b) İbraza Yetkili Kişi: Çekin kim tarafından ibraz edileceği ve dolayısıyla muhatapın ödemeyi kime yapacağı emre, nama veya hamiline yazılı çeklerde farklı şekillerde belirlenir:

- **Emre Yazılı Çekte:** Çek, ödenmesi için muhatap bankaya yetkili hamil tarafından ibraz edilmelidir. Yetkili hamilin kim olduğu, çekte ciro yapılmışsa ciro zincirine bakılarak anlaşılır. Eğer çekte hiç ciro yapılmamışsa, yetkili hamil lehtar demektir ve dolayısıyla ödeme ancak lehtara yapılır.

Emre yazılı bir çeki elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa bile, kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan (düzgün ciro zincirinden) anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılır. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse, bu son ciroyu imzalayan kişi çeki beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır ve dolayısıyla yetkili hamil sayılır (m. 790).

Muhatap banka, cirolar arasında düzenli bir teselsülün var olup olmadığını ve dolayısıyla hamilin yetkili olup olmadığını incelemekle yükümlüdür. Bu inceleme, ciro zincirinin görünümlü itibarıyla düzgün olup olmadığına yönelik bir incelemedir. Muhatap banka, cirotaların imzalarının geçerliliğini araştırmak zorunda değildir (m. 801)⁸¹. Dolayısıyla, ciro zinciri düzgünse, yani ciro zincirine bakıldığında çeki ibraz eden kişinin yetkili olduğu anlaşılıyorsa, muhatap banka ödeme yapabilir. Ciro zincirinde sahte imzaların, yetkisiz,

⁸⁰ Bu bağlamda, aval şerhi, çek veya alonj üzerine yazılır (m. 818/1-g, 701/1). Aval "aval içindir" veya bununla eş anlamlı başka bir ibareyle ifade edilir ve aval veren kişi tarafından imzalanır (m. 818/1-g, 701/2). Muhatabın veya düzenleyenin imzaları hariç olmak üzere, çek yüzüne atılan her imza aval şerhi sayılır (m. 818/1-g, 701/3). Kimin için verildiği belirtilmemişse aval, düzenleyen için verilmiş sayılır (m. 818/1-g, 701/4). Aval veren kişi, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olur (m. 818/1-g, 702/2). İmzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, aval veren kişinin teminat altına aldığı borç, şekle ait noksandan başka bir sebepten dolayı batıl olsa da aval verenin taahhüdü geçerlidir. Buna karşılık, aval verenin teminat altına aldığı borç, şekle ait bir noksanlık sebebiyle geçersizse, aval verenin taahhüdü de geçersizdir (m. 818/1-g, 702/2). Aval veren kişi, çek bedelini ödemediği takdirde, çekten dolayı lehine taahhüt altına girmiş olduğu kişiye ve ona, çek gereğince sorumlu olan diğer kişilere karşı çekten doğan haklarını iktisap eder (m. 818/1-g, 702/2).

⁸¹ Ancak muhatap banka, -tahrifat konusunda ele alacağımız üzere- düzenleyenin imzasının sahte olup olmadığını ve senette tahrifat yapıp yapılmadığını incelemek zorundadır (m. 812).

ehliyetsiz ve hayali kişilerin imzalarının bulunması, ödeme yapan muhatabın sorumluluğuna sebep olmaz. Zira bu durumlar, ciro zincirinde kopukluğa sebep olmaz⁸².

Ciro zincirinde yer alan cirolar çizilmişse, bunlar yazılmamış sayılacağından, ciro zincirinin düzgün olup olmadığının ve dolayısıyla yetkili hamilin tespitinde bu husus da dikkate alınmalıdır (m. 790).

Muhatap bankanın yetkili hamili tespit etmek için çek üzerinde yaptığı inceleme şekli bir incelemedir. Muhatap bankanın, çeki ibraz eden kişinin gerçekte alacaklı olup olmadığını inceleme yükümlülüğü ve yetkisi yoktur.

- **Nama Yazılı Çekte:** Nama yazılı çekte ise muhatap banka, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişilere ödeme yapmak zorundadır (m. 655/1). Bu husus ispat edilmediği hâlde ödemede bulunan muhatap, senedin gerçek sahibi olduğunu ispat eden kişiye karşı sorumlu olmaya devam eder (m. 655/2)⁸³. Bu hükümler uyarınca, muhatap banka, nama yazılı bir çeki ancak gerçekte alacaklı olan kişiye ödeyebilir.
- **Hamiline Yazılı Çekte:** Hamiline yazılı çekte yetkili hamil, senedi elinde bulunduran kişidir (m. 658/1). Üstelik, -öğretide tartışmalı olmakla birlikte- hamiline yazılı çek üzerine her ne sebeple olursa olsun ciro yapılmışsa ve ciro zincirinde kopukluk varsa, senedi elinde bulunduran kişi yine de yetkili hamil sayılır⁸⁴.

c) İbraz Yeri: Çek, ödeme için kural olarak ödeme yerinde muhatap bankaya ibraz edilir (m. 796/1). Fakat kanun koyucu, çekin bir takas odasına ibrazının da ödeme için ibraz yerine geçeceğini hüküm altına almıştır (m. 798). O halde çek, ödeme için muhatap bankaya veya takas odasına ibraz edilir:

- **Muhatap Bankaya İbraz:** Çek ödeme için kural olarak muhatap bankaya ibraz edilir (m. 796/1). Çekte açıklık yoksa, muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir (m. 781/2). Çekin, ödeme için muhatap banka dışındaki başka bir bankaya ibraz edilmesi mümkün değildir.

Çek, ödeme için muhatabın sadece çek hesabının bulunduğu şubesine değil, diğer şubelerine de ibraz edilebilir. Çekin, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edilmesi halinde, o şube, çeki karşılığını sormak suretiyle öder (ÇekK m. 3/1).

⁸² Yargıtay 11 HD, 14.10.1992, 2952/9919. Ciro zincirinde yer alan imzalar yönünden sahtelik, yetkisizlik, ehliyetsizlik vb. iddialar söz konusuysa, bunlar senet metninden anlaşılan değil de taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'i olduğu için, sadece geçersizlik şahsında doğan kişi tarafından ileri sürülebilmekte, diğer imzaların geçerliliğini etkilememekte ve dolayısıyla ciro zincirinde kopukluğa sebep olmamaktadır.

⁸³ Nama yazılı çeklerin devir şekli ciro olmadığı için, tahsil cirosu yapılamaz. Bu sebeple, çek bedelini hamil adına tahsil edecek olan kişinin, vekaletnameye sahip olması gerekir.

⁸⁴ Çünkü, az önce belirttiğimiz üzere, hamiline yazılı çek üzerine yapılan ciro, çeki emre yazılı hale getirmez. Bu cironun tek sonucu, cirantayı başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu hale getirmesidir (m. 791). Dolayısıyla, bu cironun tek fonksiyonu, teminat fonksiyonudur; temlik ve teşhis fonksiyonları yoktur. O halde, hamiline yazılı çeklerde yetkili hamilin tespit edilmesinde ciro zincirinin bir etkisi yoktur. Dolayısıyla, senedi elinde bulunduran kişi, ciro zincirinde kopukluk bulursa bile yetkili hamil sayılır.

- **Takas Odasına İbraz:** Çekin bir takas odasına ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçer (TTK m. 798). Takas odası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kurulan, çeklerin banka şubeleri arasında hesaben ödenmesini sağlayan ve elektronik ortamda işletilen sistemdir (ÇekK m. 8/1-2, ÇTFHY m. 4/1-g)⁸⁵. Çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, de takas odasına ibraz hükmündedir (ÇekK m. 8/3).

d) İbraz Süreleri: Çekte vade yoktur. Fakat çekin kanunda öngörülen süreler içinde ödeme için ibraz edilmesi gerekir. Aksi takdirde muhatap banka, -aksine bir talimat yoksa- ibraz edilen çeki ödemeyebilir. İbraz süreleri, zamanaşımı süresi değil, hak düşürücü süre niteliğindedir. Bu sebeple, bu sürelerin geçtiği her zaman ileri sürülebileceği gibi, hakim veya icra müdürü tarafından da kendiliğinden dikkate alınır. İbraz sürelerinin tarafların anlaşmasıyla uzatılması ve kısaltılması da mümkün değildir. Bu yönüyle ibraz süreleri, emredici niteliktedir. Öte yandan, ibraz süresinin geçmesinden sonra yapılan ciro, ancak alacağın temlikinin sonuçlarını doğurur (m. 793/1).

İbraz süreleri, çekin düzenleme yeri ile ödeme yerinin aynı veya farklı olmasına göre farklı şekillerde düzenlenmiştir:

- **Düzenleme Yeri ile Ödeme Yeri Aynı İse 10 Gün:** Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse 10 gün içinde muhataba ibraz edilmelidir (TTK m. 796/1). Örneğin, çekin düzenleme yeri de ödeme yeri de Sivas olarak gösterilmişse, ibraz süresi 10 gündür⁸⁶.
- **Düzenleme Yeri ile Ödeme Yeri Farklı İse 1 Ay:** Bir çek, düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse 1 ay içinde muhataba ibraz edilmelidir (m. 796/1). Örneğin, düzenleme yeri Sivas olan bir çekin ödeme yeri Kayseri ise, ibraz süresi 1 aydır.
- **Düzenleme Yeri ile Ödeme Yeri Aynı Kıtadaki Farklı Ülkelerdeyse 1 Ay:** Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir (m. 796/2). Örneğin, Almanya’da düzenlenen bir çekin ödeme yeri Türkiye ise, ibraz süresi 1 aydır.
- **Düzenleme Yeri ile Ödeme Yeri Farklı Kıtadaki Ülkelerdeyse 3 Ay:** Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri farklı kıtalarda ise 3 ay içinde muhataba ibraz edilmelidir (m. 796/2). Örneğin, Arjantin’de düzenlenen bir çekin ödeme yeri Türkiye ise, ibraz süresi 3 aydır.

Kanun koyucu, ibraz sürelerinin hesabı bakımından, Avrupa ülkeleri ile Akdeniz’e kıyısı olan ülkeleri aynı kıtada kabul etmiştir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdeniz’e sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdeniz’e sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır (m. 796/2). Örneğin, Mısır’da düzenlenen bir çekin ödeme yeri Türkiye ise veya Türkiye’de düzenlenen bir çekin ödeme yeri İsrail ise, ibraz süresi 3 ay değil, 1 aydır. Zira bu ülkeler her ne kadar farklı kıtalarda yer alsalar da, Akdeniz’e kıyısı buldukları için aynı kıtada kabul edilirler.

⁸⁵ Bu sistemi işletmek amacıyla İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi kurulmuştur (ÇTFHY m. 4/1-c).

⁸⁶ “Yer” kavramından il sınırlarının mı yoksa ilçe sınırlarının mı anlaşılacağı hususu tartışmalı olup, öğreti ve uygulamada bir belirsizlik söz konusudur.

Burada önemle belirtmemiz gerekir ki, ibraz süreleri hesaplanırken fiili düzenleme veya ödeme yerleri değil, çek üzerinde yazılı olan düzenleme ve ödeme yerleri esas alınır. Dolayısıyla, çekin ödeme için muhatap bankanın başka yerdeki şubesine ibraz edilmesi, ibraz süresini değiştirmez. Çek başka şubeye ibraz edilse bile, ibraz sürelerinin hesabında ibraz edilen şube değil, çek üzerinde yazılı olan şube esas alınır. Örneğin, düzenleme yeri İstanbul olan bir çek üzerinde muhatap bankanın İstanbul'daki bir şubesi gösteriliyorsa, ibraz süresi 10 gündür. Hamil ödeme için ibrazı muhatap bankanın Kayseri'deki şubesine yapsa bile ibraz süresi 1 ay değil, yine 10 gündür.

İbraz süreleri, çekte yazılı düzenleme tarihinin ertesi günü başlar (m. 796/3). Bir çekin ibrazı ancak bir iş gününde yapılabilir (m. 816/1). İbraz sürelerinin son günü pazara veya diğer bir tatil gününe rastladığı takdirde, bu süre onu izleyen ilk iş gününü kapsayacak kadar uzar. Aradaki tatil günleri süre hesabına dâhildir (m. 816/2). Çek düzenleme yeri ile ödeme yerindeki takvimler farklı ise; düzenleme günü, ödeme yerindeki takvimin onu karşılayan gününe dönüştürülür (m. 797).

e) İleri Tarihli Çek: Daha önce de belirttiğimiz üzere, çek üzerine yazılacak düzenleme tarihinin gerçek düzenleme tarihi olması gerekmez. Çekin ileri veya geri tarihli olarak düzenlenmesi de mümkündür (TTK m. 795, ÇekK m. 3/8). Bu sayede, ibraz süreleri, çekte yazılı düzenleme tarihinin ertesi günü başladığı için, fiilen uzatılabilmekte veya kısaltılabilmektedir (m. 796/3).

Çekin ileri tarihli olarak düzenlenmesi sayesinde düzenleyen, çeki bağı hakkin muaccel olmasını geciktirmekte ve bu sayede çeki kredi işlevi kazandırmaktadır. Örneğin, fiilen 08.02.2023 tarihinde düzenlenmiş olan çek üzerine düzenleme tarihi olarak 29.11.2023 yazıldığında ibraz süreleri 30.11.2023 tarihinde başlayacağı için, çekin muaccel olma tarihi geciktirilmiş olur. Bu sebeple uygulamada, ileri tarihli olarak düzenlenen çeki "vadeli çek" de denilmektedir.

Çekin ileri tarihli olarak düzenlenmesinin Çek Kanunu'nda yer alan bazı sonuçları vardır:

- **Çekin Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbrazının Yasak Olması:** Üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir (ÇekK geçici m. 3/5). Örneğin, fiilen 08.02.2023 tarihinde düzenlenmiş olan çek üzerine düzenleme tarihi olarak 29.11.2023 yazılmışsa, bu çekin 15.08.2023 tarihinde ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir. Hamilin, çeki ödenmek için muhatap bankaya ibraz edebilmesi için çek üzerinde yazan düzenleme tarihini, yani 29.11.2023 tarihini beklemesi gerekir.

Fakat burada önemle belirtmemiz gerekir ki; çekin düzenleme tarihinden önce ibrazını yasaklayan bu hüküm, 31.12.2023 tarihine kadar uygulanacaktır (ÇekK geçici m. 3/5). Dolayısıyla, bu tarihten sonra, yani 2024 yılı itibarıyla, çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce de mümkün olacaktır.

- **Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbraz Edilen ve Karşılıksız Çıkan Çekin Hukuki ve Cezai Yaptırımının Olmaması:** 31.12.2023 tarihinden sonra geçerli olmak üzere, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukukî takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır (ÇekK m. 3/8).

Buna paralel olarak, yine 31.12.2023 tarihinden sonra geçerli olmak üzere, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen ödenmemiş olması halinde, karşılıksız çeki ilişkin olarak ÇekK m. 5/1'de öngörülen cezai yaptırımlar uygulanmaz. Bunun için de çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır (ÇekK m. 3/8).

Öte yandan, ÇekK m. 3/3'te, muhatap bankanın, karşılığı hiç veya kısmen bulunmayan çekin her bir yaprağı için belirli bir miktarı ödemekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Muhatap bankanın bu yükümlülüğünün doğması için de, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır.

Bu açıklamalar, 31.12.2023 tarihinden sonra, yani çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibrazı mümkün olduğunda bir anlam ifade edecektir. Zira, 31.12.2023 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı zaten geçersizdir (ÇekK geçici m. 3/5).

B. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğü

a) Genel Olarak: İbraz edilen çeki ödeyecek muhatap, her şeyden önce, düzenleyen ile arasında bir çek anlaşmasının bulunup bulunmadığını (TTK m. 783) incelemekle yükümlüdür. Bunun yanı sıra muhatap, çekin geçerli olup olmadığını (m. 780, 781), süresinde ibraz edilip edilmediğini (m. 796), çek üzerinde bir tahrifatın bulunup bulunmadığını (m. 812) ve çekten cayılıp cayılmadığını da incelemekle yükümlüdür. Muhatap banka, çeki ibraz eden hamilin yetkili olup olmadığını tespiti açısından kimlik kontrolü de yapmalıdır. Bu bağlamda, banka, hamilin varsa vergi kimlik numarasını saptamalıdır (ÇekK m. 3/1).

Ayrıca, çeki ödeyecek muhatap, cirolar arasında düzenli bir teselsülün var olup olmadığını ve dolayısıyla hamilin yetkili olup olmadığını incelemekle de yükümlüdür. Bu inceleme, ciro zincirinin görüntü itibarıyla düzgün olup olmadığına yönelik bir incelemedir. Muhatap banka, ciranların imzalarının geçerliliğini araştırmak zorunda değildir (m. 801).

Eğer çek, muhatapın çek hesabı bulunan şubesinde başka bir şubesine ibraz edilmişse, bu şube, ödemeyi yapmadan önce çekin karşılığını sormakla da yükümlüdür (ÇekK m. 3/1).

b) Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesinden Doğan Sorumluluk: İbraz edilen çeki ödeyecek muhatap, çekin sahte olup olmadığını veya tahrif edilip edilmediğini incelemekle yükümlüdür. Sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olmasından doğan zarar muhatap bankaya aittir (m. 812). Muhatap bankanın bu sorumluluğu kusursuz sorumluluktur.

Muhatab banka, sadece düzenleyenin imzasının geçerliliğini incelemekle yükümlüdür. Muhatab, cirolar arasında düzenli bir teselsülün var olup olmadığını incelemekle yükümlü ise de cirantaların imzalarının geçerliliğini araştırmak zorunda değildir (m. 801). O halde, ciro zincirinde cirantalara ait sahte imzaların bulunması, ödeme yapan muhatapın sorumluluğuna sebep olmaz.

Senette düzenleyen olarak gösterilen kişiye bir kusurun yüklenmesi mümkünse, muhatapın sorumluluğu bu kusur oranında hafifler veya ortadan kalkar (m. 812). Kusura örnek olarak, düzenleyenin kendisine verilen çek defterini iyi saklamamış olması gösterilebilir.

TBK m. 115/3 ve 116/3 hükümleri uyarınca, muhatap bankanın sahte veya tahrif edilmiş çekin ödenmesinden doğan sorumluluğu, çek anlaşması ile ortadan kaldırılamaz. Bu yönde yapılan anlaşma, kesin olarak hükümsüzdür.

Çekte sahteciliğe veya tahrifata yönelik eylemler, emre veya hamiline yazılı çekler yönünden resmi belgede sahtecilik suçunu (TCK m. 210/1, 204), nama yazılı çekler yönünden ise özel belgede sahtecilik suçunu (TCK m. 207) oluşturur ve ayrıca bu eylemler TBK m. 49 vd. uyarınca haksız fiil sorumluluğunu doğurur.

C. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü

Muhatap banka, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra, karşılığı kısmen veya tamamen bulunan çek bedelini gecikmeksizin ödemekle yükümlüdür. Muhatap banka ödemeyi erteleyemez, şarta bağlayamaz ve karşılıktan hizmet ücreti şeklinde bir kesinti yapamaz. Süresinde ve usulüne uygun bir şekilde ibraz edilen çekin karşılığını ödemeyen muhatap banka, çek anlaşmasına aykırı hareket etmesi sebebiyle düzenleyene karşı TBK m. 112 hükmü gereğince sorumlu olur. Ayrıca muhatap banka ve yetkilileri, kanunda öngörülen birtakım cezai yaptırımlara da maruz kalır⁸⁷.

D. Karşılığın Tamamen veya Kısmen Ödenmesi

a) Karşılığın Tamamen Ödenmesi: Muhatap banka, çekin karşılığının tamamını öderse artık kambiyo ilişkisi sona erer. Çek bedelini tamamen ödeyen muhatap, çeki öderken hamil tarafından bir ibra (bedelin tamamen ödendiği) şerhi yazılarak çekin kendisine verilmesini isteyebilir (m. 818/1-h, 709/1).

b) Karşılığın Kısmen Ödenmesi: Çekin karşılığının kısmen mevcut olması halinde muhatap banka bu karşılığı ödemek zorundadır (m. 783/2). Kısmi ödeme hâlinde muhatap, bu ödemenin çek üzerine yazılmasını ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir (m. 818/1-h, 709/3). Kısmî ödeme hâlinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir; çekin aslı muhatap bankada muhafaza edilir. Çek hamili, -protesto ve buna denk belirlemeyi yaparak- bu fotokopiyle müracaat borçlularına veya kambiyo senetleri hakkındaki takip usullerine başvurabileceği gibi, icra mahkemesine şikâyetle bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebilir ve bunu icra daireleri ile mahkemelerde ispat aracı olarak kullanabilir. Mahkeme veya icra dairesinin istemi hâlinde çekin aslı bu mercilere gönderilir (ÇekK m. 3/6).

Nasıl ki muhatap kısmi ödemeyi yapmak zorundaysa, hamil de yapılan kısmi ödemeyi kabul etmek zorundadır. Hamil kısmi ödemeyi reddedemez (m. 818/1-h, 709/2). Aksi takdirde hamil, reddettiği kısım için başvuru haklarını kaybeder. Kısmî ödemenin hamil tarafından kabul edilmesi hâlinde, muhatap banka tarafından "karşılıksızdır" işlemi yapılır; ibraz tarihi ile ödememe

⁸⁷ Bu bağlamda, banka; a) çekin karşılığının hesapta bulunmasına rağmen hamiline ödenmesini geciktirmesi veya b) kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın hamile ödenmesini geciktirmesi hallerinde, çek hamiline, her geçen gün için binde üç gecikme cezası öder. Bu hâllerde Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanun hükümleri uygulanmaz (ÇekK m. 3/7). Karşılığı tahsil edilmek üzere bankaya ibraz edilen çekin karşılığının hesapta mevcut olmasına rağmen, hamile ödemede bulunmayan ya da bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı hamile ödemeyen banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇekK m. 7/5).

nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır (ÇekK m. 3/5)⁸⁸.

E. Ödemenin Şekli

a) Nakden Ödeme: Çekin ödenmesi kural olarak nakit şeklinde yapılır. Bedelin Türk Lirası olarak gösterildiği durumlarda ödeme Türk Lirası olarak yapılır. İlgili çek hesabında çekin karşılığı Türk Lirası olarak değil de yabancı para olarak mevcutsa, ödeme, bu para Türk Lirasına çevrilmek suretiyle yapılır.

Çekin yabancı bir para birimi üzerinden düzenlenmesi de mümkündür. Düzenleyen, ödemenin belirli bir para birimi ile yapılmasını "aynen ödeme" kaydı ile şart koşmuş ise ödeme mutlaka bu para birimi ile yapılmalıdır (m. 802/3). Çekte "aynen ödeme" veya bu anlama gelir bir kaydın bulunmaması halinde ise çek bedelinin hangi para birimi ile ödeneceği, o yabancı para biriminin ödeme yerinde rayicinin bulunup bulunmadığına göre tespit edilir:

- ▶ Çekte öngörülen yabancı para biriminin, ödeme yerinde bir rayici varsa, çek bedeli, bu yabancı para biriminin rayicine göre Türk Lirası olarak ödenmesi gerekir.
- ▶ Buna karşılık, çekte öngörülen yabancı para biriminin, ödeme yerinde bir rayici yoksa, çek bedeli, ibraz günündeki değerine göre o yabancı ülke parasıyla da ödenebilir (m. 802/1). Bu durumda borçlunun Türk Lirası ile veya yabancı para ile ödeme yönünden seçimlik yetkisi vardır. Borçlunun ödemedede gecikmesi halinde seçimlik yetki hamile geçer. Buna göre, ibraz edilmesine rağmen ödenmediği takdirde hamil, çek bedelinin dilerse ibraz dilerse ödeme günlerindeki rayiç değerine göre ülke parasıyla ödenmesini isteyebilir (m. 802/1).

Yabancı ülke parasının değeri, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre belirlenir. Bununla beraber, düzenleyen, ödenecek tutarın çekte yazılı belirli bir kura göre hesap olunmasını şart koşabilir (802/2).

Çek bedeli, düzenlenme ve ödeme ülkelerinde aynı adı taşıyan ve fakat değerleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde, ödeme yerindeki para kastedilmiş sayılır (m. 802/4). Örneğin, düzenlenme yeri ABD ve ödeme yeri Kanada olan bir çekin bedeli "dolar" olarak yazılmışsa, bununla Amerikan Doları (USD) değil, Kanada Doları (CAD) kastedilmiş sayılır.

b) Kayden Ödeme (Hesaba Geçirilmek Üzere Düzenlenen Çek): Kanun koyucu, düzenleyene ve hamile, çekin üzerine koyacakları bir kayıtla çekin nakden ödenmesini önleme yetkisi tanımıştır. Bir çekin düzenleyeni veya hamili çekin ön yüzüne "hesaba geçirilecektir" kaydını veya buna benzer bir ibareyi yazarak çekin nakden ödenmesini önleyebilir. Bu takdirde çek, muhatap tarafından nakden ödenemez; ancak hesaba alacak kaydı, takas, hesap nakli suretiyle kayden ödenebilir. Bu kayıtlar ödeme yerine geçer (m. 805/1). Bu şekilde hesaba geçirilmek üzere düzenlenen çekte uygulamada "mahsup çeki" de denilmektedir. Çekin hesaba geçirilmek üzere düzenlenmesi halinde muhatap banka, çek bedelini nakden ödeyemez. Fakat yine de yapılan ödeme geçerli bir ödemedir. Hesaba geçirilecektir kaydına uymayıp ödemeyi nakden yapan muhatap, çek bedelini aşmamak üzere, zarardan sorumlu olur (m. 805/3). Muhatap bankanın bu zarardan

⁸⁸ Çek hesabında hiç karşılığın bulunmaması ve hamilin sadece muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutarın ödenmesini talep etmesi hâlinde de bu fıkra hükmüne göre işlem yapılır (ÇekK m. 3/5).

sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. Mahsup çekini ileride "Özel Çek Türleri" başlığı altında detaylıca ele alacağız.

F. Çekin Ödenmesini Engelleyen Durumlar

a) Genel Olarak: Bir çek düzenleyen tarafından imzalanıp lehtara verilmesiyle tedavüle çıkmış olur. Kural olarak, tedavüle çıkmış bir çekin ödenmesi tek taraflı olarak önlenemez. Üstelik, çekin tedavüle çıkarılmasından sonra, düzenleyenin ölümü, medenî haklarını kullanma ehliyetini kaybetmesi veya iflası çekin geçerliliğini etkilemez; dolayısıyla çekin ödenmesine engel olmaz (m. 800). Kanun koyucu, bazı istisnai hallerde, belirli şartların gerçekleşmesi kaydıyla, tedavüle çıkarılan bir çekin ödenmesinin engellenebileceğini düzenlemiştir. Bu istisnai durumlar 1) çekten cayılması ve 2) mahkemenin ihtiyati tedbir mahiyetinde ödeme yasağı kararı alınmasıdır.

b) Çekten Cayma: Çekten cayma, düzenleyenin, çekin ibraz süreleri geçtikten sonra ödenmemesi hususunda muhatap bankaya verdiği talimattır. Cayma beyanının hüküm doğurabilmesi için muhatap bankaya ulaşması gerekir. Bu beyanın herhangi bir şekil şartı yoktur. Ayrıca, cayma için herhangi bir sebebin bulunması da gerekmez. Fakat cayma beyanının açık bir şekilde yapılması gerekir. Çekten cayma, sadece düzenleyene tanınmış bir haktır. Düzenleyen bu hakkından feragat edemez; düzenleyenin bu haktan feragat ettiğine yönelik anlaşmalar kesin hükümsüzdür.

Çekten cayma ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder (TTK m. 799/1). Cayma beyanı ibraz süreleri içinde iletilmiş olsa bile, bu beyan, ibraz süresi henüz geçmedikçe muhatap bankayı bağlamaz. İbraz süresi içinde iletilen cayma beyanının hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için ibraz süresinin geçmesi gerekir. Dolayısıyla, muhatap banka, cayma beyanı bulunsa bile, ibraz süreleri içinde ibraz edilen çeki, karşılığı varsa ödemekle yükümlüdür.

Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra da çeki ödeyebilir (m. 799/1). Bu noktada muhatap bankanın takdir yetkisi vardır. Fakat çekten cayılmışsa, muhatap, ibraz süresi geçtikten sonra ödeme yapamaz. Aksi takdirde muhatap bankanın düzenleyene karşı sorumluluğu söz konusu olur.

Cayma sonucunda çek artık çek vasfında olmayacağı için, kambiyo senetlerine mahsus takip yollarına konu edilemez. Bunun yanı sıra, çekten cayılması halinde, çekten doğan başvurma haklarını kullanma imkanı da ortadan kalkar.⁸⁹

Son olarak, çekten caymanın mümkün olabilmesi için karşılığın iradi veya kanuni olarak devredilmemiş olması gerekir. Zira, karşılığın devri ile birlikte muhatap bankadaki karşılık hamile geçeceği için düzenleyenin cayma hakkı da ortadan kalkacaktır.

c) Ödeme Yasağı Kararı: Çek rızası dışında elinden çıkan kişi, tek taraflı bir beyanla -çekten cayma hariç- muhatabı ödemekten yasak edemez. Çek rızası dışında elinden çıkan kişi, daha önce emre yazılı senetlerin iptali kısmında da ele aldığımız üzere, asliye ticaret mahkemesine başvurarak, muhatabın çeki ödemekten yasaklanmasını istemelidir (m. 818/1-s, 757/1). Dolayısıyla, muhatabı ödemekten yasaklamak, ancak mahkeme kararıyla mümkündür. Mahkemenin vereceği ödeme yasağı kararı, ihtiyati tedbir niteliğindedir.

⁸⁹ Böyle bir durumda hamilin kullanabileceği tek imkan, düzenleyene karşı dava açıp söz konusu çeki bu davada delil olarak kullanmak olabilir.

Elden çıkan çek için mahkemeden ödeme yasağı talep edilebilmesi için ibraz sürelerinin geçmesi gibi bir şart yoktur. Ayrıca, bunun için iptal davası açmış olmak da gerekmez. Fakat, hamil, çekin elden rızası dışında çıktığını yaklaşık olarak da olsa ispat etmelidir.

VIII. ÇEKİN ÖDENMEMESİ

A. Genel Olarak

Muhatap banka; senedin TTK'da düzenlenen zorunlu şekil şartlarını taşımaması, çeki ibraz eden kişinin yetkili hamil olmaması, çekin sahte veya tahrif edildiğinin anlaşılması, çek anlaşmasının bulunmaması, çekin karşılığının bulunmaması, ibraz sürelerinin geçirilmiş olması, ibraz sürelerinden sonra ibraz edilen çekten cayılmış olması, çek hakkında mahkemece verilmiş bir ödeme yasağının bulunması, çek hesabının üzerinde rehin veya haciz bulunması vs. sebeplerle ödemeyi yapmamış olabilir. Çekin karşılıksız çıkması sebebiyle ödenmemesi, kanun koyucu tarafından detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

B. Çekin Karşılıksız Çıkması

a) Genel Olarak: Çekin karşılıksız çıkması, ibraz anında çek hesabında bedeli ödemeye yetecek kadar para veya kredinin bulunmamasıdır. Muhatap banka, süresi içinde yetkili hamil tarafından ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde ödeme yapmamalı; eğer çekin kısmi karşılığı varsa sadece bu kısmı ödemelidir.

b) Karşılıksız Çekte Muhatabın Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutar: Kanun koyucu, çekin tamamen veya kısmen karşılıksız çıkması halinde muhatap bankayı, her çek yaprağı için belirli tutarı ödemekle yükümlü kılmıştır. Bankanın bu yükümlülüğü, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdî kredi sözleşmesi hükmündedir (ÇekK m. 3/3).

Muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar, karşılığın hiç bulunmaması veya kısmen bulunmasına göre belirlenir. Bu miktarlar, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmî Gazete'de yayımlanır (ÇekK m. 3/3). 2023 yılında yürürlükte bulunan Tebliğ'e⁹⁰ göre, muhatabın ödemekle yükümlü olduğu miktarlar şunlardır:

- **Karşılığın Hiç Bulunmaması Hâlinde:** Muhatap banka, düzenleyen hariç ibraz eden hamile, karşılığın hiç bulunmaması hâlinde, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için;
 - Çek bedeli 6.000 Türk Lirası veya üzerinde ise 6.000 Türk Lirası,
 - Çek bedeli 6.000 Türk Lirasının altında ise çek bedelini ödemekle yükümlüdür.
 Örneğin, muhatap banka hamile, her çek yaprağı için, çek bedeli 7.000 TL ise ve tamamen karşılıksızsa 6.000 TL; çek bedeli 5.000 TL ise ve tamamen karşılıksız ise 5.000 TL ödemekle yükümlüdür.
- **Karşılığın Kısmen Bulunması Halinde:** Muhatap banka, düzenleyen hariç ibraz eden hamile, karşılığın kısmen bulunması hâlinde, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için;
 - Çek bedeli 6000 Türk Lirası veya altında ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmî karşılığı 6000 Türk Lirasına tamamlayacak bir miktarı,

⁹⁰ Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ

- Çek bedeli 6.000 Türk Lirasının üzerinde ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmî karşılığa ilave olarak 6.000 Türk Lirasını ödemekle yükümlüdür.

Örneğin, çek bedeli 4.000 TL ise ve hesapta 3.000 TL varsa, muhatap banka, her çek yaprağı için, bu 3.000 TL'yi 4000 TL'ye tamamlayacak olan 1000 TL'yi hamile ödemekle yükümlüdür. Çek bedeli 7.000 TL ise ve hesapta 800 TL varsa, muhatap banka, her çek yaprağı için, bu 800 TL'yi ve buna ilave olarak 6.000 TL'yi (toplamda 6.800 TL'yi) hamile ödemekle yükümlüdür. Çek bedeli 7.000 TL ise ve hesapta 1.300 TL varsa, muhatap banka her çek yaprağı için, bu 1300 TL'yi ve buna ilave olarak 6.000 TL değil, 4.700 TL'yi (toplamda 7.000 TL'yi) hamile ödemekle yükümlüdür; çünkü ödenecek miktar, çek bedelini aşamaz.

Muhatap bankanın kanuni yükümlülüğü çerçevesinde ödediği bu tutar, karşılıksızdır işlemi yapılırken karşılıksız kalan tutardan düşülür (ÇekK m. 3/4). Dolayısıyla, bankanın ödediği tutar, hamilin başvurma hakkından mahsup edilir.

İleri tarihli çekler bakımından, muhatap bankanın bu yükümlülüğünün doğması için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi şarttır.

*Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren **5 yıl** içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer (ÇekK m. 3/9).*

c) Karşılıksızdır İşlemi: Süresinde yetkili hamil tarafından ibraz edilen çekin tamamen veya kısmen karşılıksız çıkması halinde, hamilin talepte bulunması üzerine muhatap banka, karşılığın tamamen veya kısmen bulunmadığını ve bu sebeple ödemenin yapılmadığını tespit eden tarihli bir beyanı çek üzerine yazar (m. 808-b). Bu işleme "karşılıksızdır işlemi" denir. Karşılıksızdır işlemi, protesto yerine geçer. Dolayısıyla hamil, karşılıksızdır işleminin yapılması üzerine ayrıca bir protesto çekmesine gerek olmaksızın başvurma haklarını kullanabilir (m. 808).⁹¹

Karşılıksızdır işlemi, hamilin talepte bulunması halinde yapılır. Hamilin talepte bulunması halinde muhatap bankanın karşılıksızdır işlemi yapması zorunludur; aksi takdirde bu işlemi yapmayan banka yetkililerinin cezai sorumluluğu doğar (ÇekK m. 7/4)⁹². Hamilin talepte bulunması hâlinde, karşılıksızdır işlemi; çekin arka yüzüne tahsil için bankaya ibraz edildiği tarih, hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar ve ibraz eden gerçek kişinin adı ve soyadı yazılmak, bu kişinin tüzel kişi adına bedeli tahsil etmesi hâlinde bu husus belirtilmek ve bu kişi ile birlikte banka yetkilisi tarafından imzalanmak suretiyle yapılır. Banka tarafından ödenen miktar düşüldükten sonra karşılıksız kalan tutar açıkça belirtilir. Hamilin imzalamaktan kaçınması hâlinde, karşılıksızdır işlemi yapılmaz (ÇekK m. 3/4).

"Karşılıksızdır" işlemi, muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır (ÇekK m. 3/2).

Kısmî ödemenin hamil tarafından kabul edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil (yani bu tutar düşüldükten sonra) çek bedelinin

⁹¹ Çek hesabı kapatıldıktan sonra üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibraz edilen çekler de karşılıksızdır işlemine tabi tutulur (ÇekK m. 2/10).

⁹² Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇekK m. 7/4).

karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak karşılıksızdır işlemi yapılır. İbraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır. Çek hesabında hiç karşılığın bulunmaması ve hamilin sadece muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarın ödenmesini talep etmesi hâlinde de bu şekilde işlem yapılır (ÇekK m. 3/5).

Muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil kısmî ödeme hâlinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir. Çek hamili, bu fotokopiyle müracaat borçlularına veya kambiyo senetleri hakkındaki takip usullerine başvurabileceği gibi, icra mahkemesine şikâyette bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebilir ve bunu icra daireleri ile mahkemelerde ispat aracı olarak kullanabilir. Mahkeme veya icra dairesinin istemi hâlinde çekin aslı bu mercilere gönderilir (ÇekK m. 3/6).

d) Karşılıksız Çekin Ödenmesi: Karşılığı bulunmayan çek, muhatap banka tarafından karşılığı var sanılarak ödenebilir. Böyle bir durumda, yapılan ödeme geçerlidir; çek, karşılıksız çek sayılmaz. Dolayısıyla, muhatap banka, sebepsiz zenginleşme davası açarak hataen ödediği bedeli hamilden geri isteyemez. Zira hamil, ödeme hataen yapılmış olsa da hakkı olan bedeli almıştır. Fakat muhatap banka, çek bedelinden fazla bir ödeme yaptıysa aşan kısım için hamile karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilecektir.

Buradaki asıl mesele, muhatap banka ile düzenleyen arasındaki durumdur. Muhatap banka, karşılığı bulunmayan bir çeki ödeyerek düzenleyen lehine bir zenginleşmede bulunmuş olur. Dolayısıyla, muhatap banka, ödediği bedeli önce çek anlaşması uyarınca düzenleyenden isteyebilir. Muhatabın çek anlaşmasına dayanmadığı durumlarda ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurarak ödediği bedeli düzenleyenden istemesi mümkündür.

Muhatap bankanın hataen ödediği bedeli düzenleyenden isteyebilmesi için çekin hamil tarafından süresi içinde ibraz edilmiş olması gerekmez. Muhatap banka, ibraz süreleri geçtikten sonra bile hataen ödeme yaparsa, ödediği bedeli düzenleyenden isteyebilir. Zira, muhatap bankanın ibraz süreleri geçtikten sonra ibraz edilen bir çeki ödeme yetkisi bulunmaktadır.

Muhatap banka, müşterisi olan düzenleyenin karşılıksızlığın yaptırımları ile maruz kalmasını önlemek amacıyla karşılığı bulunmayan bir çeki bilerek ve isteyerek de ödeyebilir. Bu durumda da hataen ödemede olduğu gibi, geçerli bir ödeme söz konusudur; çek, karşılıksız çek sayılmaz. Dolayısıyla yapılan ödeme geçerli ödemedir. Fakat muhatap banka, çek bedelinden fazla bir ödeme yaptıysa aşan kısım için hamile karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilecektir.

C. Karşılıksız Çek Düzenlemeye Bağlı Yaptırımlar

a) Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu: Hukukumuzda karşılıksız çek keşide etmek, özel bir suç olarak düzenlenmiştir. Süresinde ibraz edilen çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, 1.500 güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, hükmedilecek adli para cezası; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz (ÇekK m. 5/1). Hükmedilen adli para cezalarının ödenmemesi durumunda, bu ceza, doğrudan hapis cezasına çevrilir (ÇekK m. 11).

Uygulamada "karşılıksız çek düzenleme suçu" olarak ifade edilen bu suçtan ceza verilebilmesi için 1) karşılığı bulunmayan çekin geçerli olması, 2) çekin kanuni süreleri içinde ibraz edilmiş

olması, 3) çekin kısmen veya tamamen karşılıksız çıkması, 4) karşılıksızlık halinin tespit ettirilmiş olması ve 5) hamilin şikayette bulunması gerekir. Karşılıksız çek düzenleme suçu şikayete tabidir. Şikayet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren **3 ay** ve her halde fiilin işlendiği tarihten itibaren **1 yıl** geçmekle düşer (ÇekK m. 5/1; İİK m. 347).

Bu suça ilişkin ilişkin yargılamalarda görevli mahkeme icra (ceza) mahkemeleridir. Yetkili icra (ceza) mahkemesi ise a) çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya b) çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da c) hesap sahibinin yahut şikâyetçinin yerleşim yeri mahkemesidir (ÇekK m. 5/1). Bu suç nedeniyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz (ÇekK m. 5/10).

Karşılıksız kalan çek bedelini, ticarî temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında, a) yargılama aşamasında mahkeme tarafından davanın düşmesine, b) mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilir (ÇekK m. 6/1). Şikayetten vazgeçme halinde de aynı hükümler uygulanır (ÇekK m. 6/2).

Yaptırımın uygulanacağı kişi, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişidir. Bu kişi de çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı hukukî ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir (ÇekK m. 5/3).⁹³

b) Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı: Süresinde ibraz edilen çekin karşılıksız çıkması sebebiyle hamilin şikayeti üzerine, icra mahkemesi tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Mahkeme, eğer mevcut bir yasağın devamına karar verir (ÇekK m. 5/1). Bu yasağa kural olarak hamilin şikayeti üzerine karar verilir. Ancak, karşılıksız çek keşide etme suçundan yapılan yargılama sırasında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına re'sen de karar verilebilir. Mahkemenin bu kararlara karşı İİK m. 353 hükmü uyarınca itiraz yoluna gidilebilir (ÇekK m. 5/1).

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmedilen kişi, mahkeme kararının kendisine tebliğ edilmesinden itibaren çek düzenleyemez ve hiçbir banka tarafından da kendisine çek hesabı açılmaz. Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, buna rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇekK m. 7/6). Ayrıca, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi adına çek hesabı açan banka görevlisi de 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇekK m. 7/7). Hakkında yasağa hükmedilen kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlüdür (ÇekK m. 5/6).

Karşılıksız kalan çek bedelini, ticarî temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında yasağın kaldırılmasına karar verilir (ÇekK m. 6/1). Ayrıca, kişi, cezanın tamamen infaz edildiği tarihten itibaren 3 yıl ve her halde yasağın konulduğu tarihten itibaren 10 yıl geçtikten sonra, hükmü veren mahkemeden yasağının kaldırılmasını isteyebilir;

⁹³ Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür (ÇekK m. 5/2).

mahkemenin vereceği karara İLK m. 353 uyarınca itiraz edebilir (ÇekK m. 6/3). Kaldırma kararı kesinleşince bu karar ilgililere bildirilir ve ilan edilir (ÇekK m. 6/3).

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamazlar. Ancak, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam eder (ÇekK m. 5/1).

IX. BAŞVURMA HAKLARI

A. Genel Olarak

Bir çeki düzenleyen, ciro eden veya o çeke aval veren kişiler hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar (m. 818/1-k, 724/1). Hamil, bunların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 818/1-k, 724/2). Hamil borçlulardan yalnız birine başvurmakla, diğer borçlulara karşı haklarını kaybetmez; başvurduğu borçlunun ödeme yapmaması halinde diğer borçlulara başvurabilir (m. 818/1-k, 724/3). Ayrıca, çekten dolayı borç altına girmiş olup da çeki ödemiş bulunan herkes, kendisinden önce gelen borçlulara karşı aynı hakkı kullanabilir (m. 724/3).

Çekten dolayı borçlu bulunan kişiler sadece "başvuru borçluları" olmak üzere tek gruptur. Çekte kabul müessesesinin bulunmaması sebebiyle muhatabın borçlu sıfatı da bulunmamaktadır. Dolayısıyla, çekte "asıl borçlu" yoktur, sadece "başvuru borçluları" vardır. Başvuru borçluları ise düzenleyen, cirantalar ve bunlar lehine aval veren kişilerdir (m. 808, 818/1-k, 724/1). Başvurma hakkı kapsamında kendisine başvurulup da çek bedelini ödemiş olan kişi de kendisinden önce gelen borçlulara başvurma hakkına sahiptir (m. 818/1-l, 726).

B. Ödememe Durumunun Tespiti

a) Genel Olarak: Başvuru hakkının kullanılabilmesi için çekin zamanında ibraz edildiği ve ödemenin yapılmadığı, protesto veya buna denk bir işlem ile tespit edilmelidir. Çekin ödenmediği, sadece protesto ile değil, buna denk başka işlemlerle de tespit edilebilmektedir. Zamanında ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödememe hâli; 1) protestoyla, 2) karşılıksızdır işlemiyle veya 3) takas odasının beyanıyla tespit edilebilir:

- **Protesto:** Hamil, zamanında ibraz ettiği çekin ödenmediğini, protesto ile tespit ettirebilir (m. 808-a). Poliçede protestoya ilişkin 715 ilâ 717. maddeler ile 719 ilâ 721. maddeler çek hakkında da uygulanır (m. 818/1-i). Bu bağlamda, kanunda belirtilen şekil ve surette noterlikçe düzenlenmesi gerekir (m. 715)⁹⁴. Ödeme kısmi olarak yapılmışsa, bunun da protestoda belirtilmesi gerekir (m. 716/2).

Çeke ilişkin bir edimin birden fazla yükümlü tarafından ifasının istenmesi zorunlu ise, bu kişiler için ayrı ayrı değil, tek protesto belgesi düzenlenir (m. 719). Protestoyu düzenleyen noter çekin bir suretini protesto belgesi ile birlikte saklamakla yükümlüdür (m. 720).

Noter tarafından düzenlenen protestonun kanuna uygun olarak düzenlenmemesi veya içindeki kayıtların yanlış olması halinde protesto geçersiz olmaz; sadece noterin disiplin sorumluluğu doğar (m. 721/1-2).

⁹⁴ Protesto ayrı bir belge hâlinde düzenlenerek çeke bağlanır (m. 717/1). Protesto, poliçenin aslı ile bir sureti ibraz edilerek düzenlenmiş ise protestoyu asıl senede bağlamak yeterlidir (m. 717/2). Surete, protestonun, çekin aslına bağlanmış bulunduğu kaydolunur (m. 717/3).

- **Karşılıksızdır İşlemi:** Zamanında ibraz edilen çekin ödenmediği, muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla da tespit edilmiş olur (m. 808-a). Muhatap bankanın bu işlemine "karşılıksızdır işlemi" denildiğini ve bu işlemin ancak hamilin talep etmesi halinde yapılacağını yukarıda ifade etmiştik. Dolayısıyla, hamil, ödemenin yapılmaması halinde protesto çekmek yerine, muhatap bankadan karşılıksızdır işlemi yapmasını isteyebilir ve bu işleme dayanarak başvurma haklarını kullanabilir.
- **Takas Odasının Beyanı:** Çekin bir takas odasına ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçer (TTK m. 798). Çekin ödenmesi için takas odasına ibraz edilip de ödenmemesi halinde, ödememe durumu, takas odasının tarihli bir beyanı ile de tespit edilmiş olur (m. 808-c).

b) Protesto veya Buna Denk Belirlemenin Süresi: Protesto veya buna denk olan belirleme, ibraz süresinin geçmesinden önce yapılmalıdır (m. 809/1). İbraz, sürenin son gününde yapılırsa, protesto veya buna denk belirleme, izleyen iş gününde de yapılabilir (m. 809/2). Dikkat edilmelidir ki, sürenin bir iş günü daha uzaması, sadece ibraz süresinin son günü yapılan ibrazlar bakımından geçerlidir. Örneğin, hamil çeki ibraz süresinin son günü olan Cuma günü ibraz etmişse, protesto veya buna denk belirleme, onu takip eden pazartesi günü de yapılabilir. Protesto veya buna denk belirleme süresinde yapılmazsa, hamil başvurma hakkını kullanamaz.

c) Protesto veya Buna Denk Belirlemenin Gerekli Olmadığı Haller: Aşağıdaki hallerde, hamil, başvurma hakkını protesto veya buna denk belirleme yapılmaksızın da kullanabilir:

- **Protesto veya Buna Denk Belirlemeden Muafiyet Kaydı:** Poliçede protestodan muafiyet kaydına ilişkin 722. madde, çek hakkında da uygulanır (m. 818/1-i). Bu bağlamda, düzenleyenin, cirantanın veya aval veren kişinin, senet üzerine "gidersiz", "protestosuz", "franko" kayıtlarını ya da bunlara eş anlamlı diğer herhangi bir ibareyi yazıp imzalaması halinde, hamil, ödememe durumunun protesto çekmeksizin veya buna denk belirleme yapılmaksızın da başvurma hakkını kullanabilir (m. 722/1).

Bu kayıt düzenleyen tarafından yazılmış ise, çekten dolayı borç altına girmiş olanların hepsi hakkında geçerli olur; bir ciranta veya aval veren kişi tarafından yazıldığı takdirde, hüküm yalnız ona uygulanır, yani protesto çekmeden veya denk belirleme işlemi yapılmadan sadece ona başvurulabilir (m. 722/3). Örneğin, lehtarın muafiyet kaydı koyarak C1'e devrettiği çekin C1 tarafından C2'ye, C2 tarafından da H'ye devredildiğini, H'nin süresinde muhataptan ödeme talep etmesine rağmen muhatapın karşılıksızlık sebebiyle ödeme yapmadığını varsaydığımızda; H, protesto çekmeden veya buna denk işlem yapılmadan sadece lehtara başvurabilir, diğer kişilere başvururken ödememe durumunu protesto veya buna denk bir işlem ile tespit ettirmesi zorunludur. Eğer bu kaydı düzenleyen koymuş olsaydı, hamil, diğer kişilere de protestoya veya buna denk bir işleme gerek olmadan başvurabilirdi.

Düzenleyen tarafından yazılan kayda rağmen hamil yine de protesto çekerse giderler kendisine ait olur (m. 722/3). Kayıt bir ciranta veya aval veren kişi tarafından konduğu takdirde, bu kayda rağmen çekilmiş olan bir protestonun gerektirdiği giderleri, çekten dolayı borç altına girenlerin hepsi tazminle yükümlüdür (m. 722/4).

Protestodan muafiyet kaydı, hamili, çeki süresinde ibraz etmek ve gereken ihbarları yapmak yükümlülüklerinden kurtarmaz. Sürelere uyulmadığını ispat etmek, bunu hamile karşı ileri süren kişiye düşer (m. 722/2).

- **15 Günü Aşan Mücbir Sebepler:** Kanunen belirli olan süreler içinde çekin ibrazı veya protesto edilmesi veya buna denk bir belirlemenin yapılması, bir devletin mevzuatı veya herhangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir engel (örneğin savaş, olağanüstü hal, deprem, sel, salgın hastalık vs.) nedeniyle gerçekleştirilememişse, bu işlemler için belirli olan süreler uzar (m. 811/1). Mücbir sebebin ortadan kalkmasından sonra hamil, çeki gecikmeksizin ödeme amacıyla ibraz etmek ve gereğinde protesto veya buna eş bir belirlemeyi yaptırmak zorundadır (m. 811/3). Fakat, mücbir sebep, ibraz süresinin bitiminden önce olmak şartıyla, hamilin bu sebebi kendinden önce gelen borçluya ihbar ettiği günden itibaren 15 günden fazla devam ederse, çekin ibrazına ve protesto çekilmesine veya buna eş değerde bir belirlemeye gerek kalmaksızın başvurma hakkı kullanılabilir (m. 811/4). Hatırlanacağı üzere bu süre poliçe ve bonoda 30 gündü (m. 731).

Hamil, mücbir sebebi gecikmeksizin kendi cirantasına ihbar etmeye ve bu ihbarı çeke veya alonja kaydedip, bunun altına, yerini ve tarihini yazarak imzalamakla zorunludur. Bunun dışında 723. maddede düzenlenen genel ihbar hükümleri uygulanır (m. 811/2).

Hamilin veya çeki ibraz etmekle, protesto çekmekle ya da aynı nitelikte bir belirlemeyi yaptırmakla görevlendirdiği kişinin, sadece kendileriyle ilgili olgular mücbir sebep sayılmaz (m. 811/5). Bu bağlamda, hamilin hastalanması, cenazesinin olması, trafik kazası yapması, birden fazla noter bulunan bir yerde noterin ölmesi, hastalanması veya meslekten yasaklanması gibi haller mücbir sebep olarak kabul edilemez.

C. İhbar Zorunluluğu

Poliçede ihbara ilişkin 723. madde, çek hakkında da uygulanır (m. 818/1-j). Bu bağlamda, hamil, çekin ödenmediğini, kendi cirantasına ve düzenleyene ihbar etmek zorundadır. Hamil bu ihbarı, protesto veya denk belirlemenin yapıldığı günü izleyen, muafiyet kaydı varsa ibraz gününü izleyen **4 iş günü** içinde yapmak zorundadır (m. 723/1). Ayrıca her ciranta da aldığı ihbarı, bunları aldığı günü izleyen **2 iş günü** içinde önceki ihbarları yapan kişilerin adlarını ve adreslerini de göstermek suretiyle, kendi cirantasına ihbar eder. Düzenleyene varıncaya kadar bu sıra dâhilinde hareket edilir. Süreler önceki ihbarın alındığı tarihten itibaren işlemeye başlar (m. 723/2). İhbarı yapmakla yükümlü olan kişi bunu süresinde yaptığını ispat etmelidir (m. 723/6).

Çekte imzası bulunan bir kişiye ihbarda bulunulduğu takdirde, kendisine aval veren kişiye de aynı süre içinde bu ihbarın yapılması gerekir (m. 723/3).

Belirtilen süreler içinde ihbarname göndermeyen kişi başvurma hakkını kaybetmez; sadece ihmalden doğan zarardan sorumlu olur. Ancak, bu zarara ilişkin tazminat borcu çek bedeliyle sınırlıdır (m. 723/7).

İhbarı yapacak olan kişi bunu noter aracılığıyla veya sadece çekin iadesi yoluyla yapabilir (m. 723/5). İhbarın, ispat kolaylığı açısından noter aracılığıyla yapılması daha sağlıklıdır.

İhbar, cirantanın çek üzerinde yazılı olan adresine yapılır. Adres hiç yazılı değilse veya okunamıyorsa, ihbarın ondan önceki cirantaya yapılması yeterlidir (m. 723/4).

D. Başvurma Hakkının Kapsamı

a) Hamilin Başvurma Hakkının Kapsamı: Hamil başvurma yoluyla, başvurma borçlularından şunları isteyebilir:

- **Çek Bedeli:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, başvuru borçlularından, çekin ödenmemiş olan bedelini isteyebilir (m. 810/1-a). Çekte öngörülen herhangi bir faiz şartı yazılmamış sayılır (m. 786). Burada ifade edilen faiz, anapara faizidir. Dolayısıyla, çekte hamilin başvurma hakkı kapsamında anapara faizi yoktur.
- **Temerrüt Faizi:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, başvuru borçlularından, ödenmeyen tutar üzerine ibraz gününden itibaren işleyecek faizi, yani temerrüt faizi de isteyebilir (m. 810/1-b)⁹⁵. Temerrüt faizinin istenebilmesi için bunun çek üzerine yazılmış olması gerekmez.
- **Giderler:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, başvuru borçlularından, protestonun veya buna denk olan belirlemenin ve gönderilen ihbarnamelerin giderleri ile diğer giderleri de isteyebilir (m. 810/1-c).
- **Komisyon Ücreti:** Hamil, başvurma hakkı kapsamında, çek bedelinin **binde üçünü (3‰)** aşmamak üzere komisyon ücretini de isteyebilir (m. 810/1-d).

*Kanun koyucu, başvurma hakkının kapsamına giren bu dört kaleme ek olarak, hamilin, çekin karşılıksız çıkması sebebiyle düzenleyenden "**çek tazminatı**" adı verilen bir tazminat da talep edebileceğini düzenlemiştir. Muhatap nezdinde karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan bir çek düzenleyen kişi, çekin karşılıksız kalan bedelinin **yüzde onunu (%10)** ödemekle yükümlü olduktan başka, hamilin bu yüzden uğradığı zararı da tazmin etmekle yükümlüdür (m. 783/3). Çek tazminatı, karşılıksız çek düzenlemenin bir yaptırımı olduğu için, bütün başvuru borçlularından değil, sadece düzenleyenden talep edilebilir.*

b) Ödeyen Kişinin Başvurma Hakkının Kapsamı: Çekten dolayı borç altına girmiş olup da çeki ödemiş bulunan herkes, kendisinden önce gelen borçluların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına ya da hepsine birden başvurabilir (m. 818/1-k, 724/2-3). Poliçede ödeme yapan kişinin başvurma hakkına ilişkin 726. madde, çek hakkında da uygulanır (m. 818/1-l). Bu bağlamda, başvurma hakkı kapsamında kendisine başvurulup da ödeme yapmış olan kişinin başvurma hakkının kapsamında şunlar yer alır:

- **Ödediği Tutarın Tamamı:** Başvurma hakkı kapsamında kendisine başvurulup da ödeme yapan kişi, kendisine başvuran kişiye ödediği tutarın tamamını kendisinden önce gelen borçlulardan talep edebilir (m. 726/1-a).
- **Temerrüt Faizi:** Ödeyen kişi, ödeme tarihinden itibaren, ödediği tutar üzerinden hesap edilecek temerrüt faizini kendisinden önce gelen borçlulardan isteyebilir (m. 726/1-b). Görüldüğü üzere, burada bir bileşik faiz uygulaması söz konusudur⁹⁶.

⁹⁵ Temerrüt faizinin hangi oranda işleyeceği çek üzerinde gösterilmiş olabilir. Başka bir oran belirtilmemişse, temerrüt faizi, yıllık %9 üzerinden hesap edilir. Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, bu orandan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir (3095 sayılı K. m. 2/2).

⁹⁶ Zira, ödeyen kişi, kendisine başvuran kişiye zaten bir faiz ödemesi yapmakta, ödediği bu faizi de kendisinden önce gelen kişilerden isterken yine faizli olarak istemekte ve böylece faize faiz uygulamaktadır. Bilindiği üzere, bileşik faiz hukukumuzda kural olarak yasaktır. Bu yasağın istisnalarından biri de burada karşımıza çıkmaktadır.

- **Giderler:** Ödeyen kişi, yaptığı giderleri de kendisinden önce gelen borçlulardan isteyebilir (m. 726/1-c).
- **Komisyon Ücreti:** Ödeyen kişi, çek bedelinin **binde ikisini (2%)** aşmamak üzere komisyon ücretini de kendisinden önce gelen borçlulardan isteyebilir (m. 725/1-d).

E. Makbuz Verilmesi

Poliçede makbuz verilmesine ilişkin 727. madde, çek hakkında da uygulanır (m. 818/1-l). Bu bağlamda, kendisine başvuru veya başvurulması mümkün olan borçlu, başvuru konusu olan bedeli ödeyince, çek ve protesto belgesinin ayrıca doldurulacak bir makbuz ile birlikte kendisine verilmesini istemek hakkını haizdir (m. 727/1). Çeki ödemiş olan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirolarını çizebilir (m. 727/2).

Çekin kısmen ödenmesi halinde, çek bedelinin ödenmeyen kısmını ödeyen kişi, ödemenin çek üzerine yazılmasını ve kendisine bu hususta bir makbuz verilmesini isteyebilir. Bundan başka, onun sonradan diğerlerine karşı başvuru haklarını kullanabilmesi için, hamil ona çekin ve protestonun onaylı birer suretini vermek zorundadır (m. 727/2).

F. Çekte Zamanaşımı

Hatırlanacağı üzere, poliçede 6 ay, 1 yıl ve 3 yıl gibi farklı zamanaşımı süreleri öngörülmüştü. Kanun koyucu, çekten doğan istemlerin kullanılması bakımından sadece tek bir zamanaşımı süresi öngörmüştür. Çekten doğan istemler, kim tarafından kime karşı kullanılırsa kullanılsın 3 yıllık zamanaşımı süresine tabidir. İstem kim tarafından kime karşı kullanıldığı, sürenin başlangıcının tespit edilmesi bakımından önem arz eder:

- **Hamilin İleri Süreceği İstemler:** Hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvuru hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 814/1).
- **Bir Başvuru Borçlusunun Diğer Başvuru Borçlularına Karşı İleri Süreceği İstemler:** Çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvuru hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 814/2).

Aval veren kişi kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olduğundan (702/1), avaliste karşı ileri sürülecek istemler de lehine aval verilen kişi bakımından geçerli olan zamanaşımına tabidir. Örneğin, hamilin düzenleyen lehine aval veren kişiye karşı ileri süreceği istemler de ibraz süresinin bitiminden itibaren 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Zamanaşımı süreleri, sözleşme ile değiştirilemez (m. 6). Poliçede zamanaşımının kesilmesine ilişkin 750 ve 751. maddeler, çek hakkında da uygulanır (m. 818/1-p). Bu bağlamda, zamanaşımı; 1) dava açılması, 2) takip talebinde bulunulması⁹⁷, 3) davanın ihbar edilmesi veya 4) alacağın iflas masasına bildirilmesiyle kesilir (m. 750). Zamanaşımını kesen sebepler bunlarla sınırlıdır. Zamanaşımı

⁹⁷ Hükümde "takip talebinde bulunulması" ifadesi kullanılmış olsa da, Yargıtaya göre, icra takibinin devamını sağlamaya yönelik talepler de zamanaşımını keser. Dolayısıyla, takip talebinde bulunulmasıyla kesilen ve yeniden işlemeye başlayan zamanaşımı, icra takibinin devamını sağlamaya yönelik her bir taleple (örneğin haciz talebiyle, satış talebiyle vs.) tekrar kesilir. Bkz. Yargıtay 12. HD, 07.02.2023, 7881/652.

kesilince, süresi aynı olan yeni bir zamanaşımı işlemeye başlar (m. 751/2). Zamanaşımını kesen işlem, kimin hakkında meydana gelmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder (m. 751/1).⁹⁸

X. HAMİLİN BAŞVURMA HAKKI DIŞINDA SAHİP OLDUĞU DİĞER İMKANLAR

Kanun koyucu, zamanaşımın dolması yahut ibraz ve protesto veya buna denk belirlemenin yapılmamış olması sebebiyle çekten doğan haklarını yitiren hamile, alacağını tahsil edebilmesi için bazı alternatif imkanlar tanımıştır. Her ne kadar hamil, alacağını, çeke ilişkin hükümlerden yararlanmak suretiyle elde etme imkanını kaybetmiş olsa da, belirli şartlar dahilinde, 1) temel ilişkiye dayanmak, 2) sebepsiz zenginleşme davası açmak ve 3) karşılığın devri yapmak suretiyle tahsil edebilme imkanına sahiptir. Daha önce poliçe kısmında bu hususlara ilişkin yaptığımız açıklamalar, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, çek hakkında da uygulanacaktır (m. 818/1-m,n).

XI. ÖZEL ÇEK TÜRLERİ

A. Çizgili Çek

Kanun koyucu, çeke kanunda öngörülen şartlara uygun şekilde çizgi çekilmesi suretiyle muhatabın ödeme yapacağı kişilerin sınırlandırılmasına ve böylece –özellikle hamiline yazılı çekler bakımından- çekin çalınma veya kaybolma durumlarında hak sahibi olmayan kişilerce tahsil edilme rizikosunun engellenmesine imkan tanımıştır.

Bir çekin düzenleyeni veya hamili onu çizebilir (m. 803/1). Çekin çizilmesi, çekin ön yüzüne birbirine paralel iki çizgi çekilerek yapılır (m. 803/2). Uygulamada genellikle bu çizgiler, sol alt köşeden sağ üst köşeye doğru çekilmektedir. Ayrıca uygulamada çizgili çekler genelde basılı şekilde oluşturulmaktadır; fakat el ile veya mekanik bir vasıta ile çizilen çizgilerle de oluşturulabilir. Çeki çizme yetkisi, düzenleyen ve hamile tanınmıştır (m. 803/1).

Çek, genel veya özel olarak çizilebilir (m. 803/2):

- **Genel Çizgili Çek:** İki çizgi arasına hiçbir ibare konmamış veya “banka” kelimesi veya buna benzer bir ibare konmuş ise çek, genel olarak çizilmiş demektir (m. 803/4). Genel olarak çizilen çeke “genel çizgili çek” denir. Genel çizgili çekte çizgiler arasında özel olarak bir bankanın ismi yazmaz; ya hiçbir şey yazmaz ya da genel olarak “banka” veya buna benzer bir ibare yazar. Genel çizgili çek, muhatap tarafından ancak bir bankaya veya muhatap bankanın bir müşterisine ödenebilir (m. 804/1).
- **Özel Çizgili Çek:** İki çizgi arasına belirli bir bankanın ticaret unvanı yazılmış ise çek, özel olarak çizilmiş demektir (m. 803/4). Özel olarak çizilen çeke “özel çizgili çek” denir. Özel çizgili çek, muhatap tarafından ancak çizgiler arasında ticaret unvanı gösterilen bankaya veya bu banka muhatap ise onun müşterisine ödenebilir (m. 804/2). Örneğin, muhatap bankanın “ABC Bank” olduğunu varsaydığımızda, çizgiler arasına “XYZ Bank” yazılmışsa, bu çek muhatap tarafından ancak XYZ Bank’a ödenebilir; eğer çizgiler arasında muhatap banka olan “ABC Bank” yazılmışsa, bu çek muhatap tarafından ancak ABC Bank’ın müşterilerine ödenebilir. Fakat, ticaret unvanı gösterilen banka, bedelin tahsili işini vekaleten diğer bir bankaya (tahsil bankasına) bırakabilir (m. 804/2).

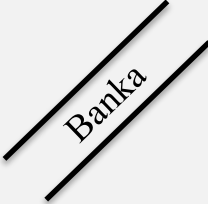

⁹⁸ TTK’da zamanaşımı sürelerinin durması hakkında bir hüküm yer almamaktadır. Öğreti ve Yargıtay tarafından, Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan durma sebeplerinin poliçeler ve dolayısıyla çekler bakımından da uygulanması gerektiği kabul edilmiştir.

Özel çizgili çekte, çizgiler arasında ticaret unvanı belirtilen bankanın herhangi bir şubesi belirtilmemişse, ödeme o bankanın herhangi bir şubesine yapılabilir. Fakat, o bankanın bir şubesi de özel olarak belirtilmişse, ödeme sadece o şubeye yapılabilir.

Çek üzerinde birden fazla özel çizgi bulunabilir. Fakat, çek, birden fazla özel olarak çizilmiş ise, muhatapın bu çeki ödeyebilmesi için çekin ikiden fazla çizilmemiş olması ve çizgilerden birinin, çekin bir takas odası tarafından tahsil edilebilmesi amacı ile yapılmış olması şarttır (m. 804/4). Dolayısıyla, bir çek, biri takas odası olmak üzere en fazla iki kişi tarafından tahsil edilebilmek üzere çizilebilir.

Çizgili çeklere ilişkin hükümlere aykırı hareket eden muhatap banka veya tahsil bankası, çek bedelini aşmamak üzere, oluşan zarardan sorumlu olur (m. 804/5). Muhatap bankanın veya tahsil bankasının bu sorumluluğu, kusursuz sorumluluktur.

Bir banka, çizgili çeki, ancak müşterilerinden veya diğer bir bankadan iktisap edebilir. Aynı şekilde onu, sözü geçen kişilerden başkaları hesabına tahsil edemez, dolayısıyla banka, çizgili çeki ancak tahsil cirosu ile devralabilir (m. 804/3).

Genel Çizgili Çek Örneği	
ABC BANK ABC BANK A.Ş. 5838 Kayseri Şubesi	
Düzenleme Yeri : Düzenleme Tarihi :	
Bu çek karşılığında emrine yalnız TL Kr ödeyiniz.	
V.K. No : Çek No : IBAN No : TR..... Seri No :	
Keşideci : İmza :	
<i>Bu çek, bir bankaya veya muhatap bankanın (ABC Bank'ın) kendi müşterilerine ödenir.</i>	
Özel Çizgili Çek Örneği	
ABC BANK ABC BANK A.Ş. 5838 Kayseri Şubesi	
Düzenleme Yeri : Düzenleme Tarihi :	
Bu çek karşılığında emrine yalnız TL Kr ödeyiniz.	
V.K. No : Çek No : IBAN No : TR..... Seri No :	
Keşideci : İmza :	
<i>Bu çek, yalnızca XYZ Bank'a ödenebilir. Eğer çizgiler arasında muhatap bankanın (ABC Bank) ticaret unvanı yazıyor olsaydı bu çek yalnızca ABC Bank'ın müşterilerine ödenebilirdi.</i>	

Çizgilerin veya zikredilen bankanın ticaret unvanının silinmesi hükümsüz sayılır (m. 803/6). Dolayısıyla, bir çek, üzerine çizgi çekmek suretiyle genel veya özel çizgili çek haline getirilmişse, çizgilerin çizilmesi suretiyle artık bundan dönülemez. Keza, çizgiler arasında özel olarak bir bankanın ticaret unvanı yazılmışsa, bunun çizilmesi de mümkün değildir. Bu sebeple, genel çizgi özel çizgiye dönüştürülebilir, fakat özel çizgi genel çizgiye dönüştürülemez (m. 803/5). Örneğin, çizgiler arasında hiçbir ibare yazmıyorsa genel çizgili çekten söz edileceği için, daha sonradan bu çizgiler arasında özel olarak bir bankanın ticaret unvanının yazılması ve dolayısıyla genel çizgili çekin özel çizgili çekerle dönüştürülmesi mümkündür. Fakat, çizgiler arasında bir bankanın ticaret unvanı yazıyorsa bunun çizilerek çekin genel çizgili çekerle dönüştürülmesi mümkün değildir. Örneğin, çizgiler arasında "Vakıfbank A.Ş." yazdıktan sonra bu ibarenin çizilmesi hükümsüz sayılır. Dolayısıyla, çek, özel çizgili çek vasfını korumaya devam eder.

B. Mahsup Çeki (Hesaba Geçirilmek Üzere Düzenlenen Çek)

Bilindiği üzere, çek, kural olarak nakden ödenir. Daha önce kısaca değindiğimiz üzere, kanun koyucu, düzenleyene ve hamile, çekin üzerine koyacakları bir kayıtle çekin nakden ödenmesini önleme yetkisi tanımıştır. Bunun amacı, çekin nakden ödenmesini önlemek suretiyle, çekin çalınma veya kaybolma gibi durumlarda hak sahibi olmayan kişiler tarafından tahsil edilmesi riskinin önüne geçmektir.

Bir çekin düzenleyeni veya hamili çekin ön yüzüne "hesaba geçirilecektir" kaydını veya buna benzer bir ibareyi yazarak çekin nakden ödenmesini önleyebilir. Bu takdirde çek, muhatap tarafından nakden ödenemez; ancak hesaba alacak kaydı, takas, hesap nakli suretiyle kayden ödenebilir. Bu kayıtlar ödeme yerine geçer (m. 805/1). Bu şekilde hesaba geçirilmek üzere düzenlenen çekerle uygulamada "mahsup çeki" de denilmektedir. Mahsup çekine ilişkin kayıt, ancak düzenleyen veya hamil tarafından konulabilir.

Çekin hesaba geçirilmek üzere düzenlenmesi halinde muhatap banka, çek bedelini nakden ödeyemez. Fakat yine de yapılan ödeme geçerli bir ödemedir. Hesaba geçirilecektir kaydına uymayıp ödemeyi nakden yapan muhatap, çek bedelini aşmamak üzere, zarardan sorumlu olur (m. 805/3). Muhatap bankanın bu zarardan sorumluluğunun doğması için kusurlu olması gerekmez. Yani muhatap bankanın bu sorumluluğu kusursuz sorumluluktur.

Mahsup çekinde "hesaba geçirilecektir" kaydının çizilmesi geçersizdir (m. 805/2)⁹⁹. Bu hükme aykırı hareket eden muhatap banka, çekin bedelini aşmamak üzere, zarardan -kusursuz olsa bile- sorumludur. Çek bedelini aşmamak üzere bir sorumluluk yükletilse de muhatap banka, faiz ve münzam zararlardan da sorumludur.

Kanun koyucu, bazı durumlarda mahsup çekinin de nakden ödenmesinin istenebileceğini düzenlemiştir (istisnanın istisnası): Hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin hamili, muhatapın a) iflas etmesi veya b) bir ilamla ispatlanmamış olsa bile ödemelerini tatil etmesi ya da c) aleyhine yapılan herhangi bir icra takibinin semeresiz kalması halinde, çek bedelinin nakden ödenmesini muhataptan isteyebilir ve aksi halde başvurma hakkını kullanabilir (m. 806).

⁹⁹ Bu kaydın çizilmesi durumunda senet geçerli olup kayıt geçersiz olurken, kaydın silinmesi halinde ise tahrifat söz konusu olacağı için senet geçersiz olur.

Hesaba geçirilmek üzere düzenlenen bir çekin hamili; a) muhatabın çek bedelini kayıtsız ve şartsız bir alacak olarak hesaba geçirmekten kaçınması veya b) bu çekin hamilin borçlarına mahsup edilme kabiliyetinin bulunmadığının ödeme yerindeki takas odası tarafından beyan edilmesi halinde de –bu hususu tespit ettirmek kaydıyla- başvurma haklarını kullanabilir (m. 807).

C. Teyitli (Blokeli) Çek

Uygulamada, "teyitli çek" adı verilen bir çek türü geliştirilmiştir. Kanunda düzenlemesi bulunmayan teyitli çek, çekin karşılığının bulunup bulunmadığından şüphe eden hamile bir güvence sağlamak için oluşturulan bir çek türüdür. Teyit, muhatap bankanın çekin karşılığının bulunduğunu çek üzerinde beyan etmesidir. "Karşılığı vardır", "teyit edilmiştir", "blokedir" veya "karşılığı hamilin emrindedir" gibi bir kayıt muhatap banka tarafından çekin ön yüzüne veya arka yüzüne yazılır ve yetkililerce imzalanır. Böylece muhatap banka, çekin bir karşılığının olduğunu ve çek bedelini ibraz süresi içerisinde ödemeye hazır olduğunu beyan etmiş olur. Bu yönüyle teyit beyanı, kabule benzer. Fakat teyit beyanı, muhatap bankayı borçlu konumuna getirmez. Teyitli çek karşılıksız çıkarsa, muhatap bankanın kambiyo hukuku çerçevesinde değil, genel hükümler çerçevesinde bir sorumluluğu söz konusu olur.¹⁰⁰

Muhataap banka, çekin karşılığının mevcut olduğunu teyit etmekle yetinmez, teyitli çekin karşılığını hamil lehine bloke edip ayrı bir hesaba alır. Böylece muhatap banka, ibraz süresi boyunca düzenleyenin bu karşılık üzerinde tasarrufta bulunabilmesini ve bu karşılığın düzenleyenin alacaklıları tarafından haczettirilmesini önlemiş olur. Teyitli çeke, karşılığın banka tarafından bloke edilmesi sebebiyle "blokeli çek" de denilmektedir.

Teyitli çekin sağladığı güvence süresiz değildir. Hesaptaki para, muhatap banka tarafından ibraz süresi boyunca bloke edilir. İbraz süresinin sona ermesiyle birlikte hesaptaki karşılık üzerindeki bloke kalkar.

D. Garantili Çek

Uygulamada "garantili çek" adı verilen bir çek türü daha geliştirilmiştir. Kanunda düzenlemesi olmayan garantili çek, muhatap bankanın, çek hesabında yeterli karşılık bulunmasa bile çek bedelini ödemeyi taahhüt ettiği çek türüdür. Bu taahhüt, bizzat çek üzerine yazılmak suretiyle verilebileceği gibi, çek dışında ayrı bir belge üzerine yazılmak suretiyle de verilebilir. Muhatap bankanın garanti beyanı, kabule benzer. Fakat muhatap bankanın sorumluluğu, kambiyo hukuku değil, genel hükümler çerçevesinde bir sorumluluktur.¹⁰¹ Garantili çeke uygulamada "mavi çek", "prestij çek", "gold çek" ve "garanti çeki" de denilmektedir. Garantili çekin hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır.

Garantili çek, muhatap ile düzenleyen arasındaki çek anlaşmasıyla oluşturulur. Muhatap bankanın karşılıksız çıkan çekten ne kadar miktarla sorumlu olacağı bu anlaşmayla belirlenir. Daha önce ele aldığımız üzere, muhatap banka, karşılığın tamamen veya kısmen bulunmaması halinde, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için belirli bir miktarı kanunen ödemekle yükümlüdür (ÇekK m. 3/3). Bankanın bu yükümlülüğü, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdî kredi sözleşmesi hükmündedir (ÇekK m.

¹⁰⁰ Günümüzde karekod sisteminin uygulanıyor olmasından dolayı, teyitli çek uygulaması önemini kaybetmiştir.

¹⁰¹ Günümüzde karekod sisteminin uygulanıyor olmasından dolayı, garantili çek uygulaması önemini kaybetmiştir.

3/3). Dolayısıyla, çek anlaşmasında bir hüküm bulunmasa bile, muhatap bankanın karşılıksız çıkan çek için kanunen belirli bir miktar ödeme yükümlülüğü de garantili çekin özel bir görünümüdür.

E. Vizeli Çek

Yine uygulamada "vizeli çek" adı verilen bir çek türü daha geliştirilmiştir. Kanunda düzenlemesi bulunmayan vizeli çek, muhatap bankanın çekin düzenlendiği esnada çek hesabında yeterli karşılığın bulunduğunu beyan etmesidir. Muhatap bankanın bu beyanına "vize" denilmektedir. Vizeli çekin teyitli (bloke) çekten farkı, karşılığın muhatap banka tarafından bloke edilmemesidir. Dolayısıyla, vizeli çekte düzenleyen, çek hesabındaki karşılık üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir ve bu karşılık düzenleyenin alacakları tarafından rehnedilebilir veya haczedilebilir. Burada muhatap bankanın "vize" adı verilen beyanı, herhangi bir sorumluluk üstlenmek amacıyla değil, sadece bilgilendirme amacıyla yapılan bir beyandır.

XII. ÇEKE UYGULANACAK POLİÇE HÜKÜMLERİ

İlgili kısımlarda detaylıca ele aldığımız üzere, poliçelere ilişkin bazı hükümler, niteliğine aykırı düşmedikçe çekler hakkında da geçerlidir (m. 818/1). Çekler hakkında da uygulanacak poliçe hükümlerinin hangileri olduğu 818. maddede sayılmıştır. Örneğin, adresli ve ikametgahlı poliçeler hakkındaki 673. madde, ciro hakkındaki 683 ilâ 685. maddeler, avalin şekil ve hükümleri hakkındaki 701 ve 702. maddeler, protestoya ilişkin 715 ilâ 717 ve 829 ilâ 721. maddeler ile protestodan muafiyet kaydına ilişkin 722. madde, poliçe borçlularının müteselsil sorumluluğuna ilişkin 724. madde, sebepsiz zenginleşmeden doğan haklara ilişkin 732. madde, karşılığın devrine ilişkin 733. madde, açık poliçeye ilişkin 677 ilâ 680. maddeler, zamanaşımının kesilmesine ilişkin 750 ve 751. maddeler, iptal hakkındaki 757 ilâ 763. maddelerle 764. maddenin birinci fıkrası ile kanun ihtilaflarına ilişkin 766, 768 ve 769. maddeler, çekler hakkında da uygulanır.

XIII. ÇEKE BENZEYEN SENETLER

Yolcu taşımacılığı ve posta hizmetlerinde kullanılan bazı senetler, niteliği itibarıyla çeke benzemektedir. Bu sebeple bu senetlerin isminde "çek" ifadesi yer almaktadır. Her ne kadar çeklere benzetilse ve isimlerinde "çek" ifadesi yer alsada bu senetlerin TTK anlamında çek niteliğinde ve hatta kıymetli evrak niteliğinde olup olmadığı öğretilerde tartışmalıdır. Genel kabul, bu senetlerin çek ve hatta kıymetli evrak niteliğinde olmadığı yönündedir. Kıymetli evrak niteliğinde kabul edilmeyen ancak çeklere benzetilen bu senetlere kısaca değinmekte fayda görüyoruz:

- **Yolcu (Seheyat) Çekleri:** Yolculuk çekleri, yolculuk sırasında paranın kaybedilmesi, yanlış sayılması, çalınması gibi riskler sebebiyle nakit para taşımak istemeyenlere kolaylık sağlamak ve senet hamilinin seyahat ettiği yerlerde oluşacak nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla düzenlenen senetlerdir. Bu senetler aracılığıyla, yolculuğa çıkacak kişiler, bir bankadan bedelini peşin ödemek suretiyle yolcu çeki satın alarak, seyahat ettiği yerlerde ihtiyaç duymaları halinde bu senedi söz konusu bankanın herhangi bir şubesine ibraz edip senet bedelini tahsil etme ve böylece nakit ihtiyacını karşılama imkanı bulmaktadır. Bu senetler mutlaka bankalar tarafından düzenlenir ve düzenleyen ile muhatap aynı bankadır. Bu senetlerin ciro edilebilirlik özelliklerinin bulunmadığı kabul edilmektedir.

- **Yolculuk Posta Çekleri:** Posta Çekleri ve Yolculuk Posta Çekleri Tüzüğü'ne göre, yolculuk posta çekleri, PTT merkezlerinde para ile değiştirilmek üzere, PTT tarafından çıkarılan ve belirli değerleri taşıyan belgelerdir (m. 35). Yine yolculuk çekleri ile aynı amaçlarla düzenlenen yolculuk posta çeklerinin düzenleyeni ve muhatabı PTT'dir¹⁰². Yolculuk çeklerinin geçerlik süresi, iki aydan az olmamak üzere, PTT tarafından belirlenir (m. 38). Kullanılmıyan yolculuk çekleri, sahiplerinin başvurması üzerine, düzenlendiklerinin ertesi gününden başlayarak üç yıl içinde, üzerlerinde yazılı değerleri ödemek suretiyle PTT'ce geri alınır (m. 40).
- **Posta Çekleri:** Posta Çekleri ve Yolculuk Posta Çekleri Tüzüğü'ne göre, posta çeki, bir hesap sahibi tarafından, bir miktar paranın hesabına borç kaydı suretiyle, kendisine veya üçüncü bir kişiye ödenmesi veyahutta üçüncü kişinin hesabına alacak kaydedilmesi hususunda, posta çek merkezine verilen yazılı emirdir (m. 3). Posta çekleri işlemleri, PTT nin işletme organı olarak kurulan "posta çekleri merkezleri" tarafından yürütülür (m. 4). Hesap sahibi, çek merkezi üzerine posta çeki düzenleyip bunu çek merkezine vermekte, çek merkezi de hesap sahibinin borçlu bulunduğu lehtara ödeme yapmakta ve böylece hesap sahibi ödemelerini posta çeki merkezleri aracılığıyla yapma imkanı bulmaktadır¹⁰³. Posta çeki üzerine atılacak imzaların elle atılması zorunludur (m. 20/2). Posta çekleri ciro edilemez (m. 19).

¹⁰² Yolculuk çekleri, PTT tarafından karneler halinde çıkarılır ve üzerlerinde yazılı değerleri ile karne bedelleri para olarak alınmak veya alıcısının çek hesabına borç kaydedilmek suretiyle isteyenlere verilir (m. 36). Yolculuk posta çekleri üzerindeki imzaların elle atılması zorunludur (m. 37/2). Yolculuk çekleri, PTT merkezlerince; üzerlerinde adı ve tatbik imzası bulunan kimse tarafından altı imzalanmış olmak şartıyla, getirene ödenir (m. 39).

¹⁰³ Çek hesabı üzerinden yapılacak tasarruflar, hesap sahibinin-teminat parası hariç-hesaptaki alacağı miktarını aşamaz (m.15). Çek hesabı sahibi, hesabındaki alacağını-teminat parası hariç her zaman çekebilir (m. 16).

§8. TTK'DA DÜZENLENEN DİĞER KIYMETLİ EVRAK TÜRLERİ

I. EMTİA SENETLERİ

A. Genel Olarak

Emtia senetleri, mala ilişkin bir aynı hakkı temsil eden, malın mülkiyetinin devri, mal üzerinde rehin hakkı kurulması veya malın tevdi edilen yerden alınabilmesi imkanı sağlayan, ciro su kabil kıymetli evraktır. Belli başlı emtia senetleri; makbuz senedi ve varant ile konişmentodur.

B. Makbuz Senedi ve Varant

a) Genel Olarak: Bir emtia senedi olan makbuz senedi ve varant, Türk Ticaret Kanunu'nun 832 ilâ 849. maddelerinde düzenlenmiştir. Her ne kadar iki ayrı senetmiş gibi görünse de makbuz senedi ve varant birbirine bitişik iki senetten oluşan tek senettir. Makbuz senedi, varant ile birlikte düzenlenebileceği gibi tek başına da düzenlenebilir. Makbuz senedi, malın mülkiyet hakkını temsil ederken, varant ise mal üzerindeki rehin hakkını temsil eder¹⁰⁴.

b) Düzenleme Yetkisi: Makbuz senedi ve varant, umumi mağazalara tevdi edilmek üzere yine umumi mağazalar tarafından düzenlenir. Umumi mağazalar, makbuz senedi ve varant verme karşılığında serbest veya gümrüklenmemiş mal ve hububatı, saklama sözleşmesi uyarınca kabul etmek ve tevdi edenlere de bu senetlerle tevdi olunan mal ve hububatı satabilmek veya rehnedebilmek imkânı vermek amacıyla kurulan mağazalardır (TTK m. 832/1). Umumi mağazalar Gümrük ve Ticaret Bakanlığının izniyle kurulur (m. 832/2).

Hububat için düzenlemek kaydıyla, Toprak Mahsulleri Ofisi de makbuz senedi ve varant düzenleme yetkisine sahiptir. Umumi mağazalar ve Toprak Mahsulleri Ofisi dışında bir kurum veya yer tarafından düzenlenen makbuz senedi ve varant hakkında TBK'da düzenlenen saklama sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanır (m. 833/1).

c) Şekil Şartları: Kanun koyucu, makbuz senedinin şekil şartlarını düzenlemiş, varantın da bu şartları aynen içermesi ve makbuz senedine bağlı olması gerektiğini hüküm altına almıştır (m. 834/2).¹⁰⁵ Tevdi edilmiş şeyler karşılığında verilen ancak kanunun aradığı şekil şartlarına uymayan senetlerle, bu şekil şartlarına uygun olup da izin almamış olan kurumlar tarafından verilen senetler, kıymetli evrak olmayıp teslim alma makbuzları veya ispat belgeleri hükmündedir (m. 833/2).¹⁰⁶

d) Kısmi Senet: Makbuz senedi ve varantın hamili, giderleri kendisine ait olmak üzere önceden tevdi olunan malların kısımlara ayrılmasını ve her kısım için ayrı ayrı senet verilmesini isteyebilir. Bu takdirde eski senet geri verilir ve iptal olunur (m. 837).

¹⁰⁴ Öğretide tartışmalı olmakla birlikte, varant hamilinin İcra ve İflas Kanunu hükümlerince rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabileceği savunulmaktadır.

¹⁰⁵ Buna göre, makbuz senedi ve varant; a) tevdi edenin adı, mesleği, yerleşim yerini, b) tevdiin yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanı ile merkezini, c) tevdi olunan malların cins ve miktarı ile nitelik ve değerinin bilinmesi için açıklanması gereken hususları, d) tevdi olunan malların tabi olması gereken, resim, harç ve vergilerin ödenip ödenmediği ve sigorta edilip edilmediği, e) ödenmiş veya ödenecek ücret ve giderleri, f) senedin kimin adına veya emrine düzenleneceğini gösteren bir ibareyi, g) umumi mağaza sahibinin imzasını içermelidir (m. 834/1).

¹⁰⁶ Makbuz senedi ve varanttan oluşan belgenin dip koçanlı bir defterden koparılmış olması ve defterin umumi mağazaya ait belgeler arasında saklanması gereklidir (m. 836). Söz konusu defter, herhangi bir merciin onayına tabi değildir.

e) Makbuz Senedi ve Varantın Devri: Makbuz senedi ve varant, kanunen emre yazılıdır. Bu senetler, nama yazılı olarak da düzenlenebilir, fakat hamiline yazılı olarak düzenlenemez. Bu senetlerde senedin kimin adına veya emrine düzenlendiğinin gösterilmesi şarttır (m. 834/1-f).

Emre yazılı makbuz senedi ve varant, diğer emre yazılı senetler gibi ciro ve teslim suretiyle devredilir. Ancak bu senetler, emre yazılı olmasa bile ayrı ayrı veya birlikte teslim ve ciro yoluyla devredilebilir (m. 838/1). Görüldüğü üzere, kanun koyucu, diğer nama yazılı senetlerden farklı olarak, nama yazılı makbuz senedi ve varantın ciro yoluyla devredileceğini düzenlemiştir.

Ciro, yapıldığı günün tarihini taşımalıdır (m. 838/1). Bu sebeple, ciroda belirtilen tarih, cironun yapıldığı gerçek tarih olmalıdır.

Makbuz senedi ve varant, tam ciro şeklinde devredilebileceği gibi, beyaz ciro şeklinde de devredilebilir. Ancak, makbuz senedi ve varant, beyaz ciro ile birlikte devredilebilir. Bu türlü ciro, her iki senet teslim edildiği takdirde cirantanın haklarını hamile devreder (m. 838/2). Bu noktada senet üzerine yazılan ciro tarihinin gerçek tarih olmaması halinde, senetlerin ayrı ayrı devri söz konusu olacağından devir işlemi geçerli olmayacaktır.

Ciro yoluyla sadece makbuz senedi devredilir, varant da makbuz senedi ile birlikte devredilecekse bunun ayrıca belirtilmesi gerekir; aksi takdirde yapılan devir, varantı kapsamaz. Kendisine her ikisi de devredilen hamil, dilerse makbuz senedini dilerse varantı devredebilir. Fakat kendisine sadece makbuz senedi devredilmiş olup da varant devredilmemiş olan hamil, sadece makbuz senedini devredebilir; ayrıca varant düzenleyip devredemez.

Senedin teslimi şartıyla, ciro aşağıda yazılı hükümleri doğurur (m. 839):

- *Makbuz senedi ve varantın birlikte cirosu, tevdi olunan malların mülkiyetini devreder. Senetlerin yeni hamili, dilerse tevdi edilmiş malların mülkiyetini başkasına devredilebileceği gibi dilerse bu mallar üzerinde başkası lehine rehin hakkı da tesis edebilir.*
- *Yalnız varantın cirosu, varantın devredildiği kişiye, tevdi olunan mallar üzerinde rehin hakkı sağlar; tevdi olunan malların mülkiyetini devretmez.*
- *Yalnız makbuz senedinin cirosu, varant hamilinin hakkı saklı kalmak şartıyla, tevdi olunan malların mülkiyetini devreder. Dikkat edilmelidir ki; yalnız makbuz senedinin cirosu, varant hamilinin hakkını sona erdirmez.*

Varantın ilk cirosu, hangi borcun teminat altına alınması için yapılmışsa onu, faiz oranını ve vadeyi içerir (m. 840/1). Varantın cirosunda yazılı kayıtlar aynen makbuz senedinin üzerine de yazılarak, varantın ciro edildiği kişi tarafından imza edilir (m. 840/2).

Hatırlanacağı üzere, kural olarak, bir senedi rehin cirosu ile devralan hamil, onu ancak tahsil cirosu ile devredebilir; temlik cirosuyla veya rehin cirosuyla devredemezdi (m. 689). Ancak, makbuz senedi ve varantta yapılan rehin cirosundan sonra tekrar bir rehin cirosunun yapılması mümkündür.

f) Mallar Hakkında Tasarruf: Makbuz senedi ve varantın ayrı ayrı ciro ve teslim edilme-leri halinde hamilin tevdi olunan mallar üzerindeki tasarruf hakkı kanunun 841 ilâ 845. madde-lerinde "Malın Geri Alınması"¹⁰⁷ ve "Sattırma Hakkı"¹⁰⁸ başlıkları altında düzenlenmiştir.

Varant ile makbuz senedinin zıyaundan, mirastan veya iflastan kaynaklanan uyuşmaz-lıklar hariç olmak üzere, umumi mağazalara tevdi olunan şeyler üzerinde haciz, el koyma veya rehin yapılamaz (m. 841).

g) Zamanaşımı: Makbuz senedi ve varanttan doğan istem hakları, poliçeler hakkındaki zamanaşımı sürelerine tabidir. Tek farkla ki; cirantalara karşı başvurma için zamanaşımının baş-langıcı, eşyanın satış günüdür (m. 848).

h) Makbuz Senedi ve Varantın Ziyai: Türk Ticaret Kanunu'nda emre yazılı senetlerin iptali ayrıca düzenlenmemiş, makbuz senedi ve varant dışındaki emre yazılı senetlerin iptalinde poliçenin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (TTK m. 831/2). Makbuz senedi ve varantın iptalinde, poliçenin iptaline ilişkin hükümler uygulanmaz. Makbuz senedi ve varan-tın iptali kanunda özel olarak düzenlenmiştir (TTK m. 849)¹⁰⁹.

Umumi mağazaya tevdi edilen mallar sigorta ettirilmişse, varantın hamili, sigorta edilen malın zıya veya hasarı hâlinde sigorta bedelinden alacağını tahsil etme imkanına da sahiptir (m. 847).

C. Konişmento

a) Genel Olarak: Deniz ticareti hukukunda taşınan eşyayı teslim almaya yarayan koni-şmento, tıpkı makbuz senedi ve varant gibi bir emtia senedidir ve Türk Ticaret Kanunu'nun "De-niz Ticareti" başlıklı beşinci kitabının "Deniz Taşıma Senetleri" başlıklı altıncı ayırımında düzen-lenmiştir. Konişmento, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafın-dan teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir (m. 1228/1). Tanımdan hareketle, konişmentonun üç fonksiyonu vardır:

¹⁰⁷ Varanttan ayrılmış bir makbuz senedinin hamili, varant ile teminat altına alınmış olan borcun ana parası ile vade gününe kadar olan faizlerini umumi mağazaya yatırarak, vade gününden önce de malları çekebilir (m. 842/1). Yatırılan para, va-rantın geri verilmesi karşılığında hamiline ödenir (m. 842/2). Varanttan ayrılmış makbuz senedinin hamili, umumi mağa-zaya tevdi olunan misli eşyanın tamamını değil de bir kısmını çekmek istediği takdirde mağazanın sorumluluğu altında, hem çekeceği kısım ve hem de varant ile teminat altına alınmış borç ile orantılı bir miktar parayı umumi mağazaya yatır-mak zorundadır (m. 843).

¹⁰⁸ Vade gününde alacağı ödenmemiş varant hamili, poliçe hamili gibi, protesto çektikten 10 gün sonra, tevdi edilen malları rehin hükümlerine göre sattırabilir (m. 844/1). Satış bedelinden öncelikle gümrük resmi ve diğer resim, harç ve vergilerle tevdi olunan mallar için umumi mağaza tarafından yapılan giderler ve mağazanın ücreti ödenir (m. 845/1). Bu paralar ve teminat altına alınan borç ödendikten sonra bakiye, makbuz senedi hamiline ödenmek üzere mağaza sahibine verilir (m. 845/2). Bir varant hamilinin, sadece sattırdığı tevdi olunan malların alacağına yetmemesi hâlinde, borçlunun veya ciran-taların mallarına başvurma hakkı vardır (m. 846/1). Protesto çekmemiş veya kanuni süresi içinde tevdi olunan malları sattırmaya teşebbüs etmemiş olan varant hamili, cirantalarına karşı bütün haklarını kaybederse de borçluya karşı baş-vurma hakkı geçerliliğini sürdürür (m. 846/2).

¹⁰⁹ Buna göre, makbuz senedi veya varantı kaybeden hamil, bu senetlere malik olduğunu ispat etmek ve teminat vermek sure-tiyle, mağazanın bulunduğu yerdeki mahkemeden alacağı izin üzerine, durumun kararda gösterilen o yer gazetelerinde ila-nından ve itiraz için verilecek sürenin geçmesinden sonra ikinci bir nüsha alabilir. Kaybolan varantın süresi geçmişse, hamilin istemi üzerine mahkeme aynı şekilde borcun ödenmesine izin verebilir. İzin, mağazaya ve varanta ilişkin ise, hem mağazaya hem de ilk borçluya tebliğ olunur. Alacaklının, mağazanın bulunduğu yerde bir de yerleşim yeri göstermesi gerekir. Mağaza sahibi ve borçlu izin kararına itiraz edebilirler. İtiraz üzerine mahkeme derhâl hükmünü verir. Hüküm alacaklı lehine ise, icra-nın geri bırakılmasına karar verilemez. Ancak, ilgililerin istemi üzerine, icra mahkemesi hüküm kesinleşinceye kadar tevdi olu-nan eşyanın satışından elde edilecek paranın icra veznesinde saklanmasına karar verebilir (m. 849).

- Bir navlun sözleşmesinin yapıldığını, taşıyanı ve eşyanın niteliklerini ispatlar,
- Eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösterir
- Taşıyanın eşyayı, ancak senedin ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğunu belirtir.

Konişmento, kıymetli evrak niteliğindedir. Konişmentonun nama, emre ve hamile yazılı olarak düzenlenmesi mümkündür. Aksi kararlaştırılmadıkça yükletenin istemi üzerine konişmento gönderilenin emrine veya sadece emre olarak düzenlenir (m. 1228/3). Dolayısıyla, konişmento, kanunen emre yazılı senettir. Konişmentonun gönderilenin emrine olduğu belirtilmeksizin yalnızca olarak düzenlenmesi halinde, yükletenin emrine düzenlendiği varsayılır. Konişmento gönderilen sıfatıyla taşıyanın veya kaptanın namına da yazılı olabilir (m. 1228/3).

b) Şekil Şartları: Konişmentonun, kanunda belirtilen birtakım unsurları içerir (m. 1229/1)¹¹⁰. Ancak, kanunda sayılan unsurlardan bir veya birkaçının konişmentoda bulunmaması senedin hukuken konişmento sayılmasını engellemez (m. 1229/2). Dolayısıyla, konişmento, sıkı şekil şartlarına tabi bir kıymetli evrak değildir. Burada önemli olan, konişmentonun, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senet niteliğinde olmasıdır (m. 1228/1). Bu nitelikte olmayan bir senedin konişmento olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

c) Konişmentonun Devri: Konişmento, kanunen emre yazılıdır. Dolayısıyla, emre yazılı senetlerin devir şekli olan ciro ve zilyetliğin devri, emre yazılı konişmentonun da devir şeklidir. Kıymetli evrak niteliğini haiz olduğu için konişmentonun devredilebilirlik özelliği de mevcuttur. Giro tam ciro şeklinde yapılabileceği gibi beyaz ciro şeklinde de yapılabilir. Konişmentonun rehin cirosuyla devredilmesi ve eşya üzerinde rehin hakkının kurulması da mümkündür.

Konişmentonun nama yazılı ve hamiline yazılı olarak düzenlenmesi de mümkündür. O halde, nama yazılı konişmento diğer nama yazılı senetlerin, hamiline yazılı konişmento ise diğer hamiline yazılı senetlerin devir usulüne göre devredilir.

d) Konişmentonun Çeşitleri: Konişmento 1) tesellüm konişmentosu ve 2) yükleme konişmentosu olmak üzere ikiye ayrılır. Yükletenin izniyle, taşınmak üzere teslim alınan fakat henüz gemiye yükletilmemiş olan eşya için düzenlenen konişmentoya "tesellüm konişmentosu" denir. Gemiye yükletilmiş olan eşya için düzenlenen konişmentoya ise "yükleme konişmentosu" denir. Eşya gemiye alınır alınmaz taşıyan, onun teslim alındığı sırada verilmiş olan geçici makbuz veya tesellüm konişmentosunun geri verilmesi karşılığında yükletenin istediği kadar nüshada

¹¹⁰ Konişmento; a) yükletenin beyanına uygun olarak gemiye yüklenen veya yüklenmek üzere teslim alınan eşyanın genel olarak cinsini, tanınması için zorunlu olan işaretlerini, gerektiğinde tehlikeli eşya niteliğinde olup olmadığı hakkında açık bir bilgiyi, koli veya parça sayısı ile ağırlığını veya başka suretle ifade edilen miktarını, b) eşyanın haricen belli olan hâl ve durumunu, c) taşıyanın adı ve soyadını veya ticaret unvanını ve işletme merkezini, d) kaptanın adı ve soyadını, e) geminin adını ve tabiiyetini, f) yükletenin adı ve soyadını veya ticaret unvanını, g) yükleten tarafından bildirilmişse, gönderilenin adı ve soyadını veya ticaret unvanını, h) navlun sözleşmesine göre yükleme limanını ve taşıyanın eşyayı yükleme limanında teslim aldığı tarihi, i) navlun sözleşmesine göre boşaltma limanını veya buna ilişkin talimat alınacak yeri, j) konişmentonun düzenlendiği yer ve tarihi, k) taşıyan veya onu temsilen hareket eden kişinin imzasını, l) navlunun gönderilen tarafından ödeneceğine dair kayıtları, ödenecekse bunun miktarını, m) navlun sözleşmesinde açıkça kararlaştırılmışsa, eşyanın boşaltma limanında teslim olunacağı tarih ve süreyi, n) sorumluluk sınırlarını genişleten her şartı, o) taraflarca uygun görülen diğer kayıtları içermelidir (m. 1229/1).

“yükleme konişmentosu” düzenlemekle yükümlüdür. Tesellüm konişmentosuna eşyanın ne zaman ve hangi gemiye yüklenmiş olduğuna dair şerh verildiği takdirde bu konişmento “yükleme konişmentosu” hükmündedir (m. 1228/2).

e) Konişmentonun Düzenlenmesi: Konişmento, kaptan veya taşıyanın yahut kaptanın bu hususta yetkilendirdiği bir temsilcisi tarafından taşıyan ad ve hesabına düzenlenebilir (m. 1228/2). Az önce de belirttiğimiz üzere, konişmento, emre, nama ve hamiline düzenlenebilir (m. 1228/3). Konişmentonun bütün nüshaları aynı metni içermeli ve her birinde kaç nüsha hâlinde düzenlendiği gösterilmelidir (m. 1228/4). Konişmento kural olarak üç nüsha halinde düzenlenir, ancak daha fazla nüshada düzenlenmesi de mümkündür. Yükleten, istem üzerine, konişmentonun kendisi tarafından imzalanmış olan bir kopyasını taşıyana vermek zorundadır (m. 1228/5).

f) Zamanaşımı: Eşyanın zıyaı veya hasarı ile geç tesliminden dolayı taşıyana karşı yöneltilen tazminat taleplerinden kaynaklanan zamanaşımı hükümleri hariç olmak üzere (m. 1188), konişmentodan veya onun düzenlenmesinden doğan bütün alacaklar **1 yıl**da zamanaşımına uğrar (m. 1246/1). Bu süre, alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlar (m. 1246/2).

II. ORTAKLIK SENETLERİ

A. Pay Senedi

a) Genel Olarak: Şirketler içerisinde sadece anonim şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler pay senedi çıkartabilir. Fakat sadece anonim şirketler tarafından çıkarılan pay senetleri kıymetli evrak niteliğini haizdir. Bu bağlamda, örneğin, limited şirketler tarafından çıkarılan payları gösterir vesikalar, kıymetli evrak hukuku bağlamında pay senedi değildir. Dolayısıyla, burada pay senedi kavramı ile anonim şirket pay senetlerini kastedeceğiz

Pay senedi, anonim şirkette pay sahipliğini ispata ve pay üzerindeki işlemleri kolaylaştırmaya yarar. Pay senetleri hak doğurucu değil, hak bildirici niteliktedir. Başka bir deyişle, anonim şirketlerde pay hakkının doğumu, pay senedinin düzenlenmesine bağlı değildir. Pay senedi, halihazırda var olan pay hakkını temsil etmek amacıyla çıkartılan bir kıymetli evraktır.

Pay senedi düzenlenmeden önce pay hakkı, alacağın temlik suretiyle devredilir. Pay senedinin düzenlenmesinden itibaren, söz konusu pay hakkı ve senet, birbirine çok sıkı bir şekilde bağlanır. Bu andan itibaren pay hakkı senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, senetten ayrı olarak devredilemez. İşte, pay senedine kıymetli evrak niteliğini kazandıran özellik de budur. (Diğer şirketlerin pay hakkını temsilen çıkardıkları vesikalar, hakkın bu vesikalardan ayrı olarak ileri sürülebilmesi sebebiyle kıymetli evrak niteliğinde değildir.) Zira TTK 645'e göre, kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez.

b) Pay Senetlerinin Bastırılması: Pay senedi, şirket ile pay sahibi arasında yapılan "oluşum sözleşmesi" ile ortaya çıkar. Pay senedi ancak şirketin veya sermaye artırımının tescilinden sonra çıkartılabilir. Bundan önce çıkarılan paylar geçersizdir (m. 486/1)¹¹¹. Tescilden önce pay senedi çıkaran kimse, bundan doğan zararlardan sorumludur (m. 486/4).

¹¹¹ Ancak yine de iştirak taahhüdünden doğan yükümlülükler geçerliliklerini sürdürür (m. 486/1).

- **Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Bastırılması:** Paylar hamiline yazılı ise yönetim kurulu, pay bedelinin tamamının ödenmesi tarihinden itibaren **3 ay** içinde pay senetlerini bastırıp pay sahiplerine dağıtmak zorundadır. Yönetim kurulunun hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin kararı tescil ve ilan edilir, ayrıca şirketin internet sitesine konulur. Hamiline yazılı pay sahipleri ile sahip oldukları paya ilişkin bilgiler, senetler pay sahiplerine dağıtılmadan önce Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirilir (m. 486/2). Görüldüğü üzere, kanun koyucu hamiline yazılı pay senetleri bakımından bir çıkartma zorunluluğu getirmiştir.
- **Nama Yazılı Pay Senetlerinin Bastırılması:** Hamiline yazılı pay senetleri bakımından geçerli olan çıkartma zorunluluğu, nama yazılı pay senetleri bakımından söz konusu değildir. Nama yazılı pay senedi çıkartılmazsa çıplak paydan söz edilir. Her ne kadar hamiline yazılı senetler için öngörülen çıkartma zorunluluğu nama yazılı pay senetlerinde söz konusu olmasa da kanun koyucu bu konuda bir istisnaya gitmiştir: Azlık¹¹² istemde bulunursa nama yazılı pay senedi bastırılıp tüm nama yazılı pay senedi sahiplerine dağıtılır (m. 486/3)¹¹³. Görüldüğü üzere, nama yazılı pay senedi bastırılma zorunluluğu, yalnızca azlığın talepte bulunması halinde söz konusudur.

c) Pay Senetlerinin Şekli: Pay senetlerinin; şirketin unvanını, sermaye tutarını, kuruluş tarihini, bu tarihteki sermaye tutarını, çıkarılan pay senedinin tertibini, bunun tescili tarihini, senedin türünü ve itibarî değerini, kaç payı içerdiğini belirtmesi ve şirket adına imza etmeye yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imza edilmiş olması şarttır. Kapalı şirketlerde baskı şeklinde imzanın delikli olması veya sahtekârlığı engelleyici diğer güvenlik önlemlerinin uygulanması gerekir (m. 487/1).

Nama yazılı pay senetleri de hamiline yazılı senetlerin içermesi gereken unsurları içermelidir. Nama yazılı pay senetlerinin ayrıca; sahiplerinin adı ve soyadını veya ticaret unvanını, yerleşim yerini, pay senedi bedelinin ödenmiş olan miktarını da açıklaması gerekir. Bu senetler şirketin pay defterine kaydedilmelidir (m. 487/2).

d) Pay Senetlerinin Devri:

- **Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Devri:** Hamiline yazılı pay senetlerinin devri, şirket ve üçüncü kişiler hakkında, ancak zilyetliğin geçirilmesi suretiyle payı devralan tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılacak bildirimle hüküm ifade eder. Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirimde bulunulmaması hâlinde, hamiline yazılı pay senedine sahip olanlar, paya bağlı haklarını gerekli bildirim yapıncaya kadar kullanamaz (m. 489/1). Hamiline yazılı pay senedine bağlı hakların şirkete ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılan bildirim tarihi esas alınır (m. 489/2). Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından hamiline yazılı pay senetleriyle ilgili tutulan kayıtlar, ilgili kanunlar uyarınca yetkili kılınmış mercilerle paylaşılır (m. 489/3).
- **Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri:** Nama yazılı pay senetleri ciro ve zilyetliğin devri suretiyle devredilir (m. 490/2). Görüldüğü üzere, nama yazılı pay senetleri, alacağın

¹¹² Anonim şirkette %10 (halka açık anonim şirkette %5) pay sahiplerine "azlık" denir.

¹¹³ Azlığın talebi üzerine çıkartılmak zorunda olan nama yazılı pay senetleri bakımından, yukarıdaki 3 aylık sürenin kıyasen uygulanması gerektiği savunulmaktadır.

temliki suretiyle devredilen nama yazılı senetlerin istisnasını oluşturmaktadır. Böylece nama yazılı pay senetleri, isminin aksine, tıpkı emre yazılı senetler gibi devredilmektedir¹¹⁴. Nama yazılı bir pay senedinin beyaz ciro ile devredilip devredilemeyeceği hususu öğretilerde tartışmalıdır.

Nama yazılı pay senetlerinin devrinin şirkete karşı hüküm ifade edebilmesi için devralanın şirket tarafından şirketin pay defterine kaydedilmesi gerekir. Çünkü kanun koyucu, şirketle ilişkilerde, sadece pay defterinde kayıtlı bulunan kimsenin pay sahibi ve intifa hakkı sahibi olarak kabul edileceğini düzenlemiştir (m. 499/4).

e) Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devrinde Sınırlama (Bağlı Nama Yazılı Pay Senedi): Kural olarak, kanunda veya esas sözleşmede aksi öngörülmedikçe, nama yazılı paylar, herhangi bir sınırlandırmaya bağlı olmaksızın devredilebilir (m. 490/1). Ancak, bazı durumlarda şirket, devrin hüküm doğurmasını engelleme yetkisine sahiptir. Şirkete tanınan bu yetkiye "bağlam" denilmektedir. Bağlam, kanundan kaynaklanabileceği gibi, esas sözleşmeden de kaynaklanabilir.

- **Kanuni Bağlam:** Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar, ancak şirketin onayı ile devrolunabilir. Fakat devir miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşmişse devir için şirketten onay almaya gerek yoktur (m. 491/1).

Nama yazılı payların tamamen ödenmemiş olması halinde bile, şirket, sadece devralanın ödeme yeterliliği şüpheli ise ve şirketçe istenen teminat verilmemişse onay vermeyi reddedebilir (m. 491/2). Başka bir ifadeyle, devralanın ödeme yeterliliği varsa veya sermaye borcu için yeterli teminat verilmişse, şirket yapılan devri reddedemez.

- **Esas Sözleşmeden Kaynaklanan Bağlam:** Nama yazılı payların devri, esas sözleşmeye konulacak hükümlerle de sınırlandırılabilir. Buna göre, esas sözleşme, nama yazılı payların ancak şirketin onayıyla devredilebileceğini öngörebilir (m. 492/1). Bağlam, esas sözleşmeye en baştan konulabileceği gibi, esas sözleşme değişikliği ile de konulabilir. Bu sınırlama intifa hakkı kurulurken de geçerlidir (m. 492/2).

Hamiline yazılı pay senetleri bakımından bağlam kuralı getirilmesi mümkün değildir, aksi takdirde söz konusu kural geçersiz olur. Ayrıca, şirket tasfiyeye girmişse devredilebilirliğe ilişkin sınırlamalar düşer (m. 492/3).

f) Pay Senetleri Üzerinde Rehin ve İntifa Hakkı: Nama yazılı pay senetleri, rehne veya intifa hakkına konu olabilir. Pay senetleri ciro yoluyla devredildiği için, rehin cirosuyla devredilen pay senedi bu suretle rehnedilmiş olur. Bunun yanı sıra, TMK'nın menkul rehni hükümleri çerçevesinde de pay senedi üzerinde rehin tesis edilebilir. İntifa hakkı, kullanma ve semerelerden yararlanma olanağı tanır. Pay sahibi, devir yaparken "intifa içindir" ibaresini ekleyerek intifa hakkı tanıdığı hamile, senedin mülkiyet hakkını devretmediğini, sadece intifa hakkı tanıdığını belirtmiş olur ve böylece senedin hamil tarafından üçüncü kişilere devri durumunda üçüncü kişilerin iyiniyetini ortadan kaldırmış olur. Ayrıca zaten intifa hakkı pay senedine de kaydedilmelidir. Üzerinde

¹¹⁴ Öğretilerde nama yazılı pay senetlerinin ciro ile devredilme özelliği sebebiyle teorik açıdan emre yazılı senet niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Fakat kanaatimizce, nama yazılı pay senetlerinin ciro ile devredilme özelliği, onun nama yazılı olma niteliğini ortadan kaldırmaz. Eğer emre yazılı kabul edecek olsaydık, kanunkoyucu TTK m. 484'te, pay senetlerinin nama yazılı düzenlenebileceğini açıkça belirtmezdi.

intifa hakkı tesis edilen pay senetlerinde oy kullanma hakkı intifa hakkı sahibindedir. Pay sahibi, oy hakkına sahip değildir. Bunun yanı sıra, genel kurula katılma ve kar payından yararlanma gibi haklar da intifa hakkı sahibine geçer.

B. İlmühaberler

Az önce de ifade ettiğimiz üzere, paylar hamiline yazılı ise yönetim kurulu, pay bedelinin tamamının ödenmesi tarihinden itibaren 3 ay içinde pay senetlerini bastırıp pay sahiplerine dağıtmak zorundadır (m. 486/2). İlmühaber, pay senedi bastırılincaya kadar onun yerine geçen senettir. Pay senedi bastırılincaya kadar ilmühaber çıkarılabilir (m. 486/2). Dolayısıyla, ilmühaberler, hamiline yazılı pay senetleri bastırılincaya kadar onun yerine geçerli olmak üzere çıkarılan senetlerdir. İlmühaberler de kıymetli evrak niteliğindedir.

İlmühaberler, yalnızca hamiline yazılı pay senetleri yerine çıkarılabilir. Nama yazılı pay senetleri yerine geçmek üzere ilmühaber çıkarılamaz. Ancak, ilmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır (m. 486/2). İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulandığına göre, ilmühaberinin devir şekli de nama yazılı pay senedi gibi ciro ve zilyetliğin geçirilmesi suretiyle devredilir.

III. TAHVİLLER

Anonim şirketlerin fon ihtiyaçlarını karşılamak için çıkardıkları borçlanma senetlerine tahvil denir. Anonim şirketler genel kurul kararı ile tahvil çıkarabilir. Ancak şirket ödenmiş sermayesinden fazla tahvil çıkaramaz. Tahvil çıkarmak isteyen şirketler Sermaye Piyasası Kurulundan izin almak zorundadır. Tahvil, alacak senedir ve kıymetli evrak niteliğindedir. Tahvil, Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine tabidir.

IV. İNTİFA SENETLERİ

İntifa senetleri herhangi bir payı temsil etmeyen, ama kıymetli evrak niteliğinde olan ve anonim şirkete nakit para girişini sağlayan tedavül kabiliyeti olan senetlerdir. Genel kurul, esas sözleşme uyarınca veya esas sözleşmeyi değiştirerek, bedeli kanuna uygun olarak yok edilen payların sahipleri, alacaklılar veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine intifa senetleri çıkarılmasına karar verebilir (m. 502/1). İntifa senedi sahiplerine pay sahipliği hakları verilemez; ancak, bu kişiler, net kâra, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma hakları tanınabilir (m. 503). İntifa senetleri emre ve hamiline yazılı olabilir (m. 502/2).

İntifa senetleri ile yukarıda değindiğimiz pay üzerindeki intifa hakkı birbirinden farklıdır. İntifa hakkı eşya üzerinde bir sınırlı ayni haktır; dolayısıyla devredilemez ve mirasa konu olamaz. Fakat intifa senetleri, sahibine devredilebilir ve miras yoluyla intikal edebilir haklar verir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR**KİTAPLAR:**

- Aslan**, İ. Yılmaz; Ticaret Hukuku Dersleri, Ekin Yayınevi, 14. Baskı, Bursa, 2021.
- Bahtiyar**, Mehmet; Kıymetli Evrak Hukuku, Beta Yayıncılık, 17. Baskı, İstanbul, 2019.
- Bilgili**, Fatih / **Demirkapı**, Ertan; Kıymetli Evrak Hukuku, Dora Yayıncılık, 9. Baskı, Bursa, 2018.
- Bozer**, Ali / **Göle**, Celal; Kıymetli Evrak Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 2017.
- Bozkurt**, Tamer; Ticaret Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2021.
- Coşkun**, Mahmut; Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2022.
- Çelik**, Aytekin; Ticaret Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2019.
- Kayar**, İsmail / **Adıgüzel**, Burak / **İlbasmış Hızlısoy**, Özlem; Ticaret Hukuku Pratik Çalışmaları, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2021.
- Kayar**, İsmail; Ticaret Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2018.
- Kendigelen**, Abuzer / **Kırca**, İsmail; Kıymetli Evrak Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 1. Baskı, İstanbul, 2019.
- Poroy**, Reha / **Tekinalp**, Ünal; Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Vedat Kitapçılık, 22. Baskı, İstanbul, 2018.
- Sarıca**, Ayşe / **Atila Yörük**, Pelin; Ticaret Hukuku, Savaş Yayınevi, 18. Baskı, Ankara, 2021.
- Sümer**, Ayşe; Ticaret Hukuku Ders Kitabı, Beta Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2020.

DİJİTAL KAYNAKLAR:

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>

<https://yargitay.gov.tr/>

Diğer ders notlarımız için
www.ragipkarakus.com adresini
ziyaret edebilirsiniz.